

D DIGITĀLAIS
MĀCĪBU
LĪDZEKLIS

DAGNIJA VANAGA
IEVA BEČERE
ULDIS CERBULIS

POLIGRĀFIJAS TERMINU SKAIDROJUMI

Valsts izglītības
satura centrs

NACIONĀLAIS
ATTĪSTĪBAS
PLĀNS 2020

EIROPAS SAVIENĪBA
Eiropas Sociālais
fonds

I E G U L D Ī J U M S T A V Ā N Ā K O T N Ē

DAGNIJA VANAGA, IEVA BEČERE, ULDIS CERBULIS

POLIGRĀFIJAS TERMINU SKAIDROJUMI

Digitālais mācību līdzeklis izstrādāts ar Eiropas Savienības finansiālu atbalstu projektā “Nozaru kvalifikācijas sistēmas pilnveide profesionālās izglītības attīstībai un kvalitātes nodrošināšanai” (vienošanās Nr. 8.5.2.0/16/I/001)

2020

Valsts izglītības
satura centrs

NACIONĀLAIS
ATTĪSTĪBAS
PLĀNS 2020

EIROPAS SAVIENĪBA
Eiropas Sociālais
fonds

Digitālais mācību līdzeklis (turpmāk DML) **“Poligrāfijas terminu skaidrojumi”** izstrādāts atbilstoši ESF projekta “Nozaru kvalifikācijas sistēmas pilnveide profesionālās izglītības attīstībai un kvalitātes nodrošināšanai” (vienošanās Nr. 8.5.2.0/16/I/001) 5. darbībai “Mācību līdzekļu (to skaitā digitālo mācību līdzekļu) un metodisko materiālu, kā arī novērtēšanas materiālu un darba vidē balstītas profesionālās izglītības ieviešanai nepieciešamo mācību līdzekļu izstrāde, iegāde un publiskošana un atbilstības Latvijas kvalifikācijas ietvarstruktūrai izvērtēšana”.

DML veidots sadarbībā ar sociālajiem partneriem: Latvijas Darba devēju konfederāciju, Latvijas Brīvo arodbiedrību savienību un Izglītības kvalitātes valsts dienestu.

Mācību līdzeklī integrēti vienlīdzīgu iespēju jautājumi neatkarīgi no dzimuma, vecuma, invaliditātes, etniskās piederības un citiem iespējamiem diskriminācijas veidiem, kur tas nav pretrunā ar nozares normatīvo regulējumu par iegūstamajām profesionālajām kvalifikācijām.

DML ir mācību materiālu komplekts, kurā ietilpst:

- PDF mācību materiāls;
- e-kursa mācību materiāls.

DML ir pieejams Izglītības un zinātnes ministrijas nodrošinātā *Moodle* tiešsaistes mācību vietnē www.izm.gov.lv.

Autori: Dagnija Vanaga, Ieva Bečere, Uldis Cerbulis

Nozares eksperti: Artis Ērglis, Edmunds Folkmanis

Literārā redaktore: Jana Taperte

Mācību satura digitalizētājs: SIA “Baltijas Datoru akadēmija”

Valsts izglītības satura centra koordinatores: Sarmīte Valaine, Irēna Kuliša, Brigita Pauniņa

Autortiesību atruna: © DML autortiesību īpašnieks ir Valsts izglītības satura centrs. Visas autortiesības uz šo līdzekli tiek aizsargātas atbilstoši autortiesību aizsardzību regulējošām starptautiskām tiesību normām un Latvijas Republikas Autortiesību likumam. DML saturu vai tā daļu drīkst kopēt un lejupielādēt tikai personiskām vai mācību vajadzībām. DML vai tā fragmenta pārpublicēšanas gadījumā atsauce uz autortiesību īpašnieku un ESF projektu “Nozaru kvalifikācijas sistēmas pilnveide profesionālās izglītības attīstībai un kvalitātes nodrošināšanai” ir obligāta. Autortiesības ir attiecināmas uz DML jebkurā atveidojuma formā.

© Valsts izglītības satura centrs, 2020

ISBN 978-9934-597-42-8

ZIŅAS PAR AUTORIEM

DAGNIJA VANAGA

Rīgas Tehniskās universitātes Materiālzinātnes un lietišķās ķīmijas fakultātes doktorante. Rīgas Poligrāfijas mākslas vidusskolas absolvente. Beigusi Maskavas Poligrāfijas institūtu, iegūstot poligrāfijas ražošanas inženieres-tehnoloģes diplomu. Latvijā Biznesa augstskolā "Turība" ieguvusi bakalaura grādu uzņēmējdarbības vadībā un jurista palīga kvalifikāciju. Strādā profesionālās izglītības jomā no 2007. gada, no 2012. gada PIKC "Rīgas Valsts tehnikums" direktore. Darba pieredze saistīta ar profesionālo izglītību, poligrāfiju un izdevējdarbību. Grāmatu "Poligrāfija. Materiāli. Papīrs" un "Poligrāfija. Tehnoloģijas. Iespiešana" un vairāku zinātnisko publikāciju un metodisko materiālu autore.

IEVA BEČERE

Latvijas Poligrāfijas uzņēmumu asociācijas izpilddirektore. Žurnāla "Iespiešgrafika" galvenā redaktore. PIKC "Rīgas Valsts tehnikums" profesionālo mācību priekšmetu pasniedzēja. Rīgas Poligrāfijas mākslas vidusskolas absolvente. Studējusi Latvijas Universitātes Filoloģijas fakultātē. Darba pieredze poligrāfijā, izdevējdarbībā un reklāmā.

ULDIS CERBULIS

"Heidelberg Baltic Finland" mārketinga vadītājs Latvijā, Lietuvā, Igaunijā un Somijā. Beidzis Rīgas Politehnisko institūtu, iegūstot telekomunikāciju inženiera diplomu. Rīgas Biznesa skolā ieguvis biznesa vadības maģistra grādu (MBA). Strādā poligrāfijā kopš 1990. gada. Darba pieredze datorgrafikā, repro, krāsu vadības un darbplūsmas sistēmās, kā arī drukas un pēcapstrādes tehnikā un procesos. Nozarē pazīstams kā publikāciju autors, lektors un terminoloģijas eksperts (Latvijas Zinātņu akadēmijas Terminoloģijas komisijas Poligrāfijas terminu apakškomisijas vadītājs).

ANOTĀCIJA

Digitālais mācību līdzeklis (turpmāk DML) **“Poligrāfijas terminu skaidrojumi”** paredzēts drukas un mediju tehnoloģiju nozares kvalifikāciju struktūrā ietilpstošajām Latvijas kvalifikāciju ietvarstruktūras 2., 3. un 4. līmeņa kvalifikācijām: “Grāmatsējējs”, “Iespieddarbu apstrādes speciālists”, “Reproiekārtu operators”, “Ofseta iespiedējs”, “Iespieddarbu noformējuma tehniķis”, “Dobspiedējs”, “Fleksoiespiedējs”, “Sietspiedējs”, “Digitālās drukas operators”, “Iepakojumu izstrādājumu ražošanas speciālists”, “Poligrāfijas ražošanas tehniķis”, “Poligrāfijas iekārtu tehniķis”; kā arī mākslas nozares, dizaina un radošo industriju sektora Latvijas kvalifikāciju ietvarstruktūras 3. un 4. līmeņa kvalifikācijām: “Audiovizuālās komunikācijas dizainera asistents” un “Grafikas dizainera asistents” (drukātie un digitālie mediji).

DML veidots, balstoties uz drukas un mediju tehnoloģiju nozares un mākslas nozares, dizaina un radošo industriju sektora mācību kursu/moduļu programmu saturu, saskaņā ar profesiju standartiem/ profesionālās kvalifikācijas prasībām un visām izglītojamo mērķa grupām pieejamu izglītības satura apguves mehānismu mūžizglītības kontekstā.

Mācību līdzeklis sniedz iespēju viegli un vienkārši atrast drukas un mediju tehnoloģiju nozares terminu tulkojumu angļu valodā un to skaidrojumu latviešu valodā.

DML ir iekļauti izdevējdarbības, grafikas dizaina, poligrāfijas, reklāmas un digitālo mediju jomas terminu skaidrojumi.

IEVADS

Latvijas iespiedindustrijā strauji pieaug gan ražošanas, gan eksporta apjoms. Uzņēmumi papildina savu tehnoloģisko aprīkojumu ar vismodernākajām iekārtām, kuru apkalpošana prasa augstu nodarbināto kvalifikāciju, spēju sazināties ar ārvalstu iekārtu ražotāju un materiālu piegādātāju pārstāvjiem un prasmi patstāvīgi apgūt aizvien jaunas profesionālās zināšanas un iemaņas.

Profesionālās terminoloģijas zināšanas un prasme tās lietot ir būtisks jebkuras nozares darbinieka profesionālās kvalifikācijas rādītājs. Pareizi lietoti profesionālie termini nodrošina vienotu pasūtītāja un izpildītāja izpratni par veicamo darbu un sasniedzamo rezultātu un novērš iespējamus pārpratumus. Latvijas iespiedindustrijā strādājošie sadarbojas ar pasūtītājiem, iekārtu un materiālu piegādātājiem no visas pasaules, apmeklē starptautiskas izstādes, konferences un seminārus, tāpēc ir ļoti svarīgi zināt un pareizi lietot profesionālo terminoloģiju angļu valodā.

Līdz ar nozares straujo attīstību arvien lielāka uzmanība tiek pievērsta arī latviskajai terminoloģijai. Jau vairāk nekā piecus gadus Latvijas Zinātņu akadēmijas Terminoloģijas komisijas sastāvā darbojas Poligrāfijas terminu apakškomisija, kuras darbā iesaistīti nozares speciālisti. Tomēr jāatzīst, ka nozarē strādājošo ikdienas sarunvaloda visos laikos ir bijusi bagāta ar anglicismiem, ģermānismiem un rusicismiem un pat izveidojies savdabīgs profesionālais žargons. Zināmā mērā problēmas cēlonis meklējams faktā, ka Latvijā nav iespējams iegūt augstāko izglītību drukas un mediju tehnoloģiju nozarē un netiek veikts nopietns zinātniski pētnieciskais darbs, līdz ar to trūkst akadēmiskās vides, kas veicinātu nozares terminoloģijas radīšanu un attīstīšanu.

DML "Poligrāfijas terminu skaidrojumi" palīdz izprast nozarē lietojamus terminus, kā arī sniedz iespēju viegli un ātri atrast to tulkojumu angļu valodā. Mācību līdzeklis radīts ar nolūku sniegt atbalstu drukas un mediju tehnoloģiju un grafikas dizaina nozares izglītojamajiem profesionālās izglītības satura apguvē un pedagogiem izglītības programmu īstenošanā; tas izmantojams arī nozarē strādājošo profesionālās kvalifikācijas pilnveidei.

Šajā mācību līdzeklī ir apkopoti un skaidroti nozīmīgākie termini, kas tiek lietoti tipogrāfijās, izdevniecībās, reklāmas aģentūrās un dizaina birojos. Tā kā pasaules iespiedindustrijas speciālistu un dizaineru vidē saziņa notiek galvenokārt angļiski, tiek norādīti arī atbilstošie termini angļu valodā.

Mācību līdzeklī ir apkopoti 1603 termini, kuru atlases pamatā ir autoru vēlme sniegt tulkojumu un skaidrojumu terminiem, bez kuriem, strādājot nozarē, praktiski nav iespējams iztikt. Sniegts arī īss

pārskats par nozares izcilākajām personībām. Mācību līdzekļa izveidē izmantota dažādās valodās publicēta teorētiskā literatūra, terminu vārdnīcas un citi avoti, tomēr terminu skaidrojumi ir autoru veidoti, kopīgi apspriesti, koriģēti un pilnīgoti. Visi skaidrotie termini sakārtoti latviešu valodas alfabēta secībā, dotas norādes par savstarpēji saistītiem terminiem. DML papildināts ar piemēriem, attēliem, tabulām u. c.

Mācību materiālu PDF formātā ir vienkārši un ērti lietot, izmantojot PDF lasītāja iespējas – standarta teksta meklēšanas funkciju, lai atrastu interesējošo tekstu, un grāmatzīmes, lai atvērtu lapu, kurā sākas terminu skaidrojumi ar izvēlēto alfabēta burtu.

DML paredzēts turpmākai paplašināšanai un uzlabošanai, un tieši tāpēc ir ļoti labi, ka materiāls sagatavots digitāli un ir viegli papildināms un pilnveidojams.

DML ir mācību materiālu komplekts, kurā ietilpst:

- mācību materiāls PDF formātā, kurā ir iekļauti terminu skaidrojumi, ko iespējams lejupielādēt un skatīt datorā vai izdrukāt;
- e-mācību materiāls, kas papildina PDF materiālu. E-mācību materiālā ir iekļauti terminu skaidrojumi ar ilustratīviem attēliem, saitēm uz saistītajiem terminiem un terminu grupām.

TERMINU SKAIDROJUMI

3D druka

(angļu val. *3D printing*)

Telpisku objektu drukāšana (printēšana) no dažādiem materiāliem, izmantojot atbilstošas tehnoloģijas un ierīces. Rūpniecisku prototipu izgatavošanai izmanto dārgus profesionālā segmenta metāla pulvera printerus, kam ir augstas ekspluatācijas izmaksas. Plašāk lieto kausētā filamenta klāšanas 3D printerus, kuros izmanto termopolimēru ar dažādām fizikālajām īpašībām. Šiem 3D printeriem var būt vairākas drukas galviņas jeb ekstrūderi. Tos izmanto telpisku modeļu drukai no vairākrāsu termopolimēra, tostarp tāda, kas maina krāsu atkarībā no temperatūras. Prototipu izgatavošanai modeļa būves procesā var izmantot ūdenī šķīstošu balstmateriālu, kas ļauj izdrukāt īpaši sarežģītas formas vai no vairākām detaļām sastāvošus objektus.

A

ablācija

(angļu val. *ablation*)

Materiāla slāņa atdalīšanās no kādas virsmas iztvaicēšanas, izgarošanas, sašķelšanās vai cita veida virsmas erozijas ietekmē.

abpusēja druka

(angļu val. *double-sided printing*)

Iespēšana vienā laidienā uz abām apdrukājama materiāla pusēm, ko veic iespiedmašīnās ar lokšņu apgrīšanas iekārtu (perfektoru).

abrazīvs materiāls

(angļu val. *abrasive; abradant*)

Materiāls ar cietu, sīkgraudainu struktūru, ko lieto apstrādei ar berzi; arī instruments, kas izgatavots no šāda materiāla un saistvielas.

abreviatūra; saīsinājums

(angļu val. *abbreviation*)

No latīņu *brevis* 'īss'. Saīsinājums, ko veido no saīsinātām vārdu savienojuma sastāvdaļām, piemēram, *LR* (*Latvijas Republika*). Abreviācija ir vārda daļēja saīsināšana, piemēram, *abrev.* Daudzi saīsinājumi netiek tulkoti vai lokalizēti, bet gan tieši pārnesti latviešu valodā: *dpi*, *CD*, *CtP*.

absolūtais mitrums

(angļu val. *absolute moisture*)

Skaitlisks rādītājs, kas parāda, cik lielu daļu papīra masā veido ūdens. To izsaka procentos. Mēra ar higrometru.

absolūtā kolorimetriskā metode; absolūtā kolorimetriskā krāsu atveide; absolūtā kolorimetriskā krāsu atveides metode

(angļu val. *absolute colorimetric; absolute colorimetric rendering; absolute colorimetric rendering intent; rendering intent*)

Krāsu piesātinājuma proporcionāla samazināšana, lai spilgtākās (piesātinātākās) krāsas ietilptu šaurākajā krāsu telpā un saglabātos krāsu nianses arī tajos toņos, kas ir ārpus mērķa krāsu telpas. Upurējot spilgtumu un precizitāti, iegūst patīkamus toņus un vienmērīgas toņu pārejas.

absorbcija (absorbēšanas spēja)

(angļu val. *absorbtion*)

No latīņu *absorptio* 'uzsūkšana'. Vielas vai materiāla spēja absorbēt un noturēt savā tilpumā šķidrās vielas vai gāzu maisījumus, ar ko tas atrodas kontaktā. Piemēram, papīra spēja absorbēt mitrumu no gaisa vai iespaidformas spēja absorbēt mitrināšanas šķīdumu. Lielums raksturo krāsas daudzumu, kuru papīrs var absorbēt, vai ātrumu, kādā absorbēšana notiek. To var izteikt arī kā abu lielumu kombināciju.

acs

(angļu val. *eye*)

Dzīvu būtņu (piemēram, cilvēka) orgāns, kas dod iespēju ar smadzeņu starpniecību sajūst un uztvert apkārtējo objektu un parādību izmērus, formu, faktūru, spīdumu, caurspīdīgumu, mirzumu un krāsu.

adaptācija

(angļu val. *adaption*)

No latīņu *adapto* 'pielāgoju'.

1. Cilvēka acs spēja pielāgoties gaismai, tumsai vai noteiktas krāsas apgaismojumam, saglabājot pareizu priekšstatu par priekšmeta krāsu. Šī iemesla dēļ viena un tā pati reprodukcija pie normāla apgaismojuma (gaismas temperatūra 6500 K vai 5500 K), luminiscenta apgaismojuma (gaismas temperatūra 5400 K) un kvēl lampu apgaismojuma (gaismas temperatūra 2500 K) tiek uztverta dažādi.
2. Teksta saīsināšana un vienkāršošana.
3. Pielāgošana konkrētai drukas tehnoloģijai.

adapters

(angļu val. *adapter*)

1. Datorā iemontējama plate datora sistēmas šinas savienošanai ar perifērijas iekārtām.
2. Līdzeklis ierīču, kas izmanto dažādu veidu sašlēgumus, savienošanai.

adatas

(angļu val. *needles*)

Falcaparāta adatas, kas atrodas uz ruļļu drukas iespaidmašīnas falcaparāta cilindriem. Adatas satver loksni pirms nociršanas un vada to līdz pirmajam šķērlocījumam. Strādājot ar adatu satvērējiem, jāierēķina loksnes daļa, kas tiks nogriezta grāmatas bloka apstrādes procesā.

adatu perforācija

(angļu val. *needle perforation*)

Mehāniska dokumentu perforēšana durot vai caurumojojot, lai iestrādātu numuru vai attēlus. Sērijas numurus perforē ar regulāru, noteiktas formas matricu, vienmēr durot vienā un tajā pašā virzienā un iegūstot vienāda lieluma caurumus. Adatu perforāciju var atpazīt pēc dūrumu malām, ko var sataustīt lapas otrajā pusē.

adhēzija

(angļu val. *adhesion*)

No latīņu *adhaesio* 'salipšana'. Vielu, kurām piemīt dažādas īpašības, virsmu salipšana, kas notiek to kontakta rezultātā.

aditivitāte

(angļu val. *additivity*)

No latīņu *additivus* 'pievienojams'. Vesela objekta lielums, kurš ir vienāds ar lielumu summu, kas atbilst attiecīgajām daļām pie jebkura objekta sadalījuma daļās.

aditīvā krāsu jaukšana

(angļu val. *additive color mixing*)

Jaunas krāsas veidošanās, pamatojoties uz dažādu krāsu starojumu, kas iedarbojas uz acs tīkliem, sajaukšanos. Sajaucoties trīs bāzes krāsu spektrālajiem redzamās gaismas starojumiem (sarkans (R), zaļš (G) un zils (B)), var iegūt dažādus krāstoņus. Vienāda daudzuma trīs spektra bāzes zonām iedarbojoties uz acs tīkliem, rodas baltas krāsas sajūta, bet, vienmērīgi samazinot

starojuma intensitāti un iedarbību, – dažādu pelēko toņu sajūta.

aditīvā krāsu sintēze

(angļu val. *additive color synthesis*)

Krāsu atveidošana un uztvere, ko rada optiska bāzes krāsu starojuma sajaukšanās (RGB). Aditīvā krāsu sintēze tiek izmantota krāsu attēlu radīšanai televizoru ekrānos un datoru monitoros.

aditīvās krāsas

(angļu val. *additive color*)

Izstarojošu objektu krāsas. Sajaucoties aditīvās krāsas kļūst gaišākas. Noteiktās attiecībās sajaucoties trim aditīvajām pamatkrāsām – sarkanai, zaļai un zilai –, veidojas balta krāsa.

Adobe CC; Adobe Creative Cloud

(angļu val. *Adobe CC; Adobe Creative Cloud*)

Starpplatformu programmatūras pielikumu komplekts, ko izstrādājusi un piedāvā abonēt firma *Adobe Systems*. Lietotājiem tiek sniegta pieeja grafikas dizaina, foto un video rediģēšanas un mājaslapu izstrādes programmatūrai, kā arī mākoņpakalpojumiem.

Adobe Illustrator

(angļu val. *Adobe Illustrator*)

Datorprogramma, kas sākotnēji tika izstrādāta kā vektorgrafikas redaktors, bet dizaineri to izmanto dažādiem mērķiem: reklāmā, veidojot apsveikuma kartes, plakātus, grāmatas,

iespiedgrafikas darbus, žurnālus, laikrakstus u. c. Programmai ir plašs zīmēšanas rīku, kā arī krāsu un teksta pārvaldības funkciju klāsts.

adsorbcija

(angļu val. *adsorbtion*)

Gāzu, tvaiku vai izšķīdušu vielu saistīšanās uz cietu ķermeņu (adsorbentu) virsmas, radot uz tās adsorbāta plēvi. Ir fizikālā un ķīmiskā adsorbcija. Fizikālajā adsorbcijā adsorbēto vielu (adsorbātu) uz virsmas saista starpmolekulārie spēki. Ķīmiskajā adsorbcijā (hemosorbcijā) starp adsorbentu un adsorbātu notiek ķīmiska reakcija. Fizikālā adsorbcija ir atgriezeniska, ķīmiskā adsorbcija lielākoties ir neatgriezenisks process. Poligrāfijā tā ir spēja adsorbēt un noturēt uz ofseta iespiedformas, dekeļa, papīra, kartona vai citas virsmas iespiedkrāsu, mitrināšanas šķīdumu, laku u. c.

afiša

(angļu val. *poster; bill*)

Mākslinieciski izveidota liela formāta vienpusīga paziņojuma vai sludinājuma lapa.

agregāts

(angļu val. *aggregate*)

No latīņu *aggrego* 'pievienoju'. Atsevišķu, cikliski darbojošos iekārtu vai mašīnu kopums, kas strādā kā vienots veselums, izpildot noteiktu tehnoloģisko procesu vienā ražošanas ciklā. Mašīnas un iekārtas agregātā ir izvietotas saskaņā ar tehnoloģisko procesu un tā operāciju veikšanas secību.

ahromatiskā gamma

(angļu val. *achromatic gamut*)

Visas pelēkās krāsas gradācijas no baltās līdz melnajai.

ahromatiskā krāsu dalīšana

(angļu val. *achromatic color separation*)

Krāsu dalīšanas paņēmieni, kurā melnās krāsas veidošanās no ciāna, madžentas un dzeltenās tiek aizstāta ar pelēko komponenti. Procesu apzīmē ar saīsinājumiem GCR, UCR, ICR.

ahromatisks

(angļu val. *achromatic*)

Baltās un visu pelēko krāsu gradācijas no visgaišākās līdz melnajai.

ainavorientācijas lappuse; albuma formāta lappuse

(angļu val. *landscape; horizontal framing*)

Lappuse, kuras platums ir lielāks par augstumu.

aizsardzības elements

(angļu val. *security element*)

Vērtspapīru aizsardzības elementi, ko izmanto speciālās tehnoloģijās, lai aizsargātu vērtspapīrus pret viltojumiem.

aizsargājамie dokumenti

(angļu val. *protected documents*)

Dokumenti, kuru izgatavošanā izmantoti pretviltošanas aizsardzības paņēmieni. Aizsargājамie

dokumenti iedalās kategorijās: (A) valsts pase (visu tipu pases), (B) identifikācijas karte, (C) vīza, (D) zīmogs, (E) ieceļošanas dokuments, (F) vadītāja apliecība, (G) transportlīdzekļa reģistrācijas dokuments/uzskaites (reģistrācijas) žurnāls, (H) uzturēšanās atļauja, (I) jūrnieka grāmatiņa, (J) bezvalstniekiem izdots ceļojuma dokuments, (X) cits dokuments. Dokumentu tipi: (O) parasts, (S) dienesta/oficiāls, (D) diplomātiskais, (P) ārkārtas/pagaidu, (E) ieceļošanas spiedogs, (X) izceļošanas spiedogs.

aizsargjosla

(angļu val. *protection bar*)

Josla (no polimēra, metāla vai cita materiāla), kas kā papildu aizsarglīdzeklis tiek iestrādāta substrātā tā izgatavošanas laikā. Ir plašs aizsargjoslu klāsts – no polimēra joslām līdz joslām, kas pārklātas ar metālu, krāsainām lamināta joslām ar mikrodruku un ārkārtīgi sarežģītām mašīnlasāmām joslām.

akcidentdarbi

(angļu val. *accidental production*)

No latīņu *accidentia* 'gadījums'. Drukas darbi (pārsvārā māksliniecišķi) – veidlapas, sludinājumi, afišas, vizītkartes, ielūgumi, diplomu u. c.), kuru dizains veidots tā, lai ne tikai sniegtu informāciju, bet arī būtu vizuāli izteiksmīgs.

akcīzes marka

(angļu val. *excise stamp*)

Etiķete, uz preces uzlīmēta zīme, kas liecina, ka ir samaksāta akcīzes nodeva.

aksiālā piekārtošana

(angļu val. *lateral register; side guide register*)

Iespiedmašīnas piekārtošana, kas tiek veikta pa divām asīm – ne tikai uz augšu un uz leju, bet arī pa labi un pa kreisi.

akvatinta

(angļu val. *aquatint; mode of aquatint*)

Gravīras tehnika, kuras pamatā ir metāla plāksnes kodināšana ar skābi vietās starp tai pielipušām asfalta vai kanifolija putekļu daļiņām, radot efektu, kas tuvs tonālam zīmējumam. Bieži izmanto savienojumā ar ofortu, kurā atveido kontūrlīnijas un sīkās detaļas.

albums

(angļu val. *album; photobook; picture book*)

1. Grāmata ar gleznu, zīmējumu, rasējumu, fotogrāfiju un citiem attēliem. Albums sastāv no ievada, attēlu parakstiem, paskaidrojumiem, bibliogrāfijas u. c.
2. Kancelejas izstrādājums grāmatas vai burtnīcas formā zīmēšanai, fotogrāfiju, marku, atklātņu u. c. glabāšanai.

alfa celuloze

(angļu val. *alpha cellulose*)

Celulozes daļa, kas nešķīst aukstā 17,5% sārma šķīdumā. Lai iegūtu materiālu ar lielāku alfa celulozes saturu, to cēlina. Atšķirībā no parastās tehniskās celulozes cēlināta celuloze ir poraināka, ar lielu uzsūkstspēju, mazāku deformāciju, ir izturīgāka pret novecošanos. To izmanto

filtrpapīru, fotopapīra pamatnes, sanitāri higiēnisko papīru un daudzu citu papīru ražošanai. Parastā papīra ražošanā lietojamā tehniskā celuloze satur 80–88% alfa celulozes, pārējais ir hemicelulozes, lignīns, sveķi, pelni.

alfa kanāls

(angļu val. *alpha channel*)

Papildkomponente attēla datos, kas nosaka attēla vai tā daļu caurspīdīgumu. Tā mērvienība var būt gan koeficients 0–1, gan procenti 1–100, gan arī vērtība 0–255. 0,0% vai 0 alfa kanālā attiecīgi nozīmē, ka attēls ir pilnīgi caurspīdīgs, bet 1, 100% vai 255 – ka pilnīgi necaurspīdīgs. Terminoloģijā, kas tiek izmantota attēlu apstrādes programmā *Photoshop*, jēdzienam ir plašāka nozīme; kanāli var būt vairāki un saturēt ne tikai caurspīdīguma komponenti.

alfabētiskais rādītājs

(angļu val. *alphabetical subject index (list)*)

1. Klasifikācijas tabulu palīgaparāts – priekšmetu rubriku un tām atbilstošo klasifikācijas indeksu alfabētisks uzskaitījums, kas vispārināti un adekvāti atspoguļo klasifikācijas tabulu saturu un atvieglo iespaiddarbu un citu dokumentu klasificēšanu.
2. Sistemātiskā kataloga palīgaparāts – priekšmetu (zinātņu nozaru, jēdzienu, sabiedriskās dzīves parādību, atsevišķu jautājumu u. tml.) nosaukumu un tiem atbilstošu kataloga daļu vai apakšnodaļu alfabētiska kartotēka, kas atbilst pieņemtās klasifikācijas darba tabulām un metodisko lēmumu kartotēkai.

alfabēts

(angļu val. *alphabet*)

Kādas valodas rakstībā lietojamo burtu kopums noteiktā secībā. No tipografikas viedokļa komplekts ir krietni lielāks – tajā ietilpst ne tikai burti, bet arī cipari, pieturzīmes utt.

algoritms

(angļu val. *algorithm*)

Stingri noteikta rīcības (operāciju) secība, kas jāievēro noteikta mērķa sasniegšanai.

almanahs

(angļu val. *almanac*)

Literāru vai zinātnisku (bieži vienas nozares) sacerējumu krājums, ko apvieno kopīgs temats, žanrs, idejiski mākslinieciskā nostādne vai cita pazīme. Parasti iznāk periodiski.

AM rastrēšana; amplitūdas-modulācijas rastrēšana

(angļu val. *AM screen; amplitude-modulation screen; traditional screening, traditional AM (amplitude modulated) screening*)

Regulāra, attēlu un citu iespiedelementu rastrēšanas metode, ko raksturo iespiedelementa laukuma izmaiņas pie nemainīga izvietojuma soļa. Rastra elementu centri atrodas vienādā attālumā cits no cita, veidojot regulāru režģi. Rastrējot elektroniski, rastra punkts veidojas rastra šūnā (kvadrātā), kuru veido atsevišķi elementi ar 0 vai 1 vērtību. Pelēkās krāsas gradāciju līmeņu skaitu nosaka šūnu veidojošo elementu skaits.

PostScript valodā izmanto šūnas ar 16 x 16 elementiem, kas ļauj iegūt 256 gradācijas.

analogais paraugnovilkums

(angļu val. *proofprint; analogue proof; conventional proof*)

Paraugnovilkums, kas izgatavots pirms tirāžas iespiešanas no gatavām tirāžai paredzētām krāsu dalījuma fotoformām ofseta un augstspiedes tehnoloģijās.

analogā druka

(angļu val. *analogue printing*)

Visi tradicionālie iespiešanas veidi, kuros tiek izmantota pastāvīga iespiedforma, atšķirībā no digitālās drukas, kurā iespiedforma pastāv tikai virtuāli.

analogā krāsu dalīšana; fotomehāniskā krāsu dalīšana

(angļu val. *analogue color separation*)

Krāsaina oriģināla (attēla) tehnoloģiska krāsu dalīšana atsevišķos vienkrāsu viena mēroga attēlos, izmantojot krāsu filtrus un reproducējošos fotoaparātus.

angļu-amerikāņu tipogrāfiskā (Pika) sistēma

(angļu val. *English-American typographic system*)

Mērīšanas sistēma, kas veidota uz angļu-amerikāņu collas (25,4 mm) pamata. Šajā sistēmā 1 punkts atbilst 1/72 collām (0,351 mm).

anilīndruka

(angļu val. *aniline printing*)

Sens fleksogrāfijas drukas tehnoloģijas nosaukums, kas cēlies no sākotnēji drukas procesā izmantojamās anilīna iespiedkrāsas.

aniloksa cilindrs; aniloksa velme

(angļu val. *anilox roll; anilox roller*)

Fleksogrāfijas krāsu aparāta sastāvdaļa – cilindrs vai krāsu velme, kuras virsmā iegravētas šūnas ar speciālu rastra struktūru (120–180 l/cm), kas krāsas vai lakas slāni no krāsu kastes pārnes uz iespiedformas apdrukājamiem elementiem, kuri atrodas padziļinājumos. Ar duktoru nazi liekā iespiedkrāsa tiek noņemta, atstājot uz iespiedformas vienmērīgu slāni.

aniloksa krāsu aparāts

(angļu val. *anilox inking unit*)

Iekārta, kas padod iespiedkrāsu uz iespiedformas ar aniloksa krāsu cilindra vai velmes palīdzību. Aniloksa krāsu aparāts ir kompakts, sastāv no cilindra, krāsu kastes un rakeļa vai duktoru naža un divām trim velmēm un nodrošina vienmērīgu krāsas padevi un uzklāšanu uz visas iespiedformas. Aniloksa krāsu aparāts var tikt izmantots ne tikai fleksogrāfijā, bet arī citās drukas tehnoloģijās.

anizotropi

(angļu val. *anisotropic*)

Materiāli, kuru struktūra atšķiras atkarībā no materiālā izvēlētā virziena.

anizotropija

(angļu val. *anisotropy*)

Vielas (objekta) atšķirīgās īpašības tās tilpuma vai virsmas dažādos virzienos.

anotācija

(angļu val. *annotation*)

No latīņu *annotatio* 'piezīme'. Īss grāmatas, raksta, dokumenta vai manuskripta satura apraksts.

antioksidanti; antisikatīvi

(angļu val. *antioxidant*)

Poligrāfijā – palīgmateriāli, kas aizkavē iespiedkrāsas žūšanu. Izmanto iespiedmašīnas krāsu aparātā iespiešanas procesa apstādināšanas gadījumā.

antistatiķis

(angļu val. *antistatic*)

Viela, ko izmanto, lai novērstu ilgstošu elektrisko lādiņu uzkrāšanos, kas rodas priekšmetu virsmu savstarpējas berzes rezultātā. Antistatiķis saglabā mitrumu, tādējādi palielinot jonu koncentrāciju virsmu tuvumā. Antistatiķi ir kvēpi, ogļu putekļi, dabiskās šķiedras. Antistatiķi nelielā daudzumā uzsmidzina uz priekšmetu virsmas, lai novērstu to savstarpējo salipšanu un putekļu pielipšanu pie tām.

antistoka pigments; antistoka iespiedkrāsa

(angļu val. *anti-stokes pigment; up-converting pigment; anti-stokes ink*)

Fluoriscējoši materiāli, kas pārveido krāsas spektru uz augšu (*up-converting*). Apstarojot ar spēcīgu 900 nm infrasarkanā starojumu (NIR – *near infrared*), tie spīd redzamajā gaismas diapazonā. Sers Džordžs Gabriels Stoks 1852. gadā definēja fluoriscento materiālu ierosinošā un izstarotā spektra sakarības, taču vēlāk izrādījās, ka ir arī izņēmumi – daži fluoriscējoši materiāli, nosaukti par antistoka pigmentiem, pretēji Stoka likumiem pārveido spektru uz augšu (*up-converting*). Izmanto pret viltošanu aizsargātu dokumentu izgatavošanā.

antoloģija

(angļu val. *anthology*)

Neperiodiska izlase, kas iekļauj izvēlētus literāri mākslinieciskus darbus, biežāk dzeju.

apdares procesi

(angļu val. *embelishment*)

Pēcapstrādes procesi iespiedprodukcijas kvalitātes paaugstināšanai, piemēram, lakošana, rievošana, folijspiede, reljefspiedums, laminēšana u. c.

apdrukājamais materiāls; substrāts

(angļu val. *printable material*)

Materiāls, kas tiek apdrukāts iespieddarba izgatavošanas procesā. Poligrāfijā visbiežāk tas ir

papīrs vai kartons, bet tiek apdrukāti arī dažādu veidu polimērmateriāli, skārds, koks, stikls u. c.

apdrukājamā virsma

(angļu val. *printable surface*)

Virsmas, uz kuru drukas procesa laikā tiek pārnesta iespiedkrāsa.

apgaismojums; virsmas apgaismojums

(angļu val. *illuminance*)

Gaismas plūsma, kas krīt uz ķermeņa virsmas laukuma vienību. Apzīmējums – Ev, mērvienība – lukss (lx), kas ir lūmens uz kvadrātmetru ($lx = lm/m^2$). Tas ir apgriezti proporcionāls gaismas avota attāluma kvadrātam līdz apgaismotajai vietai un tieši proporcionāls staru krišanas leņķa kosinusam.

apgriešana

(angļu val. *trimming*)

Materiāla, pusfabrikāta vai gatava izstrādājuma malu apgriešana atbilstoši konkrētam izmēram un formātam.

apgriešanas zīmes

(angļu val. *trim marks*)

Nelielas krustveida zīmes iespiedloksnes stūros, kas ir atbīdītas no darba malas apmēram par 2 mm un sniedz norādes griešanas iekārtas operatoram par vietu, kur jāgriež.

apgriezts iesējuma vāks

(angļu val. *cropped book block cover*)

No trim pusēm kopā ar bloku pēc pielīmēšanas apgriezts iesējuma vāks.

aplauzums; aplaušana

(angļu val. *layout*)

Izdevuma lappuses formēšana un montāža analogajā procesā – teksta, ilustrāciju un noformējuma elementu izvietošana atbilstoši topošā izdevuma maketam. Nosaukums cēlies no rokas salikuma procesa daļas – metāla rindu savietošanas lappuses.

aplīka

(angļu val. *band*)

Papīra, folijas, filmas vai cita materiāla loksne, kas satur atsevišķas nesastiprinātas iespieddarba sastāvdaļas vai komplektizdevumu, kuram ir atsevišķs pielikums.

aplocējums

(angļu val. *enclosure*)

Cietais iesējums ar priekšlapu/pēclapu ar atlokiem; atloki rievoti. Priekšlapas ar atlokiem izvēlas, ja uz priekšlapām/pēclapām iespiestas liela formāta kartes, shēmas, fotogrāfijas, attēli.

aploksne

(angļu val. *envelope*)

Papīra vai cita materiāla izstrādājums, ko izmanto papīra vai plakānu priekšmetu ielikšanai, glabāšanai un pārsūtīšanai; tiek izmantota arī kā firmas stila elements.

apmešanas iekārta (perfektors)

(angļu val. *perfecting device*)

Mehānisms lokšņu iespaidmašīnās, kurš novietots starp iespaidsekcijām un paredzēts, lai apgrieztu iespaidloksni abu lokšņu puses apdrukai vienā mašīnas caurgājienā. Perfektors sastāv no cilindriem (puscilindriem, rāmjiem), kas aprīkoti ar lokšņu satvērējiem.

apostrofs

(angļu val. *apostrophe*)

Komatveida atdaloša zīme, kas atrodas virs burtrindas.

aprakstījums

(angļu val. *description*)

Informācija par aprakstījuma vienību arhīva uzziņu sistēmā (rokasgrāmatā, aprakstā, AIS u. c.).

apvāks; supervāks (nevēl.)

(angļu val. *dust jacket*)

Papīra vai cita materiāla aplocījums, ko pārliiek pāri grāmatas sējumam, to aizsargājot. Uz tā izvietoto tekstu un ilustrācijas, kas informē par grāmatas saturu. Apvāks turas uz grāmatas ar atloču palīdzību. Termins *supervāks* nav ieteicams.

ar iekārtām pārbaudāms elements

(angļu val. *machine verifiable feature*)

Pretviltošanas elements, kuru var nolasīt un pārbaudīt ar iekārtām (dokumentu lasītājiem), kas palīdz pārbaudīt ceļošanas vai identifikācijas dokumentus, nosakot vai mērot konkrētas

dokumentu elementu vai struktūru fizikālās īpašības.

arabeska

(angļu val. *arabesque*)

No itāļu *arabesco* 'arābu'. Eiropā lietots apzīmējums sarežģītiem austrumu ornamentiem, kas sastāv no ģeometriskiem un augu elementiem. Arabeska var saturēt arī mākslinieciski veidotu arābu šriftu.

arhivēšana

(angļu val. *archiving*)

1. Faila datu saspiešana, lai samazinātu tā apjomu.
2. Datu kopiju radīšana ārējos informācijas nesējos.

arhīvu papīrs; mūžīgo dokumentu papīrs

(angļu val. *archival paper; paper for permanent documents*)

No auduma vai kokvilnas šķiedrām izgatavots papīrs, kas ir sevišķi izturīgs pret nodilumu un novecošanos. To izmanto darbiem, kas paredzēti ilgstošai glabāšanai.

aromatizēta iespaidkrāsa

(angļu val. *aromatised ink*)

Iespiedkrāsa, kurā iekļautas mikrokapsulas ar aromatizētām eļļām.

aromatizēta laka

(angļu val. *flavored varnish*)

Eļļas vai dispersijas laka, kurā iekļautas mikro-kapsulas ar aromatizētām eļļām.

asējums; oforts

(angļu val. *etching*)

Dobspiedes paveids mākslā. Iespiedformu no vara, cinka, tērauda, misiņa vai cita materiāla gruntē ar vielu, kas nelaiž cauri skābes. Ar asu adatu vai irbuli vielas slānī izveido (asē) vajadzīgo zīmējumu, pēc tam plāksni kodina skābē. Noņemot skābi un grunts slāni no plāksnes, paliek padziļinātais zīmējums.

astralons

(angļu val. *Astralon*®)

Montāžas procesā kādreiz bieži izmantots polimēru materiāls, ko ražoja uzņēmums *Dynamit Nobel AG*.

asums

(angļu val. *sharpness*)

Lielums, kas ir pretējs attēla kontūru izplūdes zonas izmēram un izsaka attēla ģeometrisku elementu vai teksta atveidojuma precizitātes pakāpi. Asums atkarīgs no attēla elementu (teksta, fona) optisko elementu raksturojumiem un atsevišķu elementu kontūru tonālo pāreju zonu lieluma.

atdalīšana un atpakaļsavienošana

(angļu val. *delam-relam; delamination-relamination*)

Tehnoloģisks risinājums etiķešu izgatavošanas līnijās (*narrow web*). Pašlīmējošā materiāla virsslānis un pamatne tiek atdalīti viens no otra, lai virsslāņa apakšpusi apdrukātu un pēc tam abas puses savienotu atpakaļ apdrukātā divslāņu pašlīmējošā materiālā.

atdure

(angļu val. *stop pin; pin*)

Reģistra sistēmas sastāvdaļa, ko lieto precīzai apdrukājamā materiāla pozicionēšanai.

atgriezumū celuloze

(angļu val. *pulped broke*)

Celuloze, kuru iegūst, defibrējot papīrfabriku ražošanas procesā radušos papīra atgriezumus.

atkāpe; rindkopas atkāpe

(angļu val. *indent*)

Telpa, kas salikuma rindā paliek tukša, kad kāda rindiņa vai teksta bloks tiek nobīdīts attiecībā pret lappuses malu vai pārējo tekstu. Atkāpi izmanto, lai iezīmētu jaunu rindkopu vai izceltu kādu teksta daļu.

atkāpes rinda

(angļu val. *initial line; first line; opening line*)

Atkāpes rinda – rindkopas pirmā rinda ar atkāpi. Nedrīkst atrasties lappuses apakšā.

atlēka; atlēku mugura

(angļu val. *back-lining paper; back strip*)

Papīra vai kartona strēmele, kura tiek pielīmēta vāka materiālam, izgatavojot iesējuma vāku starp vāka kartona pusītēm. Tās augstums atbilst vāka pusīšu augstumam, bet platums – grāmatas bloka muguriņas lokam. Tā piešķir muguriņai elastību un izturību, nodrošina reljefspieduma iespēju uz muguriņas.

atloks

(angļu val. *flap*)

Grāmatas vāka pagarinājums.

atrastrēšana; rastra noņemšana

(angļu val. *descreening*)

Rastrēšanai pretējs process. Rastrētu novilkumu un oriģinālu sagatavošana reproducēšanai, atbrīvojoties no rastra struktūras ietekmes uz novilkuma kvalitāti.

atslāņošanās

(angļu val. *delamination*)

Vairākslāņu materiāla (piemēram, līmētā papīra vai kartona) atslāņošanās materiāla izgatavošanas procesa kļūmes dēļ vai arī drukājot, ja mitruma, spiediena un/vai pārāk lipīgas iespiedkrāsas iedarbībā materiāla slānis tiek atrauts no pamatnes.

atspiešanās

(angļu val. *press against*)

Drukas defekts, kas rodas, iespiedkrāsai uzreiz pēc uzklāšanas no novilkuma apdrukātās puses pārejot uz nākamās loksnes otru pusi.

atstarošanas leņķis

(angļu val. *angle of reflection*)

Leņķis, ko veido atstarojošas gaismas stars ar perpendikulu, kas novilkts no gaismas stara krišanas punkta līdz virsmai.

atstarpe

(angļu val. *word space*)

Tukšums, kas salikumā atdala teksta vārdus.

attēla asums

(angļu val. *image sharpness; sharpness*)

1. Attēlu vai tekstu ģeometrisku elementu atveidošanas skaidrība (precizitāte), kas atkarīga no atveidojamā attēla (teksta, fona) optiskajām īpašībām un atsevišķu elementu kontūru tonālo pāreju zonas lielumiem.
2. Subjektīvs attēla vērtējums par detaļu un tekstūru skaidru un detalizētu atveidojumu. Neass attēls ir neskaidrs un izplūdis.

attēla izšķirtspēja

(angļu val. *image resolution*)

Lielums, kas norāda digitāla attēla pikseļu blīvumu, respektīvi, to, cik attēls ir detalizēts. Mēra pikseļos uz collu (ppi). Sastopamas arī metriskās vienības – pikseļi uz centimetru vai milimetru.

attēla kontrastainums

(angļu val. *image contrast*)

No franču *contraste* 'izteikta atšķirība'. Tonālo atšķirību pakāpe starp attēla laukumiem, melnbalta vai krāsaina attēla raksturojums uz foto materiāla, krāsu piesātinājuma atšķirība novilkuma gaišākajos un tumšākajos laukumos. Kontrasts vizuāli tiek uztverts kā attiecība starp maksimālo un minimālo gaismas caurlaidības/atstarošanas koeficientu. To vērtē kā oriģināla un kopijas optiskā blīvuma intervālu. Attēla kontrastainumam ir ļoti liela nozīme oriģinālu, fotoformu un drukas kvalitātes novērtējumā.

attēllicis; imidžseteris; rakstlicis

(angļu val. *image setter*)

Ierīce grafiskai attēla izvadei uz materiāla (fotofilma, formu plate u. c.).

attēls

(angļu val. *image*)

1. Vizuālās pasaules uztveres elements.
2. Priekšmeta vai būtnes atveids spogulī vai lēcu sistēmā.
3. Grafisks, fotogrāfisks, kinematogrāfisks vai cita veida (priekšmeta, būtnes) atveidojums; arī reprodukcija. Attēlus izdevējdarbībā un poligrāfijā izmanto kā patstāvīgus oriģinālus reprodukcijai vai kā izdevuma ilustrācijas.

attēlu apstrāde

(angļu val. *image processing; picture processing*)

Attēlu radīšana, skenēšana, analizēšana, uzlabošana, interpretēšana vai radīšana, izmantojot datu apstrādes sistēmas.

attēlu rediģēšanas programmatūra

(angļu val. *image editing software*)

Attēlu rediģēšanas programmatūra, ar kuras palīdzību lietotājs digitālos attēlus var apskatīt un mainīt. Visbiežāk lietotā attēlu rediģēšanas programma ir *Adobe Photoshop*.

attēlu saspiešana

(angļu val. *image compression*)

Tehnisks paņēmiens ekonomiskai digitālo attēlu uzglabāšanai. Izšķir attēlu saspiešanas metodes ar kvalitātes pazemināšanu (*lossy compression*) un bez kvalitātes pazemināšanas (*lossless compression*).

attīstītājs

(angļu val. *developer*)

Ūdens šķīdums, ko izmanto iespiedplašu attīstīšanai pēc eksponēšanas CtP (*Computer-to-Plate*) iekārtā.

attīstītājs (elektrofotogrāfija)

(angļu val. *developer (electrophotography)*)

Dispersa vide, kas sastāv galvenokārt no tonera un nesēja, ko savstarpēji saista elektrostatiskie spēki, kas spēj vizualizēt slēptu elektrostatisku attēlu.

attīstītājs (foto)

(angļu val. *developer (photo)*)

Ķīmisku vielu kopums, kas paredzēts latentā fotoattēla pārvēršanai redzamajā, ko izmanto eksponējamā fotomateriāla ķīmiski fotogrāfiskai apstrādei. Tas satur attīstošas, konservējošas un procesu paātrinošas vielas.

attīstītājs koncentrēts

(angļu val. *replenisher; developer replenisher*)

Attīstītāja atsvaidzinātājs. Koncentrāts ir pusfabrikāts, kuru pirms lietošanas atšķaida. Atsvaidzinātājs kompensē attīstītāja darbības krišanos; tā sastāvs var būt atšķirīgs no attīstītāja.

atveidošanas spēja

(angļu val. *reproduction capability*)

Raksturo fotomateriāla spēju atveidot smalkas detaļas. Summāri atveidošanas spēju (PR) nosaka kā atsevišķi atveidotu svītru skaitu vienā lineārajā milimetrā.

atveramība (grāmatas)

(angļu val. *lay flat*)

Grāmatas izgatavošanas kvalitātes rādītājs. Atvērta izdevuma spēja ieņemt iesējuma vākam paralēlu stāvokli. Atveramība ir atkarīga no burtnīcu stiprināšanas un grāmatas muguriņas veida, papīra šķiedru virziena un iesiešanas procesa kvalitātes.

atvērums; vidējais atvērums

(angļu val. *spread; center spread*)

Divas blakus esošās atvērtas grāmatas lappuses – pāra un nepāra, kreisā un labā. Ielikumā sanestiem iespieddarbiem to vidū veidojas vidējais jeb centra atvērums, kurā abas atvēruma puses izvietotas uz vienas loksnes viena otrai blakus. Centra atvērumā ievieto tādus izdevuma elementus, kuriem nepieciešams liels, nedalīts laukums, – atvēruma tabulas, liela formāta ilustrācijas vai reklāmas.

atzīme

(angļu val. *crop mark; mark; sign; printer mark*)

Dažādas atzīmes iespiedloksnes malās ražošanas procesu (iespiešanas, locīšanas, sanešanas, griešanas u. c.) kvalitātes kontrolei. Krāsu mērīšanai izmantojamos lauciņus sauc par krāsu skalām.

augstas izšķirtspējas datne

(angļu val. *high resolution data; hi-res data (file, image)*)

Drukas specifikai piemērota datne ar augstāku izšķirtspēju nekā internetā vai multimedijos lietotās. Parasti tas nozīmē, ka katru rastra punktu veido četri pikseļi, vai, piemēram, 300 dpi datne atbilst 150 lpi drukai. Lai optimizētu procesoru jaudas un atmiņas resursu izmantošanu, maketā izmanto zemākas izšķirtspējas attēlus, kuri tikai beigu fāzē tiek nomainīti ar augstas izšķirtspējas datnēm.

augstspiede

(angļu val. *relief printing; letterpress printing; letterpress*)

Drukas paņēmiens, kurā iespiežamie elementi atrodas virs kopējā iespiedformas laukuma. Uz tiem uzklāj iespiedkrāsu, ko tad uzklāj tieši uz papīra, iegūstot attēlu. Tas ir senākais iespiešanas veids, kas pasaulē dominēja daudzus gadsimtus. Iespiedformu parasti izgatavo no cieta materiāla (svina, cinka, koka). Augstspiedes tehnoloģijā drukātam darbam raksturīgi iespiedumi apdrukājamajā materiālā un bieža, skaidri redzama izspiestas krāsas apmale drukāto burtu malās. Šo tehnoloģiju bieži izmanto, drukājot secīgus numurus aizsargātos dokumentos, piemēram, sērijas numurus. Augstspiedes veidu, kurā iespiedformas izgatavošanai izmanto elastīgu polimērmateriālu, sauc par fleksogrāfiju.

augstvērtīgs papīrs

(angļu val. *fine paper*)

Rakstīšanai vai kvalitatīvu iespieddarbu izgatavošanai paredzēts papīrs, kura sastāvā ir galvenokārt ķīmiskā celuloze, mehāniskās celulozes sastāvs ne lielāks par 10%, pildvielu daudzums – no 5 līdz 25%.

autokārs

(angļu val. *autocar*)

Specializēts spēkrats, kas ir pielāgots kravas pārvadāšanai uzņēmuma teritorijā.

autokorektūra

(angļu val. *autocorrection*)

Automātiska datorsalikuma teksta korektūra, ko veic, izmantojot atbilstošu programmatūru.

automatizēta krāsu padeves kontrole

(angļu val. *automatic color register control*)

Iespiedmašīnas sistēma, kas nodrošina automatizētu krāsu padeves kontroli.

automātiska piekārtošana

(angļu val. *automatic make-ready*)

Krāsu sakritības uz novilkuma automātiska kontrole un vadība daudzkrāsu iespiedmašīnās, kas notiek tirāžas drukas laikā bez mašīnas apstādināšanas. To veic sistēma, kas sastāv no dažādām optiskām ierīcēm, elektroniskām sistēmām un izpildes mehānismiem, kas vadās pēc kontroles zīmēm uz novilkuma.

automātiskais numerators

(angļu val. *automatic numbering box*)

Iekārta, kas nodrošina secīgu numuru uzdrukāšanu uz katras iespiedloksnes.

automātiskā lokšņu padeve; pašpielicējs

(angļu val. *automatic feeding of sheets and strips*)

Iespiedmašīnu, locīšanas, lakošanas un citu poligrāfijas iekārtu konfigurācijas sastāvdaļa. Mehānisms automātiskai apdrukājamā materiāla vai pusfabrikātu padevei no rīses (krautnes) un novietošanai stāvoklī, kas paredzēts tās transportēšanai uz nākamajām operācijām.

automātiskā mazgāšanas ierīce

(angļu val. *automatic watering plant*)

Iekārta, kas nodrošina automātisku iespiedmašīnas krāsu aparāta un citu mehānismu mazgāšanu.

automātiskā ruļļu savienošanas iekārta

(angļu val. *splicer*)

Rotācijas iespiedmašīnu perifērijas iekārta, kas nodrošina nepārtrauktu papīra lentes padevi un automātisku ruļļu savienošanu.

automāts

(angļu val. *automat*)

No grieķu *autómatos* 'pašdarbīgs'. Iekārta, mašīna vai aparāts, kuras ražošanas pamatdarbības tiek veiktas bez operatora iejaukšanās. Dažiem automātiem arī iekārtas sagatavošana darbam notiek automātiski, operatoram tikai kontrolējot darbību.

autoratlīdzība

(angļu val. *author's fees; royalty; royalties*)

Jebkāda veida atlīdzība vai komensācija par aizsargāta darba izmantojumu. Saskaņā ar izdevējdarbībā pastāvošo praksi autoratlīdzība ir aptuveni 15% no ieņēmumiem par realizētajām grāmatām.

autordarbs

(angļu val. *author's work; the work of authorship*)

Autora radošās darbības rezultāts literatūras, zinātnes vai mākslas jomā neatkarīgi no

izpaušmes veida, formas un saturiskās, zinātniskās un mākslinieciskās vērtības.

autorība

(angļu val. *authorship*)

Fiziskas personas dalība un radošais intelektuālais ieguldījums darba radīšanā, kas ir pietiekami, lai šī persona tiktu atzīta par darba autoru.

autorlitogrāfija

(angļu val. *original litograph*)

Litogrāfijas novilkums no paša mākslinieka izgatavotas formas.

autorloksne

(angļu val. *author's sheet*)

Mērvienība, ko izmanto literāra vai cita veida sacerējuma apjoma mērīšanai. Izdevējdarbībā tiek lietota autoru, tulkotāju, redaktoru, korektoru un citu darbinieku darba apjoma un samaksas noteikšanai. Autorloksnē ir 40 000 rakstzīmju, 700 dzejas rindu vai 3000 cm² ilustratīvā materiāla.

autors

(angļu val. *author*)

Fiziska persona, kuras radošās darbības rezultātā radīts konkrēts darbs.

autortiesības

(angļu val. *author's rights; rights of authors; copyright*)

Autora tiesību kopums uz paša radīto darbu (arī nepabeigtu). Tās tiek attiecinātas uz jebkuriem darba izmantojuma aspektiem un veidiem, kā arī nosaka, no kādām darbībām autors jāpasargā.

autortiesību aizsardzības termiņš

(angļu val. *term of protection; duration of the protection*)

Laika posms, kurā likums nosaka autora mantisko tiesību aizsardzību. ES autortiesību aizsardzības termiņš ir 70 gadi pēc autora nāves.

autortiesību zīme (©)

(angļu val. *copyright symbol; copyright sign (©)*)

Zīme (©), ar kuru ators vai viņa tiesību pārņēmējs apliecina savas tiesības uz darbu. Tā ietver trīs elementus:

- 1) burtu c aplīti;
- 2) autortiesību subjekta vārdu (nosaukumu);
- 3) darba pirmpublicējuma gadu.

autotipija (fotoprocess)

(angļu val. *autotype*)

No angļu *autotype*. Angļu izgudrotāja Džozefa Svona (*Joseph Wilson Swan*, 1828–1914) atklāts veids, kā izgatavot fotogrāfijas, izmantojot oglekļa pigmentu (sodrējus). Fotoprocēsa pamatā bija želatīna sacietēšana UV starojuma iedarbībā. Izgudrojumu tālāk attīstīja firma *Autotype Fine Art Company Ltd.*, kas kļuva tik slavena ar

augstvērtīgām mākslas reprodukcijām, ka autotipija kļuva par sugasvārdu augstas kvalitātes attēlu apzīmēšanai. Tālāka izgudrojuma attīstība ir sietspiedes un dobspiedes tehnoloģiju izveidošanas pamatā.

autotipija (rastri)

(angļu val. *autotype*)

No vācu *Autotypie*. Pilnā nosaukumā “autotipiskais attēla rastrēšanas paņēmieni” – vēsturiski viena no agrīnajām fotomehāniskajām rastrēšanas tehnoloģijām augstspiedes drukas procesā, ko 1880. gadā izgudroja Georgs Meisenbahs (*Georg Meisenbach*, 1841–1912). Viņš arī paņēmienu patentēja, ieviesa, pilnveidoja un deva tam nosaukumu *Autotypie*. Meisenbaha Minhenē dibinātais uzņēmums *Autotype Company* izgatavoja klišejas, ražoja rastra stikliņus, kā arī drukāja augstas kvalitātes attēlu reprodukcijas.

Auziņš; Ansis

Latviešu poligrāfists (1882–1952). Apbalvots ar Triju Zvaigžņu ordeni. Strādājis par burtlici, tehnisko vadītāju, tipogrāfijas “Latvju Kultūra” vadītāju, Latvijas Valstspapīru spiestuves nodaļas vadītāju. Pēc Otrā pasaules kara bija Latvijas Valsts izdevniecības tehniskais redaktors. Pievērsies grāmatu iekārtojuma, dizaina un mākslas jautājumiem, publicējies presē. Grāmatu “Grāmatas veidošana” (1929) un “Grāmatas māksla” (1946) autors. Latvijas poligrāfijas terminoloģijas celmlauzis, vārdnīcu “Vāciski-latviski grāmatrūpniecības termini” (1940, kopā ar Frici Kleinbergu un

Frīdrihu Plostenieku) un “Latviešu, vācu un krievu grāmatrūpniecības vārdnīca” (1942) autors.

avīze; laikraksts

(angļu val. *newspaper*)

Izdevums, kas iznāk ar nelieliem intervāliem un sniedz jaunāko informāciju par aktuāliem notikumiem, parasti ar komentāriem.

avīžu formāts

(angļu val. *newspaper size*)

Vēsturiski dažādās pasaules valstīs lietotie dažādie avīžu formāti – *Berliner, Tabloid, Compact* u. c.

avīžu iespaidkrāsa

(angļu val. *newsprint ink; coldset ink*)

Zemas viskozitātes iespaidkrāsa ar augstu iesūkšanās spēju, ko izmanto avīžu iespiešanai.

avīžu iespaidmašīna; avīžu rotācijas mašīna

(angļu val. *newspaper press; coldset*)

Iespaidmašīna, kas paredzēta speciāli avīžu drukai, kurā apdrukātā papīra lente, izmantojot vadruļļu sistēmu, tiek novadīta uz iekārtu, kura papīru sacērt loksnēs un saloka, veidojot produktu – avīzi. Avīžu iespaidmašīnā var būt ievietots arī skavu šūšanas vai līmēšanas mezgls.

avīžu papīrs

(angļu val. *newsprint; newsprint paper*)

Mašīngluds, vāji caurlīmēts papīrs, kurš satur daudz koksnes masas.

avīžu pēcspīdēšana

(angļu val. *mail room*)

Iespaiddarbu apstrādes procesi (locīšana, skavošana, apgriešana), kuri tiek veikti galvenokārt vienā laidienā ar avīžu drukšanu.

ābece

(angļu val. *primer; ABC book*)

1. Grāmata lasītprasmes apgūšanai, pirmmācības grāmata.
2. Kādas nozares vai zinību elementārie pamati, neapšaubāmas patiesības.

ātrspiede

(angļu val. *quick print*)

Vēsturisks apzīmējums iespaidmašīnām, kas 19. gadsimta vidū aizstāja rokas iespaidpreses.

ātršuvējs

(angļu val. *loose-leaf binder; ring binder*)

Kancelejas prece – vāciņi, kuros ātri var iestiprināt atsevišķas lapas (piemēram, A4 vai A5 formāta).

B

baits

(angļu val. *byte*)

Informācijas daudzuma mērvienība, kas satur 8 bitus. Baitos mēra ierakstīšanas iekārtu ietilpību – atmiņu, failus, programmu apjomu. Viens baits apzīmē 256 vienības. Trīs baiti (24 biti) – 16 777 216 vienības. Datora atmiņas apjomu mēra kilobaitos (1024 baiti) vai megabaitos (1024 kilobaiti). Viens nemodificēts (t. i., bez diakritiskajām zīmēm) latīņu alfabēta burts datoros ir ekvivalents vienam baitam jeb astoņiem bitiem.

balināšanas iekārta

(angļu val. *bleach plant*)

Papīrražošanas iekārta, kurā papīrmasai tiek pievienotas vielas, kas padara papīru baltāku.

baltā gaisma

(angļu val. *white light*)

Krāsu dalīšanas procesos vienlīdz enerģētisks starojuma (atstarošanas/slāpēšanas) spektrs, kam nepieciešams vienāds daudzums pamatkrāsu – zilās, zaļās un sarkanās. Nosacītie lielumi X, Y, Z ir vienādi ar 1/3 jeb 0,333. Baltā gaisma tiek saukta par ahromatisko vai balto zonu.

baltā pildviela

(angļu val. *whitening agent*)

Neorganiska pildviela, kas satur baltus pigmentus un tiek izmantota iespiedkrāsas toņa

intensitātes samazināšanai un drukājamības uzlabošanai. Baltā pildviela mēdz būt caurspīdīga vai klājoša.

baltie pigmenti

(angļu val. *white pigments*)

Ūdenī, eļļā, spirtā, benzolā un citos šķīdinātajos nešķīstoši, balti augstas dispersijas pulveri, ko poligrāfijā izmanto iespiedkrāsu, balinātāju un papīra ražošanā.

baltums

(angļu val. *whiteness*)

Materiāla (ķermeņa) virsmas īpašība atstarot standarta gaismu. Izsaka procentos – ISO 2470 mērvienībās.

bandrole

(angļu val. *post wrapper; postal wrapper*)

1. Noteikta veida un satura pasta sūtījums (galvenokārt iespieddarbi), kam paredzēts pazemināts tarifs.
2. Papīra lente, ko apliek šādiem sūtījumiem.

baneris; reklāmkarogs

(angļu val. *banner*)

Lietošanai ārā un iekštelpās paredzētā lielformāta reklāma, parasti ar lielformāta printeri nodrukāta uz PVC materiāla.

barjerlaka

(angļu val. *barrier varnish*)

Speciāla dispersijas laka, kas palielina iepakojuma mitrumizturību un taukvielu necaurlaidību. Barjerlaku izmanto, lakojojot ofseta iespiedmašīnā mitrus novilkumus pirms UV lakas uzklāšanas.

barjermateriāli

(angļu val. *barrier; barrier materials; barrier films*)

Plastmasas pārklājumi vai daudzslāņu materiālu kombinācijas, kas paredzētas, lai samazinātu ūdens un gāzes izkliedi cietam vai elastīgam iepakojumam.

bāzes krāsas

(angļu val. *base colors*)

Pamata krāsas, kuras noteiktā krāsu sistēmā tiek izmantotas jauktu krāstoņu radīšanai. *Pantone* krāsu sistēmā ir astoņas bāzes krāsas – ciāns, madženta, dzeltenā, zaļā, sarkanā, zilā, melnā un baltā. Jaucot šīs krāsas dažādās attiecībās, var iegūt milzum daudz krāstoņu.

Bernes konvencija

(angļu val. *Berne convention for the protection of literary and artistic works*)

Autortiesību pamats visā pasaulē – Bernes konvencija par literāro un mākslas darbu aizsardzību (pieņemta 1886. gadā, vairākas reizes papildināta). Latvija pievienojās 1938. gadā, atkārtoti – 1995. gadā. Pašlaik spēkā ir 1971. gada

redakcija. 1996. gadā konvencija papildināta ar nodaļu, kurā tiek formulētas tiesības uz darbiem, kas veidoti, izmantojot jaunās tehnoloģijas.

berzes pašpielicējs; frikcijas padeve

(angļu val. *friction feeder; friction wheel (roller)*)

Pašpielicējs, kurā lokšņu materiāls tiek atdalīts no rīses un padots tālāk uz iespiedmašīnu vai locīšanas iekārtu ar rotējošiem gumijotiem veltņiem, nevis piesūcekņiem.

bestsellers; dižpārdoklis

(angļu val. *bestseller*)

Izdevums, kas ieguvis lielu popularitāti un finanšiālus panākumus.

bezatlikumu tehnoloģija

(angļu val. *waste-free production*)

Ražošana daļēji vai pilnīgi noslēgtā ražošanas ciklā, kas pilnībā atbilst vides aizsardzības prasībām.

bezgalīgie formulāri

(angļu val. *endless forms*)

Tukšas veidlapas, neaizpildītas tabulas, formas dokumentu aizpildīšanai u. c., kas nodrukātas uz nepārtrauktas papīra lentes, kura tiek satīta rullī vai salocīta vēdekļveidā.

Bezjē līknes

(angļu val. *Bézier curves*)

Franču inženiera Pjēra Bezjē (*Pierre Bézier*, 1910–1999) matemātiski formulētas vektorgrafikas

līknes, kas izteiktas ar otrās vai trešās kārtas polinomu. Vienu līknes segmentu nosaka divi galapunktu un kontrolpunkti: otrās kārtas polinomam tas ir viens, trešās kārtas polinomam – divi. Šādām matemātiskām līknēm var brīvi mainīt mērogu, tās vienmēr būs gludas un precīzas. Datorgrafikas programmās Bezjē līknes veidojas automātiski un tiek mērogotas proporcionāli. Vektorgrafikas raksturīgākais rīks ir Bezjē spalva (*Bézier pen*), kas zīmē līkņu nogriežņus.

Bezjē; Pjērs Etjēns

(*Bézier, Pierre Étienne*)

Franču inženieris (1910–1999). 42 gadus nostrādāja firmā *Renault*, tostarp pie datormodelēšanas. Viņa galvenais nopelns datorgrafikas attīstībā ir līkņu kontroles interfeisa radīšana.

bezūdens ofsets

(angļu val. *waterless offset*)

Gludspiedes ofseta paveids, kurā izmanto īpašas (nemitrināmas) iespiedformas, iespiedkrāsu un formu cilindrus.

bibliogrāfija

(angļu val. *bibliography*)

No grieķu *biblíon* 'grāmata' un *grapho* 'rakstu'. Bibliogrāfiskā izguves sistēma, kas nodrošina piekļuvi dokumentus aprakstošiem un identificējošiem datiem.

bibliotēka

(angļu val. *library*)

No grieķu *biblíon* 'grāmata' un *thēkē* 'krātuve'.

1. Iestāde, kura nodrošina iespieddarbu krāšanu, glabāšanu un lietošanu.
2. Privāts iespieddarbu krājums.
3. Arī dažādu rīku, krāsu toņu, šriftu, noformējuma stilu kopums.

biezums

(angļu val. *thickness*)

Attālums starp (priekšmeta, slāņa) augšējo un apakšējo plakni.

biļete

(angļu val. *ticket; card*)

1. Dokuments, kas par maksu dod kādas tiesības (piemēram, braukt ar satiksmes līdzekli, noskatīties izrādi, piedalīties izložē).
2. Pārbaudījumos (eksāmenos) – lapiņa ar uzdevumiem, jautājumiem, uz kuriem jāatbild pārbaudījuma kārtotājam.

biļetens

(angļu val. *bulletin*)

1. Iespiests īss oficiāls ziņojums par sabiedrībai svarīgiem jautājumiem.
2. Periodisks izdevums ar īsiem ziņojumiem.

bimetāla ofseta iespiedformas

(angļu val. *bimetal offset printing plates*)

Ofseta iespiedformas, kuras, izmantojot atbilstošu tehnoloģiju, izgatavotas no bimetāliskām ofseta iespiedplatēm.

bimetāla ofseta iespiedplates

(angļu val. *bimetal offset plates*)

Ofseta iespiedformu plates, kas sastāv no divu dažādu metālu slāņiem, kuri uzklāti uz metāla vai polimēru pamatnes un gaismjutīga slāņa. Dažādo metālu (piemēram, vara un hroma) atšķirīgās īpašības veido drukājamās un nedrukājamās elementus.

binārs attēls

(angļu val. *binary image*)

Attēls, kurā visi elementi – dažāda platuma, garuma un formas līnijas, laukumi, atsevišķi punkti u. c. – ir tikai divos krāsas intensitātes līmeņos – 0 vai 1. Datorgrafikā katru šāda attēla pikseli apraksta tikai 1 bits. Bināri attēli ir līnijgrafika, svītru attēli un pustoņu rastrs (zīmējumi ar spalvu, shēmas, rasējumi u. c.).

binārs process

(angļu val. *binary process*)

Iespiedprocess, kas spēj atveidot tikai divus vienas krāsas intensitātes līmeņus, no kuriem viens ir balts apdrukājamais materiāls, bet otrs – iespiedkrāsa, kuras slāņa biezums atkarībā no padeves var atšķirties, tomēr ir aptuveni

vienāds visā tirāžā. Krāsu starptoņus iespiedprocesā panāk ar rastra palīdzību.

biogrāfijas datu/fotoattēla/paraksta iestrāde

(angļu val. *biodata incorporation*)

Darbība, izmantojot drukas, lāzergravēšanas vai fotogrāfiskus paņēmienus, lai, dokumentu personalizējot, tieši substrātā vai laminātā iestrādātu attēlu (dokumenta turētāja fotoattēlu), parakstu vai biogrāfijas datus. Fotoattēls ir neatņemama dokumenta sastāvdaļa, ko digitāliem līdzekļiem iestrādā biogrāfijas datu lapā. Iestrāde nav atkarīga no tā, vai biogrāfijas dati vai attēls ir laminēts. Iestrādes paņēmieni: druka ar strūklas printeri, lāzergravējums, lāzerdruka, fotoprocess, termiska krāsu sublimācija, termopārnese.

biometrija

(angļu val. *biometrics*)

Biometrisku identifikatoru fiksēšana.

biometriskis identifikators

(angļu val. *biometric identifier*)

Personas bioloģiskie (anatomiskie, fizioloģiskie) vai uzvedības raksturojumi, ko var izmantot, lai noskaidrotu personas identitāti, tos salīdzinot ar uzglabātiem datiem. Tradicionāli populārākie biometriskie identifikatori ir pirkstu nospiedumi. Citi bieži lietotie biometriskie identifikatori ir sejas attēls, acs varavīksnenes attēls un plaukstas ģeometrija. Biometriskus identifikatorus var izmantot biometriskas atpazīšanas

procesos, piemēram, sejas un acs varavīksnes atpazīšanā.

birka

(angļu val. *tag*)

Lapiņa vai plāksnīte, kurā atzīmēti kādi dati (piemēram, pie precēm, bagāžas u. c.) un kuru piekarina konkrētajam objektam.

bitkarte

(angļu val. *bitmap; bitmap image*)

1. Rastrgrafikas attēls, kas sastāv no individuāliem pikseliem.
2. Ciparu attēla attēlojums, kurā katrs datora atmiņas bits atbilst vienam punktam printerī vai uz ekrāna.
3. *Photoshop* terminoloģijā *bitmap* nozīmē bināru attēlu.

bits

(angļu val. *bit*)

Bits (saīsinājums no *binary digit*) ir mazākā informācijas daudzuma mērvienība, tas atbilst vienam ciparam (0 vai 1) binārajā skaitīšanas sistēmā. Saīsinātā veidā bitu apzīmē ar mazo *b*. Astoņi biti veido vienu baitu.

bitu dziļums

(angļu val. *bit depth*)

Toņu vai krāsu skaits digitālā, no pikseliem veidotā attēlā. Jo vairāk bitu veido katru toni, jo lielāks ir bita dziļums un iespējamo toņu skaits. Ar 1 bitu uz pikseli kodē melnbaltu svītru attēlu, ar

8 bitiem – indeksētās krāsas vai pelēkā gradācijas, ar 24 bitiem uz pikseli var iekodēt 16,7 mlj. krāstoņu.

Bībeles papīrs

(angļu val. *bible paper; scritta paper; onion skin*)

Īpaši plāns grāmatu papīrs ar zemu gramāžu (28–60 g/m²), ko lieto Bībeles, vārdnīcu, enciklopēdiju un citu izdevumu drukāšanai, ja grāmatai ar lielu lappušu skaitu jābūt pieņemamā biezumā.

bīde

(angļu val. *shear*)

Deformācijas veids, kurā savstarpēji nobīdās ķermeņa vielas slāņi.

blakus krāsas efekts

(angļu val. *adjacent color*)

Cilvēka redzes spēja atšķirīgi reaģēt uz izolētu krāstoni un to pašu krāstoni uz cita fona.

blints; aklaiss spiedums

(angļu val. *blind embosing; blind blocking; blind stamping*)

1. Viens no reljefspieduma veidiem; karsts vai auksts spiedums ar foliju vai bez tās, kurā iespējamie elementi atrodas zemāk par materiāla virsmu.

2. Process, kurā, izmantojot spiedienu, papīra vai kartona virsma tiek deformēta ar karsto vai auksto metodi, neizmantojot krāsu un foliju. Parasti lieto grāmatu vāku, atklātņu,

ielūgumu, vizītkaršu un citas iespiedprodukcijas pēcapstrādei.

blistera (laka)

(angļu val. *blister (varnish)*)

Laka, kas tiek uzklāta uz noteiktiem apdrukātās virsmas laukumiem un caurspīdīgās plēves piepresēšanas procesā paaugstinātas temperatūras iedarbībā maina savas īpašības, kļūstot par caurspīdīgu līmi, kas stingri notur plēvi. Blistera laka veic līmes funkcijas, tur kur tas ir nepieciešams.

bloku apstrādes mašīna

(angļu val. *block processing machine*)

Iekārta, kas sastāv no saistītiem moduļiem, grāmatu bloka apstrādes operāciju (presēšanas, līmēšanas, šūšanas, apgriešanas u. c.) veikšanai.

Braila raksts

(angļu val. *braille*)

Rakstības metode, kuru izmanto, lai neredzīgi un vājredzīgi cilvēki varētu lasīt un rakstīt. Ieviesis francūzis Luijs Brails (*Louis Braille*) 1821. gadā. Cilvēki lasa tekstu, taustot burtiem atbilstošas reljefu punktu kombinācijas.

bronzēšana

(angļu val. *bronzing*)

Viens no veidiem metāliska efekta iegūšanai. Bronzas pulveri uzklāj uz īpašas, ātri žūstošas iespiedkrāsas, kamēr tā vēl nav nožuvusi.

brošēšanas procesi

(angļu val. *flat binding*)

Grāmatu, brošūru un žurnālu ražošanas tehnoloģiskie procesi, kas ietver burtnīcu locīšanu, bloku komplektēšanu, sastiprināšanu, ievākošanu un trīspusēju apgriešanu.

brošūra

(angļu val. *booklet; pamphlet; brochure*)

Neperiodisks ievākots neliela apjoma izdevums mīkstā iesējumā, kas sastāv no sastiprinātām apdukāta materiāla loksniem (parasti 6–48 lpp.).

brošūra ar savu vāku

(angļu val. *booklet with its cover*)

Neliela brošūra (4–16 lpp.), kuras vākam izmantota bloka pirmā un pēdējā lappuse.

bufervielas

(angļu val. *buffer substances*)

Vielas, ko pievieno mitrināšanas šķīdumam, lai stabilizētu pH līmeni.

buklets

(angļu val. *booklet; folder*)

Uz vienas loksnes nodrukāts un jebkurā veidā salocīts iespieddarbs, ko apskata atverot.

burta biezne

(angļu val. *point size*)

Attālums starp burtstabiņa augšējo un apakšējo malu. Biezni mēra punktus.

burta lielums

(angļu val. *font size*)

Burta attēls, kurā tiek iekļauts arī neliels laukums virs un zem burta, kas nepieciešams starprindu attālumam un burtu virsrindas un zemrindas elementiem. Piemēram, apzīmējums *8 punktu burti* nozīmē, ka burta lielums atbilst 8 tipogrāfiskajiem punktiem. Daudziem burtu lielumiem ir speciāli nosaukumi.

burta signatūra

(angļu val. *letter sign*)

Rieva burtstabiņa priekšpusē augstspiedes teksta formas rokas salikuma burtiem.

burtene

(angļu val. *case; letter case*)

Vēsturiski rokas burtliča darba vietas galvenā sastāvdaļa – plakana kaste, kas sastāv no daudziem nelieliem nodalījumiem, no kuriem katrā ievietots noteikts daudzums noteikta veida burtstabiņu. Nodalījumu izmērs un novietojums atkarīgs no burtu lietošanas biežuma. Kailmateriāli tiek novietoti atsevišķi. Speciālas burtenes paredzētas matemātiskajām zīmēm, līnijām, notīm un citiem salikuma elementiem.

burtlicis; mašīnburtlicis

(angļu val. *compositor; type-setter*)

Vēsturisks termins: tipogrāfijas darbinieks, kas saliek tekstu no metāla burtiem rokas vai mašīnsalikumā.

burtnīca (grāmatas)

(angļu val. *section; book sheet*)

Līdz gatava iespieddarba izmēram salocīta iespiedloksne.

burtnīca (skolas)

(angļu val. *school notebook*)

Mīkstos vākos iestiprināts neliels baltu, ar līnijām vai rūtiņām apdrukātu papīra lapu kopums (parasti 16 vai 32 lpp.) rakstīšanai, zīmēšanai u. c.

burtnīcu presēšana

(angļu val. *folded sheet pressing*)

Grāmatu un brošūru izgatavošanas procesa sastāvdaļa, kuras galvenais mērķis ir kalibrēt burtnīcu un bloka biežumu, kas vienas tirāžas ietvaros var svārstīties līdz pat 20% (dažāds papīra biežums, apstrādes režīms). Presēšana paaugstina pusfabrikātu kvalitāti un uzlabo bloka apstrādes, vākošanas un ievākoto grāmatu iestrīķēšanas kvalitāti.

burts

(angļu val. *character*)

Grafiska rakstu zīme, kura patstāvīgi vai kopā ar citām zīmēm tiek izmantota, lai rakstītā veidā attēlotu skaņas.

burtstabiņš; litera

(angļu val. *litera*)

Atsevišķs tipogrāfisks elements, ko lieto iespiedformas salikšanai, lai iegūtu burtu un zīmju

iespiedumu uz papīra. Tā vienā galā atrodas burtu veidola cilnis. Katrai burtstabiņa daļai ir savs nosaukums.

burtu atstarpes

(angļu val. *letter spacing*)

Attālums starp burtiem vārdos datorsalikumā, kas tiek optiski izlīdzināts, veidojot fonta dizainu. Ja burti ir jāsabīda ciešāk vai jāizbīda retāk, to var darīt tikai par nedaudziem procentiem – pretējā gadījumā tas kaitēs kopskatam.

burtu garnitūra; burtu saime

(angļu val. *font family; type family; typeface family*)

Vienāda rakstura, bet dažāda zīmējuma burti, ko izšķir pēc četrām pamatpazīmēm:

- 1) slīpuma;
- 2) blīvuma;
- 3) piesātinātības;
- 4) greznojuma.

burtveidols

(angļu val. *typeface*)

Unikāla un atšķirīga dizaina burtu, ciparu un pieturzīmju kopums, arī burti kā saskaņota dizaina parauga (piemēram, logotipa) daļa.

C

caurejoša gaisma

(angļu val. *transmitted light*)

Gaisma, kas spīd cauri aplūkojamam objektam, piemēram, dokumenta lappusei. Praksē

aplūkojamo objektu novieto starp gaismas avotu un aci vai kameru.

caurlaidība

(angļu val. *permeability*)

Materiāla spēja laist cauri šķidrums no vienas virsmas uz pretējo.

caurskates attēls

(angļu val. *see-through register*)

Attēli, ornamentu vai grafiski elementi, kuri caurejošā gaismā ir precīzi savstarpēji savietoti. Raugoties no vienas puses, šķiet, ka attēla elementi ir nejauši, taču, aplūkojot to caurejošā gaismā, atklājas vienots attēls. Šādu precizitāti spēj nodrošināt tikai īpašs aprīkojums, tādēļ, vizuāli pārbaudot dokumentus caurejošā gaismā, pēc neprecīza savietojuma var pamanīt viltojumu.

caurspīdēšana

(angļu val. *translucency*)

Vizuāli pamanāms attēls no apdrukātā materiāla otras puses.

caurspīdīga (transparenta; neklājoša) krāsa

(angļu val. *transparent ink*)

Iespiedkrāsa, kura pēc uzklāšanas uz apdrukājamas virsmas maina tās toni, bet kurai atšķirībā no klājošas krāsas piemīt spēja laist cauri gaismas starus.

caurspīdīgs logs

(angļu val. *transparent window*)

Plastikāta lodziņš, ko izmanto galvenokārt iepakojuma dizainā, lai pircējs varētu redzēt iesaiņoto produktu.

caurspīdīgu oriģinālu skeneris

(angļu val. *transparency scanner*)

Skeneris, kas piemērots caurspīdīgu oriģinālu (piemēram, slaidu) skenēšanai. Šāds skeneris ir aprīkots ar augšējo gaismas avotu un optisku risinājumu izšķirtspējas nodrošināšanai (piemēram, optika ar pietuvināšanu) un tiek piegādāts komplektā ar montāžas piederumiem, kas paredzēti caurspīdīgiem oriģināliem.

caurspīdīgums (papīra)

(angļu val. *transparency*)

Īpašība, kas ļauj redzēt cauri papīra masai vai porām. Caurspīdīgumu mēra vizuāli caurejošā gaismā. Papīra caurspīdīgums mēdz būt vienmērīgs, mākoņains un kamoliņveida. Papīra caurspīdīgums ietekmē novilkumu kvalitāti.

caurumošanas puansons

(angļu val. *hole punching die*)

Ierīce caurumu štancēšanai.

CCD ierīce; CCD sensors

(angļu val. *charge-coupled device (CCD)*)

Gaismjūtīga ierīce (integrālā shēma), kas veic optiska attēla digitālizāciju. Izmanto skeneros,

digitālajās fotokamerās un videokamerās, atsevišķos densitometru modeļos u. c.

Pusvadītājiēriēce, kas lādiņu spēj bez zudumiem pārnest no viena elementa uz nākamo nosacīti garā elementu virknē. Mūsdienās CCD tehnoloģija arvien biežāk tiek aizvietota ar CMOS.

celofāns

(angļu val. *cellophane*)

Reģenerēta un plēves formā plastificēta celuloze, kas paredzēta iesaiņošanai. Savas izturības, caurspīdīguma, nekaitīguma un mērenās cenas dēļ celofāns plaši tiek izmantots pārtikas rūpniecībā.

celuloze

(angļu val. *cellulose*)

Organisks savienojums – ogļhidrāts ar ļoti garām molekulu ķēdēm. Papīra masas pamatviela. Balta, kristāliska, cieta (blīvums 1,5 g/cm³), ūdenī nešķīstoša viela, kuras molekulai ir līnijveida (polimērveida) struktūra (C₆H₁₀O₅)_n. Celulozes galvenā izejviela ir koksne, bet to var iegūt arī no salmiem un citiem viengadīgiem augiem. No dažādām izejvielām iegūta celuloze atšķiras pēc savām īpašībām un struktūras, kas nosaka tās kā pusfabrikāta lietošanu papīrrūpniecībā. Celuloze koksne saistīta ar dažādām blakusvielām: lignīnu, hemicelulozēm u. c. Ja celulozes šķiedras uzmanīgi atdala no lignīna un hemicelulozēm, tā saglabā savas vērtīgās īpašības: izturību, plastiskumu.

celulozes koksne

(angļu val. *pulpwood*)

Koksne, ko izmanto celulozes ražošanai.

ceļvedis

(angļu val. *guide; guidebook*)

Neliels iespieddarbs, kurā sniegtas ziņas par kādu ģeogrāfisku vietu, muzeja vai izstādes eksponātiem u. tml.

cenzūra

(angļu val. *ensorship*)

No latīņu *censura* 'stingrs spriedums, kritika'. Varas izmantošana, lai kontrolētu vai ierobežotu vārda brīvību. To parasti realizē valsts, kāda ietekmīga cilvēku grupa vai organizācija. Ikviens mēģinājums aizliegt informācijas, viedokļu vai izpausmes veidu brīvību. Parasti izmanto, lai kontrolētu publiskas darbības, bieži pasludinot tās par krimināli sodāmām. Cenzūras objekts var būt jebkas no vārda līdz pat veselai idejai. Teorētiskais cenzūras mērķis ir stabilizēt vai uzlabot sabiedrību, pār kuru cenzoram ir vara. Latvijas Republikas Satversmes 100. pants nosaka: "Ikvienam ir tiesības uz vārda brīvību, kas ietver tiesības brīvi iegūt, paturēt un izplatīt informāciju, paust savus uzskatus. Cenzūra ir aizliegta."

ciāns

(angļu val. *cyan*)

Viena no primārajām subtraktīvajām krāsām. Ciāns absorbē sarkano gaismu, bet atstaro zaļo un zilo.

CIE baltums

(angļu val. *CIE whiteness*)

Rādītājs, kas raksturo cilvēka acs spēju uztvert baltumu. Mērījumi tiek veikti ar spektrofotometru, kas no papīra virsmas atstaroto gaismu sadala dažādos toņos un, izmantojot CIE vienādojumu, izsaka baltumu skaitliskā izteiksmē. Lieli mērījuma rādītāji liecina par augstu baltumu.

CIE; CIE XYZ (1931)

(angļu val. *CIE; Commission Internationale de l'Eclairage*)

Starptautiskā krāsu metroloģijas komisija, kas izstrādājusi krāsu sistēmu un apstiprinātus ISO standartus krāsu standartu noteikšanai izdevējdarbībā un poligrāfijā.

CieLab krāsu telpa

(angļu val. *CieLab color space*)

CieLab krāsu telpas bāzes krāsu modelis ir visu cilvēkam saredzamo krāsu matemātiskais modelis, kas krāsas parāda trīsdimensiju telpā. To veido L (*lightness*) ass (gaišuma ass no baltā līdz pilnīgi melnajam), A ass (no sarkanā līdz zaļajam) un B ass (no dzeltenā līdz zilajam). Šis modelis atbilst Dekarta taisnleņķa koordinātu metodei. Krāsas var aprakstīt arī ar polāro koordinātu metodi: krāstonis (*hue*; to nosaka leņķis pretēji pulksteņrādītāja virzienam, sākot ar sarkano), piesātinājums (*saturation, chroma*; attālums no krāsu telpas centra) un gaišuma līmenis. Tas CieLab krāsu sistēmā ir noteikts kā Lch. Krāsu

telpā katram krāsas tonim Lab vai Lch ir noteiktas koordinātas. CieLab krāsu telpu izmanto kā starpposmu, pārveidojot krāsas no vienas ierīces citai vai no RGB uz CMYK krāsu telpu, kas nav saistīta ar konkrētās ierīces vai tehnoloģijas krāsu telpas atveidošanas iespējām.

cietais disks

(angļu val. *HDD; hard disc drive; hard drive*)

Ierīce pastāvīgai programmu un informācijas glabāšanai arī pēc datora izslēgšanas.

cietais iesējums

(angļu val. *hard case; hard binding*)

Stingrs, izturīgs ievākojums, kurš nodrošina grāmatas saglabāšanu un vienlaikus ir mākslinieciskā noformējuma daļa. Cietais iesējums sastāv no vienas vai vairākām kartona papītēm un tām piestiprinātiem funkcionāli konstruktīviem elementiem – priekšlapas, marles, apmalojuma materiāla u. c.

cietais vāks

(angļu val. *hardback*)

Grāmatas iesējuma galvenā sastāvdaļa, kas izgatavota no viengabala kartona vai vairākiem kartona gabaliem, kas aplīmēti ar iesiešanas materiālu vai apdrukātu papīru. Ar grāmatas bloku to savieno priekšlapas.

ciete

(angļu val. *starch*)

Pārtikas ciete ($C_6H_{10}O_5$). Balts, ūdenī nešķīstošs pulveris, ko iegūst no kukurūzas, kviešiem un kartupeļiem. Sildot un maisot cieti ūdenī, iegūst viskozu un lipīgu klīsteri. Poligrāfijā cietes klīsteri izmanto kā līmi.

ciētība

(angļu val. *rigidity*)

Materiāla spēja pretoties ārējai mehāniskajai iedarbībai (cietāka ķermeņa iespiešanai tajā, ieskrāpēšanai).

cietskoksnes celuloze

(angļu val. *hardwood pulp*)

Celuloze, kas iegūta no cietas koksnes (galvenokārt lapu kokiem).

cilindriskais skeneris

(angļu val. *drum scanner*)

20. gadsimta beigās plaši lietota iekārta attēlu skenēšanai, kurā tika izmantots fotoelektronu pavairotājs, kas spēja nolasīt gaismas daudzumu tikai vienā punktā. Cilindram rotējot un nolasošajam fotoelementam pārvietojoties gareniski, punktu pa punktam un līniju pa līnijai tika veikta mehāniska izvērse. Šādus skenerus izmantoja attēlu apstrādei augstas kvalitātes izdevumiem (mākslas reprodukcijas, lielformāta attēli u. c.), ar tiem varēja ieskenēt jebkura veida oriģinālus, ko varēja piestiprināt pie cilindra.

cilspiedums; cilojums

(angļu val. *embosing; debosing*)

Spiedums, ko veido ar divām atsevišķām formām: ieliekta šablona un tā precīza kontrreljefa – izliektas matricas. Spiešanas procesā no virspuses spiež ieliektais šablons, bet no apakšpuses – izliektā matrica, kā rezultātā materiāls tiek deformēts un uz tā parādās attēls, kas ir paaugstināts attiecībā pret pārējo materiāla virsmu. Materiāla otrā pusē attēls ir padziļināts. Šādi iegūst arī cilspiedumu ar foliju uz papīra un kartona.

cinkogrāfija

(angļu val. *zincographer's shop; photoengraving*)

1. Reljefu augstspiedes iespiedformu izgatavošanas paņēmieni no cinka plāksnēm.
2. Uzņēmums vai poligrāfijas uzņēmuma nodaļa, kurā izgatavo klišejas.

ciparu; digitāls

(angļu val. *digital*)

Apzīmē diskrētu skaitlisko vērtību, kas attēlo ciparu formātā pārveidotus un saglabātus datus vai signālus, kā arī ierīces, kas apstrādā vai attēlo ciparu informāciju (piemēram, ciparu displejs, ciparu televīzija).

citāts

(angļu val. *quotation; quote*)

Vārdu pa vārdam atkārtots teksts vai teksta daļa; citējums.

CMM

(angļu val. *CMM; Color Management Module*)

Krāsu vadības sistēmas centrālais modulis, krāsu kalkulators jeb krāsu saskaņošanas algoritms, kas veic krāsu skaitlisko vērtību pārrēķināšanu starp dažādu krāstelpu koordinātām, pēc iespējas saglabājot vislielāko iespējamo atbilstību.

CMOS fotosensors; CMOS matrica; CMOS fotosensoru matrica; CMOS

(angļu val. *CMOS image sensor; CMOS sensor; CMOS; complementary metal oxide semiconductor*)

Izplatīta pusvadītāju mikroshēmu izgatavošanas tehnoloģija (saīsinājums no *Complementary Metal Oxide Semiconductor*), ko mediju nozarē visbiežāk pazīst no to izmantošanas digitālo fotokameru fotosensoru matricās.)

Atšķirībā no CCD matricām CMOS katram fotoelementam ir klāt savs pastiprinātājs un analogi digitālais pārveidotājs. Tas rada zināmas tehnoloģiskas priekšrocības, tādēļ kopš 21. gadsimta otrās desmitgades CMOS ir galvenais digitālo fotokameru sensoru veids.

CMS; krāsu vadības sistēma

(angļu val. *CMS; Color Management System*)

Mērķtiecīgu darbību kopums, kas, pārrēķinot krāsu vērtības, panāk pēc iespējas precīzāku krāsu atveidi dažādās ierīcēs vai drukas veidos.

CMYK

(angļu val. *CMYK*; *CMYK color*; *Cyan, Magenta, Yellow, black*)

Saīsinājums no angļu *cyan* 'ciāns', *magenta* 'magenta', *yellow* 'dzeltens' un *black* 'melns' (K mēdz arī interpretēt kā saīsinājumu no *key* 'atslēgas' vai kontrasta). Četras poligrāfijas pamatkrāsas, kas tiek sauktas arī par procesa krāsām, no kurām, izmantojot krāsu jaukšanas subtraktīvo modeli, var uz papīra iegūt pilnkrāsu attēlu.

CMYK attēls

(angļu val. *CMYK position*)

CMYK sistēmā datorā saglabāts attēls, kas sastāv no četriem atsevišķiem pelēkos toņos attēlotiem pikseļu attēliem, no kuriem katrs atspoguļo attiecīgās krāsas daudzumu. CMYK attēls ir četras reizes apjomīgāks nekā tāda paša izmēra melnbaltais attēls.

CMYK druka; četrkrāsu iespiedums; process

(angļu val. *four-color printing (process)*)

Drukšanas process, kurā tiek izmantotas četras poligrāfijas pamatkrāsas (CMYK).

CMYK plus īpatkrāsa; CMYK+

(angļu val. *CMYK+ spot color*)

Apzīmē druku ar piecām, sešām iespiedkrāsām vai vairāk. Papildkrāsas var būt īpatkrāsas (piemēram, no *Pantone* paletes) vai speckrāsas (piemēram, zelts, sudrabs, efektu krāsas).

CMYKOGV

(angļu val. *CMYKOGV*; *Cyan, Magenta, Yellow, black, Orange, Green, Violet*)

Krāsu dalījums, kurā izmanto CMYK, kā arī oranžo (*orange*), zaļo (*green*) un violeto (*violet*) iespiedkrāsu. Visbiežāk OGV papildkrāsas izmanto *Pantone* toņu attēlošanā, nevis pilnkrāsu attēlos.

COBB; Koba skaitlis

(angļu val. *COBB*)

Ūdens daudzums, kuru noteiktā laika vienībā uzsūc 1 m² papīra. Koba skaitli nosaka, veicot standartiem atbilstošus mērījumus, un izsaka gramos.

colla

(angļu val. *inch*)

Garuma mērvienība, kuru izmanto ASV, Kanādā un Lielbritānijā. Viena colla atbilst 2,54 cm jeb 72 tipogrāfiskajiem punktiem. Arī poligrāfijā, neskatoties uz SI sistēmas vietējo un starptautisko statusu, kā mērvienību lieto collas. Monitoru izmērs pa diagonāli visbiežāk tiek noteikts collās. Izšķirtspēju mēra punktos vai pikseļos uz collu (dpi, ppi), rastra liniatūru nosaka līnijās uz collu (lpi).

ColorSync

(angļu val. *ColorSync*)

Firmas *Apple Computer* krāsu vadības risinājums operāciju sistēmas līmenī. Tā ir netulkojama preču zīme.

CorelDraw

(angļu val. *CorelDraw*)

CorelDraw ir pilnvērtīgs, daudzfunkcionāls vektora un rastra grafikas redaktors. *CorelDraw* ir daudz saprotamāks iesācējiem nekā citas grafikas dizaina veidošanai paredzētās programmas. Programma visbiežāk tiek izmantota vektorzīmējumu veidošanai – šai ziņā *CorelDraw* līdzvērtīgu programmu nav.

CRI; krāsu atveides indekss

(angļu val. *CRI; color rendering index*)

Gaismas avota parametrs, kas raksturo tā spektrālās līknes nevienmērību attiecībā pret ideālu gaismas avotu (vai dabisku dienasgaismu). Augstākais iespējamais CRI indekss ir 100 vienību, kas atbilst normālas kvēlspuldzes vai halogēnu spuldzes izstarotajam gaismas daudzumam. LED spuldze nodrošina 83–95 vienības.

CSB

(angļu val. *CSB (cutting, stripping, blanking)*)

Saīsinājums izciršanas mašīnu funkcionalitātes apzīmēšanai. Tajā bez izciršanas (*cutting*) sekcijas ir arī sekcija, kas izspiež sīkus izgriezumus (*stripping*), un sekcija, kas atdala derīgo izstrādājumu no atlikušajām papīra (kartona) strēmēm (*blanking*). Terminu CSB parasti netulko.

CtF tehnoloģija

(angļu val. *computer-to-film*)

Ofseta iespiedformu izgatavošana, izmantojot krāsu dalīšanas paņēmienu, kurā katra iegūtā tehniskā filma atbilst vienas krāsas novilkumam. Iespiedformu izgatavošana notiek, kopēšanas iekārtā caur filmām izgaismojot plašu gaismjutīgo slāni un pēc tam tās attīstot.

CtP tehnoloģija

(angļu val. *computer-to-plate*)

Ofseta formu izgatavošana, eksponēšanai izmantojot speciālu iekārtu – attēllici. Iekārta tehniski un tehnoloģiski ir identiska CtF, tikai filmu vietā tiek izmantotas ofseta plates, no kurām katra atbilst vienas krāsas novilkumam. Pēc apstrādes plašu attīstīšanas iekārtā tiek iegūtas ofseta iespiedformas.

CtP un iespiedmašīnas apvienojums

(angļu val. *direct-to-press*)

Iespiedmašīnas un CtP eksponētāja apvienojums. Darba faili tiek sūtīti tieši uz iespiedmašīnu, kurā notiek arī iespiedformu izgatavošana. Dārgo materiālu un laiktietlīgā procesa dēļ šis risinājums izrādījās ekonomiski neizdevīgs.

CtP; plašu eksponētājs

(angļu val. *CtP; computer-to-plate*)

Iekārta, kurā iespiedforma tiek eksponēta tieši no digitālajiem datiem. Tehnoloģija, kurā attēls no datora tiek pārņemts uzreiz uz iespiedplati. Nav nepieciešama filmu izgatavošana.

CtPrint tehnoloģija

(angļu val. *computer-to-print*)

Tehnoloģiskais process, kurā krāsu dalījums tiek veikts drukas iekārtā. Tā ir DI jeb *direct image* tehnoloģija, kurā iespējama notiek bez iespiedformas.

Č

četrkrāsu dalījums

(angļu val. *four-color separation*)

Process, kurā digitāls attēls no RGB krāsu sistēmas tiek pārveidots CMYK sistēmā.

četrkrāsu ofseta iespiedmašīna

(angļu val. *four-color offset press; four-color offset printing machine*)

Ofseta iespiedmašīna, kuras sastāvā ir četras krāsu sekcijas. Tiek izmantota galvenokārt četrkrāsu (CMYK) iespieddarbu drukāšanai.

četrkrāsu reprodukcija

(angļu val. *four-color reproduction*)

Krāsu oriģināla atveidošana ar četrām CMYK krāsām: ciānu (C), madžentu (M), dzeltenu (Y) un melnu (K).

četrmalu apgriešana

(angļu val. *trimming of four edges*)

Materiāla, pusfabrikāta (retāk – gatava iespieddarba) izlīdzināšana, apgriežot pēc vajadzīgā izmēra un formāta no četrām pusēm ar viena griezuma griešanas iekārtu.

čips

(angļu val. *chip*)

Digitāla, uz pusvadītāju bāzes izgatavota mikroshēma, ko izmanto datoros.

D

daidžests; kopsavilkums

(angļu val. *digest*)

Dažādu tekstu apkopojums vienā izdevumā; krājums, kas satur no citiem izdevumiem pārpublicētus materiālus.

daļējs viltojums

(angļu val. *partial imitation*)

Viens no viltoto dokumentu veidiem. Nelikumīgi iegūts un aizpildīts dokuments, kura neaizpildītu veidlapu ir pretlikumīgi piesavinājusies un personalizējusi nepiederoša persona. Citi viltoto dokumentu veidi ir pilns viltojums un pseidodokumenti.

darbplūsma

(angļu val. *workflow*)

Vienota ražošanas procesu organizēšana, kontrole un vadība. Plānnota uzdevumu izpildes secība noteikta projekta īstenošanai.

darbs autonomā režīmā

(angļu val. *off-line*)

Atsevišķu vienota tehnoloģiskā procesa izpilde uz dažādām iekārtām, darbaldiem, mašīnām vai ierīcēm, kuras mehāniski, enerģētiski un informatīvi nav savstarpēji saistītas.

darbs līnijā

(angļu val. *on-line*)

Nepārtraukta tehnoloģisko operāciju izpilde uz sinhroni strādājošām iekārtām, darbgaldiem vai ierīcēm, kuras veido vienotu mehānisko līniju un informatīvo sistēmu.

darbvirsma

(angļu val. *desktop*)

1. Monitora daļa, uz kuras pirms lietojumprogrammas atvēršanas tiek parādītas ikonas.
2. Datortehnika (monitors, printeris u. c.), kuras izmērs ļauj to ērti novietot uz rakstāmgalda.

datne; fails

(angļu val. *file*)

1. Datu kopa, kas sastāv no loģiskiem ierakstiem, kurus saista vienots uzdevums. Datnes īpašības ir aprakstītas datorprogrammā. Par katru datni parasti jāsniedz šādas ziņas: nosaukums, uzdevums, datu organizācijas metodes, piekļūšanas metode datiem, ierakstu formāts.
2. Konkrētās datorprogrammas identifikēto, pilnīgi aprakstītu eksemplāru kopa, kas atrodas ārpus atmiņas. Informāciju no tās var iegūt, veicot speciālas darbības.
3. Vienveidīgu ierakstu kārtība un daudzums.

datnes formāts; faila formāts

(angļu val. *file format*)

Formāts, kas nosaka faila saturu. Bieži sastopami ir šādi failu formāti: TXT teksta faili, EPS (*Encapsulated PostScript*), kas satur *PostScript*

informāciju tekstiem un TIF informāciju attēliem. Datorterminoloģijā formāts apzīmē faila veidu, piemēram, JPEG, TIFF vai DOC.

datorgrafika

(angļu val. *DTP*)

Attēlu un/vai teksta salikuma, jaunu šriftu, grafisku attēlu, animācijas veidošana, izmantojot datortehniku un atbilstošu programmatūru.

datorsalikums

(angļu val. *DTP desktop publishing; computer layout*)

Teksta salikšana un apstrāde, izmantojot datortehniku un programmatūru, kas nodrošina rindu izslēgšanu, salikuma sleju un lappušu formēšanu, rediģēšanu, korektūru u. c.

datu kompresija

(angļu val. *data compression*)

Datu apstrādes algoritms, ko izmanto vietas ekonomijai uz cietā diska. Datu glabāšanas veids, kas samazina datu apjoma glabāšanai nepieciešamo vietu vai datu pārraides ātrumu, kas ir līdzvērtīgs datu daudzuma samazināšanai. Plaši izplatīti ir tādi saspiešanas formāti kā JPEG (attēliem) un MPEG (audiofailiem un videofailiem).

datubāze

(angļu val. *database*)

Neatkarīgu darbu, datu vai citu materiālu krājums, kas sakārtots sistemātiski vai metodiski un individuāli pieejams elektroniskā vai citādā veidā.

daudzkrāsu dalījums

(angļu val. *multicolor separation*)

Krāsu dalījums, kurā ir trīs krāsas vai vairāk.

daudzpakāpju termiskā apstrāde

(angļu val. *multi-stage cooking*)

Celulozes termiskā apstrāde vairākās fāzēs, katrai fāzei, izmantojot citu šķīduma sastāvu.

defekts

(angļu val. *defect*)

No latīņu *defectus* 'trūkums'. Nepilnība, trūkums, neatbilstība pieņemtajām normām un standartiem.

defise

(angļu val. *hyphen*)

Rakstzīme (-), ko lieto, lai parādītu vārda dalījumu zilbēs (*sa-nāk-ša-na, pa-kār-to-jums*) vai morfēmās (*saul-e, pa-cel-t*), vārda daļas, burta vai burtkopas izlaidumu (*b-ba* 'biedrība', *pr-ks* 'priekšnieks'), kā arī minot tekstā atsevišķas vārda daļas (*-īg-, -isk-, -niek-*), atkārtojot un savienojot interjekcijas (*ha-ha-ha, pēk-pēk, pliku-plaku*), arī saistot vārdus vienā jēdzieniskā vienībā (*ķemmes-bedrīšu kultūra, kloķa-klaņa mehānisms*), pierakstot dubultuzvārdus (*Saule-Sleine, Jansons-Brauns*).

deformācija

(angļu val. *deformation*)

No latīņu *deformatio* 'izkropļojums'. Cieta ķermeņa daļu (punktu) izmaiņas, kuras radušās

ārējās iedarbības (vides apstākļu izmaiņas, spēka iedarbība, starojums u. c.) rezultātā un pie kurām mainās attālums starp tām. Deformācija var būt gan acīmredzama, gan arī tik maza, ka to uzrāda tikai jutīgi instrumenti. Atbilstīgi tam, kā mainās ķermeņa forma, deformāciju sauc par stiepi, spiedi, lieci u. tml. Izšķir trīs veidu deformāciju: elastīgo jeb atgriezenisko, plastisko jeb paliekošo un sagraušānu. Jebkura deformācija ir atkarīga no deformējošā spēka lieluma. Lai palielinātu ķermeņa izmērus vai mainītu formu, ir jāpalielina deformējošais spēks. Tātad ķermenis pretojas deformācijai jeb, citiem vārdiem sakot, šādi izpaužas deformācijas pretestības spēks. Deformācijas pretestības spēku sauc par elastības spēku. Elastības spēka modulis ir tieši proporcionāls ķermeņa deformācijai (Huka likums).

dekalkomānija

(angļu val. *decalcomania*)

Novelkamo un pārnesamo attēlu druka, ko izmanto attēlu iespiešanai kādā virsmā ar temperatūru un spiedienu. Izmanto attēlu iegūšanai uz traukiem, novelkamo bildīšu izgatavošanai u. c. Krāsas nostiprināšanai uz keramiskas virsmas izmanto karsēšanu. Novelkamo un pārnesamo attēlu druka dekalkomānijā parasti tiek veikta ofseta tehnoloģijā, izmantojot speciālas iespiedkrāsas. Uz pārnesamā materiāla drukājams motīvs ir spoguļattēlā.

dekelis

(angļu val. *jacket; cylinder jacket*)

No vācu *Deckel* 'pārklājs'. Elastīgs pārvalks, kas nepieciešams, lai nodrošinātu kontaktu ar iespiedformas iespiedelementiem no vienas un apdrukājamo materiālu – no otras puses. Atkarībā no izmantojamās tehnoloģijas un iekārtām tiek lietoti dažādas cietības dekeļi.

dekstrīna līme

(angļu val. *dextrin glue*)

Līme, kas uz ūdens bāzes izgatavota no dekstrīna. Poligrāfijā izmanto papīra līmēšanai.

dekstrīns

(angļu val. *dextrin*)

Pulverveida viela, cietes hidrolīzes produkts. Dekstrīna šķīdums ūdenī ir dekstrīna līme, ko izmanto papīra līmēšanai.

Delta E

(angļu val. *Delta E; ΔE; CIEDE*)

Krāsu atšķirības mērvienība, mazākais nosakāmais atšķirības mērs (*just noticeable difference*). 1976. gadā CIE (Starptautiskā Apgaismojuma komisija) vienojās, ka krāsas tiek mērītas Lab krāsu telpā jeb CieLab, atšķirību starp divām krāsām sauc par delta E jeb CIEDE un tā būs attālums starp diviem punktiem trīsdimensiju telpā. Ir pieņemts, ka delta E = 1 ir minimālā atšķirība starp divām krāsām, ko spēj uztvert cilvēka acs, tomēr atsevišķos krāsu apgabalos cilvēka acs var pamanīt arī mazākas

delta E vērtības (0,8). Atsevišķās krāsās, piemēram, dzeltenajā, arī delta E = 5 atšķirība ar aci praktiski nav pamanāma.

densitometrija

(angļu val. *densitometry*)

Optisko raksturojumu – gaismas caurlaidīguma, absorbcijas un izkliedes – mērīšanas metodes uz novilkumiem un oriģināliem. Atsevišķa densitometrijas sadaļa ir novilkumu un oriģinālu krāsu raksturojumu mērīšana.

densitometriskās drukas normas

(angļu val. *densitometric printing standards*)

Optiskā blīvuma rādītājs uz novilkuma normālā drukas procesā. Densitometriskās normas ir atkarīgas no krāsas slāņa biezuma uz novilkuma un izmantojamās iespiedkrāsas intensitātes, kas nosaka uz novilkuma iegūstamo krāstoni. Krāsas slānim uz ofseta iespiedformas jābūt aptuveni 4–5 mkm biežam. Uz ofseta gumiju tiek padota apmēram puse no šī daudzuma, bet uz papīra – 1–2 mkm. Krāsas slāņa biezumu drukas procesā kontrolē, ar densitometru mērot optisko blīvumu vienādtoņa laukumos uz operatīvās kontroles skalas. Vajadzīgā krāsas slāņa biezuma nodrošināšana ir ļoti svarīgs faktors kvalitatīvas krāsu iespiedprodukcijas iegūšanai.

densitometrs

(angļu val. *densitometer*)

Optiski elektronisks mērinstruments pustoņu un rastrētu negatīvu, diapozitīvu slaidu, krāsainu un melnbaltu oriģinālu un novilkumu kvalitātes

kontrolei, kuru poligrāfijā izmanto arī punkta izplūšanas, krāsas blīvuma un citu parametru mērīšanai. Ir caurejošās gaismas densitometri (filmām) un atstarojošie densitometri (krāsas blīvumam uz papīra, formām). Mēra atstarotas vai cauri paraugam izgājušas gaismas daudzumu un tad no tā aprēķina optisko blīvumu.

DI

(angļu val. *DI; direct imaging*)

Saīsinājums no angļu valodas *direct imaging* vai, precīzāk, *direct on-press imaging*. Norāda, ka iespiedformas tiek eksponētas tieši iespiedmašīnā. Šādas iespiedformas turpat arī tiek "attīstītas", vai arī tām vispār attīstīšana nav vajadzīga.

diakritiskā zīme

(angļu val. *diacritic; diacritical mark; diacritical point; diacritical sign; accent; accent mark*)

No grieķu *diakritikós* 'atšķirt, atšķirīgs'. Papildu rakstu zīme, kas tiek rakstīta virs vai zem burta, blakus vai pāri tam, lai norādītu burta izrunu. Latviešu valodā norāda uz skaņas garumu (*ā, ē, ī, ū*), mīkstinājumu (*ģ, ķ, ļ, ņ*) vai arī uz šņāceni (*č, š, ž, dž*). Īpašas diakritiskās zīmes lieto fonētiskajā transkripcijā, piemēram, zilbes intonācijas zīmes. Angliski tipografikā diakritiskās zīmes mēdz apzīmēt ar terminu *accent* vai *accent mark*. Šaurākā nozīmē – uzsvars vai akcents.

diapozitīvs

(angļu val. *slide*)

No grieķu *diá* 'caur' un latīņu *positivus* 'pozitīvs'. Pozitīvs melnbalts vai krāsains tiešs attēls uz

caurspīdīgas pamatnes, kas pēc reproducēšanas rezultātā iegūtajiem optiskajiem parametriem atbilst oriģinālam (piemēram, krāsu dalīšanas rezultātā iegūts rastra diapozitīvu komplekts, ko izmanto kā fotoformas iespiedformu izgatavošanai). Krāsu diapozitīvus izmanto kā attēlu oriģinālus skenēšanai.

diegu šujmašīna

(angļu val. *thread stitching machine*)

Iekārta grāmatas burtnīcu sastiprināšanai (sašūšanai) blokā.

dienasgaisma

(angļu val. *daylight*)

Vidēji standartizēts starojums (CIE), ko nosacīti raksturo enerģijas sadalīšanās līkne atkarībā no viļņa garuma vai krāsu vērtībām (0,3001; 03162) un krāsu temperatūras 6774 K.

difrakcija

(angļu val. *diffraction*)

No latīņu *diffractus* 'salauzts'. Jebkura nobīde no ģeometriskās optikas normām nevienmērīgā vidē, piemēram, viļņu apliekšanās ar šķērslī, ja tas atrodas viļņa garuma zonā. Vienkāršāk – gaismas novirzīšanās, apliecoties ap šķērslī.

difūzijas gaismas

(angļu val. *diffusion lights*)

Attēla spilgtākie laukumi, kuri vēl satur detaļas. Tipiska spilgtāko laukumu vērtība ir starp 2% un 10% rastra elementu.

digitālais paraugnovilkums

(angļu val. *digital proof*)

Krāsu novilkums, ko izdrukā no datora, pirms tam neizgatavojot fotofilmas un/vai iespiedformas.

digitālā druka

(angļu val. *digital printing*)

Drukas veids, kurā informācija no datora tiek novadīta uz iespiedmašīnu un uzreiz nonāk uz papīra līdzīgi tam, kā tas notiek, lietojot printeri. Katrs novilkums tiek veidots no jauna, tādēļ tajā ir iespējams izdarīt izmaiņas.

digitālā impozīcija; izklājumu montāža

(angļu val. *digital imposition*)

Lappušu digitālā montāža pa loksniem izvadei uz iespiedformām vai fotofilmām.

digitālā krāsu dalīšana

(angļu val. *digital color separation*)

Krāsaina oriģināla (attēla) tehnoloģiskā krāsu dalīšana atsevišķos viena mēroga vienkrāsu attēlos, izmantojot datorsistēmas, elektroniskos krāsu dalītājus korektorus.

digitālās drukas operators

(angļu val. *digital print operator*)

Kvalificēts drukas nozares speciālists, kas datorā sagatavo drukas failus, nepieciešamības gadījumā veicot to personalizāciju, un tiražē iespieddarbus digitālās drukas tehnoloģijā.

digitālo izdrukū fotopapīrs

(angļu val. *paper*)

Īpaši *ink-jet* izdrukām paredzēti papīra veidi, kuri pēc savām īpašībām (biezums, virsmas tekstūra u. c.) atgādina tradicionālo fotopapīru.

digitāls

(angļu val. *digital*)

Pretējs analogam. Digitālo informāciju veido ierobežota daudzuma pakāpes (piemēram, 256 krāsas, 8 biti). Pāriešana no viena digitālā elementa uz citu notiek pakāpienveidā, un tā nav nepārtraukta.

di-lito

(angļu val. *direct lithography*)

Tiešs gludspiedes paņēmiens, kurā iespiedformas spoguļattēls tiek nodots tieši uz apdrukājamā materiāla.

DIN

(angļu val. *DIN*)

No vācu *Deutsches Institut für Normung* – vācu standartizācijas organizācija, kas izveidojusi Vācijas standartu sistēmu.

DIN 1451

(angļu val. *DIN 1451*)

Dizaina standarts, ko 1931. gadā radījusi Vācijas standartu organizācija. Tas radīts, pateicoties *Bauhaus* dizaina principiem, un ir tik precīzs un funkcionāls, ka joprojām tiek plaši lietots

satiksmes zīmēm un citām administratīvām un tehniskām vajadzībām.

dinamiskais diapazons

(angļu val. *dynamic range*)

Materiālu vai atveides iekārtu (skeneru, fotoaparātu, fotofilmu u. c.) raksturlielums, ko izsaka loģaritmiskajā skalā kā attiecību starp gaišāko un tumšāko punktu.

dispērgatori

(angļu val. *dispersants*)

Dispērgatori ir jebkādas vielas, kas palīdz ēteriskajai eļļai sajaukties ar ūdeni.

dispērsija

(angļu val. *dispersion*)

No latīņu *dispersio* 'izkliede'. Divu vai vairāku vielu mehāniskais maisījums. Viena no vielām ir dispērsā vide, bet citas tiek dispērgētas (vienmērīgi izkliedētas) tajā kā dispērsā fāze.

dispērsijas krāsa

(angļu val. *dispersion color*)

Iespēdkrāsa uz ūdens vai ūdens un spirta bāzes, kas izgatavota, izmantojot pigmetus, kuri nešķīst ūdenī un spirtā.

dispērsijas laka

(angļu val. *dispersion varnish*)

Ekoloģiska laka uz ūdens un spirta bāzes. Dispērsijas laka ir caurspīdīga, ātri žūst un aizsargā iespēddarbu pret dzeltēšanu. Ar to pārklātus

novilkumus var uzreiz apstrādāt, tie nesmērējas rīse un apstrādes procesos. Dispērsijas laka žāvēšanai izmanto infrasarkanās žāvēšanas iekārtas un karstu gaisu. Lakošanai ar dispērsijas laku var izmantot speciālas laka sekcijas vai iespēdmasīnas mitrināšanas aparātus.

divkrāsu iespēdmasīna

(angļu val. *two-color printing machine*)

Iespēdmasīna ar divām krāsu sekcijām, kas ļauj drukāt ar divām krāsām vienā laidienā. Divkrāsu iespēdmasīna ar perfektoru ļauj vienā laidienā nodrukāt divas krāsas uz vienas loksnes puses (2 + 0) vai pa vienai krāsai uz katras loksnes puses (1 + 1).

divtonis; duplekss

(angļu val. *duotone*)

No latīņu *duplex* 'dubults'. Autotipijas drukas veids, kuru izmanto, lai no melnbaltiem pustoņu oriģināliem iegūtu attēlu, kas nodrukāts ar divām iespēdkrāsām, no kurām pamatkrāsa parasti ir melna. Šajā gadījumā reproducēšana notiek, izmantojot divus atšķirīgus rastra leņķus. Duplekss nodrukāto attēlu padara izteismīgāku (sevišķi, ja oriģināls ir melnbalta fotogrāfija). Šo iespēšanas veidu izmanto, lai iegūtu melnbaltu pustoņu oriģinālu attēlus no divām iespēdkrāsām, no kurām viena (parasti melna) ir pamatkrāsa. Reproducēšana notiek, izmantojot atšķirīgus rastra leņķus. Divtonis iespēstos attēlus padara izteismīgākus par vienā krāsā drukātajiem.

dobspiede; rotogravūra

(angļu val. *gravure printing; rotogravure*)

Iespēšanas tehnoloģija, kurā iespiedvirsmas apdrukājamo platību veido iespiedcilindrā kodināti vai iegravēti padziļinājumi, kas tiek aizpildīti ar krāsu. Krāsu no neapdrukājamiem elementiem noņem ar rakelī. Tālāk tā tiek uzklāta uz papīra, pretspiediena cilindram spiežot papīru pret iespiedcilindru. Toņu intensitāti nosaka krāsas slāņa biezums, jo padziļinājumiem ir atšķirīgs dziļums. Dārgo izmaksu dēļ šī tehnoloģija ir piemērota lielām tirāžām, tāpēc galvenokārt tiek izmantota augstas kvalitātes iepakojuma, etiķešu un žurnālu drukā.

DoD

(angļu val. *DoD; drop on demand*)

No angļu *drop on demand* 'piliens pēc pieprasījuma'. Viens no tintes (strūklas) galviņu darbības principiem, kad katrs nepieciešamais tintes pilienis tiek izšļākts tieši tad, kad vajag.

dokumentu skeneris

(angļu val. *sheet-fed scanner*)

Plaši lietoti skeneri ar nekustīgu skenēšanas matricu, bieži aprīkoti ar automātisku dokumentu padevi, kas nodrošina viemērīgu attēla pārvietošanu attiecībā pret fiksēto fotosensoru.

domuzīme

(angļu val. *en-dash; em-dash*)

Pieturzīme “–”, ko visbiežāk lieto, aizstājot izlaistus vārdus vai atdalot savrupinājumus.

Vienotājdomuzīmi “–” (bez atstarpēm abās pusēs) lieto starp vārdiem, kas norāda virzienu no kādas vietas līdz citai vai prievārda *līdz* vietā, ja saistāmie jēdzieni izteikti ar cipariem.

DPI; punkti uz collu

(angļu val. *DPI; dots per inch*)

Eksponēto punktu skaits uz collu (1 colla = 2,54 cm) ir universāla mērvienība, kas raksturo datorsistēmu monitoru un citu ekrānu, printeru, filmu un plašu eksponētāju (CtP) un citu iekārtu izšķirtspēju.

drošības datu lapas; DDL

(angļu val. *SDS; safety data sheet*)

Informatīvas lapas, kas sniedz ķīmisko vielu lietotājiem vajadzīgo informāciju, lai aizsargātu cilvēku veselību un vidi. Pēc tām jāvadās uzņēmumiem vai privātpersonām, kuras atrodas Eiropas Savienībā un Eiropas Ekonomikas zonā un savā rūpnieciskajā vai profesionālajā darbībā izmanto kādu vielu vienu pašu vai maisījumā. Tās ir paredzētas gan darbiniekiem, kuri strādā ar ķīmiskajām vielām, gan par drošību atbildīgajām personām. Drošības datu lapas formāts ir noteikts REACH regulā. Juridiski izmantojamie dokumenti ir vienīgi REACH un CLP regulas teksts.

druka

(angļu val. *print*)

Originālam atbilstoša attēla iegūšana, ko panāk, ar iespiedmašīnu uzliekot vienu vai vairākas

krāsas uz apdrukājamā materiāla (papīra, kartona, filmas, skārda, plastmasas u. c.).

druka ar apmešanu

(angļu val. *work and tumble*)

Druka divos laidienos. Nodrukā loksnes A pusi, tad novilkumus apmet, mainot priekšējā greifera malu, pēc tam drukā B pusi.

druka ar apvēršanu

(angļu val. *work with plastering*)

1. Drukšanas tehnoloģija, kad uz vienas formu plates kopē drukšanas darbu A un B pusi. Druka notiek divos laidienos bez iespiedformu maiņas. Pēc pirmā laidiena loksnes apvērš, mainot sānu malas, tad veic otro laidieni. Pēc tam novilkumus pārgriež, no vienas loksnes iegūstot dubultu skaitu eksemplāru.
2. Druka notiek divos laidienos no diviem iespiedformu komplektiem. Vispirms nodrukā A pusi, tad novilkumus apvērš, mainot sānu malas, un otrajā laidienā drukā B pusi.

druka uz mitra

(angļu val. *printing on wet*)

Daudzkrāsu drukšanas paņēmieni, kad katru nākamo iespiedkrāsu uz iespiedloksnes klāj uzreiz bez laika intervāla, kas nepieciešams iepriekšējās iespiedkrāsas pilnīgai vai daļējai nožūšanai. Iespiešana uz mitra tiek veikta daudzkrāsu iespiedmašīnas vienā caurgājienā.

druka uz sausa

(angļu val. *printing on dry*)

Daudzkrāsu drukšanas paņēmieni, kad katru nākamo iespiedkrāsu uz iespiedloksnes uzklāj pēc iepriekšējās krāsas nožūšanas. Parasti šādu drukšanas veidu izmanto, drukājot krāsu darbus uz vienkāsu iespiedmašīnām vairākos caurgājienu.

drukšanas datne; drukšanas fails

(angļu val. *print file*)

Iespiešanai sagatavots datu kopums (datne), kas sakārtots saskaņā ar konkrētiem noteikumiem atbilstošajai drukšanas tehnoloģijai. Datorā failus pārvalda operētājsistēma, un tos ilgstoši var uzglabāt ārējos informācijas nesējos.

drukšanas defekti

(angļu val. *print defects*)

Iespiedprodukcijas trūkumi, kas radušies ražošanas procesā. Tos iedala trīs grupās:
1) tehnoloģiski defekti, ko rada nepareiza materiālu un palīgmateriālu izvēle vai uzglabāšana, operāciju kārtības neievērošana un kļūdaina darba organizācija;
2) iekārtas radīti defekti, kas saistīti ar mehāniskiem bojājumiem vai nepietiekamu apkopi;
3) defekti, kas radušies drukšanas procesā.

drukšanas kļūda

(angļu val. *typo; typographical error; misprint*)

Pareizrakstības kļūda drukātos materiālos, tīmekļa lapās, oficiālos e-pasta sūtījumos,

elektroniskos dokumentos utt., kas radusies teksta ievadīšanas laikā, izmantojot jebkura veida tastatūru.

drukā krāsainības apzīmējumi

(angļu val. *color printing signage*)

Veids, kādā saīsināti apzīmē drukājamo krāsu skaitu uz iespiedloksnes katrā tās pusē (piemēram, 1 + 1, 4 + 4, 2 + 0 utt.).

drukā testa elementi

(angļu val. *print test elements*)

Kontrolattēli – rastra elementi, ģeometriskas figūras, līnijas, pustoņu laukumi ar noteiktiem parametriem, kas tiek izmantoti kontrolskalās un testa drukā.

drumstalošanās

(angļu val. *crumbs*)

Drukā defekts – divreizēja viena un tā paša elementa parādīšanās ar nobīdi gurķa formas veidolā. Drumstalošanās rezultāts ir tāds pats kā dubultošanās gadījumā, bet rašanās iemesli ir atšķirīgi. Tā iemesls var būt sprauga starp formas un cilindra zobratiem, nepareizs krāsu uzlikšanas velmju regulējums, nepareiza dekeļa izvēle u. c.

drupa

(angļu val. *drupa*)

Pasaules ievērojamākā poligrāfijas izstāde, kas reizi četros gados notiek Diseldorfā (Vācija).

Izstādi rīko viena no lielākajām Eiropas izstāžu sabiedrībām – *Messe Düsseldorf*.

dublēšanās

(angļu val. *duplication*)

Drukā defekts, kas līdzīgs iespiedelementu dubultošanās defektam uz iespiedloksnes. Defekta cēlonis ir pārāk liels spiediens starp ofseta un drukā cilindru. Iespiedelementi uz novilkuma veidojas dubulti ar nelielu novirzi deformējoties un izsmērējoties (gurķa formā).

dubultloksnes detektors

(angļu val. *double sheet detector*)

Optiska, ultraskaņas vai mehāniska kontroles ierīce, kura novērš dubultu lokšņu padevi, kas rodas elektostatiskā lādiņa ietekmē. Defekta konstatēšanai izmanto infrasarkanās un ultravioletās gaismas avotus.

dubultošanās

(angļu val. *dubling*)

Drukā defekts – viena un tā paša elementa attēlošanās ar nelielu nobīdi. Parasti dubultā elementa nobīdītajam attēlam ir mazāka intensitāte nekā pamatattēlam. Šis defekts maina krāsu raksturlielumus, samazina attēla asumu, tādējādi ietekmējot attēla kvalitāti.

dubultsietā papīrmašīna

(angļu val. *double-sided machine*)

Papīrmašīna, kurā papīrmasu atūdeņo un veido starp diviem sietiem.

duktorvelme (cilindrs)

(angļu val. *ductor cylinder*)

Cilindrs, kas rotējot paņem iespiedkrāsu vai mitrināšanas šķīdumu no krāsu kastes vai mitrināšanas aparāta šķīduma kastes un padod uz padeves velmēm.

dzeltens

(angļu val. *yellow*)

Tīra spektra krāsa ar viļņa garumu no 565 līdz 590 nm. Tā ir viena no četrām pamatkomponentēm CMYK sistēmā – Y no angļu *yellow*. RGB sistēmā dzeltenu krāsu iegūst, summējot sarkano un zaļo: $Y = R + G$.

dzeltēšana (papīra)

(angļu val. *yellowing*)

Papīra optisko īpašību izmaiņas ilgstošas spilgtas gaismas ietekmē, kļūstot dzeltenīgam. Šis process ilgākā laika posmā, papīram novecojot, notiek arī bez spilgtas gaismas iedarbības.

dziļās ēnas

(angļu val. *deep shadows*)

Vistumšākie attēla apgabali, kuros vēl izšķiramas detaļas un kuri atbilst vislielākajam rastra elementu laukumam, ko var nodrošināt konkrētā drukas tehnoloģija. Vēl tumšākas attēla vietas saplūst un drukājas melnā krāsā. Dziļo ēnu rekomendējamā vērtība ir atkarīga no drukas tehnoloģijas, iespiedkrāsas un papīra kombinācijas. Ēnu vērtība ir intervālā no 75% rastra elementu iesūcošam avīžu papīram, drukājot ar

ruļļu mašīnām, līdz 98–99% augstas kvalitātes krītpapīram, drukājot ar ofseta lokšņu mašīnām.

E

ECF

(angļu val. *ECF; elementary chlorine free*)

Papīra ražošanā izmantota vienkāršā, hlora nesaturošā balināšana. Balināšanas metode, kurā tiek izmantots nevis gāzveida hlors, bet gan hlora dioksīds.

ECG

(angļu val. *ECG; extended color gamut*)

Paplašināta krāsu telpa.

e-grāmata; elektroniskā grāmata

(angļu val. *e-book*)

Tekstu un attēlu publicēšana elektroniskā formātā, kas lasāms datorā vai citā ierīcē, kas spēj attēlot tekstu.

ekrāna paraugnovilkums

(angļu val. *soft proof*)

Paraugnovilkuma iegūšana monitora ekrānā, lai novērtētu attēla krāsu raksturlielumus pēc attēla digitalizēšanas, apstrādes un krāsu korigēšanas.

ekrāns (monitors)

(angļu val. *screen*)

Elektroniska ierīce, uz kuras virsmas redzams attēls.

eksemplārs

(angļu val. *copy*)

Vairāku identisku dokumentu kopas viena vienība.

ekslibris

(angļu val. *ex-libris*)

Grāmatas īpašumzīme – miniatūrgrafikas mākslas darbs, kas norāda grāmatas īpašnieku, ietverot viņa vārdu vai iniciāļus. To ielīmē grāmatas vāka iekšpusē ar nolūku norādīt, kam grāmata pieder.

eksponēšana

(angļu val. *exposure; film exposure*)

Gaismjutīga materiāla (fotoemulsijas) pakļaušana gaismas ietekmei, lai pārnestu attēlu.

ekstrūzija

(angļu val. *extrusion*)

No latīņu *extrusio* 'izstumšana'. Materiāla veidošana, izspiežot polimēru caur ekstrūderi (vēlamās formas spiedveidni), lai iegūtu noteikta profila vai formas objektus. Parasti polimērus sagatavo granulu veidā, ko saber padeves piltuvē un izspiež caur vēlamās formas spiedveidni. Spiedveidnē vai aiz tās produkts tiek atdzesēts un nogriezts. Poligrāfijā izmanto plēves un lokšņu ražošanai.

elastības spēks

(angļu val. *the power of flexibility*)

Spēks, kas nosaka ķermeņa pretestību deformācijai. Elastības spēka modulis ir tieši proporcionāls ķermeņa deformācijai. Huka likums: $F_{el} = k\Delta x$, kur F_{el} ir elastības spēks, k ir elastības koeficients (N/m) un Δx ir pagarinājums (m). Mazām stiepes un spiedes deformācijām, kamēr tās norit elastīgi, ir spēkā sakarība: jo lielāka ir ķermeņa garuma izmaiņa, jo lielāks kļūst elastības spēks.

elastīga iespiedforma

(angļu val. *flexible printing plate*)

Iespiedforma, kuras iespiežamie un neiespiežamie elementi izvietoti uz elastīgas pamatnes – alumīnija vai fotopolimēru plates, papīra, filmas u. c.

elastīgums

(angļu val. *flexibility*)

Lineāro polimēru īpašība, kas sāk parādīties pie augstas pakāpes polimerizācijas, makromolekulām kļūstot ļoti garām. Raksturīgākais elastīgais materiāls ir gumija uz kaučuka bāzes. Poligrāfijā lieto vairākus kaučuka veidus velmju un iespiedformu izgatavošanai.

elastīgums (elastīgā deformācija)

(angļu val. *elastic deformation*)

Materiāla spēja mainīt formu un izmērus slodzes iespaidā un pēc kāda laika, beidzoties slodzes iedarbībai, pakāpeniski pilnīgi atjaunot

sākotnējo formu un izmērus. Elastīgā deformācija rodas pakāpeniski pēc atsperīguma deformācijas un pakāpeniski izzūd, zūdot slodzes iedarbībai.

elektrizēšanās

(angļu val. *static electricity*)

Defekts – papīra (kartona) lokšņu salipšana, ko veicina uz materiāla virsmas esošais elektriskais lādiņš.

elektroniska publicēšana

(angļu val. *electronic publishing*)

Datorizēta tipogrāfiskas kvalitātes dokumentu (ar tekstu, zīmējumiem un fotoattēliem) gatavošana un publiskošana.

eloktrolīze

(angļu val. *electrolysis*)

Oksidēšanās-reducēšanās process, kas noris uz elektrodiem, ja caur elektrolīta šķīdumu vai kausējumu no ārēja strāvas avota plūst līdzstrāva. Poligrāfijā elektrolīzi izmanto dobspiedes un ofseta iespiedformu pārklāšanai ar vara un niķeļa pārklājumu. Jonu kustība šķīdumos notiek elektriskajā laukā, ko rada elektrodi vadītāji, kas savienoti ar elektrības enerģijas avota poliem. Elektrolīzes laikā negatīvo elektrodu sauc par katodu un pozitīvo – par anodu. Pozitīvie joni jeb katjoni (metāla, ūdeņraža, amonija joni utt.) pārvietojas uz katodu, negatīvie joni jeb anjoni (skābju atlikumu un hidroksilgrupas joni) pārvietojas uz anodu.

eļļas krāsa

(angļu val. *printing oil*)

Viendabīga, stabilizēta, koloīda, plastiski viskoza substance (pasta vai šķīdums) uz eļļas bāzes, kuras sastāvā iejauktie pigmenti tai piešķir noteiktu krāstoni.

eļļas laka

(angļu val. *oil varnish*)

Laka, kas pēc sastāva ir analogiska eļļas krāsai, bet tās sastāvā nav pigmenta, kas piešķirtu krāstoni, tāpēc laka ir caurspīdīga un bezkrāsaina.

emalja

(angļu val. *enamel*)

Skābju izturīgs gaismjutīgs hroma albumīna slānis, līme, sveķi utt., ko izmanto klišeju izgatavošanā.

embosieris

(angļu val. *embossing machine*)

Aparāts, kurš uzsit reljefus burtus vai attēlus uz plastikāta kartēm.

emulgēšanās

(angļu val. *emulsifying*)

Emulsijas veidošanās drukas laikā (eļļa ūdenī vai ūdens eļļā) iespiedkrāsas un mitrināšanas šķīduma mijiedarbības rezultātā.

emulsija

(angļu val. *emulsion*)

No latīņu *emulgeo* 'izspiežu'.

1. Mehānisks divu savstarpēji nešķīstošu šķīdumu "ūdens eļļā" vai "eļļa ūdenī" sajaukums.
2. Fotofilmas, papīra vai iespiedplates puse, kas pārklāta ar gaismjutīgu pārklājumu.

enciklopēdija

(angļu val. *encyclopaedia*)

Zinātnisks izdevums, kas sniedz ziņas par vienu vai vairākām nozarēm un kur materiāls izkārtots alfabētiski vai tematiski.

e-pase; elektroniskā pase

(angļu val. *electronic passport*)

Elektronisks identifikācijas dokuments, kurā biometrijas datus uzglabā iestrādātās mikroshēmās (integrālās shēmās). Mikroshēmās glabātos biometrijas datus var salīdzināt ar dokumenta turētāja biometrijas datiem, izmantojot biometrijas sistēmu. Lai nodrošinātu glabāto datu autentiskumu un neaizskaramību, lieto elektroniskos parakstus. ICAO prasībām atbilstošām e-pasēm uz pirmā vāka ir starptautisks e-pases (elektroniskās pases) simbols.

epigramma

(angļu val. *epigram*)

1. Īss satīrisks dzejolis.
2. Senajā Grieķijā uzraksts uz sienas, statujas u. tml.

EPS

(angļu val. *EPS; Encapsulated PostScript*)

Kādreiz ļoti izplatīts *PostScript* valodas datņu formāts, kuru izmantoja grafisko datu pārvietošanai starp dažādām grafiskajām un maketēšanas programmām. EPS fails var saturēt tekstu, vektorgrafiku, rastrgrafiku u. c. Papildus *PostScript* kodam tajā ietverts arī zemas izšķirtspējas attēls (sk. PICT). Komentāru daļā var tikt iekļauts zemas izšķirtspējas attēls vai jebkura cita papildu informācija. Formāts novecojis, tā vietā tiek lietots PDF.

estamps

(angļu val. *engraving; plate; print*)

Gravīras nospiedums (novilkums uz papīra no mākslinieka darinātas iespiedformas).

etiķešu līnija; etiķešu rotācija

(angļu val. *narrow web*)

Iespiedmašīna ar ruļļu padevi, visbiežāk fleksogrāfijas, taču tajā var būt arī ofseta, augstspiedes, sietspiedes, dobspiedes, karstspiedes un izciršanas sekcijas vai to kombinācija, ko izmanto etiķešu drukai.

etiķešu papīrs

(angļu val. *label paper*)

Ar līmi pārklāts papīrs (visbiežāk krītpapīrs), ko izmanto etiķešu drukai. Etiķešu papīra raksturīgākā īpašība ir ierobežota deformācija mitruma ietekmē.

etiķete

(angļu val. *label; commodity label*)

Preču zīme ar preces nosaukumu, cenu, fabrikas nosaukumu u. tml., ko uzlīmē uz preces vai tās iesaiņojuma informācijas sniegšanas un reklāmas nolūkos.

EUROSCALE; ISO 12674

(angļu val. *EUROSCALE*)

Starptautisks krāsu standarts četrkrāsu drukai. Dzeltenā, madženta un zilā krāsa pie noteikta uzklātā slāņa biezuma atbilst noteiktiem kolorimetriskiem rādītājiem. Drukas procesā, šīm krāsām pārklājoties, veidojas neitrāli pelēks krāstonis.

Ē

ēnojums

(angļu val. *drop shadow*)

Augstspiedes tehnoloģijā – stiprs burtu iespietums papīrā, no kā loksnes otrā pusē rodas paaugstinājumi. Ēnojumu novērš, novietojot iespiestās loksnes gludināšanas spiedēs.

ēnošanās

(angļu val. *shading; shadowy*)

Drukas defekts, kad iespietkrāsas un mitrināšanas šķīduma emulgēšanās dēļ uz iespietloksnes novilkuma parādās viegla vispārēja krāsu ēna.

F

faksimils; faksimilizdevums

(angļu val. *facsimile; facsimile edition*)

No latīņu *fac simile* 'izgatavot līdzīgu'. Kāda vēsturiski vērtīga iespieddarba vai dokumenta kopija vai reprodukcija, kura pēc iespējas precīzi atdarina oriģināla izskatu pēc izmēra, krāsas, stāvokļa un citām materiālām kvalitātēm. Grāmatām un manuskriptiem tas nozīmē arī visu lappušu kopijas tieši kā oriģinālā.

fiksāža

(angļu val. *fixing agent; fixer*)

Šķīdums, kurā tiek veikta fotomateriālu noslēdzošā apstrāde. Neeksponētās un neattīstītās sudraba sāļu daļiņas tiek atdalītas un izskalotas no emulsijas.

filma; fotofilma

(angļu val. *film*)

Gaismjutīgs materiāls, kas sastāv no gaismjutīgas emulsijas, kura pārklāta elastīgai, caurspīdīgai pamatnei.

filmu attīstīšanas iekārta

(angļu val. *film processor*)

Speciāla iekārta filmu attīstīšanai. Poligrāfijā plates un filmas parasti attīsta dažādās iekārtās.

filmu eksponētājs; CtF

(angļu val. *imagesetter; CtF*)

Augstas izšķirtspējas iekārta, kas ar lāzera staru (visbiežāk) veido rastra attēlu uz filmas vai arī tieši uz iespiedformas. Tā kā plašu eksponētājus sauc angļiskajā saīsinājumā *CtP* (*computer-to-plate*), filmu eksponētājus sāka dēvēt par *CtF* (*computer-to-film*).

filmu montāža

(angļu val. *striping; film mounting*)

Process, kurā filmas tiek atbilstoši samontētas iespiedformu izgatavošanai.

filmu skeneris

(angļu val. *film scanner; transparency scanner*)

Aparatūra negatīvu un slaidu pārvēršanai ciparu formātā.

filtrs (datorgrafikā)

(angļu val. *filter*)

Attēlu rediģēšanas programmas iespēja, kas ļauj attēlā veikt zināmas izmaiņas, piemēram, mainīt krāsu, spilgtumu vai perspektīvu.

filtrs (foto)

(angļu val. *filter*)

Caurspīdīga, visbiežāk krāsota stikla vai plastmasas loksne, kuru iespējams novietot objektīva priekšā, lai panāktu noteiktu efektu.

filtrs-maskā

(angļu val. *USM; unsharp mask*)

Tehnoloģiska operācija attēla oriģināla kontūru izcelšanai. Fotoprocesos to veic, apvienojot fotoattēla oriģinālu un neasu tā masku. Mūsdienās attēlu apstrādei izmanto atbilstošu izdevējdarbības programmatūru.

firmas veidlapa

(angļu val. *company form*)

Uzņēmuma vai iestādes stilā veidota noteikta parauga dokumenta sagatave ar daļēji iespiestu tekstu, kuras augšdaļā atrodas iestādes nosaukums un rekvizīti (dažreiz rekvizīti var tikt izvietoti apakšā), lielāko daļu lapas atstājot tukšu iedrukām vai ierakstiem.

firnisi

(angļu val. *firnis*)

Nežūstošas saistvielas, ko izmanto neiesūcošu iespiedkrāsu izgatavošanai. Firnisi sastāv no sveķiem, bituma un asfalta, kas izšķīdināti ne-gaistošos organiskos šķīdinātājos.

fleksi iesējums

(angļu val. *flex binding*)

Vāks ar vai bez atlokiem, vāku materiāls – kartons 300–350 g/m². Vāks ir viengabala, izcirsts un rievots pēc maketa, pa rievojuma līnijām tiek nolocītas atlokāmās maliņas, un tās tiek pielīmētas. Bloks tiek vākots uz priekšlapām, bloka muguriņa ir taisna vai apaļota.

fleksogrāfija

(angļu val. *flexo printing*)

Augstspiedes veids, kurā iespiedforma no klasiskās augstspiedes atšķiras tikai ar cietības pakāpi. Iespiedelementu elastība dod iespēju ievērojami paplašināt principiāli vienādo iespiešanas tehnoloģiju izmantošanas iespējas.

fleksoiespiedējs

(angļu val. *flexo printer*)

Kvalificēts strādnieks, kas, izmantojot fleksogrāfijas tehnoloģiju un iekārtas, iespiež iepakojumu, etiķetes un tamlīdzīgus iespieddarbus.

fluorescentais balinātājs

(angļu val. *fluorescent whitening agent*)

Ķīmiska viela, kuru pievieno papīram, lai tas izskatītos baltāks. Pateicoties fluorescentajam balinātājam, papīrs uztver ultravioleto starojumu un iegūst zilganbaltu nokrāsu.

fluorescējoša aizsargjosla

(angļu val. *fluorescent security thread*)

Plāna polimēra, metāla vai cita materiāla josla, kas papīra izgatavošanas procesā ir pilnībā vai daļēji iestrādāta substrātā; fluorescē UV gaismā. Fluorescence var būt arī daudzkrāsaina.

fluorescējoša apdruka

(angļu val. *fluorescent overprint*)

Apdruka, kas nav redzama parastā gaismā, bet kas fluorescē (t. i., kļūst redzama) UV gaismā.

fluorescējoša iespiedkrāsa

(angļu val. *fluorescent ink*)

Iespiedkrāsa, kurā ir fluorescējošas vielas (pigmenti) un kuru lieto, iespiežot tekstus un attēlus. Šī tipa iespiedkrāsa ir redzama parastā gaismā, un tā fluorescē UV gaismā. Fluorescence ir īslaicīgs starojums (8–10 sekundes).

fluorescējošas aizsargšķiedras; mikrodaļiņas; mikroplāksnītes

(angļu val. *fluorescent fibres, planchettes*)

Šķiedras ar fluorescentām īpašībām, kas redzamas UV gaismā un ko papīra izgatavošanas procesā ieauc papīra masā, lai tās kalpotu kā aizsarglīdzeklis. Tās var būt parastā gaismā redzamas (krāsainas aizsargšķiedras) vai neredzamas. Izšķir fluorescējošas mikrodaļiņas un fluorescējošas mikroplāksnītes (planšetes) – sīkas, krāsainas, apaļas plāksnītes, kam piemīt fluorescentas īpašības.

fluorescējošs iesiešanas diegs

(angļu val. *fluorescent floss*)

Diegs vai vairāki kopā savīti diegi, ko izmanto, lai iesietu grāmatiņas lapas. UV gaismā tas fluorescē vienā vai vairākās krāsās.

fluorescējošs sērijas numurs

(angļu val. *fluorescent serial number*)

Unikāls numurs, ko iespiež dokumentā identifikācijas vajadzībām un kas fluorescē UV gaismā.

FM (frekvences modulācijas) rastrēšana

(angļu val. *FM (frequency modulated) screening*)

Frekvences modulācijas rastrēšana ir precīzāks stohastiskās rastrēšanas sinonīms.

FOGRA

(angļu val. *FOGRA*)

Mediju tehnoloģiju pētniecības institūts (*Fogra Forschungsinstitut für Medientechnologien e.V.; Fogra Research Institute for Media Technologies*). Vienīgais Eiropā pētnieciskais institūts poligrāfijas nozarē.

foliants

(angļu val. *folio; folio volume*)

Grāmata, kuras lappuses formāts ir puse no papīra loksnes; liela formāta bieza grāmata.

folija

(angļu val. *foil*)

Papīra vai celofāna pamatne, uz kuras uzklāts bronzas, alumīnija vai sausas krāsas pulveris, ko izmanto attēla uzspiešanai uz papīra vai grāmatu vākiem.

folijspiedums

(angļu val. *foil embossing*)

Pēcapstrādes veids, kas piešķir iespieddarbam papildu vērtību. Folijspiedumā uz iespieddarba virsmas uzklāj un piekausē foliju. Rezultātā folija nedaudz uzpūšas un iegūst reljefu formu.

fona apdruka ar aizsardzības elementiem

(angļu val. *background/security printing*)

Pretviltošanas elements, ko izmanto aizsardzībai pret datu viltošanu un manipulāciju. Fona apdruku ar aizsardzības elementiem veido: 1) drukas elementi un drošības elementi, kas iespiesti ar īpašiem drukas paņēmieniem (piemēram, gijoša, mikrodruka, slēpti un caurskates attēli); 2) īpašus iespiedprocesus un iespiešanas paņēmienus (piemēram, dobspiedi un trisspiedi); 3) dokumentu aizsardzībai paredzētas iespiedkrāsas (piemēram, optiski mainīgu iespiedkrāsu (OVI), gaistošu iespiedkrāsu). Tā ir ofseta tehnoloģijā nodukāta pakrāsa, ko aizsargātos dokumentos izmanto kā fonu datiem un citam tekstam.

fona druka

(angļu val. *background printing*)

Jebkādā drukas tehnoloģijā atveidota gaiša pakrāsa, fona siets vai sižeti, uz kuriem pēc tam uzdrukā tekstu vai ilustrācijas. Izmanto vērtspapīru izgatavošanā, kā arī kā dekoratīvu iespieddarba noformējuma elementu.

fons

(angļu val. *background*)

No latīņu *fundus* 'pamatne'.

1. Vienmērīga viena krāstoņa pamatkrāsa, uz kuras izvietoti teksti un attēli.
2. Attēla daļa, kas veido dibenplānu, uz kura tiek izcelti galvenie kompozīcijas elementi.

3. Daļa no perpendikulāra laukuma, kurš kalpo kā figūras dibenplāns.

fonts; šrifts

(angļu val. *font*)

No vācu *Schrift* 'raksts'.

1. Noteiktas rakstības sistēmas grafiskā forma.
2. Burtstabiņu (literu) komplekts kāda noteikta alfabēta burtu, ciparu un zīmju atveidošanai. Šriftus iedala pēc zīmējuma (garnitūra), slīpuma (taisns, kursīvs), piesātinātības (gaišs, pustrekns, trekns), izmēra utt.

fontu iekļaušana

(angļu val. *font embedding*)

Fontu pārveide PDF formātā, lai pārveidotais dokuments nemainītos neatkarīgi no sistēmā pieejamiem fontiem.

formas cilindrs

(angļu val. *form cylinder*)

Cilindrs (rotācijas iespiedmašīnās – neatkarīgi no tā, vai tās ir ruļļu vai lokšņu padeves iespiedmašīnas), uz kura tiek montēta iespiedforma (ofseta, fleksogrāfijas, augstspiedes stereotips) vai arī attēls tiek iegravēts vai izkodināts uz pašas cilindra virsmas (dobspiedes rotācijas mašīnās).

formāts (papīra loksnes)

(angļu val. *paper sheet format*)

Papīra loksnes platuma un garuma izmērs centimetros.

formu procesi

(angļu val. *plate processes*)

Iespiedformu izgatavošanas procesu (fotoformu montāža, montāžu kopēšana uz iespiedformu platēm, eksponēto formu plašu vai dobspiedes formu cilindru apstrāde) kopīgs apzīmējums.

formu saslēdzamie pildieņi

(angļu val. *lockable fillings of form*)

Lielāka izmēra kailmateriāli, kurus lieto tradicionālajā augstspiedē iespiedformu saslēgšanai un balto laukumu izveidošanai starp lappusēm.

fosforescējoša iespiedkrāsa

(angļu val. *phosphorescent ink*)

Iespiedkrāsa, kura turpina spīdēt pēc tam, kad uz to iedarbojusies gaisma (redzamā vai UV). Atšķirībā no fluorescences fosforescence norisinās daudz ilgākā laika periodā (līdz pat vairākām stundām).

fotoelektronu pavairotājs

(angļu val. *CCD; CMOS*)

Vakuuma elektroierīce, kurā tiek izmantotas fotoefekta un sekundārās emisijas parādības un kuru lieto kā sevišķi jutīgu gaismas sensoru. Poligrāfijā tika plaši izmants kā gaismas signāla uztvērējs cilindriskajos skeneros

fotoelements

(angļu val. *photocell*)

Ierīce, kas gaismas starojumu pārvērš elektriskajā strāvā. Fotoelementus plaši lieto arī zinātnē un tehnikā (TV, automātikā, mērtehnikā). Germānija un silīcija fotoelementus izmanto atombaterijās un saules baterijās.

fotoemulsija

(angļu val. *photo emulsion*)

Gaismjutīga materiāla slānis, ar ko pārklāta filma, papīrs vai iespiedforma.

fotoforma

(angļu val. *photoform*)

Attēlu vai teksta diapozitīvs vai negatīvs uz caurspīdīgas pamatnes, kurš sagatavots kopēšanai uz formu materiāla, lai izgatavotu iespiedformu.

fotogrāfija

(angļu val. *photo print; photographic print; photography*)

1. Melnbalts vai krāsains attēls, kas iegūts fotografēšanas rezultātā.
2. Procesu un paņēmieni kopums, ar kuru palīdzību var iegūt attēlu uz gaismjutīgiem materiāliem, vispirms iedarbojoties uz tiem ar gaismu, bet pēc tam tos ķīmiski apstrādājot.

fotogrāfiskais diapazons

(angļu val. *photographic range*)

Ar sākumu un beigām ierobežots ekspozīcijas intervāls. To nosaka objekta gaišuma intervāli (L), ar kādiem iedarbojas uz attēlu.

fotohroma iespiedkrāsa

(angļu val. *photochromic ink*)

Iespiedkrāsa, kas maina krāstoni UV gaismā. Kad UV gaismas avota iedarbība beidzas, krāsas maiņa kādu laiku saglabājas, pēc tam atjaunojas iepriekšējais krāstonis.

fotojutīgs materiāls

(angļu val. *photosensitive material*)

Daudzslāņu materiāls, kurš maina savas fizikālās vai ķīmiskās īpašības gaismas iedarbības rezultātā.

fotokodināšana; gaismas gravīra

(angļu val. *photogravure*)

Fotomehānisks paņēmieni plakanu dobspiedes iespiedformu izgatavošanai. Vara plāksni vispirms graudo, pēc tam pārklāj ar fotoemulsiju. Tad eksponē pozitīvu filmu un kodina.

fotolitogrāfija

(angļu val. *photolithography*)

1. Litogrāfija, kuras izgatavošanai izmantota fotogrāfija.
2. Attēla iegūšanas metode uz plānas materiāla pamatnes, ko plaši izmanto mikroelektronikā un poligrāfijā. Attēla iegūšanai izmanto noteikta

viļņu garuma gaismu. Minimālais attēla detaļas lielums ir puse no viļņa garuma, to nosaka ar difrakcijas robežu.

fotomateriāli

(angļu val. *light sensitive materials; photo sensitive materials*)

Vielas, kuras noteikta starojuma (arī redzamās gaismas) ietekmē maina savas strukturālās vai fizikāli ķīmiskās īpašības un saglabā tās pēc starojuma pārtraukšanas.

fotometrija

(angļu val. *photometry*)

No grieķu *phōtós* 'gaisma' un *metréō* 'mēru'. Zinātnes (fizika, optika) nozare, kas pēta gaismas starojuma uztveri, kā arī tehnisku līdzekļu un metožu kopums gaismas mērījumiem. Gaismas mērījumus var veikt vizuāli (vizuālā fotometrija) vai ar fotoelementu palīdzību (objektīvā fotometrija). Poligrāfijā visi gaismas un krāsu mērījumi ir balstīti uz fotometrijas principiem.

fotopapīrs

(angļu val. *photographic paper*)

Ar gaismjutīgām ķīmiskām vielām pārklāts papīrs, ko izmanto analogajā fotoprocesā.

fotopolimerizācija

(angļu val. *photopolymerization*)

Šķidru un cietu fotopolimerizējošu materiālu fizikāli ķīmisko īpašību izmaiņas, kas notiek gaismas ietekmē.

fotopolimēru iespiedforma

(angļu val. *photopolymer block (plate, printing plate)*)

Reljefa iespiedforma, kas izgatavota no fotopolimerizējošiem materiāliem.

fotoprocess

(angļu val. *photographic process*)

Procedūras, kurās, izmantojot gaismjutīgas vielas, iegūst attēlus uz fotopapīra.

fotoreproducēšana

(angļu val. *photoreproduction*)

Fotoformu izgatavošanas procesa sastāvdaļa – fotomateriālu eksponēšana un ķīmiska apstrāde.

fotorezists

(angļu val. *photoresist*)

Speciāls fotoemulsijai līdzīgs materiāls, kas maina savas fizikāli ķīmiskās īpašības pēc eksponēšanas. Paredzēts informatīvā materiāla pārvešanai.

fotosalikums

(angļu val. *electronic photo-composition; phototypesetting*)

20. gadsimta beigās lietota pirmsdrukas tehnoloģija teksta salikšanai uz fotofilmas, kas nomaiņā mašīnsalikumu.

fotošablons

(angļu val. *photo template*)

Sietspiedes iedpiedforma, kas izgatavota, kopējot fotoformu uz formas materiāla, kurš pārklāts ar gaismjutīgu slāni. Tādā veidā iegūtie iespiedelementi drukājot laiž cauri krāsu, ko caurspiež rakelis, bet neiespiežamo elementu vietās krāsa netiek laista cauri.

fototipija

(angļu val. *phototype*)

No grieķu *phōtós* 'gaisma' un *týpos* 'nospiedums'. Grafikas gludspiedes veids, kurā tiek izmantota metāliska graudaina iespiedplate, kas pārklāta ar gaismjutīgu hromoželatīna slāni, uz kura fotoceļā tiek reproducēts attēls. Drukājot krāsu uzņem tikai iespiedelementi. Šo gludspiedes paņēmieni izmanto tikai ļoti sarežģītu krāsainu vai melnbaltu darbu pavairošanai. Pirmo novilkumu sauc par autoreksemplāru. Ar terminu *fototipija* apzīmē gan gludspiedes tehniku, gan arī mākslas darbu, kas iespiests šajā tehnikā.

FPO (tikai pozicionēšanai; tikai vietas ierādīšanai)

(angļu val. *FPO; for-possition-only*)

Zemas izšķirtspējas attēlu ievietošana maketā, lai samazinātu faila izmēru un apstrādes ātrumu, kā arī pārlicinātos par iespieddarba kopējo kompozīciju. Pilnas izšķirtspējas attēls tiek automātiski ievietots maketā, darbu izvadot uz iespiedformām vai izgatavojot paraugnovilkumu.

fragmentāra lakošana

(angļu val. *spot coating; spot varnish*)

Novilkuma pārklāšana ar laku, izceļot atsevišķus elementus. Fragmentārai lakošanai izmanto sietspiedes, augstspiedes vai ofseta formas.

FreeHand

(angļu val. *FeeHand*)

Datorgrafikas programmatūra.

frēzēšana

(angļu val. *milling*)

Līmētas grāmatas bloka muguriņas robošana labākai saķerei pirms līmes uzklāšanas.

frontispiss

(angļu val. *frontispiece*)

Dekoratīvs prettituls atvēruma kreisajā pusē pirms titullapas. Frontispisā ievieto ilustrāciju, kas tēlaini atveido grāmatas saturu vai svarīgu epizodi, arī autora vai grāmatas galvenā varoņa attēlu.

Full HD

(angļu val. *Full HD*)

Fleksogrāfijas iespiedformas, kuras nodrošina ļoti augstu attēla kvalitāti.

Furdrinjē mašīna

(angļu val. *Fourdrinier machine*)

Papīra ražošanas iekārta, kurā papīra masa tiek atūdeņota uz Furdrinjē sieta, veidojot papīra

lenti. Pēc tam tā tiek žāvēta un presēta. Papīra vai kartona izgatavošanas iekārta ar diviem atsevišķiem Furdrinjē sietiem, kas savienojoties veido divslāņu papīru vai katronu.

G

gaisa caurlaidība (papīram)

(angļu val. *air permeability (for paper)*)

Papīra (kartona) spēja laist cauri gaisu. To raksturo gaisa tilpums, kas iet cauri noteikta papīra (kartona) laukumam konkrētā laika vienībā standarta apstākļos.

gaisma

(angļu val. *light*)

Daļa (parasti redzamā) no elektromagnētiskā starojuma spektra. Ar gaismu var tikt apzīmēta arī infrasarkanā un ultravioletā (UV) spektra daļa. Matērijas forma, kurai piemīt masa un enerģija un kura izplatās ar noteiktu ātrumu. Var tikt aprakstīta gan kā vilnis, gan kā daļiņu plūsma.

gaismas atdeve

(angļu val. *luminous efficacy*)

Lielums, kas parāda, cik efektīvi gaismas avots rada redzamo gaismu, – gaismas plūsmas attiecība pret jaudu. Atkarībā no konteksta tā ir kopējā starojuma jauda vai arī kopējā mākslīgo gaismas avotu patērētā jauda. Apzīmējums – ηv, mērvienība – lūmens uz vatu (lm/W).

gaismas attēlā

(angļu val. *highlights; lights*)

Pustoņu attēla gradācijas līmeņi no visgaišākā laukuma līdz pustoņiem – pelēkiem vai krāsainiem nepiesātinātiem gaišiem laukumiem. Gaismas uz rastra fotoformām, iespaidformām un novilkumiem tiek atveidotas intervālā no minimālajiem līdz aptuveni 25% rastra elementu. Pustoņu oriģināliem un fotoformām gaismas sākas no optiskā blīvuma 0,2–0,3.

gaismas avota energoefektivitāte

(angļu val. *lighting efficiency; wall-plug efficiency*)

Gaismas atdeve, kas nosaka gaismas plūsmas attiecību pret patērēto jaudu, parādot, ar kādu efektivitāti patērētā elektriskā jauda pārvēršas gaismā. Mērvienība – lūmens uz vatu (lm/W).

gaismas avoti

(angļu val. *light sources*)

Elektromagnētiskās enerģijas izstarotāji redzamajā (optiskajā) spektra daļā.

gaismas dispersija; viļņu dispersija

(angļu val. *light dispersion; wave dispersion*)

No latīņu *dispersus* 'izkliedēts, izkaisīts'. Gaismas sadalīšanās spektrā, tai ejot cauri stikla prizmai vai difrakcijas režģim. Optikā tā ir starojuma viļņu laušanas koeficienta vai arī viļņu izplatīšanās ātruma atkarība no viļņu garuma (vai frekvences). Dispersija raksturo viļņu izplatīšanos vielā.

gaismas galds; gaismas kaste

(angļu val. *light table*)

Iekārta ar standartizētu (D50 vai D65) un stabilizētu gaismas avotu un caurspīdīgu, plakānu virsmu, uz kuras novieto attēlu, fotoformu, novilkumu u. c. tā labākai novērtēšanai vai montē iespiedformu izgatavošanai paredzētas fotofilmas. Pēc konstrukcijas gaismas galds var būt universāls, kā arī paredzēts darbam atstarojošā vai caurejošā gaismā.

gaismas intensitāte

(angļu val. *luminous intensity*)

Gaismas stiprums jeb gaismas plūsmas attiecība pret telpas leņķi, kurā iekļauta attiecīgā plūsma. Mērvienība – kandela (cd).

gaismas jutīgums

(angļu val. *light sensitivity*)

Fotomateriālu spēja gaismas starojuma iedarbībā reģistrēt šo starojumu, veidojot nomelnējumus emulsijas slānī. Gaismas jutīgumu mēra nosacītās vienībās (S) kā apgriezti proporcionālu lielumu, kas nepieciešams, lai iegūtu noteikta optiskā blīvuma nomelnējumu.

gaismas kopija

(angļu val. *blue print; blueline*)

Liela formāta monohromas (zilā krāsā) reprodukcijas iegūšana kontaktkopijas ceļā. Poligrāfijā gaismas kopijas lietoja, galvenokārt lai pārbaudītu izklājumus. Gaismas kopiju izgatavošanai izmantoja kopēšanas rāmi. Gaismas kopijas

tika lietotas arī lielformāta plānu un rasējumu kopēšanai. 21. gadsimtā šo tehnoloģiju neizmanto, taču angļu valodā ar terminu *blueprint* vai *blueline* mēdz apzīmēt rasējumu vai plānu.

gaismas laušana

(angļu val. *refraction of light*)

Parādība, kad, gaismai pārejot no vienas vides citā vidē ar atšķirīgu gaismas izplatīšanās ātrumu, mainās gaismas staru izplatīšanās virziens. Gaismai lūstot, var novērot priekšmetu formu, novietojumu un izmēru izmaiņas. Gaismas atstarošana un laušana notiek vienlaicīgi, ja uz robežvirsmas starp divām caurspīdīgām vidēm krīt gaismas staru kūlis. Savukārt viendabīgā vidē gaisma izplatās taisnā virzienā, bet, ja tās ceļā ir šķēršļi, vietās, kur gaismas stari nenonāk, rodas ēna.

gaismas spilgtums

(angļu val. *luminance*)

Galvenais cilvēka acs gaismas sajūtas faktors – gaismas intensitāte uz laukuma vienību gaismas starojumam, kas izplatās noteiktā virzienā, vai spilgtums, ko sajūtīs vērotājs, lūkojoties uz gaismu noteiktā leņķī.

gaismas stends

(angļu val. *back light display*)

Izgaismots vides un iekštelpu reklāmas stends, kurā ievietots plāns, apdrukāts materiāls.

gaismcauraidība

(angļu val. *light transmission; translucence*)

Necaurspīdīga materiāla virsmas spēja laist cauri gaismu.

gaismizturība (iespiedkrāsas)

(angļu val. *lightfastness*)

Iespiedkrāsas spēja saglabāt savu krāsu uz novilkuma ilgstošā spilgtas dienasgaismas iedarbībā. Iespiedkrāsas gaismizturība ievērojami mazinās, ja iespiedkrāsas tiek atšķaidītas ar šķīdinātājiem, pernicām, balinātājiem un citām palīgvielām.

gaismjūtīgais slānis; fotoemulsija

(angļu val. *light-sensitive coating*)

Speciāli veidots slānis, kurš noteikta starojuma ietekmē maina savas strukturālās un fizikāli ķīmiskās īpašības. Gaismjūtīgos slāņus izmanto fotogrāfiju (emulsijas slānis) un formu plašu (kopējais slānis) izgatavošanā.

gaismjūtīgi materiāli

(angļu val. *light sensitive materials*)

Materiāli, kuros gaismas staru iedarbības procesā notiek strukturālas vai fiziāli ķīmiskas izmaiņas, kas saglabājas pēc eksponēšanas pārtraukšanas. Poligrāfijā šādi materiāli ir fototehniskās filmas, kopējamie slāņi, fotopolimēru materiāli.

gaistoša iespiedkrāsa

(angļu val. *fugitive ink*)

Šķīstošas iespiedkrāsas paveids; šķīst dažos šķīdinātājos vai ūdenī. Ja uz šo iespiedkrāsu iedarbojas ar balinātāju vai ūdeni, dažās aizsarglīdzekļa vietās iespiestie attēli pazūd vai izballo. Izmanto pret viltojumiem aizsargātu dokumentu izgatavošanai.

gaistoši organiski savienojumi; GOS

(angļu val. *VOC; volatile organic compound*)

Juridisks termins, kas ieviests, lai risinātu ekoloģijas, tostarp ar iekštelpu gaisa kvalitāti saistītus, jautājumus. Dažādi organiski ķīmiskie savienojumi ar dažādu ietekmi uz vidi un cilvēku veselību, kuriem normālos apstākļos ir pietiekami augsts tvaika spiediens, lai tie spētu iztvaikot un ieplūst atmosfērā. Pie tiem pieskaitāmas uz oglekļa bāzes veidotas molekulas (piemēram, aldehīdi, ketoni, hidrokarboni u. c.).

gaišums

(angļu val. *lightness*)

Subjektīva pazīme, kas raksturo objektīva lieluma – spilgtuma – sajūtu. Ahromatiskās krāsas (pelēko, balto un melno) raksturo tikai gaišums, bet, jo mazāka ir hromatisko krāsu piesātinātība, jo tās ir tuvākas ahromatiskajām krāsām un var vieglāk atrast tām pēc gaišuma atbilstošu ahromatisko krāsu.

galda izdevniecības sistēma

(angļu val. *DTP; desktop-publishing*)

Iekārtu un grafikas programu komplekss (piemēram, *Page Maker, QuarkXpress, Illustrator, Freehand, Photoshop*) pirmsdrukas procesa veikšanai – salikšanai, rediģēšanai un maketēšanai. Šo programmu parādīšanās bija apvērsums izdevniecību darbā, jo iespieddarbu sagatavošanai vairs nebija jāizmanto specializētas iekārtas un pakalpojumu sniedzēji.

galvanizācija

(angļu val. *electroplating; galvanization*)

Mūsdienās poligrāfijā tikpat kā neizmantojams process. Galvanizācijas vannā ievieto metāla salikuma klišeju un ar elektrolīzes metodi iegūst ļoti precīzu stereotipu – galvanomatricu. Hologrāfiju izgatavošanā joprojām izmanto.

garts

(angļu val. *foundry metal; hard lead*)

No vācu *Hartblei* 'cietais svins'. Kopējais nosaukums svina, antimona un alvas sakausējumam, kuru izmantoja augstspiedes teksta iespiedformu izgatavošanai, burtu atliešanai, linotipa salikumam un stereotipu izgatavošanai.

GB; gigabaiti

(angļu val. *GB; gigabyte*)

Informācijas daudzuma mērvienība. 1 gigabaiti (GB) ir vienāds ar 1024 megabaitiem (MB) jeb 1 073 741 824 baitiem.

GCR; pelēkās komponentes aizvietošana

(angļu val. *GCR; gray component replacement*)

Ahromatiskā sintēze – process, kurā jebkura krāstoņa, ja vien tā sastāvā ir visas trīs CMY komponentes jebkurās proporcijās, daļa tiek aizstāta ar melno. Standarta ICC darbplūsmā GCR un melnās krāsas lietojums ir daļa no paša ICC profila. Respektīvi, šīs lietas tiek paredzētas jau profila radīšanas posmā.

GIF

(angļu val. *GIF; Graphic Interchange Format*)

GIF jeb grafikas apmaiņas formāts ir plaši lietots zemas izšķirtspējas datorgrafikas failu formāts, kas ir izplatīts interneta vidē, taču reti lietots poligrāfijā.

gijoša (smalku līniju attēls)

(angļu val. *guilloche (fine line pattern)*)

No franču *guilloché*. Smalki, sarežģīti attēli, ko veido geometriskos rakstos savītas, nepārtrauktas, dažādas konfigurācijas līnijas. Gijošas apgrūtina vērtspapīru viltošanu; bieži vien tās lieto apvienojumā ar trīsspiedi (varavīksnes iespiedumu).

giljotīna

(angļu val. *cutting machine*)

No franču *guillotine*. Viennažu griešanas iekārta, kuru izmanto papīra, kartona un citu ne pārāk cietu materiālu sagriešanai un apgriešanai.

GIMP

(angļu val. *GIMP*)

Saīsinājums no angļu *GNU Image Manipulation Programme*. Bezmaksas programma attēlu rediģēšanai, kas tiek izplatīta ar *GNU General Public Licence*.

glancēta krāsa; spīdīga krāsa

(angļu val. *glossy ink*)

Iespiedkrāsa ar augstu virsmas spīduma rādītāju.

glancētā laka; spodrlaka

(angļu val. *brilliant varnish*)

Laka ar augstu virsmas spīduma rādītāju.

glancēts papīrs; spodrpapīrs; kalandrēts papīrs

(angļu val. *glossy paper; glosspaper*)

Papīrs, kurš izlaists caur kalandrēšanas iekārtu, lai iegūtu līdzenu un gludu virsmu.

gliteris

(angļu val. *glitter*)

Sauss pulveris no smalkiem spīdumiem ar augstu atstarošanas koeficientu, kas nodrošina virsmas vizuālā efekta palielināšanos un rada dziļuma ilūziju. Gliteru spožums piešķir iespieddarbiem spilgtumu un kolorītu.

gludais salikums

(angļu val. *body matter*)

Teksta salikums, kas veidots, izlīdzinot rindas.

gludspiede

(angļu val. *litho; litho process*)

Novilkuma iegūšana no iespiedformas, kuras iespiežamie un neiespiežamie elementi atrodas vienā līmenī, bet tiem piemīt iespiedkrāsu piesaistošas vai atgrūdošas īpašības. Tiešā gludspiedē (fototipija, litogrāfija, di-lito) attēls ir veidots spoguļattēlā. Netiešajā gludspiedē (ofsets) attēls ir tiešs.

gludspiedes ofsets

(angļu val. *offset lithography*)

Precīzāks, bet retāk lietots ofseta tehnoloģijas apzīmējums. Tas, ko mēs apzīmējam ar vārdu *ofsets*, patiesībā ir gludspiedes ofsets, un ofseta iespiedmašīna patiesībā ir gludspiedes ofseta iespiedmašīna.

gludspiedums

(angļu val. *smooth printing*)

Drukas veids, kurā izmanto iespiedformas, kurās iespiežamie un neiespiežamie elementi novietoti vienā plaknē. Iespiedformas elementiem piemīt selektīvas īpašības pieņemt vai atgrūst iespiedkrāsu.

gludums (papīra)

(angļu val. *smoothness*)

Lielums, kas raksturo papīra virsmas vienmērīgumu un ir atkarīgs no priekšmeta formas, kopējā apjoma un nelīdzenajiem posmiem, kuri veidojas starp tā virsmu un ideāli gludu virsmu noteiktos kontakta apstākļos. Gludumu nosaka, izmērot laiku, kas nepieciešams, lai izspiestu noteiktu gaisa daudzumu no telpas starp papīra loksnes virsmu un pulētu, gandrīz ideāli gludu stikla virsmu.

gofrēšana

(angļu val. *corrugation*)

Kraftpapīra virsējā slāņa savienošana ar gofrēta (viļņveida) no salmu celulozes, kraftpapīra vai puscelulozes gatavota kartona slāni. Izmanto galvenokārt gofrētas taras izgatavošanai.

gofrētais kartons; viļņotais kartons

(angļu val. *corrugated [card]board; corrugated fibreboard*)

Iepakojuma materiāls, ko izgatavo, salīmējot vairākas papīra kārtas, no kurām vismaz viena ir no gofrēta papīra. Gofrēto kartonu iedala pēc izmantotā gofrētā papīra formas (A, B, C, D, E un F kartons), slāņu skaita, kopējā biezuma, izmantotā papīra gramāžas un ārējā slāņa krāsas (balta, brūna). Gofrēto kartonu plaši izmanto iepakojuma izgatavošanā, to iespējams gan tieši apdrukāt dažādās tehnikās, gan aplīmēt ar iepriekš apdrukātām papīra vai kartona loksniem.

gradācija (krāstoņu)

(angļu val. *color gradation*)

Dažādas viena krāstoņa pakāpes no baltas līdz maksimāli piesātinātai. Novilkuma, oriģināla vai fotoformu optisko raksturlielumu rinda, kas ranžēta noteiktā secībā. Tā ir ilustrāciju informācijas attēlojuma mērs pustoņu attēlu novērtēšanā, kas atspoguļo kvantitatīvās atšķirības starp attēla toņiem. Poligrāfijā izšķir reālas vai mākslīgi radītas gradācijas. Attēlus ar reālām gradācijām sauc par pustoņu attēliem, un parasti tie ir nerastrēti oriģinālu attēli. Attēlus, kas rastrēti ar mākslīgi radītu gradāciju, sauc par rastra attēliem. Svītru attēliem ir divi gradācijas līmeņi – baltais un melnais –, kas norāda uz krāsas esamību vai neesamību.

gradācija (pelēko toņu)

(angļu val. *gray tone gradation*)

Dažādas pelēkā krāstoņa pakāpes no baltas līdz piesātināti melnai. Izdevējdarbības programmās – vienkanāla atveidojums, piemēram, ar 256 pelēkā krāstoņa gradācijām. Šajā gadījumā katram šāda atveidojuma pikselim tiek atvēlēts 1 baits (8 biti).

gradācijas defekts

(angļu val. *graduation defect*)

Maina pustoņu ilustrācijas gradāciju uz attēla vai gradāciju kopumā uz nodrukātās iespaidloksnes.

gradācijas korekcija

(angļu val. *graduation correction*)

Atveidojamā oriģināla gradācijas līkņu maiņa. Parasti tiek veikta ar speciālām datorprogrammām.

gradācijas precizitāte

(angļu val. *gradation accuracy*)

Rādītājs, kas raksturo pustoņu oriģināla atveides precizitāti uz novilkuma. To ietekmē rastra elementu atveides precizitāte uz iespiedformām, krāsas klājuma biezums un vienmērīgums, ofsetā – ūdens un krāsas balanss. Gradācijas precizitāti kontrolē, izmantojot densitometru, kā arī vizuāli ar speciālu kontrolskalu palīdzību. Faktori, kas ietekmē gradācijas precizitāti, ietekmē arī grafisko precizitāti.

grafika

(angļu val. *graphic art; graphics*)

Tēlotājmākslas veids, kura galvenie izteiksmes līdzekļi ir līnija, gaismēna un melnbalto laukumu attiecības.

grafikas dizainers

(angļu val. *graphic designer*)

Speciālists, kas rada oriģinālus grafikas darbus, īsteno māksliniecisku ideju, izmantojot datortehnoloģijas. Grafikas dizainers ir persona, kas profesionāli strādā ar grafikas dizainu saistītās jomās. Viņa galvenie uzdevumi ir sakombinēt attēlus, tipografiku vai izmantot dažādas drukas vai attēla apstrādes tehnikas un digitālas,

mehāniskas vai manuālas metodes, lai radītu grafiska dizaina darbu.

grafikas dizains

(angļu val. *graphic design*)

Vizuālās komunikācijas māksla, kuras uzdevumi ir vizuālu, grafisku problēmu risināšana vai vizuāla stilizēšana, izmantojot mākslinieciskās iespējas, ko sniedz tipografika, dažādas drukas vai attēla apstrādes tehnikas, digitālas, mehāniskas vai manuālas metodes, ar mērķi radīt grafisku dizaina darbu.

grafikas faili

(angļu val. *graphic files*)

Informācija, kas sagatavota digitalizētu oriģinālu (failu) veidā. Ir divi grafikas failu veidi:
1) vektoru (objektorientēti) faili;
2) rastrēti (bitu) faili.

grafikas formāti

(angļu val. *graphic formats*)

Galvenie poligrāfijā lietojamie formāti (TIFF, PDF, JPEG u. c.), ko izmanto datu (attēlu) sagatavošanā drukai.

grafikas redaktors

(angļu val. *graphic editor*)

Programmatūra, kas paredzēta darbam ar grafisku informāciju (vektoru un rastra attēliem) iespieddarba drukas maketa veidošanai, kā arī rastra un vektoru grafikas izveidei un krāsu dalīšanai.

grafiskā precizitāte

(angļu val. *graphical accuracy*)

Rādītājs, kas parāda pakāpi, kādā visi novilkuma elementi pēc formas, izmēriem un novietojuma atbilst oriģinālam. Krāsu drukā grafiskajai precizitātei ir liela nozīme krāsu sakritības nodrošināšanā. Grafisko precizitāti negatīvi ietekmē pārāk liels spiediens, krāsas slāņa biezums un papīra deformācija, nepareiza dekeļa biezuma izvēle, pārāk vājš ofseta gumijas nostiepums, neprecīza lokšņu padeve lokšņu iespaidmašīnā, nevienmērīga papīra lentes kustība ruļļu iespaidmašīnā un citi faktori.

grafisks defekts

(angļu val. *graphic defect*)

Līdzīgs optiskajam, maina drukas attēla elementu grafiku.

gramāža

(angļu val. *grammage*)

Lielums, kas raksturo papīra svaru. Gramāžu nosaka, dalot papīra masu ar laukumu, un izsaka gramos uz kvadrātmetru.

graudainība; graudainums

(angļu val. *graininess*)

1. Fotoprocesos – gaismjutīgā slāņa struktūra, kas parādās pēc eksponēšanas un ķīmiskas apstrādes. To nosaka gaismjutīgās vielas kristālu (graudu) forma un novietojums. Graudainība mazina fotomateriāla izšķirtspēju

un ietekmē tā gaismjutību. Jo lielāks grauds, jo lielāka gaismjutība.

2. Formu procesos – iespaidformas faktūra, kam raksturīga graudaina un raupja virsma. Ofseta iespaidformas virsmas graudainība veicina tirāžnoturības palielināšanos, jo uzlabo gaismjutīgā slāņa saķeri ar pamatni un palielina neapdrukājamo elementu mitrumuzņēmību.

gravējums

(angļu val. *engraving; etching*)

Attēla izveide uz formu materiāla ar manuālu vai mehānisku paņēmienu.

gravēšana

(angļu val. *scribing*)

Process attēla atveidei uz formu materiāla ar manuālu, mehānisku vai elektronisku (izmantojot lāzeru) paņēmienu. Gravēšanu izmanto klišeju un spiedogu izgatavošanai, kā arī metalogrāfijas un dobspiedes iespaidformu izgatavošanai.

gravūra

(angļu val. *engraving*)

1. Iespiedforma (koka dēlis, metāla plāksne, linolejs, akmens u. c.), uz kuras attēls ir iegriezts vai iegravēts. Iespiežamajiem elementiem jābūt reljefiem – augstākiem vai zemākiem par neiespiežamajiem elementiem.

2. Novilkums, kas izgatavots no šādas iespiedformas.

3. Grafiskās mākslas žanrs, kurā novilkums tiek iegūts no metāla, koka vai linoleja iespiedformas, uz kuras izveidots zīmējums.

grāmata

(angļu val. *book*)

Vārda mākslas un tēlotājmākslas sintēzes produkts, kurš radīts, izmantojot poligrāfiskās ražošanas metodes.

1. Intelektuāls darbs, kas publicēts rakstītā, drukātā vai elektroniskā formā, parasti ar numurētām lappusēm un veido fizisku vienību.
2. Lapu kopums kā fiziska vienība, ko satur kopā iesējums. Poligrāfiskās ražošanas pamatprodukts, kas sastāv no sastiprinātām papīra lapām vai burtnīcām ar tekstuālu, grafisku vai ilustratīvu informāciju.

grāmatas bloka apdare

(angļu val. *book block finishing*)

Tehnoloģiskās operācijas, ko veic, lai izveidotu bloka ekspluatācijas īpašības, kas paaugstina izturību, pagarina kapošanas ilugumu, uzlabo ārējo veidolu un lietošanas ērtumu. Izšķir trīs bloka apdares variantus: pilno, nepilno un minimālo.

grāmatas bloka apgriešana

(angļu val. *block trimming*)

Grāmatas bloka vai brošūras izlīdzināšana pēc konkrēta formāta no trim pusēm, izmantojot viennažu vai trīsnažu griešanas iekārtu.

grāmatas bloka griezuma iekrāsošana

(angļu val. *book block cut coloring*)

Speciālas krāsas (zelts, sudrabs, bronza u. c.) uznešana uz grāmatas bloka griezuma, lai padarītu

grāmatu greznāku. Lieto galvenokārt mākslas un reprezentācijas izdevumiem.

grāmatas bloka izgatavošana

(angļu val. *book block making*)

Grāmatu bloku izgatavošana, kas ietver komplektēšanas un sastiprināšanas operācijas.

grāmatas bloka komplektēšana

(angļu val. *assembling; collating; gathering*)

Grāmatas bloka veidošana no salocītām burtnīcām. Blokus var komplektēt ar diviem paņēmieniem:

- 1) ielikumā (burtnīca burtnīcā) – parasti izmanto izdevumiem apjomā līdz 96 lpp. pie bloka biezuma 6–7 mm;
- 2) sanesumā (burtnīca pie burtnīcas).

grāmatas bloka minimālā apdare

(angļu val. *book block minimal finishing*)

Ietver uz marles šūta bloka muguriņas nolīmēšanu, žāvēšanu, presēšanu, bloka apgriešanu no trijām pusēm.

grāmatas bloka muguriņa

(angļu val. *back of inner book*)

Grāmatas muguras daļa, kas savieno vāka priekšējo un aizmugurējo daļu.

grāmatas bloka nepilnā apdare

(angļu val. *book block incomplete finishing*)

Ietver bloka muguriņas nolīmēšanu, žāvēšanu, presēšanu, bloka apgriešanu no trijām pusēm,

muguriņas apaļošanu un muguriņas materiāla pielīmēšanu.

grāmatas bloka pilnā apdare

(angļu val. *book block full finishing*)

Ietver vairākkārtēju muguriņas un bloka presēšanu, muguriņas nolīmēšanu, žāvēšanu, vairākkārtēju presēšanu, bloka apgriešanu no trijām pusēm, bloka griezuma krāsošanu (zeltīšanu), apaļošanu, margas veidošanu, muguriņas materiāla pielīmēšanu, šķirlentes un greznumlentes (kaptāla) pielīmēšanu un papīra lentītes pielīmēšanu.

grāmatas bloka salīmēšana

(angļu val. *book block gluing*)

Līmes uzklāšana uz grāmatas bloka muguriņas, lai salīmētu savstarpēji sastiprinātas burtnīcas.

grāmatas bloka sastiprināšana ar iesējuma vāku

(angļu val. *book block bonding with the binding cover*)

Grāmatas iesējuma vāka savienošana ar priekšlapām, kas nodrošina grāmatas viengabalainību.

grāmatas bloka sašķelšanās

(angļu val. *book block cracking*)

Defekts, ko rada grāmatas bloku saturošā līmes slāņa sairšana, grāmatu atverot.

grāmatas bloka šūšana

(angļu val. *folded sheet sewing*)

Atsevišķu grāmatas burtnīcu sašūšana ar diegiem, lai izveidotu bloku.

grāmatas bloks

(angļu val. *book block*)

Muguriņā sastiprinātu burtnīcu vai atsevišķu lapu komplekts, kurš satur visas topošās grāmatas lappuses un komplektējošās detaļas, izņemot vāku vai iesējuma vāku.

grāmatas futrālis

(angļu val. *book case*)

Kartona kārbā, kas paredzēta vērtīgu grāmatu aizsardzībai, piemēram, transportējot, kā arī grāmatas izskata uzlabošanai.

grāmatas galviņa

(angļu val. *book's head*)

Grāmatas augšējais apgriezums. Dažreiz grāmatas galviņu krāso vai zeltī ar plānu metālisku folijas kārtiņu, ko izmanto grāmatas noformējumam.

grāmatas iesējums; grāmatas sējums

(angļu val. *book case; book cover; binding*)

Ciets, izturīgs grāmatas pārvalks, kas nodrošina tās saglabāšanu, vienlaikus būdams arī mākslīnieciskā noformējuma elements.

grāmatas izlaides ziņu lapa

(angļu val. *imprint page*)

Lappuse aiz titullapas vai grāmatas beigās, kurā publicētas ziņas par grāmatu, kas paredzētas tās reģistrēšanai, bibliogrāfiskajai apstrādei, statistiskajai uzskaitē un informēšanai. Tās ietver izdevuma nosaukumu, ziņas par autoru, izdevēju, autortiesībām, bibliotēkārās klasifikācijas šifru un autorzīmi, starptautisko ISBN numuru, kā arī var saturēt īsu izdevuma anotāciju.

grāmatas kājiņa

(angļu val. *book's foot*)

Grāmatas apakšējais apgriezums.

grāmatas kompozīcija

(angļu val. *book composition*)

No latīņu *compositio* 'sastādīšana, salikšana'. Teksta un vizuālo elementu organizēšana grāmatā, piešķirot tai kompozicionālu un stilistisku vienotību.

grāmatas lapa

(angļu val. *book page*)

Grāmatas bloka galvenā sastāvdaļa – lappuses pirmā un otrā puse.

grāmatas muguriņa

(angļu val. *book back*)

Grāmatas bloka mala, kurā savienoti visi grāmatas tehnoloģiskie elementi (burtnīcas, marle, kaptāls, šķirlente u. c.).

grāmatas muguriņas apaļošana

(angļu val. *rounded back; comb*)

Pēcapstrādes process, kurā noapaļo grāmatas muguriņu, lai piešķirtu tai lokveida formu, samazinātu biezumu (uznesumu) un uzlabotu ārējo izskatu un atvēršanu. Grāmatas vākam tiek izveidota ieapaļa muguriņa, līdzīgi kā grāmatas blokam, lai, veidojot grāmatu, atvieglotu bloka ielikšanu vākā.

grāmatas muguriņas līmēšana

(angļu val. *back; spine; tight back stitched in the spine*)

Līmes uzklāšana grāmatas bloka muguriņai, lai sastiprinātu kopā sašūtās burtnīcas.

grāmatas sanešana

(angļu val. *book collating*)

Grāmatas bloka izveidošana no secīgi sakārtotām burtnīcām vai atsevišķām lapām.

grāmatas vāka papīte

(angļu val. *cardboard cover*)

Kartona detaļa, ko izmanto iesējuma vākiem.

grāmatas vāks

(angļu val. *book jacket; book cover*)

Ietvars, kas satur un aizsargā grāmatas bloku. Vāks var būt blokam pieskavota vai pielīmēta papīra aploce, iesējums vai citos veidos (piemēram, ar spirāli) blokam piestiprinātas papīra, papes vai cita materiāla loksnes. Uz priekšējā vāka parasti iespiež autora vārdu un uzvārdu,

grāmatas nosaukumu, apgāda zīmi, bieži arī kādu attēlu vai dekoratīvu elementu. Uz grāmatas aizmugurējā vāka parasti publicē īsas ziņas par autoru un grāmatu, kā arī svītrkodu. Vāka informācija tiek izvietota arī uz apvākiem, kas aizsargā grāmatas vākus no bojājumiem.

grāmatizdevējs

(angļu val. *book publisher*)

Persona, kura nodarbojas ar grāmatu izdošanu.

grāmatrūpniecība

(angļu val. *book industry*)

Apstrādājošās rūpniecības nozare, kas nodarbojas ar grāmatu un citu iespieddarbu ražošanu.

grāmatsējējs

(angļu val. *book binder*)

Kvalificēts poligrāfijas nozares strādnieks, kurš veic iespiedprodukcijas apstrādes darbus, no kuriem svarīgākais ir grāmatu iesiešana, kas var notikt gan amatnieciskā, gan rūpnieciskā veidā.

grāmatu (brošūru) bloka apgriešana

(angļu val. *book block trimming*)

Grāmatas vai brošūras bloka apgriešana pēc vajadzīgā formāta no trim pusēm uz trīsnažu vai viennaža papīra griešanas iekārtām.

grāmatu grafika

(angļu val. *book design*)

Grafikas žanrs, kas pakļauts īpašām prasībām saistībā ar uzdevumu, ko izvirza grāmata kā

priekšmets un literārais darbs. Grāmatu grafikas darbi var būt vinjetes, ilustrācijas, burtveidoli, iniciāļi, titullapas, vāku kompozīcija u. c.

grāmatu ievākošanas iekārta

(angļu val. *attaching machine*)

Mehāniska ierīce, ar kuras palīdzību grāmatas bloks tiek savienots ar iesējuma vāku.

grāmatu māksla

(angļu val. *book art*)

Tēlotājmākslas veids, vienotas izdevuma mākslinieciskās formas izstrāde, kas iekļauj māksliniecisko konstruēšanu, ilustrēšanu, tipografiku un grāmatu grafiku.

grāmatzīme

(angļu val. *bookmark*)

1. Plāna materiāla (papīrs, kartons, āda, audums u. c.) ieliktnis, ko lieto, lai grāmatā atzīmētu vietu, no kuras turpināma lasīšana. Īpaša grāmatzīme ir aizliktne jeb šķirlente – šaura lentīte, kura jau grāmatas izgatavošanas procesā tiek pielīmēta pie muguriņas.
2. Arī elektroniskā dokumentā lasītāja vai autora izveidota norāde uz vietu izdevumā, no kuras atsākt lasīšanu vai meklēt noteiktu informāciju.

grebums

(angļu val. *engraving*)

1. Metāla (tērauda, vara) grebums.
2. Sens dobspieduma tehnikas paņēmiens: zīmējumu metāla plātnē iegravē ar grebli.

3. Estampa tehnikās (izņemot gludspiedumu) veidots mākslas darbs; novilkums (uz papīra) no plātnes ar iegravētu attēlu.

greifera mala

(angļu val. *gripper edge*)

Iespiedloksnes priekšējā mala (apm. 10 mm), kas atrodas ārpus apdrukājamā laukuma un paredzēta loksnes paņemšanai ar satvērējiem un tālākai virzīšanai caur iespiedmašīnu drukas procesa laikā. Tālākās apstrādes gaitā tā tiek nogriezta.

greifera satvērēji

(angļu val. *cylinder grip*)

Metāla saspiedēji lokšņu iespiedmašīnā apdrukājamā materiāla transportēšanai uz iespiedaparātu vai loksnes malas piespiešanai pie iespiedcilindra.

greiferis

(angļu val. *sheet gripper*)

Iekārta lokšņu iespiedmašīnās precīzai, izlīdzinātai lokšņu padevei uz padeves vai drukas cilindra satvērējiem no padeves galda, vienlaikus piešķirot tām vienmērīgu paātrinājumu.

greznumlente; kaptāls

(angļu val. *bead; headband; tailband*)

Kokvilnas vai zīda lente aptuveni 10 mm platumā, ko dekoratīvos nolūkos pielīmē grāmatas bloka muguriņai.

griešana

(angļu val. *guillotining; cutting; cut*)

Papīra vai kartona griešana ar speciālu iekārtu poligrāfiskās produkcijas iegūšanai nepieciešamajā izmērā. Poligrāfijā visbiežāk izmanto vienaža (giljotīna) griešanu.

griešanas iekārtas operators

(angļu val. *cutting machine operator*)

Kvalificēts strādnieks, kas iestāda un vada iekārtu, kas veic iespīšanai paredzētā lokšņu papīra piegriešanu pēc nepieciešamā formāta, atbilstoši gatavā iespieddarba formātam apgriez grāmatas, brošūras, akcidentdarbus un citu nodrukāto un attiecīgi apstrādāto iespiedprodukciju.

grieznis; griešanas iekārta

(angļu val. *incisor; cutting tool*)

Iekārta, kas sastāv no galda un griešanas instrumenta (nāzis, disks) un ir paredzēta fotofilmu, papīra, kartona un citu lokšņu vai ruļļu materiālu griešanai.

grubuļošana

(angļu val. *roughing of the surface*)

Materiāla virsmas apstrāde virsmas faktūras mainīšanai – graudainas, grubuļainas vai citas faktūras izveidei. Parasti šim nolūkam izmanto velmes ar reljefu virsmu vai frēzi (grāmatas bloka apgriešanai).

gruntēšana; paotēšana (novec.)

(angļu val. *lay the ground color; primer; primer coating; adhesive dope*)

Tehnoloģisks process, kurā uz apdrukājamā materiāla (papīra, kartona u. c.) tiek uzklāts krāsains vai bezkrāsains pārklājums (grunts), kas nodrošina labāku iespiedkrāsas saķeri ar apdrukājamo materiālu. Gruntēšanu izmanto arī attēla pārvešanas procesā dekalkomācijas tehnoloģijā. Apdrukājot grāmatu iesējuma vākus, gruntēšanai izmanto līmvielas vai lakas.

gruntskrāsa; praimeris

(angļu val. *ground tint; primer*)

Krāsains vai bezkrāsains pārklājums (grunts), kas nodrošina labāku iespiedkrāsas saķeri ar apdrukājamo materiālu.

gruntslaka; praimeris

(angļu val. *primer*)

Laka, kas pēc sastāva ir analogiska gruntskrāsai, bet tās sastāvā nav pigmenta, kas tai piešķirtu krāstoni, tāpēc laka ir caurspīdīga un bezkrāsaina. Gruntslaku klāj pirms lakošanas, lai uzlabotu lakas spīdumu (īpaši UV lakām), vai pirms līmes uzklāšanas, lai uzlabotu līmes saķeri ar virsmu.

GTT aniloksa cilindrs

(angļu val. *GTT anilox roller (Genetic Trasfer Technology)*)

Uzlabots aniloksa cilindrs, kuram ir nevis sešstūrains šūnu struktūra, bet nepārtrauktas S veida rievīņas vai kanāli, kas nodrošina labāku

iespiedkrāsas ieplūšanu. Gravējuma dziļums ir par 40–60%, bet virsmas aizpildījums – par 66% mazāks, tāpēc cilindrs nodrošina daudz labāku iespiedkrāsas atdevi.

gumēšana

(angļu val. *gum; gum arabic; gumming*)

1. Ofseta iespiedformas virsmas apstrāde ar koloīda šķīdumu, lai pasargātu to no apkārtējās vides iedarbības.
2. Līmes slāņa uzklāšana ar turpmāku žāvēšanu uz vienas materiāla puses, izgatavojot, piemēram, pastmarkas, aploksnes u. c.

gumiarābiks

(angļu val. *gum arabic*)

Ātri sacietējoši sveķi, ko iegūst no dažām Āfrikas akāciju sugām. Gumiarābiku izmanto līmēšanai; agrāk tika izmantots arī kopējamo slāņu pamatnēm. Kā saistvielu pievieno akvareļu un guašas krāsām.

gumija pret gumiju

(angļu val. *rubber to rubber*)

Abpusējas vienlaicīgas drukas tehnoloģija, ko nodrošina atbilstoša ofseta ruļļu iespiedmašīnas sekciju konstrukcija. Iespiedsekcijā nav iespiedcilindra, bet ofseta cilindrs vienai iespiedkrāsai vienlaikus pilda iespiedcilindra funkcijas otras krāsas iespiedaparātā. Apdrukājamais materiāls nepārtrauktas lentes veidā virzās caur rotējošiem ofseta cilindriem, ar savu virsmu vienlaikus pieskaroties materiāla abām pusēm. Pēc šīs tehnoloģijas mašīnas iespiedsekcijā notiek

1 + 1 druka. Šīs konstrukcijas mašīnas darbojas lielā ātrumā un tiek lietotas galvenokārt avižu un žurnālu drukai.

gumijas iespiedforma

(angļu val. *rubber plate*)

Forma, ko izmanto galvenokārt izlakošanai.

gumijas velmju uzbriešana

(angļu val. *roller swelling*)

Gumijas velmju lokālā vai vispārējā biezuma palielināšanās, ko rada pārāk agresīva šķīdinātāja izmantošana un citi faktori.

Gūtenbergs; Johans

(*Johannes Gutenberg*)

Vācu kalējs, izgudrotājs, inženieris un grāmatu iespiedējs (1406?–1468). Grāmatu drukas aizsācējs Eiropā (1440), izgudrojis iespiedpresi un teksta salikumu no atsevišķiem burtiem.

H

hektogrāfija

(angļu val. *hectograph; gelatin duplicator*)

Pavairošanas metode, ko veic, izmantojot aparātu, kurā ar anilīna tinti rakstītu tekstu pārnes uz līmes plāksnes un pēc tam novelk uz papīra.

hektogrāfs

(angļu val. *hectograph*)

Vienkāršs iespiedaparāts, kura darbība balstās uz sacietējoša želatīna slāņa spēju pieņemt

rokraksta tinti vai mašīnraksta un ilustrāciju krāsu. Piespiežot balta papīra loksni pie slāņa virsmas, iespējams iegūt līdz 100 novilkumiem.

heliogravūra

(angļu val. *gravure printing*)

Dobspiedeī līdzīgs iespiešanas paņēmiens, kurā izmanto iespiedformas ar izdobtiem laukumiem vai elementiem, ar ko iegūst iespiestu attēlu. Iespiedformai ir tiešs kontakts ar dokumenta substrātu. Izdobto elementu dziļums un lielums nosaka iespiedkrāsas daudzumu, ko pārnes uz substrātu. Šajā procesā izmanto ļoti šķidrās un ātri žūstošas iespiedkrāsas. Šā iemesla dēļ iespiedkrāsu slāņus var klāt citu uz cita. Dažkārt ir redzama izdobto elementu struktūra. Iespiežot aizsargātus dokumentus, heliogravūru izmanto drukai uz lamināta.

Hexachrome drukas process

(angļu val. *Hexachrome®*)

Firmas *Pantone* patentēts seškrāsu drukas process, kurā izmanto īpašas CMYK iespiedkrāsas, kā arī oranžu un zaļu iespiedkrāsu (CMYKOG). Procesu rakturo plaša krāsu gamma – krāšņi attēli, izteiksmīgi pasteltoņi un 90% PMS (*Pantone Matching System*) atveide. *Hexachrome* procesā lieto nestandarta CMYK komplektu, arī oranžā un zaļā iespiedkrāsa nav tīra pigmenta krāsa, un trīs no izmantotajām krāsām ir fluorescentas. Process tika patentēts 1994. gadā, bet 2008. gadā tika pārtraukts atbalsts *Adobe Photoshop* spraudnim *HexWare*. Taču kopš 2015. gada *Pantone* piedāvā XG jeb *Extended Gamut* septiņu krāsu drukas procesu.

hibrīdais rastrs

(angļu val. *XM screening*)

Rastrēšanas metode, kas apvieno divus rastrēšanas veidus – amplitūdas modulāro (AM) un frekvences modulāro (FM) rastrēšanu.

hibrīdiespiedmašīna

(angļu val. *hybrid printing press*)

Iespiedmašīna, kura sastāv no vairākām sekcijām un kurā tiek izmantotas dažādas drukas tehnoloģijas (piemēram, lokšņu ofseta iespiedmašīna ar fleksogrāfijas un sietspiedes sekcijām).

hibrīdkrāsa

(angļu val. *hybrid ink*)

Iespiedkrāsa, kuras sastāvā ir tradicionālās ofseta krāsas, kas bāzētas uz augu vai minerāleļļām, un UV sastāvdaļas (līdz 25% no kopējā apjoma). Hibrīdkrāsas nostiprinās uz novilkuma, polimerizējoties gan skābekļa, gan UV gaismas ietekmē. Hibrīdkrāsām piemīt spīdums, tās ātri nostiprinās uz novilkuma, un, tās lietojot, nav jāizmanto pretnosēšanās pulveris. Tās ir mazāk kaitīgas par tīrām UV krāsām.

hidrofils (oleofobs)

(angļu val. *hydrophilic*)

Iespiedformas neapdrukājamo iespiedelementu fizikāli ķīmiskās īpašības, kas raksturo to samitrināšanas spēju ar mitrināšanas šķīdumu drukas laikā.

hidrofobs (oleofils)

(angļu val. *Hydrophobic*)

Iespiedformas apdrukājamo elementu fizikāli ķīmiskās īpašības, kas raksturo to spēju atgrūst mitrināšanas šķīdumu un uzņemt iespiedkrāsu drukas laikā.

hieroglifs

(angļu val. *hieroglyph*)

Ideogrāfiska rakstzīme (stilizēts zīmējums), kas apzīmē vārdu, zilbi vai atsevišķu skaņu. Hieroglifi pazīstami kopš 4. gt. p. m. ē. ēģiptiešu, vēlāk – ķīniešu, hetu-luviešu un citās valodās. Mūsdienās hieroglifus lieto, piemēram, ķīniešu, japāņu, korejiešu valodā.

higrometrs

(angļu val. *paper hydrometer (hygroscope)*)

Ierīce papīra mitruma mērīšanai rīvē.

histogramma

(angļu val. *histogram*)

Spilgtuma līmeņu sadalījuma grafiks, kas palīdz novērtēt attēla ekspozīciju fotokamerā vai attēlu apstrādes programmā.

holanders

(angļu val. *hollander*)

Mehāniska iekārta, kurā topošā papīra sastāvdaļas (šķiedras, pildvielas, līme, krāsa) tiek samaltas un sajauktas ar ūdeni pareizā proporcijā. Iekārta sastāv no siles un tajā rotējošiem spārnem, kuri jauca masu. Izgudrota 17. gadsimtā Holandē.

hologramma

(angļu val. *hologram*)

Difraktīvu, optiski mainīgi attēlu nesēju (DOVID – *Diffraction Optically Variable Image Device*) populārākais tips, ko lieto iespieddarbu aizsardzībai pret viltošanu. Tās var veidot vairākus efektus, piemēram, divdimensiju (2D) hologrammās mainās struktūra un krāsa, trīsdimensiju (3D) hologrammās attēli rada kustības iespaidu utt.

hromatisks

(angļu val. *chromatic*)

Tāds, kam piemīt noteikta krāsainība, kas nav neitrāls (melns, balts vai pelēks).

hromolitogrāfija

(angļu val. *chromolithography*)

Krāsu litogrāfija.

HSB

(angļu val. *HSB; hue-saturation-brightness*)

Krāsu modelis, kurā krāsa tiek definēta, izmantojot trīs īpašības: tonis (*hue*), piesātinājums (*saturation*) un spilgtums (*brightness*). Tonis ir jebkura no spektra krāsām, ko iegūst no vienas tīras krāsas, kurai noteiktās proporcijās piejauca balto un/vai melno krāsu. Piesātinājums nosaka krāsas daudzumu procentos (0 – nav krāsas). Spilgtums norāda, cik daudz baltās vai melnās krāsas pievienots. Nulle nozīmē, ka pievienota baltā krāsa, bet 100 – ka melnā. Jo vērtība tuvāka nullei, jo krāsa ir spilgtāka, jo tuvāk 100, jo tā ir tumšāka.

HSL

(angļu val. *HSL; hue-saturation-luminosity (value)*)

Krāsu telpas modelis, kas balstās uz trim koordinātēm: krāsas tonis, piesātinājums, gaišums.

HSV

(angļu val. *HSV; hue-saturation-intensity (value)*)

Krāsu telpas modelis, kas balstās uz trim koordinātēm: krāsas tonis, piesātinājums, intensitāte.

html

(angļu val. *html*)

Saīsinājums no angļu *hypertext markup language* 'hiperteksta iezīmēšanas valoda'. Faila formāts, kas tiek izmantots interneta vidē.

http

(angļu val. *http*)

Interneta vidē lietots protokols. Tiek izmantots *html* datu pārraidē.

ICC krāsu profili

(angļu val. *ICC color profiles*)

Starptautiskā krāsu konsorcijs (*International Color Consortium*) 20. gadsimta 90. gadu beigās izstrādāta un standartizēta krāsu apstrādes sistēma – jebkurā veidā aprakstītu parametru kopums, kas parāda ierīces atainoto krāsu diapazonu (telpu) un šīs ierīces radītos krāsas atveidojuma kropļojumus. Ar šo sistēmu var

aprakstīt datus jebkurai ierīcei, kas strādā ar krāsām, – skenerim, digitālai fotokamerai, monitoram, izvadierīcei (iespiedmašīnai, printerim). ICC standarts ļauj pārveidot dažādus krāsu telpas modeļus, tādējādi nodrošinot dažādu ierīču, kas strādā ar krāsu, savstarpēju saprašanos. Krāsas profils sastāv no datu tabulām un attiecību komplektiem, kuri apraksta datu struktūru, izmēru un pozīcijas.

ideogramma

(angļu val. *ideogram*)

No grieķu *idéa* 'ideja, tēls' un *grámma* 'burts'. Rakstu zīme, kas apzīmē nevis skaņu, bet jēdzienu.

ideogrāfija

(angļu val. *ideography*)

Rakstības veids, kurā izmanto nevis burtus, bet ideogrammas. Paņēmiens, kurā ar vienu zīmi apzīmē veselu jēdzienu, piemēram, ķīmiskās un matemātiskās zīmes, ķīniešu rakstība, ēģiptiešu hieroglifi.

ideogrāfiskais raksts

(angļu val. *ideographic writing*)

Raksta veids, kurā rakstzīmes (nosacīts attēls vai zīmējums) apzīmē nevis valodas skaņas, bet noteiktas nozīmes vārdus vai morfēmas. Ideogrāfiskas ir senēģiptiešu, šumeru, ķīniešu un citas rakstības sistēmas.

ieapaļš (noapaļots) stūrītis

(angļu val. *round corner*)

Pēcdrukas process, kurā iespieddarba stūriem ar īpašu aprīkojumu tiek piešķirta noapaļota forma (visbiežāk 3–5 mm rādiusā). Stūrīšu noapaļošana palīdz izvairīties, piemēram, no vizītkaršu stūrīšu saburzīšanas, tādējādi pagarinot to izmantošanas ilgumu.

ieciršana; iegriešana

(angļu val. *creasing; kiss-cutting*)

Apdrukājamā materiāla virsmas nepilnīga caurciršana vai iegriešana, ko veic kastīšu, pašlīmējošu materiālu pastmarku un citas iespiedprodukcijas izgatavošanas procesā.

iedrukāšana

(angļu val. *print in*)

Papildu informācijas vai grafisku elementu iespiešana jau nodrukātā novilkumā.

iegrime

(angļu val. *undercut*)

Starpība starp cilindra aploces rādiusu un cilindra darba virsmas rādiusu, kur novietots pakojums un/vai iespiedforma.

iekārta

(angļu val. *equipment*)

Ražošanas līdzeklis, kurš apvieno mehānismus, procesus un režīmus, lai pārvērstu materiālu produktā, pusfabrikātā vai gatavā izstrādājumā.

iekārta iespiedformu ielocīšanai

(angļu val. *equipment for folding of printed forms*)

Iekārta, ar kuru notiek iespiedformas malu ielocīšana, lai nostiprinātu iespiedformu uz ofseta iespiedmašīnu formu cilindra.

iekārtas krāsu telpa

(angļu val. *device specific color space*)

Krāsu telpas daļa ar matemātiski noteiktiem mainīgajiem lielumiem, kas atbilst konkrētās iekārtas tehnoloģiskajiem parametriem. Piemēram, krāsa, kas norādīta ar CMYK vērtībām, piesaistīta konkrētam drukas procesam. Tā atšķiras no Lab, kas apraksta spektrālās vērtības, vai CMYK ar norādītu iekārtas ICC profilu, kas ļauj uzdot krāsas sastāvu attēlot uz citas iekārtas – RGB monitora vai citas drukas iekārtas.

iekrāvējs

(angļu val. *stacker*)

Iekārta smagumu pārvietošanai un iekraušanai/izkraušanai.

iekšējo saišu stiprība; Z stiprība

(angļu val. *internal bond strength; z-strength*)

Maksimālais stiepšanas spēks, kuru iztur papīrs. Mēra, stiepjot perpendikulāri loksnes virsmi.

ielikšanas mašīna

(angļu val. *inserter; inserting machine*)

Iekārta, ar kuru ievieto ieliktnus iespiedprodukcijā. Visbiežāk izmanto avīžu un žurnālu ražošanā.

ieliktnis

(angļu val. *insertion*)

Atsevišķi iespiests izdevuma elements vai reklāma, kas pievienota vai pielīmēta izdevumam un iepakota kopā ar to. Piemēram, žurnālā ievietots buklets, pielīmēts reklamējamā produkta paraudziņš, kompaktdisks u. c.

ielīme (grāmatā)

(angļu val. *inset (part of a book)*)

Atsevišķi no teksta iespiesta lapa vai loksne, kas iešūta vai citādi iestiprināta grāmatas blokā iesiešanas laikā. Poligrāfijā ielīmes klasificē pēc pievienošanas paņēmiena un vietas burtnīcā.

iepakojums

(angļu val. *packaging*)

Precēm pievienots izstrādājumu kopums, ko izmanto, lai aizsargātu, saturētu, piegādātu, uzglabātu, ērti lietotu, realizētu izejvielas un gatavas preces un iepazīstinātu ar tām visā iepakojuma aprites ciklā no ražotāja līdz patērētājam. Par iepakojumu uzskata arī to iepakojumu un iepakojuma materiālu, ko pakalpojumu sniedzējs pievieno izstrādājumiem un kas pēc pakalpojuma sniegšanas nonāk pie pakalpojuma saņēmēja. Iepakojums tiek atdalīts no preces pirms patērēšanas vai patērēšanas laikā.

iepakošanas un izsūtīšanas iekārtas operators

(angļu val. *inserting machine operator*)

Kvalificēts darbinieks, kas strādā ar rēķinu un citu pasta sūtījumu drukas un sagatavošanas iekārtām.

iesējuma tipi

(angļu val. *kinds of binding*)

Grāmatu iedalījums pēc iesiešanas veida: skavota brošūra; grāmata mīkstajos vākos; grāmata mīkstajos vākos ar atlokiem; grāmata cietajos vākos; grāmata cietajos vākos ar apvāku; grāmata ar vaļēju muguriņu; grāmata, iesieta ar metāla spirāli; grāmata ar fleksi vākiem.

iesējuma vāka papītes

(angļu val. *binder cover sheets*)

1. Iesējuma vāka daļas, kas no priekšpuses un aizmugures nosedz grāmatas bloku.
2. No kartona piegrieztas iesējuma vāka detaļas, kas ir nedaudz lielākas par grāmatas bloku un kalpo par iesējuma pamatu.

iesējums

(angļu val. *binding*)

Stingrs, izturīgs gatava izdevuma pārklājums, kas nodrošina tā saglabāšanos un vienlaikus ir mākslinieciskā noformējuma sastāvdaļa. Iesējums sastāv no iesējuma vākiem un tam pielīmētiem funkcionāliem papildelementiem – priekšlapām, marles, apmalojuma materiāla u. c.

Pēc konstrukcijas izšķir divus iesējuma tipus:

- 1) viengabala;
- 2) saliktais.

Pēc veida izšķir četrus iesējuma tipus:

- 1) cietais;
- 2) mīkstaiss;
- 3) apgrieztais;
- 4) ar malām.

iesējums ar spirāli

(angļu val. *binding using spiral*)

Speciāls iesējuma veids, kurā atsevišķas lappuses ar metāla spirāli, plastmasas “ķemmīti” vai citādi sastiprinātas caur speciālām perforētām atverēm.

iesiešanas līnija (grāmatu; brošūru)

(angļu val. *book binding line*)

Automatizēta ražošanas līnija, kas sastāv no vairākām savstarpēji savienotām ierīcēm, agregātiem vai mašīnām, kurā pusfabrikāti tiek automatiski padoti no vienas operācijas uz nākamo.

iesiešanas mala

(angļu val. *gutter; gutter position*)

Neapdrukāts laukums, kas atstāts lappuses iekšējā malā iesiešanas procesu nodrošināšanai.

iesiešanas materiāli

(angļu val. *binding materials*)

Poligrāfijas materiāli, kas izgatavoti uz kokvilnas, zīda un citu audumu, kā arī uz papīra un neaustām pamatnēm, ko izmanto grāmatu iesējuma

vāku pārklāšanai, – audekls, lederīns, balakrons, kolenkors u. c.

iesiešanas procesi

(angļu val. *binding processes*)

Savstarpēji saistīti tehnoloģiskie procesi (vāku izgatavošana, apdrukāšana, reljefspiedums, folijspiedums u. c., kā arī grāmatas bloka ievākšana), lai izgatavotu grāmatu cietos vākos.

iespiedaparāts

(angļu val. *printing apparatus*)

Galvenais iespiedmašīnas mezgls, kurš sastāv no krāsu un mitrināšanas sistēmām, kā arī iespiedaparāta ierīcēm (cilindra, tīģeļa) un ofseta cilindra. Iespiedaparātam ir arī palīgierīces, kuras pievada un aizvada apdrukājamo materiālu. Atkarībā no iespīšanas veida un mašīnas konstrukcijas dažu mezglu tajā var nebūt, kā arī daži var veikt vairākas funkcijas. Piemēram, augstspiedes mašīnās nav mitrināšanas aparāta un ofseta cilindra, bet ofseta mašīnās, kuras konstruētas pēc principa “gumija pret gumiju”, nav iespiedcilindra. Visos iespiedaparātos ir viens vai vairāki krāsu aparāti un formas cilindrš (taleris).

iespiedcilindra gredzens

(angļu val. *impression cylinder bearer*)

Kalibrēti gredzeni, kas novietoti abās ofseta iespiedmašīnu iespiedaparāta pusēs un kalpo iespiedaparāta regulēšanai.

iespiedcilindra radīti defekti

(angļu val. *press roll nip; roll nip*)

Nevēlamas papīra deformācijas, kas rodas, papīram ejot caur iespiedcilindru un pretspiediena cilindru drukas laikā, ja tie nav pareizi noregulēti, vai arī papīrs ir ar defektiem vai nav pareizi uzglabāts.

iespiedcilindrš; drukas cilindrš

(angļu val. *impression cylinder*)

Cilindrš lokšņu drukas iespiedmašīnā, kas satver apdrukājamo materiālu un visām rotācijas iespiedmašīnām rada spiedienu un nostiprina apdrukājamo materiālu drukas laikā, nodrošinot iespiedkrāsas pāriešanai no formas vai starpmezgla uz apdrukājamo materiālu.

iespieddarbs

(angļu val. *printed work; printed (press) product; printed material (matter)*)

Jebkurš izdevums, kas satur tekstuālu vai vizuālu informāciju, ir poligrāfiski pavairots uz papīra vai cita materiāla un paredzēts publiskai izmantošanai, – grāmatas, brošūras, bukleti, žurnāli, avīzes, vizītkartes u. c.

iespieddarbu apstrādes līnija

(angļu val. *post-processing line*)

Iekārtu komplekss, kas izgatavo grāmatu vai brošūru vienā darba ciklā (vienā laidienā).

iespieddarbu apstrādes speciālists

(angļu val. *post-processing specialist*)

Kvalificēts strādnieks, kurš vada un uzrauga iekārtas, kas veic iespiesto lokšņu piekārtošanu atbilstoši gatava iespieddarba formātam, sanešanu, locīšanu, šūšanu, līmēšanu, skavošanu, apgriešanu un citus procesus, ievāko grāmatu blokus un veic vāku apdari, kā arī izvērtē produkcijas kvalitāti.

iespiedelements

(angļu val. *printing element; printable element*)

Iespiedformas daļa, kas uzņem krāsu un pārnēs to uz apdrukājamā materiāla, veidojot reproducējamā attēla vai teksta iespiedumu (burtu, līniju, rastra punktu, dobumu).

iespiedējs

(angļu val. *printer*)

Kvalificēts strādnieks, kurš, izmantojot dažādu veidu tehnoloģijas un iekārtas, drukā iespieddarbus un atbild par to kvalitāti.

iespiedforma

(angļu val. *printing plate; press plate*)

Tekstuālas un ilustratīvas informācijas nesējs, ko izmanto iespieddarba tiražēšanai. Iespiedforma tiek veidota kā oriģinālam atbilstošs iespiežamo un neiespiežamo elementu kopums punktu, līniju vai laukumu veidā. Atkarībā no iespiešanas tehnoloģijas tas var būt cilindrs, siets, plāksne, folija u. c. To var izgatavot no polimēra, vara, svina sakausējuma, alumīnija un citiem

materiāliem. Iespiedforma pārnēs krāsu uz apdrukājamo materiālu (piemēram, ofseta forma, dobspiedes cilindrs u. c.). Digitālajā drukā fiziskas iespiedformas nav, tās funkciju veic virtuāla datu kopne.

iespiedformas aizķepšana

(angļu val. *dirty printing form*)

Augstspiedē un fleksogrāfijā – iespiedkrāsas sīkāko daļiņu uzkrāšanās starp iespiedformas iespiedelementiem, kas notiek galvenokārt iespiedkrāsas pazeminātās viskozitātes dēļ, kā arī tad, ja drukas laikā notiek piesārņojums ar papīra putekļiem. Iespiedformas aizķepšana noved pie pustoņu samazināšanās attēlā un pasliktina tā kvalitāti uz iespiedloksnes.

iespiedformas sataukošanās

(angļu val. *oily printing form*)

Gludspiedes iespiedformas neapdrukājamo elementu nosmērēšanās ar iespiedkrāsu. Sataukošanās dēļ oleofilas vielas nonāk uz neapdrukājamajiem elementiem, līdz ar to tie zaudē spēju atgrūst iespiedkrāsu.

iespiedformas un cirtņa izslēgšana

(angļu val. *printing plate; pinch fastening*)

Augstspiedes iespiedformas izslēgšana metāla rāmī notiek pēc aizpildīšanas ar kailmateriāliem. Izslēgšana nepieciešama, lai formu pārvietotu uz iespiedmašīnas taleru, kā arī lai iespiedkrāsas uznešanas velmes neizvilktu no formas atsevišķus burtus vai elementus un tie neizkustētos drukas laikā. Izslēgšanai izmanto speciālas slēdzenes.

iespiedformu graudošana

(angļu val. *printing plate graining*)

Ofseta iespiedformu īpatnējās virsmas palielināšana ķīmiskā, elektromehāniskā vai mehāniskā ceļā.

iespiedformu maiņa

(angļu val. *printing form change*)

Tehnoloģiska operācija, kas tiek veikta, sagatavojot iespiedmašīnu tirāžas drukai. Process sastāv no iepriekšējā darba iespiedformu noņemšanas un jaunu formu uzstādīšanas uz iespiedmašīnas formu cilindriem. Iespiedformu maiņa modernās iespiedmašīnās notiek pusautomātiski vai automātiski.

iespiedformu termiskā apstrāde

(angļu val. *plate backing; backing*)

Izgatavoto iespiedformu termiskā apstrāde tirāžnoturībai, kas tiek veikta speciālās termoiekārtās. Termiskās apstrādes rezultātā uz iespiedelementiem veidojas izturīga plēve.

iespiedkrāsa

(angļu val. *printing ink*)

Viendabīga, stabilitzēta, koloīda, plastiski viskoza substance (pasta vai šķīdums), kam piemīt noteikts krāstonis. Iespiedkrāsu veido smalka pigmenta dispersija vai krāsvielas šķīdums, kas kopā ar noteiktām piedevām tiek iejaukts plēvi veidojošā saistvielā. Piedevas nodrošina īpašības, kas ir nepieciešamas kvalitatīva novilkuma iegūšanai. Iespiedkrāsa ir dispersa divfāžu

sistēma, kas sastāv no cietās fāzes (smalki disperģēts pigments) un šķidrās dispersās vides (saistviela). Šī stabilizētā kompozīcija ne glabāšanas, ne lietošanas laikā nenoslāņojas un nesadalās atsevišķos komponentos.

iespiedkrāsa; ātri žūstošā

(angļu val. *fast drying ink*)

Krāsa, kas uz novilkuma ļoti īsā laikā veido sausu, izturīgu plēvīti. Žūšanas paātrināšanai šīm krāsām ir paaugstināts sikatīvu daudzums. Krāsa nostiprinās tās iesūkšanās un polimerizācijas, kā arī šķīdinātāju iztvaikošanas rezultātā.

iespiedkrāsa; garā

(angļu val. *long ink*)

Iespiedkrāsa ar augstām kohēzijas (iekšējās saistītšanās) spējām. Izvelmējot krāsu un uzklājot to uz iespiedformas (ofseta drukā – uz dekeļa), iespiedkrāsas slāņa pārtrūkšanas momentā tā izstiepjjas garos, plānos diegos (saitēs). Drukājot ar šādu krāsu, var tikt izplūktas papīra šķiedras. Garās krāsas koriģēšanai izmanto palīgvielas.

iespiedkrāsa; īsā

(angļu val. *short ink*)

Iespiedkrāsa ar mazām kohēzijas (iekšējās saistītšanās) spējām, kas pārāk ātri tiek sarauta drukas laikā. Šādām krāsām iespējama slikta saķere ar duktorvelmi un izvelmēšanas cilindriem, kas var radīt krāsu putekļus, miglu un citus defektus. Īso krāsu koriģē ar palīgvielām.

iespiedkrāsas abrazivitāte

(angļu val. *abrasiveness of ink*)

Iespiedkrāsas spēja mehāniski ietekmēt drukāšanas procesā ar to saskarē nonākošas virsmas (iespiedformu, ofseta gumiju u. c.). Augstspiedē, sietspiedē un dobspiedē tā samazina formas tirāžizturību.

iespiedkrāsas caurspīdīgums

(angļu val. *ink transparency*)

Iespiedkrāsas spēja laist cauri gaismas starus, neizmainot tos. Caurspīdīguma pakāpi nosaka krāsas slāņa iekšējā izkliedēšanās. Jo mazāk gaismas izkliedējas, ejot cauri krāsas slānim, jo krāsa ir caurspīdīgāka. Caurspīdīgu krāsu raksturo saistvielu un pigmentu gaismas laušanas koeficientu vienādība. Caurspīdīgumam ir liela nozīme daudzkrāsu drukā, jo šī īpašība nosaka krāsu uzklāšanas secību.

iespiedkrāsas caursūkšanās

(angļu val. *ink penetration*)

Defekts, kas rodas, iespiedkrāsai izsūcoties cauri papīram uz tā otru pusi. Novilkuma kvalitāte samazinās proporcionāli krāsas uzsūkšanās parametriem. Caursūkšanās biežāk novērojama iespiedkrāsām, kas satur nežūstošas saistvielas (firnisus).

iespiedkrāsas fizikāli tehniskās īpašības

(angļu val. *inks physical and technical characteristics*)

Īpašības, kas nosaka iespiedkrāsas uzvedību iespiedmašīnā, apstrādes procesos un ekspluatācijā: krāsas saberšanas pakāpe, žūšanas laiks uz stikla, adhēzija saskarē ar neiesūcošām virsmām, berzes izturība, emulģēšanās. Tās liecina par iespiedkrāsu izgatavošanas kvalitāti un piemērotību konkrētai tehnoloģijai un iespieddarbu veidam.

iespiedkrāsas fonam

(angļu val. *background ink*)

Speciālas iespiedkrāsas, ko izmanto fona (pakrāsas) drukai.

iespiedkrāsas intensitāte

(angļu val. *ink intensity*)

Iespiedkrāsas spēja nodot krāstoni un citus optiskos raksturojumus apdrukājamajam materiālam. Iespiedkrāsas intensitāti nosaka galvenokārt tās sastāvā esošā pigmenta daudzums un īpašības, kā arī krāsas slāņa biezums uz novilkuma. Jo lielāks krāsas slāņa biezums nepieciešams vajadzīgā krāstoņa iegūšanai, jo mazāka ir iespiedkrāsas intensitāte. Sajaucoties vairākām krāsām, intensitāte ietekmē to spēju mainīt iegūstamo krāstoni. Intensitāte ir cieši saistīta arī ar apdrukājamā materiāla baltumu un gludumu. Viena un tā pati mazas intensitātes krāsa, uzklāta uz dažādiem materiāliem, iegūst dažādas nokrāsas.

iespiedkrāsas izvelmēšana

(angļu val. *inking*)

Iespiedkrāsas vienmērīga izkliedēšana uz velmju virsmas un krāsu aparāta cilindriem.

iespiedkrāsas īpašības

(angļu val. *tack*)

Iespiedkrāsas īpašības, kas parādās mehāniskā spēka iedarbībā un ietekmē druku, – viskozitāte, lipīgums, tiksotropija, elastīgums, plastiskums. Šīs īpašības ir atkarīgas no saistvielu kompozīcijas, pigmenta daudzuma un īpašībām, dažādām piedevām, klimatiskajiem apstākļiem un pareizas iespiedkrāsas uzglabāšanas. Iespiedkrāsas strukturāli mehāniskās īpašības jāņem vērā, izvēloties drukas veidu, iespiedmašīnas konstrukciju un papīru.

iespiedkrāsas konsistence

(angļu val. *ink consistency*)

No latīņu *consistentia* 'stāvoklis'. Iespiedkrāsas reoloģisko īpašību kopums, kas nosaka tās uzvedību drukas laikā.

iespiedkrāsas migliņa

(angļu val. *misting; ink misting*)

Defekts, kas rodas iespiedkrāsas izvelmēšanas laikā. Palielinās sausa gaisa un augstas iespiedkrāsas temperatūras ietekmē. Parasti novērojams, drukājot ar ruļļu iespiedmašīnām.

iespiedkrāsas netīrība

(angļu val. *dirty ink*)

Krāsas, papīra putekļu un citu netīrumu klātbūtne uz mitrināšanas šķīduma aparāta velmēm, kas negatīvi ietekmē vienmērīgu iespiedformas mitrināšanu drukas laikā.

iespiedkrāsas nobiršana

(angļu val. *ink crumble*)

Drukas defekts, kad, viegli paberzējot nodrukāto iespiedloksni, iespiedkrāsa nāk nost no novilkuma.

iespiedkrāsas nostiprināšanās

(angļu val. *ink fixation*)

Pietiekami cietas iespiedkrāsas plēvītes veidošanās uz apdrukājamā materiāla, kas ļauj veikt iespieddarba tālāko apstrādi. Piemēram, iespiedkrāsas nostiprināšanās ofseta drukas tehnoloģijā ir sarežģīta fizikāli ķīmiska procesa rezultāts.

iespiedkrāsas pigments

(angļu val. *colored pigment*)

Iespiedkrāsas sastāvdaļa, kas piešķir tai noteiktu krāstoni.

iespiedkrāsas plastiskums

(angļu val. *ink plasticity*)

Iespiedkrāsas spēja neatgriezeniski deformēties slodzes dēļ. Plastiskums ir atkarīgs no pigmenta daudzuma, neelastīgām saistvielām un pārmērīgas piesātināšanās ar mitrināšanas

šķīdumu drukas laikā. Pārāk liels iespiedkrāsas plastiskums pastiprina tās iespiedīpašības. Koriģēšanai izmanto palīgvielas.

iespiedkrāsas plēves veidotāji

(angļu val. *ink film makers*)

Augsti molekulāras vielas, no kurām ir atkarīga krāsas plēves veidošanās uz novilkuma. Tās ir vielas ar vidēju molekulāro svaru un noslieci uz polimerizācijas vai polikondensācijas reakciju. Plēves veidošanai iespiedkrāsās lieto cieto vai šķīdro alkīdu sveķus.

iespiedkrāsas putekļošanās

(angļu val. *ink dusting*)

Drukas defekts, kad, izvēlmējot iespiedkrāsu, krāsu aparātā rodas iespiedkrāsas migla, kura nosēžas uz iespiedmašīnas un gatavās produkcijas.

iespiedkrāsas sabiezēšana

(angļu val. *ink thickening*)

Defekts – krāsas sabiezēšana un tecēšanas spējas samazināšanās ilgstošas uzglabāšanas dēļ.

iespiedkrāsas segtspēja

(angļu val. *ink covering*)

Pretstats iespiedkrāsas caurspīdīgumam, spēja izkliedēt caurejošu gaismu, nepieļaujot tās nokļūšanu līdz pamatnei. Jo lielāka gaismas izkliede krāsas slānī, jo augstāka krāsas segtspēja. Sedzošas krāsas lieto, drukājot uz krāsaina fona.

iespiedkrāsas slāņa biezums

(angļu val. *ink film tickness*)

Iespiedkrāsas, kas iespēšanas procesā uzklāta uz apdrukājamā materiāla, slāņa biezums, kas lielā mērā ietekmē novilkumu kvalitāti ofsetā un augstspiedē. No krāsas slāņa biezuma ir atkarīga krāsas intensitāte, gradācijas un grafiskā precizitāte un attēlu īpašības. Dosbspiedē krāsas slāņa biezums ir mainīgs, jo, pateicoties tieši tam, iespējams pustoņu atveidojums uz novilkuma.

iespiedkrāsas spilgtums

(angļu val. *luminosity*)

Parametrs, kas raksturo atstarotās gaismas atiecību pret krītošo.

iespiedkrāsas spīdums

(angļu val. *ink gloss*)

Gaismas atstarošanās no iespiedkrāsas virsmas. Spīdums ir atkarīgs no saistvielu sastāva un pigmentu dispersitātes. Pigmentu rupjās daļiņas krāsas virspusē izkliedē gaismu, mazinot spīdumu. Spīdīgas krāsas satur mazāk pigmentu, un daļa minerālu tajās tiek aizstāta ar mazāk viskoziem šķīdinātājiem – alkīdu sveķiem.

iespiedkrāsas šķīdinātāji

(angļu val. *ink solvents*)

Vielas, kas iespiedkrāsās veic sveķu un polimēru šķīdināšanas funkciju. Tām jāpiemīt noteiktām īpašībām – viskozitātei, gaistamībai u. c.

iespiedkrāsas uzklāšana

(angļu val. *ink imposition*)

Krāsas uzklāšana ar krāsu velmēm uz iespiedformas.

iespiedkrāsas viskozitāte

(angļu val. *ink viscosity*)

Pretestība ārējiem spēkiem, kas veicina iespiedkrāsas tecētspēju un ir atkarīga no tās sastāva. Krāsas tecētspēju sava svāra iedarbībā nosaka pigmentu daļiņu izmērs, daudzums un fizikāli ķīmiskās īpašības, kā arī proporcionālais sastāvs attiecībā pret saistvielām un piedevām. Viskozitāti ietekmē ir arī krāsas izvēlmēšanas pakāpe.

iespiedkrāsu klasifikācija

(angļu val. *printing ink classification*)

Iespiedkrāsas iedala pēc šādām pazīmēm:
1) pēc iespiešanas tehnoloģijas (augstspiede, ofsets, fototipija, fleksogrāfija, sietspiede utt.);
2) pēc iespiediekārtu tehnoloģiskajām īpašībām (ruļļu un lokšņu iekārtas, iespiedmašīnas ar žāvēšanas ierīcēm vai bez tām);
3) pēc pielietojuma (CMYK drukai, vērtspapīru drukai utt.);
4) pēc apdrukājamā materiāla (papīrs, kartons, skārds utt.).

iespiedkrāsu lipīgums

(angļu val. *ink stickiness*)

Iespiedkrāsas spēja noklāt apdrukājamā materiāla (papīra, plastikāta, skārda u. c.) virsmu

adhēzijas spēku iedarbībā un pēc tam atrauties no tās. Iespiedkrāsas lipīgums ir atkarīgs no tās adhēzijas un kohēzijas īpašībām. Paaugstināts lipīgums drukas laikā veicina šķiedru izraušanas no papīra, pazemināts – krāsas miglošanos. Lipīgumu regulē, krāsai pievienojot speciālas piedevas.

iespiedkrāsu žūšana

(angļu val. *printing ink drying*)

Process, kurā uz porainas apdrukājamā materiāla (papīrs, kartons u. c.) virsmas veidojas pietiekami izturīga krāsu plēvīte turpmākai iespieddarbu apstrādei. Plēvītes veidošanās uz apdrukāmajās virsmas ir sarežģītu fizikāli ķīmisko procesu rezultāts. Sākumā uz papīra uzklātā krāsa pielīp pie tā un saistvielas daļēji iesūcas papīra porās. Saistvielu sastāvā esošie sveķi ātri sabiezē. Lai paātrinātu krāsu nostiprināšanos, ātrdarbīgās iespiedmašīnās tām pievieno sika-tīvus – speciālas piedevas, kas paātrina žūšanu.

iespiedloksne

(angļu val. *print sheet*)

Jebkura formāta papīra loksne, kas jebkurā tehnoloģijā tiek apdrukāta vienā iespiedmašīnas laidienā.

iespiedloksne; fiziskā

(angļu val. *physical print sheet*)

Iespieddarba apjoma mērvienība, kas raksturo ar tekstu un ilustrācijām apdrukātas papīra virsmas lielumu. Pie divpusīgas iespiešanas viena papīra loksne atbilst divām fiziskajām

iespiedloksnēm. Fiziskā iespiedloksne satur tādu lappušu daudzumu, kas atbilst papīra loksnes daļai. Ja papīra loksnes daļa ir 1/16, tad vienā fiziskajā iespiedloksnē ir 16 lappušu; grāmatā, kurā ir 10 fizisko iespiedlokšņu, šajā gadījumā ir 160 lappušu.

iespiedloksne; nosacītā

(angļu val. *inventory print sheet*)

Universāla mērvienība, ko izmanto, lai aprēķinātu un salīdzinātu dažādu formātu iespieddarbu apjomu. Izmantojot atbilstošu koeficientu, dažādus formātus pielīdzina vienam – 60 x 90 cm.

iespiedlokšņu žāvēšana

(angļu val. *sheets drying*)

Process iespiedkrāsas nostiprināšanai uz iespiedloksnēm.

Izmanto vairākus žāvēšanas veidus:

- 1) infrasarkanā starojuma (IS);
- 2) ultravioletā starojuma (UV);
- 3) karstu gaisu.

Daudzkrāsu drukā žāvēšanai jānotiek tik ātri, lai krāsa paspētu nožūt un nostiprināties starp drukas sekcijām un nerastos attēla dublēšanās, krāsas izsmērēšanās vai novilkumu salipšana.

iespiedmašīna

(angļu val. *printing press*)

Sarežģīta tehnoloģiska iekārta, ar kuru tiek veikta iespiedšana.

iespiedmašīnas vadības sistēma

(angļu val. *printing machine control system*)

Kontroles, programmēšanas, izpildes un vadības iekārtas un mehānismi, ar kuru palīdzību iespiedmašīna tiek sagatavota drukai un tiek iespiesta tirāža.

iespiedmašīnu formāts

(angļu val. *printing machine format*)

Atbilstoši DIN standartiem iespiedmašīnas visbiežāk tiek iedalītas A un B formāta mašīnās. Pastāv dalījums arī maza, vidēja un liela formāta iespiedmašīnās. Praksē var lietot arī citus dalījumus.

iespiedplašu attīstīšanas mašīna

(angļu val. *plate processor*)

Automatizēta iekārta iespiedformu ķīmiskai apstrādei pēc to eksponēšanas.

iespiedplašu attīstītājs

(angļu val. *printing plates developer*)

Šķīdums, ko izmanto eksponējamo formu plašu apstrādei, lai izskalotu gaismjūtīgo slāni nedrukājamo elementu vietās.

iespiedprodukcijas kvalitātes kontrole

(angļu val. *quality control of printed matter*)

Produkcijas mērījumu, analīžu un pārbažu veikšana un rezultātu salīdzināšana ar noteiktām prasībām un kvalitātes rādītājiem. Iespiedprodukcijas kvalitātes kontrole ļauj operatīvi atklāt tehnoloģiskas kļūdas un novirzes

un tās savlaicīgi novērst. Kvalitātes kontrolei ir jānotiek visā poligrāfiskās ražošanas ķēdē: oriģināls – ievadīšana – korigēšana – pirmsdruka – druka – pēcdruka. Kvalitātes kontroli veic atbilstoši normatīvajai dokumentācijai vai klienta prasībām, ja tās ir atšķirīgas.

iespiedsekcija

(angļu val. *printing unit*)

Unificēta iespiedmašīnas sekcija, kas sastāv no formas, ofseta un iespiedcilindriem, kā arī krāsas un mitrināšanas sistēmām. Krāsu padeves sistēma padod krāsu uz ofseta formu cilindru, no tā krāsa nonāk uz ofseta gumijas cilindra un pēc tam – uz apdrukājamās virsmas. Padeves cilindrus izmanto papīra loksnes padošanai no vienas sekcijas uz citu. Tie var tikt daļēji izvietoti drukas sekcijās. Sekciju komplektācijā var būt arī mazgāšanas ierīces, automatizācijas sistēmas iespiedformu maiņai u. c.

iespieduma gaismas necaurlaidība

(angļu val. *printing opacity*)

Īpašība, kas nosaka to, kā drukas laikā mainās papīra gaismas necaurlaidība. Krāsa samazina papīra spēju lauzt gaismas starus un samazina gaismas necaurlaidību, līdz ar to iespiedumu var saskatīt arī iespiedloksnes otrā pusē.

iespiedziņas

(angļu val. *printer's imprint*)

Ziņas par izdevuma publicēšanu vai iespiešanu, kas parasti ievietotas izdevuma beigās. Dažos

gadījumos arī citas bibliogrāfiskas ziņas, ieskaitot nosaukumu.

iespiests attēls

(angļu val. *printed image*)

Informācijas kopums, kas satur visus drukā iegūtos iespiežamos elementus.

iespiešana; druka

(angļu val. *printing (process)*)

Process, kurā uz apdrukājamā materiāla vienas vai vairāku krāsu uzklāšanas rezultātā veidojas attēls, kas atbilst oriģinālam.

iespiešanas tehnologs

(angļu val. *printing technologist*)

Speciālists, kurš izpilda procedūras, kas saistītas ar ražošanas efektivitātes un drošības paaugstināšanu un darba organizācijas pilnveidošanu, nosaka darba apjomu, pēta un sniedz konsultācijas par izstrādājumu un ražošanas procesu tehnoloģiskajiem aspektiem un materiāliem.

ievads

(angļu val. *preface*)

Autora sarakstīts vēstījums, kas ievada darbā; daiļdarba sākumdaļa.

ievākošana

(angļu val. *book binding*)

Grāmatas vāka un bloka savienošanas process. Savienošanas veidi:

1) ar šuvumu uz iekšu (vāka pievienošana

blokam ar vienu vai vairākām metāliskām skavām; pēc skavošanas žurnāls vai brošūra tiek apgriezta no trim pusēm);

2) ar aplīmējumu (vāka pievienošana grāmatas blokam, pielīmējot gan muguriņu, gan muguriņas ārējo bloka lapu malas);

3) parastais ar apmali (kanti).

ievākoto grāmatu iestriķēšana

(angļu val. *hardback corrugation*)

Taisnlīnijas padziļinājuma izveidošana starp atlēku un grāmatas vāka pusītēm, lai uzlabotu grāmatas atveramību un izskatu.

ikona

(angļu val. *icon*)

Mazs grafisks simbols datora ekrānā failu, mapju un programmu apzīmēšanai, ko aktivizē uzklikšķinot.

ilustrators; ilustrētājs

(angļu val. *illustrator*)

Mākslinieks, kurš specializējas ilustrāciju veidošanā.

ilustrācija

(angļu val. *illustration*)

Attēls (zīmējums, gravūra, fotogrāfija, shēma u. tml.) izdevumā, kas skaidro vai papildina tekstuālo informāciju, kalpo par iespaiddarba noformējumu un var raisīt emocionālu pārdzīvojumu. Ilustrācija, tāpat kā burti, ir svarīgs grāmatu grafikas elements.

ilustrācija uz apgriešanu

(angļu val. *illustration to edge*)

Ilustrācija, kuras formāts uz iespaidformas pārsniedz izdevuma apgriešanas formāta robežas. Šādu ilustrācijas ievietošanas paņēmieni izmanto, lai, apgriežot iespaiddarbu, tā ārmalā nepaliktu balta, neapdrukāta maliņa.

ilustrēts manuskripts

(angļu val. *illumination; illuminated manuscript*)

Ar roku zīmētas ilustrācijas, bieži krāsainas, kuras tika pievienotas senajiem rokrakstiem.

IML etiķete

(angļu val. *IML; in-mold-labels*)

Etiķete, kas sakausēta ar iepakojumu vienā izstrādājumā. Etiķeti nodrukā uz plastikāta plēves, izgriež vai izcērt un pēc tam ievieto presformā (*in-mold*), kas formē gatavo izstrādājumu – šķīvīti, trauciņu, kanniņu utt.

InDesign

(angļu val. *InDesign*)

Firmas *Adobe Systems* izstrādāta izdevējdarbības datorprogramma, kas nodrošina datorsalikuma veidošanu un ļauj sagatavotos dokumentus eksportēt dažādos elektroniskajos formātos, tostarp PDF.

indigo

(angļu val. *indigo*)

No latīņu *indicum*. Tumši zils krāstonis, kura nosaukums cēlies no tā ražošanai izmantotās dabiskās krāsvielas – indigo.

Industrija 4.0

(angļu val. *Industry 4.0*)

Vācijas valdības augsto tehnoloģiju stratēģija, kura tika izstrādāta, lai nodrošinātu Vācijas rūpniecības konkurētspēju pasaules tirgū. *Industrija 4.0* ir radusies iepriekšējo trīs rūpniecības revolūciju rezultātā. Tā apzīmē nākotnes viedās rūpnieciskās tehnoloģijas. *Industrijas 4.0* pamatā ir cilvēku, iekārtu un produktu sadarbība globālā tīklā un autonoma, decentralizēta ražošanas vienību vadība un organizācija.

informācija par tiesību pārvaldījumu

(angļu val. *rights management information*)

Autortiesību vai blakustiesību subjekta vai datubāzes veidotāja sniegta informācija par tiesību subjektu un objektu un to izmantošanas noteikumiem.

infrasarkanais starojums

(angļu val. *IR; infrared*)

Neredzams elektromagnētiskais starojums, kas spektrā atrodas starp redzamās gaismas sarkano apgabalu un mikroviļņiem. Tā viļņa garums ir 750–1000 nm. IS gaismu izmanto īpašās iekārtās, lai konstatētu, vai dati ir mainīti (piemēram, pārbaudot dokumentus). Infrasarkanā starojuma rada kvēlspuldzes volframa stieple un luminiscējoša lampa. Plaši izmanto iespaidformu eksponēšanas jeb CtP iekārtās, ar infrasarkanā lāzeru zīmējot attēlu uz sagataves.

infrasarkanais starojums; IS

(angļu val. *infrared radiation; IR*)

Neredzams elektromagnētisko viļņu starojums, kura viļņa garums ir lielāks par 760 nm.

infrasarkanā žāvēšana

(angļu val. *infrared drying*)

Iespiedkrāsas vai lakas žāvēšana uz novilkumiem, kas tiek veikta iespiedmašīnas modulī vai lakošanas iekārtā, izmantojot infrasarkanā starojuma avotu.

iniciālis

(angļu val. *initial*)

Akcentēts, vairāku rindu augstumā palielināts teksta vai tā daļas sākumburts. Iniciālis var būt tīrs burts, ornamentēts vai papildināts ar tematisku zīmējumu. Tā akcentēšanai bieži izmanto no pamatteksta atšķirīgu krāsu.

inkunābula

(angļu val. *incunabulum*)

No latīņu *incunabula* 'šūpulis'. Pirms Gūtenberga iespiedmašīnas izgudrošanas (līdz 1500. gadam) amatnieciski izgatavots iespieddarbs.

intaglio

(angļu val. *intaglio*)

Vispārējs termins, kas apzīmē iespieduma izgatavošanas veidu no plātnes, kuras iedobumos vai gropēs iepildīta iespiedkrāsa. Krāsu iedobumos iepilda ar tamponiem, bet pārējo plātnes virsmu tīri noslauka, lai šīs vietas zīmējumā

paliktu baltas vai pelēkas. Iedobumu plātnēs izveido, iegravējot vai iekodinot ar skābi. Gravē ar dzelzs kaltu, svārpstu, adatu vai ruleti. Tiek izmantotas tērauda, vara, cinka, misiņa vai jebkura cita cieta metāla plātnes.

intaglio druka

(angļu val. *intaglio printing*)

Drukas veids, kurā tiek izmantota intaglio tehnoloģijā izgatavota iespiedforma. Uz iespiedformas uzklāj biezu, pigmentētu iespiedkrāsu, kuru pēc tam notīra no tās virsmas daļas, ko neizmanto iespēšanai. Iespiedkrāsu, kas atrodas iespiedformas gravētajās daļās (attēlu, kas jāiespiež), ar lielu spiedienu pārnes uz substrāta. Prese papīru piespiež plātnei, un tas saskaras ar krāsu, no kā rodas uz plātnes iestrādātā zīmējuma spoguļattēls, tādējādi veidojot izvirzītu, taustāmu reljefu, ko viegli pamanīt slīpi krītošā gaismā. Šī īpašība ir piemērota slēptiem (latentiem) attēliem. Izmanto galvenokārt pret viltojumiem aizsargātu dokumentu izgatavošanai.

intensitāte

(angļu val. *intensity*)

1. Stiprums, spēks; arī spraigums, spars.
2. Spilgtums, piesātinātība.

interfeiss; saskarne

(angļu val. *interface*)

Dažādu datorsistēmas elementu un programmnodrošinājuma savienojums. Izšķir iekārtu un intelektuālo (programmnodrošinājuma)

interfeisu. Interfeisu var uzskatīt arī par iekārtu un programmatūras līdzekļu kopumu, kas nodrošina iekārtu un programmu loģisko un fizisko sadarbību, piemēram, pārejot no vienas programmēšanas valodas uz citu.

interferentas iespiedkrāsas

(angļu val. *interfering inks*)

Iespiedkrāsas ar speciāliem pigmentiem, kas maina krāstoni uz novilkuma atkarībā no gaismas staru krišanas leņķa. Lai radītu interferences efektu, pigmenta vietā iespiedkrāsā var tikt ievadīti arī šķīdri kristāliskie polimēri.

interlinjāža

(angļu val. *interlining*)

No franču *interligne* 'starprindu'. Attālums starp salikuma rindu apakšējo un augšējo līniju, ko metāla salikumā maina, ievietojot kailmateriālus, bet datorsalikumā – izmantojot speciālu programmatūru vai komandas.

interpunkcija

(angļu val. *punctuation*)

Noteiktu grafisku zīmju (pieturzīmju) kopums gramatiski, jēdzieniski vai intonatīvu sintaktiski vienību atdalīšanai (vai izdalīšanai) rakstos.

iridescenta iespiedkrāsa

(angļu val. *iridescent ink (pigment)*)

Iespiedkrāsa, kas fluorescē redzamajā gaismas spektrā, ja tā ir stimulēta ar UV gaismu. Iridentās jeb perlamutra iespiedkrāsās

ir caurspīdīgi pigmenti, ko veido plāni klātas mikroskopiskas vizlas daļiņas. Tās rada krītošās gaismas interferenci. Mainot apskates vai apgaismojuma leņķi, tās rada mirdzuma, perlamutra, zaigjošu iespaidu.

iridescents lamināts

(angļu val. *iridescent laminate*)

Lamināts, kam piemīt spēja zaigot – mainot apskates vai apgaismojuma leņķi, mainās perlamutra spožums un krāsas.

ISBN; starptautiskais grāmatu standartnumurs

(angļu val. *ISBN; International Standard Book Number*)

Unikāls identifikators, ko izmanto izdevumu atrašānai, pasūtīšanai un izplatīšanai. Tas sastāv no četrām daļām, kurās iekļauts valsts grupas identifikators, izdevēja identifikators, nosaukuma identifikators un kontrolcipars. Ar speciālu programmatūru no ISBN tiek veidots svītrkods.

ISMN; starptautiskais nošizdevumu standartnumurs

(angļu val. *ISMN; International Standard Music Number*)

Unikāls nošizdevumu identifikators.

ISO

(angļu val. *International Standards Organization*)

Starptautiska standartu organizācija.

ISO 12640 standarts

(angļu val. *ISO 12640 standard*)

Standarts, kas apraksta datu formātus, no kuriem aprēķina ICC profilus.

ISO 12647-2 standarts

(angļu val. *ISO 12647-2 standard*)

Eiropas Savienības teritorijā spēkā esošais ofseta drukas standarts, kas reglamentē drukas parametrus mērījumiem uz operatīvās kontroles skalas un nosaka prasības, kuras tiek izvirzītas izmantojamajiem materiāliem un paraugnovilkumiem.

ISO 14001 standarts

(angļu val. *ISO 14001 standard*)

Starptautiski atzīts vides standarts.

ISO 15076 standarts

(angļu val. *ISO 15076 standard*)

Standarts, kas apraksta ICC krāsu profila formātus.

ISO 15930-X standarts

(angļu val. *ISO 15930-X standard*)

Standarts, kas apraksta (PDF / X) datu apmaiņu drukāšanas procesā.

ISO 2846-1 standarts

(angļu val. *ISO 2846-1 standard*)

Standarts, kas apraksta un raksturo iespiedkrāsas krāstoni un caurspīdīgumu.

ISO 3664 standarts

(angļu val. *ISO 3664 standard*)

Standarts, kas apraksta un nosaka apgaismojuma apstākļus, lai skatītu krāsu kopijas un to atveidojumu ar incidentu vai caurlaidīgu gaismu.

ISO papīra formātu standarti

(angļu val. *ISO paper formats standards*)

Papīra formātu dalījums atbilstoši DIN standartam – A, B un C grupās.

ISO spožums

(angļu val. *ISO brightness*)

Papīra spožums, kas mērīts ar ISO 2469 standartam atbilstošu ierīci.

iespiedloksnes virspuse; iespiedloksnes augšpuse

(angļu val. *first surface; recto/verso*)

Tā papīra loksnes puse, kuru drukā pirmo.

ISSN; starptautiskais seriālizdevumu standartnumurs

(angļu val. *ISSN; International Standard Serial Number*)

Unikāls seriālizdevumu (žurnāli, avīzes, biļeteni, gadagrāmatas u. c.) identifikators.

izbīde

(angļu val. *bottling; creep*)

Parādība pēcspīdē, kad burtnīcā salocītas loksnes vidējās lapas (locīšanas izbīde) vai ielikumā sanestās burtnīcas (sanešanas izbīde)

izbīdās uz āru. Izbīde ir atkarīga no papīra biežuma, lapu un locījumu skaita. Izbīdi kompensē, veidojot iespiedloksnes izklājumu pirmsdrukšanas posmā.

izciršana

(angļu val. *cutting*)

Tehnoloģiska operācija, kurā no loksnes pa noteiktu kontūru ar noasinātas štances un spiediena palīdzību tiek atdalīts kārbas izklājums, etiķetes u. c.

izciršanas automāts

(angļu val. *die cutter; die cutting machine*)

Automatizēta izciršanas prese, kura bez izciršanas pamatoperācijām vēl var būt aprīkota ar sīko izgriezumu un liekā materiāla atdalīšanas sekcijām – CSB.

izciršanas prese

(angļu val. *die cutter*)

Vienkārša iekārta izciršanai, bieži vien pielāgota vārstspiede, ko izmanto noteiktas formas un konfigurācijas izstrādājumu (iepakojuma kastīšu, etiķešu utt.) izciršanai, aizciršanai, perforēšanai un rievšanai.

izdevējdarbība

(angļu val. *publishing*)

Kultūras un ražošanas nozare, kas nodarbojas ar dažādu veidu iespieddarbu – grāmatu, žurnālu, avīžu u. c. – sagatavošanu, publicēšanu un izplatīšanu.

izdevējdarbības tehnoloģiskais aprīkojums

(angļu val. *publishing equipment*)

Tehniskie līdzekļi un iekārtas, kurus izdevniecība izmanto izdevumu sagatavošanai līdz nodošanai tipogrāfijā, piemēram, datori, kopēšanas iekārtas, skeneri, mērierīces u. c.

izdevējs

(angļu val. *publisher*)

Iestāde vai persona (izdevniecības īpašnieks), kas izdod iespieddarbus.

izdevniecība

(angļu val. *publishing house*)

Uzņēmums, kas nodarbojas ar izdevējdarbību.

izdevniecības līgums

(angļu val. *publishing contract*)

Dokuments, kas reglamentē attiecības starp izdevēju un autoru.

izdevniecības portfelis

(angļu val. *publishing portfolio*)

Perspektīvā izdodamo darbu krājums, kas parasti 1,5–2 reizes pārsniedz izdodamās literatūras apjomu.

izdevniecības uzskaites loksne

(angļu val. *publishing inventory sheet*)

Izdevniecības produkcijas apjoma mērvienība, kas parāda materiāla apjomu pēc redakcionālās apstrādes pirms publicēšanas. Tā atbilst 4000

rakstzīmēm, 700 dzejas rindām un 3000 cm² ilustrāciju, bet tiek uzskaitīts arī priekšvārds, piezīmes, uzziņas, iespiedziņas u. c.

izdevuma formāts

(angļu val. *edition format*)

Izdevuma lappuses izmērs milimetros (platums × garums) pēc ap griešanas vai arī pēc papīra loksnes daļas atkarībā no izvēlēta formāta (piemēram, 60 × 90/8).

izdevums

(angļu val. *edition; publication*)

Redakcionāli sagatavots, poligrāfiski izgatavots dokuments, kas ir nodrukāts daudzos eksemplāros un ir paredzēts vispārējai izplatīšanai.

izdevums; lappušu

(angļu val. *page edition*)

Jebkura satura izdevums, kas sastāv no vienas vai vairākām nesastiprinātām apdrukāta materiāla lapām.

izdevums; periodisks

(angļu val. *periodical edition*)

Izdevums, kas iznāk pēc noteikta laika posma. Katru gadu iznāk noteikts numuru skaits, kuros saturs neatkārtojas. Periodiskie izdevumi ir vienvēidīgi noformēti, tiek numurēti un datēti. Tiem ir viens nosaukums, apjoms un formāts.

izdevums; teksta

(angļu val. *textual edition*)

Izdevums, kura lielāko daļu aizņem vārdi, cipari, hieroglifi vai formulas. Teksts var būt izvietots pamīšus ar ilustrācijām. Teksta izdevumi var būt periodiski un neperiodiski.

izkāpes rinda; izkāpe; galūne (novec.)

(angļu val. *getting out row*)

Rindkopas pēdējā nepilnā rinda, kas atrodas lappuses augšā. Salikuma noteikumi nepieļauj izkāpes rindu esamību.

izkārtne

(angļu val. *signboard*)

Ārpusē izkārtā plāksne ar tekstu (piemēram, iestādes nosaukumu, darbības veidu, laiku u. tml.).

izklājuma veidošana

(angļu val. *imposition*)

Pirmsdrukas process, kurā iespieddarba lappuses uz loksnēm tiek sakārtotas tā, lai pēc salocīšanas sekotu cita citai pareizā secībā.

izlase

(angļu val. *selection; selected works*)

Viena vai vairāku sējumu izdevums, kurā sako-
poti pēc noteiktām pazīmēm izraudzīti viena
vai vairāku autoru darbi; turpinājumi izde-
vums, seriālizdevums, kas secīgi publicēts ar
numerāciju.

izlīdzināšana

(angļu val. *jogging*)

Iespiedpapīra, novilkumu vai burtnīcu malu iz-
līdzināšana kaudzē pēc pieliekamajām malām.

izlīdzinātājs; automātiskais lokšņu sakārtotājs

(angļu val. *jogger; automatic jogger*)

Iekārta apdrukājamā (apdrukātā) materiāla
lokšņu vai burtnīcu izlīdzināšanai rīsē pēc no-
teiktām malām.

izmazgāšana

(angļu val. *washing*)

Atsevišķu gaismjutīgā materiāla daļu vai slāņa
noņemšana ar ūdeni vai citiem šķīdinātājiem
pēc formu eksponēšanas iespiedformu izgata-
vošanas procesā.

izopropilspirts; izopropanols

(angļu val. *isopropyl alcohol; isopropanol*)

Spirts (C₃H₈O), ko ofsetā pievieno mitrināšanas
šķīdumam, lai samazinātu šķīduma virsmas
spraigumu. Gandrīz ideāla mitrināšanas piede-
va gludspiedes ofseta drukā.

izotropi

(angļu val. *isotropic*)

Materiāli, kuru struktūra visos virzienos ir
vienāda.

izotropija

(angļu val. *isotropy*)

No latīņu *isos* 'vienāds'. Objekta īpašību nemainība dažādos virzienos.

izplatīšana

(angļu val. *distribution*)

Darbība, ar kuru autortiesību vai blakustiesību objekta oriģināls vai kopija tiek pārdota vai citādi atsavināta.

izplūstoša (caurplūstoša) iespiedkrāsa

(angļu val. *bleeding ink*)

Aizsargkrāsa, kurā ir krāsvielas, kas kopā ar šķīdinātāju iesūcas papīrā (izplūst plašumā vai dziļumā), un katrs mēģinājums mehāniski dzēst datus dokumentā rada redzamus bojājumus.

izrīves velmes

(angļu val. *roller mill; roll mill*)

Iespiedmašīnas krāsu aparāta sastāvdaļa, elastīgas gumijotas plastmasas velmes, kas padod krāsu starp izrīves cilindriem un izkļiedē aparātā, nodrošinot tās vienmērīgu uzklāšanu uz iespiedformas iespiedelementiem.

izslēgšana (rindu; teksta salikuma)

(angļu val. *row exclusion*)

Vienmērīga tukšo laukumu sadalīšana starp vārdiem, lai panāktu, ka salikuma rindas atbilst noteiktam formātam. Rokas salikumā izslēgšanu veic, ievietojot starp vārdiem vienāda biezuma atstarpes. Mašīnsalikumā izslēgšanu veic,

mainot atstarpju izmēru. Datorsalikumā rindu izslēgšana atbilstoši formātam notiek, izmantojot programmnodrošinājumu. Teksta procesori automātiski nodrošina rindu izlīdzināšanu, ievietojot papildu atstarpes starp vārdiem vai palielinot attālumu starp burtiem.

izsūkšanas nodalījums papīrmašīnā

(angļu val. *suction box*)

Papīrmašīnas nodalījums, kurā notiek inducēta ūdens izsūkšana no tūbas vai papīra masu pārvietojošā sieta, kurš atrodas virs šī nodalījuma.

izšķirtspēja

(angļu val. *resolution*)

Plašs jēdziens, kas raksturo precizitāti vai detalizācijas pakāpi kādam instrumentam, sistēmai vai datiem.

izšķirtspēja; attēla

(angļu val. *image resolution*)

Visbiežāk – pikseļu skaits digitālam fotoattēlam. Jo vairāk megapikseļu, jo lielāka izšķirtspēja. Piemēram, drukātam A4 formāta attēlam, izmantojot tradicionālo 150 lpi rastru, pietiekama izšķirtspēja ir $150 \times 2 = 300$ dpi vai 2480×3508 px, vai 8,7 Mpx. Tomēr pikseļu skaits vien vēl neraksturo attēla asumu vai detalizāciju, kas nepieciešama augstas izšķirtspējas attēlam. Šis rādītājs var būt maldinošs, ja pikseļu ir daudz, bet attēlam nav asuma un tas ir vienkārši palielināts, neradot papildu informāciju. Attēla izšķirtspēja ir saistīta ar faila izmēru.

izšķirtspēja; DPI

(angļu val. *dots per inch; DPI*)

Punktu skaits collā (1 colla = 2,54 cm) – poli-grāfijā visbiežāk lietotā izšķirtspējas mērvienība, kuru izmanto monitoriem, printeriem, filmu un plašu eksponētājiem u. c.

izšķirtspēja; FHD

(angļu val. *full HD*)

Augstas izšķirtspējas TV standarts. No poli-grāfijas viedokļa tas ir tikai 2,1 Mpx attēls, kuru pie 150 dpi varētu kvalitatīvi nodrukāt tikai 16 × 9 cm izmērā.

izšķirtspēja; fiksēta

(angļu val. *resolution dependant*)

Lielums, kas raksturo rastra attēlus. Ar kādu izšķirtspēju attēls tiek radīts (ieskenēts vai nofoto-grafēts), tāda tā arī ir.

izšķirtspēja; interpolēta

(angļu val. *interpolated resolution*)

Attēlu apstrādes procesā paaugstināta izšķirtspēja. Taču izmantojamie algoritmi neļauj gūt tik labu rezultātu, kāds iespējams tad, ja attēls jau radīts ar pietiekami augstu izšķirtspēju.

izšķirtspēja; monitora

(angļu val. *display resolution*)

Monitora izšķirtspēja, ko izsaka pikseļos. Pikseļu skaitu atkarībā no ekrāna izmēra var izteikt arī ar pikseļu blīvumu (*DPI density*).

izšķirtspēja; optiskā

(angļu val. *optical resolution*)

Lielums, ko izsaka ar līniju pāru skaitu milimetrā. Parāda, cik līniju var atpazīt vienā milimetrā, ja līnijām un atstarpēm starp tām ir vienāds platums.

izšķirtspēja; vektoru

(angļu val. *resolution independent*)

Vektorgrafikas spēja pielāgoties izmantojamās izvadiekārtas izšķirtspējai.

izvade; izvads

(angļu val. *delivery; delivery device*)

Iekārta nodrukāto iespaidlokšņu izvadīšanai un novietošanai pieņemšanas galda rīvē.

izvadiekārta

(angļu val. *output device*)

1. Ķēžu izvadierīce, kas transportē iespaidloksni no pēdējā iespaidcilindra uz pieņemšanas rīsi. Lai loksnes rīvē uz pieņemamā galda tiktu novietotas līdzeni, izvadsistēmas aprīko ar lokšņu izlīdzinātāju, kas nodrošina katras loksnes precīzu novietošanu. Lokšņu transportēšanas ceļā uz pieņemšanas galdu var tikt uzstādītas dažādas žāvēšanas (IR, UV vai gaisa cirkulācijas) iekārtas, kā arī pretatspiešanās pulvera izsmidzināšanas un atlikumu nosūšanas ierīces.
2. Iekārta, ar kuru attēls tiek pārnest uz materiāla (fotofilmas, caurspīdīgas plēves, kaļķa, papīra, formas plati u. c.), piemēram, printeris, fotoizvades ierīce, imidžseteris.

izziņošana

(angļu val. *disclosure*)

Jebkura darbība, kas autora darbu pirmo reizi padara pieejamu sabiedrībai.

I

īpatkrāsas; indeksētas krāsas

(angļu val. *special color, indexed color; spot-color*)

Īpaši piemeklētas/sajauktas iespiedkrāsas visdažādākajos krāstoņos, ko izmanto, lai papildinātu vienkrāsu darbu vai gadījumos, kad nepieciešamo toni nav iespējams nodrukāt CMYK sistēmā. Vispopulārākā indeksēto krāsu sistēma ir *Pantone* (PMS; *Pantone Matching System*). Drukājot ofsetā, jāizmanto tieši šai krāsai izgatavota forma.

īrisspiede; varavīksnes druka

(angļu val. *rainbow printing*)

Krāsu druka ar vairākām krāsām, kas vienlaikus tiek padotas no vienas ar šķērssienām sadalītas krāskastes, izmantojot izvelmēšanas velmes ar nelielu aksiālu sānsoli. Ar varavīksnes druku uz novilkuma var iegūt plūstošas krāsu pārejas. Izmanto reklāmas materiālu, afišu un pret viltošanu aizsargātu iespieddarbu izgatavošanai.

īsās malas papīrs

(angļu val. *short grain*)

Papīrs, kurš sagriezts loksnes tā, lai loksnes īsās malas atrastos paralēli papīra kustības virzienam.

J

jauktā tirāža

(angļu val. *gang; gang run; combination run*)

Iespieddarbu kombinēšanas paņēmieni, kad lielāka formāta iespiedmašīnās uz vienas loksnes saliek vairākus pasūtījumus.

JAVA

(angļu val. *JAVA*)

Izplatīta programmēšanas valoda, kas ļauj interneta lapas padarīt interaktīvas.

joslošanās

(angļu val. *lane formation*)

Drukas defekts, kas rodas iespiešanas laikā, – pamanāmas, parasti drukas virzienam perpendikulāras joslas uz novilkuma. Dobspiedē joslošanos var radīt rakeļa deformācija vai cietu daļiņu nokļūšana uz formas. Defektu var radīt arī slikts iespiedaprāta vai krāsu aparāta regulējums, kā arī krāsu velmju, cilindru un citi bojājumi.

JPEG; JPG

(angļu val. *JPEG; JPG*)

Faila paplašinājums, kas norāda uz JPEG formāta lietojumu tajā. JPEG standarts ir visbiežāk lietotā zudumradošā saspiešanas metode reālistisku, "fotogrāfisku" attēlu (attēli ar niansētām, pakāpeniskām krāsu un tumšgaišo toņu pārejām) failu samazināšanai. JPEG standarts ir kods (saspiešanas algoritms), kas nosaka, kā attēls tiek

saspiests datu plūsmā (kompresēts) un pēc tam atjaunots (dekompresēts) atpakaļ attēlā, bet tas pats par sevi nav faila formāts datu saglabāšanai. JPEG kompresijas samērs (*ratio*) ietekmē attēlu – mazinās kontrastainību un skaidrību, bet krāsu informācijas un precizitātes zudumi vizuāli liekas mazāki. Kompresijas metode izmanto šo cilvēka redzes īpatnību – cilvēka acs precīzāk uztver tumšgaišās nianšes nekā krāsas un nokrāsas nianšes. Tas nozīmē, ka vispirms nošķir attēla krāsu (*chromatic*) informāciju no attēla tumšgaišā piesātinājuma (*luminance*) informācijas, tumšgaišās informācijas slānim atlasot vairāk informācijas, bet attēla krāsu informāciju saglabājot ar lielākiem informācijas zudumiem.

K

kabatas formāta izdevums

(angļu val. *pocket size*)

Neliela formāta kabatā ievietojams iespieddarbs.

kadrēšana

(angļu val. *cropping*)

Attēla daļas (kadra) izdalīšana; izdevniecības oriģināla apstrāde, sagatavojot to poligrāfiskai atveidošanai. Kadrēšanu izmanto, lai izdalītu kādu attēla fragmentu, noņemtu lieko, tādējādi panākot lielāku attēla māksliniecisko izteiksmību un izceltu atsevišķas detaļas.

kailmateriāls

(angļu val. *non-printable material*)

Metāla, plastmasas vai koka materiāls, ko izmanto augstspiedes metāla salikumu formu izgatavošanā, lai aizpildītu laukumus starp zīmēm, vārdiem, rindām un slejām.

kalandrēts papīrs; mašingludināts papīrs

(angļu val. *calandered paper*)

Papīrs, kas apstrādāts, to izlaižot caur papīrmašīnas kalandru, lai struktūru padarītu blīvāku, bet virsmu – no abām pusēm vienmērīgāku un gludāku.

kalandrs

(angļu val. *calander*)

Papīrmašīnas daļa, kas sastāv no vairākiem pulētiem cilindriem, kuri izvietoti cits zem cita. Starp tās cilindriem papīra virsma tiek līdzināta un gludināta, līdz ar to papīrs kļūst blīvāks.

kalendārs

(angļu val. *calendar*)

Dokuments, kas sniedz informāciju par laika skaitīšanu. Izdevējdarbībā – iespieddarbs, kas satur kalendāra tīklu.

kalendāru zīmes

(angļu val. *calendar signs (symbols)*)

Starptautiski pieņemtas zīmes astronomisku jēdzienu apzīmēšanai kalendāros un citur. Visvairāk lietojamās kalendāru zīmes ir

nedēļu dienu apzīmējumi, 12 zodiaka zīmes, četrus Mēness fāžu zīmes, meteoroloģiskās zīmes u. c.

kalibrēšana

(angļu val. *calibration*)

Ievades un izvades ierīču savstarpējā līdzsvarošana vai saskaņošana, lai iegūtu noteiktu vērtību; ideāla sistēmas iestatījumu regulēšana. Ar iekārtu kalibrēšanu iespiedindustrijā saprot izvēlēta operacionālā stāvokļa uzstādīšanu un tā nemainīguma nodrošināšanu. Piemēram, monitoru kalibrē, izmantojot speciālu programm-nodrošinājumu un attiecīgas mērierīces (kolorimetrus), uzstāda fizikālos parametrus – baltā balansu (*white point*), kontrastu un spilgtumu. Ofseta iespiedmašīnas kalibrēšanā ietilpst precīzu parametru – punkta pieauguma, krāsu rādījumu (*colour readings*), pelēkā balansa u. c. – regulēšana. Drukas laikā šie parametri jākontrolē, lai garantētu, ka to rādījumi paliek pieļaujamajā diapazonā. Mūsdienās tam bieži izmanto ISO 12647 standartu. Stabīlas kvalitātes nodrošināšanai monitoru un iespiediekārtu kalibrēšana jāveic regulāri.

kalibrēts kartons

(angļu val. *calibrated cardboard*)

Vienmērīga biezuma kartons, ko izmanto: 1) ievietošanai zem ofseta iespiedmašīnas dekeļa, lai iegūtu nepieciešamo spiedienu; 2) iesējuma vāku izgatavošanai automatizētās iekārtās.

Kalibrēta kartona atsevišķu lokšņu biezums nedrīkst atšķirties vairāk nekā par 6–8%.

kalibrēts papīrs

(angļu val. *calibrated paper*)

Vienmērīga biezuma papīrs, kura biezuma pieļaujamās atšķirības ir ļoti stingri noteiktas ne tikai vienā loksnē, bet arī visā materiāla partijā. Izmanto ievietošanai zem augstspiedes un ofseta dekeļa, kā arī reljefspiedumam.

kaligrāfija

(angļu val. *calligraphy*)

No grieķu *kallós* 'skaistums' un *gráphō* 'rakstu'. Māksla rakstīt skaidrā un skaistā rokrakstā; viens no grafikas veidiem.

kalikons

(angļu val. *calico*)

Iesiešanas audums ar atvērtu faktūru, kas tiek izmantots grāmatu vāku izgatavošanai.

kancelejas preces

(angļu val. *stationery*)

Komerčiāli ražoti rakstāmpiederumi, dažādu veidu papīra izstrādājumi (burtnīcas, klades, veidlapas, aploksnes, piezīmju grāmatiņas u. c.).

kandela

(angļu val. *candela*)

No latīņu *candela* 'svece'. Gaismas intensitātes mērvienība SI sistēmā (cd). Svece tiešām dod apmēram 1 cd stipru gaismu. 1 cd ir gaismas intensitāte, ko izstaro monohromatiska gaisma ar frekvenci 540 THz (555 nm) attiecīgajā virzienā 1 sterediānu lielā telpas leņķī ar 1/683 W enerģiju.

kaptāls (kaptāllente; greznumlente)

(angļu val. *tailband*)

No vācu *Kapталband*. Kokvilnas vai zīda lente (platums līdz 10 mm) ar sabiezinātu malu. Kaptālu pielīmē grāmatas bloka muguriņas augšā un apakšā, lai sastiprinātu tā malas un nosegtu aizvērtā veidā redzamo spraugu starp grāmatas bloka muguriņu un iesējuma vāku. Kaptāls aizsargā lapu līmējuma vai šuvuma vietu. Tam ir arī dekoratīva nozīme, tā krāsu parasti saskaņo ar iesiešanas materiālu.

karstspieduma prese

(angļu val. *heat embossing press*)

Iekārta, ar kuru tiek veikts karstspiedums.

karstspiedums

(angļu val. *heat embossing*)

Iespieddarbu apstrādes process, kurā folijas vai krāsas uzklāšana uz materiāla notiek, izmantojot karstu augstspiedes iespiedformu (klišeju, spiedogu). Karstspiedums tiek izmantots teksta un attēlu pārņemšanai uz papīra, kartona vai iesējuma materiāliem. To izmanto atklātņu, grāmatu vāku, etiķešu un iepakojuma izgatavošanā.

kartīte

(angļu val. *card; postcard*)

1. Neliela taisnstūrveida bieža papīra vai kartona lapa ar daļēji iespiestu tekstu, kas paredzēta kādas informācijas fiksēšanai, parasti kartotēkas pamatvienība (piemēram, kataloga, kartotēkas kartīte).
2. Pastkarte, apsveikuma kartīte.

kartogrāfijas papīrs

(angļu val. *atlas paper; map paper*)

Blīvs, augstas kvalitātes papīrs, ko izmanto ģeogrāfisko un citu karšu iespiešanai. Šim papīram piemīt pastiprināta izturība pret locīšanu, deformāciju samitrināšanās gadījumā un gaismas iedarbību. Tā virsma ir īpaši tīra un gluda.

kartona piegriešana

(angļu val. *cardboard cutting*)

Iesienamā kartona lokšņu sagriešana vajadzīgajā formātā grāmatu vāku papītēm un iesiešanas vāka konstrukcijas sagatavēm.

kartons; pape

(angļu val. *board; cardboard; carton*)

No franču *carton*. Blīvs kokšķiedru materiāls, ko tāpat kā papīru izgatavo no kokmasas, celulozes, makulatūras, sintētiskām un minerālām šķiedrām. Tā galvenie raksturlielumi ir blīvums, biežums, mitruma saturs, kā arī izolēšanas un uzsūkšanas spēja. Izmanto kā iesaiņojamo un apdares materiālu, elektroizolācijas un apavu rūpniecības izejvielu, kā arī grāmatu iesiešanas vākiem, futrāļiem, kancelejas precēm. Kartons, ko gatavo no brūnās kokmasas, ir līmēts un tā sastāvam var būt pievienotas antiseptiskas vielas. Kartona biežums ir 1,25–3 mm, pretestība raušanai ne mazāka par 1,7 kgf/mm².

Kartonam, kura kompozīcija nav normēta, sastāvā var būt makulatūra un kokmasa, arī celuloze. Šis kartons ir mašīngluds, nelīmēts, tā biežums ir 0,5–3,0 mm, pretestība raušanai ne

mazāka par 1,3 kgf/mm². To lieto grāmatu vākiem, dažādiem rokdarbiem. Krāsains kartons sastāv no vairākām, blīvi sapresētām elementārkārtām. Ārējās kārtas gatavotas no nebalinātas celulozes vēlamajā krāsā. Vidējo slāņu sastāvs nav normēts. Kartons ir vidēji līmēts un vienpusīgi gluds. Līmēto kartonu gatavo, salīmējot divas kartona pamatnes loksnes. Šis kartons nesabriest un ir piemērots grāmatu vāku mehānizētai izgatavošanai. Kastīšu kartons veidots no vairākām cieši saspiestām elementārkārtām. Izejvielas – makulatūra, nebalināta sulfātceluloze, baltā kokmasa. Kartona virsējo slāni gatavo no balinātas celulozes, tas var būt arī krāsots. Šo kartonu lieto pārtikas produktu un rūpniecības preču iesaiņojumu izgatavošanai; to var dekorēt ar fleksogrāfijā vai dobspiedē veidotu iespaidumu.

Hromerzaca kartons ir vienpusīgi vai divpusīgi krītots. Tā baltuma pakāpe ir 80–82%, blīvums – 0,6–0,7 g/cm³, dubultlocījumu skaits ne mazāks par 10.

Gofrēto kartonu plaši izmanto kārbu un citas taras izgatavošanai. Gofrētā kartona ārējās kārtas veido biezs kartons ar 3–5 elementārkārtām, starpkārtas ir no plānāka materiāla.

kasešu tipa ielokošanas mašīna

(angļu val. *buckle folder [machine]; buckle folding machine*)

Iekārta, kurā papīra iespaidloksne tiek locīta ar kaseti, kas loksni virza caur rotējošu velmju pāri. Kasete formē locījuma vietu un veido locījumu.

kasetne

(angļu val. *cartridge*)

Tintes vai tonera konteiners, tvertne, patrona vai kārtridžs.

kaskādpadeve; lokšņu kaskādpadeve

(angļu val. *overlapped feeding of sheets; shingle feed*)

Pakāpeniska lokšņu padeve.

kastes (kārbas) izklājums

(angļu val. *box layout*)

Kastes (kārbas) sagatave ar rievošanai iezīmētām gareniskām un šķērslīnijām un izcirstiem atlokiem.

kašēšana; noseģšana

(angļu val. *covering*)

No vācu *kaschieren* 'apklāt'. Divu atšķirīgu, ne-caurspīdīgu materiālu (piemēram, papīra un kartona) pārvilkšana ar plānāku materiālu, arī salīmēšana ar sacietējošu vai termokūstošu līmi.

katalogs

(angļu val. *catalogue*)

No grieķu *katálogos* 'uzskaitījums, saraksts'. Praktisks, izziņu vai reklāmas izdevums, kurš satur sistematizētu pakalpojumu, produktu un citu veidu uzskaitījumu.

kazeīna līme

(angļu val. *casein glue*)

Līme, kas iegūta no attaukota piena un metālu sāļu šķīduma ūdenī. Poligrāfijā tiek lietota galvenokārt grāmatu muguriņu līmēšanai.

kārba

(angļu val. *box*)

Trauks, kaste no viegla materiāla, parasti ar vāku. Izmanto dažādu preču iepakojšanai.

kārbu kartons; kastīšu kartons

(angļu val. *boxboard*)

Mašīngludināts kartons, dažreiz kalandrēts, ko izmanto mazgabarīta taras izgatavošanai.

kilobaits

(angļu val. *kilobyte*)

Informācijas daudzuma mērvienība datorsistēmās, kas (atkarībā no konteksta) atbilst 1000 vai 1024 baitiem.

kinegramma (Kinegram®)

(angļu val. *Kinegram®*)

Datora ģenerēta hologramma (DOVID), kas spēj veidot daudzus attēlus ar augstu izšķirtspēju. Kinegramma (*Kinegram®*) satur īpašus datora ģenerētus difraktīvus optiskus elementus ar simetriskiem un asimetriskiem virsmas reljefiem (režģiem). Režģi parasti ir izkārtoti tā, kā to dara ģeometriskā modelēšanā, un tos var dažādi orientēt, lai radītu kinemātiskus, krāsu maiņas, kontrasta apvēršanas un citus efektus.

klade (līniju; rūtiņu; neapdrukātām lapām)

(angļu val. *notebook (ruled, squared, unruled blank page)*)

Kancelejas prece – vākos iestiprināts lielāks baltu, ar līnijām vai rūtiņām apdrukātu papīra lapu kopums (parasti 48–96 lpp.) rakstīšanai, zīmēšanai u. c.

klaugis; atstarpes klaugis; starpu klaugis

(angļu val. *catch; claw*)

Metāla klucītis, rokas salikuma elements. Klaugus lieto brīvas telpas aizpildīšanai tabulārajā salikumā. 1 kvadrāts ir vienāds ar 48 punktiem, var būt slēdzenis 48, 36 un 24 punktu platumā. 1 punkts tipogrāfiskajā mēru sistēmā atbilst 0,371 mm.

klientu apkalpošanas speciālists; projektu vadītājs

(angļu val. *customer service representative*)

Speciālists, kurš poligrāfijas uzņēmumos ikdienā katru pasūtījumu vada kā projektu. Tomēr tas nav projektu vadītājs klasiskā izpratnē. Arī pārdošanas māksla šajā profesijā nav tik svarīga, galvenais ir spēja novadīt procesu no sākuma līdz galam.

klišeja

(angļu val. *cliche*)

Augstspiedes ilustratīvā iepiedforma vai tās daļa no metāla vai plastmasas, kas izgatavota fotomehāniski vai gravējot. Atkarībā no attēla izšķir svītru un rastra klišejas.

koagulācija

(angļu val. *coagulation*)

Vielas daļiņu sarecēšana koloīdšķīdumā vai pārsļveidīgu nogulsņējumu izdalīšanās no tā.

kodēšana; unikods

(angļu val. *character encoding; character mapping*)

Informācijas tehnoloģiju standarts, kas dod iespēju pierakstīt tekstu visdažādākajās literārajās un zīmju valodās datorizētai apstrādei piemērotā veidā.

kodināšana

(angļu val. *etch; etching*)

Metāla iespaidformu ķīmiska apstrāde, veidojot padziļinājumus iespaidformā, atkarībā no tās sastāva izmantojot sāļu, skābju vai sārmu šķīdumus.

kokmasa

(angļu val. *wood pulp*)

Viena no lētākajām izejvielām papīra ražošanai, mehāniskā ceļā iegūts, vienkāršs pusfabrikāts. Lai iegūtu 1 t kokmasas, nepieciešami ap 2,5 ciešmetri papīrmalkas, kas ir divreiz mazāk nekā 1 t celulozes iegūšanai. Ir trīs kokmasas veidi:

- 1) baltā (egles koksne);
- 2) brūnā (lieto arī sveķaināku koksni – priedi);
- 3) ķīmiskā, ko iegūst, defibrējot iepriekš ar ķīmikālijām spiediena katlos augstā temperatūrā apstrādātu lapu koku koksni.

koksnes masas celuloze

(angļu val. *groundwood pulp*)

Mehāniskā celuloze, kuru iegūst, sadrupinot šķeldu rupjās dzirnavās.

koksnes skaidas

(angļu val. *wood chips*)

Smalkas skaidas, kuras iegūst, sasmalcinot koksni, un izmanto celulozes ražotnēs.

koksni nesaturošs papīrs

(angļu val. *wood-free paper*)

Papīrs, kurš satur mazāk nekā 10% mehāniskās celulozes un vairāk nekā 90% ķīmiskās celulozes.

koksni saturošs papīrs

(angļu val. *wood-based paper*)

Papīrs, kurš satur vairāk nekā 10% mehāniskās celulozes un mazāk nekā 90% ķīmiskās celulozes.

kokvilnas šķiedru papīrs

(angļu val. *cotton fibre paper*)

Papīrs, kura izgatavošanā izmantotas kokvilnas šķiedras.

kolofons

(angļu val. *colophon*)

Senos rokrakstos un grāmatās teksts pēdējā lappusē, kurā norādīts autors, izdevējs un izgatavotājs. Analogs mūsdienu grāmatu izlaides ziņām.

kolorimetrija

(angļu val. *colorimetry*)

No latīņu *color* 'krāsa' un grieķu *metréo* 'mēru'. Metroloģijas nozare, kas nodarbojas ar krāsu mērījumiem un skaitlisku aprakstīšanu. Kolorimetrijā izmanto divus krāsu aprakstīšanas veidus:

- 1) krāsu koordinātu noteikšana skaitliskos rādītājos, pēc kuriem var aprakstīt un atveidot noteiktu krāstoni;
- 2) paraugetalonu radīšana krāsu novilkumiem uz dažādiem apdrukājamajiem materiāliem, kurus var vizuāli salīdzināt un atrast atbilstību starp mērāmo un etalona krāstoni.

kolorimetrs

(angļu val. *colorimeter*)

Optiska ierīce krāsu mērīšanai. Kolorimetra darbības pamatā ir iespēja atveidot jebkuru krāstoni, optiski savienojot trīs pamatkrāsu (piemēram, sarkanas, zaļas un zilas) starojuma plūsmas, kuru vērtības parāda trīs krāsdalītas starojuma plūsmas atbilstoši pamatkrāsu kolorimetriskajai sistēmai. Tās tiek izmantotas konkrētajā ierīcē izmērāmās krāsas attēlošanai. Kolorimetrus iedala vizuālajos un fotoelektriskajos.

kolumncipars

(angļu val. *page number*)

Iespieddarba lappuses numurs.

kolumntituls

(angļu val. *running head (line)*)

Lappušu numerācija ar paskaidrojošu tekstu, ko parasti izvieto lappuses augšpusē (enciklopēdijām, vārdnīcām utt.). Mainīgs lappuses tituls.

kombinētais iespiedums

(angļu val. *combined printing*)

Divu vai vairāku iespīšanas tehnoloģiju izmantošana viena iespieddarba izgatavošanā.

kombinētā papīra locīšanas mašīna

(angļu val. *combination folder*)

Locīšanas iekārta, kurā ir gan kasešu gan nažu locīšanas sekcija.

kombinēts AM (amplitūdas modulācijas) un FM (frekvences modulācijas) rastrējums; hibrīdrastrs

(angļu val. *combined AM (amplitude modulated) and FM (frequency modulated) screening*)

Rastrēšanas veids, kurā izmantoti AM un FM rastrī.

komercedruka

(angļu val. *commercial printing; accident print*)

Pasūtījuma iespieddarbi rūpniecībai, tirdzniecībai, sabiedriskām un ģimenes vajadzībām, piemēram, rēķinu veidlapas, cenu zīmes, cirkulāri, programmas, etiķetes, veikala kartes, vēstuļu dzegas, ēdienkartes, prospekti u. c. Tiek lietoti arī termini *akcidentdarbi*, *akcidentprodukcija*.

komikss

(angļu val. *comics*)

Izdevums, kurš sastāv no zīmējumu sērijas par noteiktu tēmu ar vienotu sižetu un īsa stāsta vai dialoga veida teksta.

komplektēšana ielikumā

(angļu val. *collecting to insert*)

Grāmatas bloka komplektēšanas process, kurā burtnīcas tiek ieliktas cita citā un sastiprinātas, skavojot vai šujot caur vidējo atvērumu.

komplektēšana sanesumā

(angļu val. *collecting to carry*)

Grāmatas bloka komplektēšanas process, burtnīcas noteiktā kārtībā novietojot citu aiz citas. Šis paņēmiens tiek plaši izmantots lielāka apjoma grāmatu un citas iespiedprodukcijas izgatavošanā.

komplektizdevums

(angļu val. *set task*)

Tematiski saistītu patstāvīgu izdevumu kopums, kas apvienoti ietverē (piemēram, mape, kaste, futrālis u. c.).

kompresija

(angļu val. *compression; data compression*)

Datu ierakstīšana tā, lai tie aizņemtu mazāk vietas.

Kompresētu datņu veidošanas nepieciešamību nosaka dažādi faktori, piemēram: 1) datus, kurus reti izmanto, var turēt saspiestā

formā, tādējādi ietaupot vietu uz diska un samazinot datņu skaitu;

2) elektronisko vēstuļu pielikumos datnes pārsūta saspiestā formā, lai apjomīgas vēstules nepārslogotu tīklu un ātri nepārpildītu pastkastes; 3) saspiestajām datnēm var piešķirt paroli, aizsargājot no nesankcionētas piekļuves.

kongrīvs; kongrevs (novec.)

(angļu val. *congrive printing*)

Vēsturisks drukas paņēmiens. Veic ar iespiedformu, kas salikta no vairākām daļām, no kurām katra tiek iekrāsota atsevišķi, bet iespīšana notiek vienā laidienā. Šis drukas paņēmiens nodrošina stabilu krāsu sakritību.

kontaktkopēšana

(angļu val. *contact copy*)

Pozitīva vai negatīva attēla iegūšana mērogā 1 : 1 uz caurspīdīga materiāla.

kontrolskala; kontroles skala

(angļu val. *control wedge; measuring strip*)

Speciāla skala, ko piemontē filmām, lai veiktu mērījumus drukas kvalitātes objektīvai novērtēšanai. Skala iekļauj vairākus elementus, lai novērtētu dažādus drukas kvalitāti raksturojošus rādītājus.

kontrastainības koeficients

(angļu val. *contrast ratio*)

Lielums, kas raksturo fotomateriāla spēju atveidot blīvuma nomelnējuma atšķirības objekta

gaismojuma optikā, fotoslāņa attīstīšanas pakāpes līmeni. Tiek apzīmēts ar Y.

kontrastains attēls

(angļu val. *sharp[ly defined] image*)

Starpība starp attēla gaišākajiem un tumšākajiem laukumiem. Kontrastainam attēlam ir liela tonālā starpība starp tumšākajām un gaišākajām daļām.

kontrmatrica

(angļu val. *counter punch; patrix; key form*)

Reljefa, paaugstināta, tieši pretēji padziļinātai matricai izgatavota forma, ko izmanto drukai vai reljefspiedumam, kā arī matricu izgatavošanai.

kontroles elementi (apstrādei)

(angļu val. *crop marks*)

Atzīmes (piemēram, līnijas, krustiņi), ko uzdrukā uz loksnes, lai atvieglotu vai uzlabotu pēcspārdes procesus (griešanu, locīšanu, utt.).

kontrolloksne; kontrolnovilkums

(angļu val. *control sheet*)

Loksne, kuru izņem no iespiedmašīnas tirāžas drukas laikā, lai novērtētu un kontrolētu drukas kvalitātes parametrus. Kontrolloksni novērtē iespiedējs un/vai kāds cits uzņēmuma darbinieks, bet atsevišķos gadījumos – arī pasūtītājs.

kontrolskala

(angļu val. *control scale*)

Kontrolelementu, kontrollauku un testobjektu komplekss, kas atrodas uz novilkuma un dod iespēju kontrolēt iespiedprocesa kvalitātes parametrus.

konvertēšana

(angļu val. *converting*)

Vispārīgs apzīmējums dažādām apstrādes darbībām, kas ir tuvas poligrāfijai un iepakojuma ražošanai, taču var arī nebūt iepakojums (piemēram, POS) un druka.

kopējamais papīrs; kopēšanas papīrs

(angļu val. *carbon paper*)

Papīrs ar sveķu pārklājumu. Gatavo, pārklājot ar pigmenta (sodrēji, eļļā šķīstošas krāsvielas) un vaska maisījumu. Vasks darbojas kā pigmenta saistviela.

kopējamais slānis

(angļu val. *copying layer*)

Plāna polimēru plēvīte ar gaismjūtīgiem savienojumiem, kuras šķīstspēja mainās, iedarbojoties starojumam ar noteiktu viļņu garumu. Izplatītākais ir pozitīvais kopējamais slānis uz ortonafthodinodiazīdu bāzes, kas sastāv no gaismjūtīgas vielas, plēvi veidojošas vielas (fenolforaldehīdu sveķiem) un dažādām polimēru piedevām, kas palielina tirāzīturību, uzlabo hidrofobās īpašības un paaugstina noturību pret formu apstrādes šķīdumiem, kurus lieto formu izgatavošanas procesā.

kopēšana

(angļu val. *copying process; copying*)

1. Kopiju iegūšana no negatīviem vai diapozitīviem uz fotomateriāla vai fotoformu montāžām iespiedformu izgatavošanai. Kopēšanu veic speciālās kontaktkopēšanas iekārtās (kopēšanas rāmjos).
2. Kopiju iegūšana, izmantojot diazotipijas, termogrāfijas, elektrofotogrāfijas un citas tehnoloģijas.
3. Fotoformu montāžas kopiju pārvešana uz iespiedformām, izmantojot kopēšanas iekārtas.

kopēšanas iekārta (ierīce)

(angļu val. *photocopier; copier; copy machine*)

Iekārta, ar kuru var iegūt oriģināla kopijas.

kopēšanas rāmis

(angļu val. *copyframe; vacuum frame*)

Iekārta filmu kontaktkopēšanai uz iespiedformas.

korektors

(angļu val. *proof-reader*)

Darbinieks (izdevniecībā, laikraksta redakcijā vai tipogrāfijā), kas labo manuskriptu pārrakstīšanā un poligrāfiskajā salikumā ieviesušās teksta kļūdas.

korektūra

(angļu val. *proof-reading*)

Kļūdu labošana poligrāfiska salikuma novilkumā.

korektūras zīmes

(angļu val. *correction marks*)

Nosacīti standarta apzīmējumi, ko lieto, labojot kļūdas korektūras procesā.

koridors salikumā

(angļu val. *river; white river*)

Nesamērīgi platas, vertikālas spraugas starp vārdiem salikumā, kas sakrīt vairākās rindās pēc kārtas. Samērā izplatīts defekts linotipa un fotosalikumā, ko novērš, dalot vārdus pārvešanai jaunā rindā vai vienmērīgi mainot atstarpes starp vārdiem. Datorsalikumā šis defekts ir mazāk izplatīts.

kraftpapīrs

(angļu val. *craft paper*)

Izturīgs papīrs, kura ražošanā izmanto galvenokārt sulfātcelulozi (kraftcelulozi). Visbiežāk lieto kā ietinamo papīru.

krautne

(angļu val. *stack*)

Noteiktā kārtībā veidots materiālu krāvums.

krāsainas aizsargšķiedras

(angļu val. *colored protective fibers*)

Dažādu krāsu šķiedras, kas tiek iejauktas papīra masā papīra izgatavošanas laikā un tiek iestrādātas papīrā dažādās vietās un dažādā dziļumā. Krāsa izceļ šķiedras, un papīrā tās ir skaidri saskatāmas bez palīgierīcēm. Izmanto dokumentu aizsardzībai.

krāsainība

(angļu val. *colorfulness*)

Krāsu skaits, kurš tiek izmantots iespieddarba izgatavošanai. Parasti tiek apzīmēts ar cipariem: 4 + 0; 1 + 1; 4 + 4 utt. Pirmais cipars apzīmē krāsu skaitu uz vienas loksnes puses, bet otrais – uz otras.

krāsains attēls

(angļu val. *color picture*)

Attēls, kura izgatavošanā izmantots vismaz viens krāsains pigments, krāsa vai gaismas avots.

krāsains papīrs

(angļu val. *colored paper*)

Papīrs, kuram pievienota krāsviela, lai tas iegūtu noteiktu nokrāsu.

krāsas (toņa) piesātinājums

(angļu val. *saturation; color saturation*)

Hromatiskā krāstoņa atšķirība no gaišuma ziņā identiska ahromatiskā (pelēkā) krāstoņa. Poligrāfijā krāstoņa piesātinājumu mēra pēc

vienādi kontrastainām krāstoņu tabulām (piemēram, krāsu kataloga).

krāsas caurspiešanās

(angļu val. *color penetration*)

Iespiedkrāsas izspiešanās cauri papīram tā otrā pusē. Visbiežāk novērota, izmantojot krāsas, kuru sastāvā ir nežūstošas saistvielas – firnisi. Ja iespiedkrāsa pārāk intensīvi absorbējas substrātā, pasliktinās drukas kvalitāte.

krāsas dziļums

(angļu val. *color depth*)

Maksimālais krāsas toņu vai pelēkā gradāciju skaits, kuru skenēšanas iekārta var nolasīt katram ievadāmajam pikselim. Jo lielāks krāsas dziļums, jo smalkākas krāsu attēla detaļas skeneris var nolasīt. Lai iegūtu labas kvalitātes attēlu, pietiek ar 12 bitu punkta dziļumu, bet augstas kvalitātes darbiem (piemēram, mākslas darbu reprodukcijām) tam jābūt ne mazākam par 24 bitiem.

krāsas izvelmēšana

(angļu val. *color picking*)

Vienmērīga iespiedkrāsas sadalīšana pa iespiedaparāta krāsu velmēm un cilindriem.

krāsas kopējā padeve

(angļu val. *ink feed; inking; ink setting*)

Parametrs, ko kontrolē pēc skalas kontrollaukiem ar 100% rastra punktu relatīvo laukumu. Šis mērījums ir būtisks, jo cilvēka acs uztver ne

tikai mehānisko, bet arī šķīetamo rastra elementu pieaugumu.

krāsas nazis

(angļu val. *ink knife*)

Elastīga tērauda plāksne vai plākšņu komplekts, ar kurām regulē padodamās iespiedkrāsas skāņa biezumu uz duktorcilindra virsmas.

krāsas noberšanās

(angļu val. *ink separation*)

Krāsas atdalīšanās no pilnīgi nožuvuša novilkuma pie vieglas berzes. Defekta iespējamie cēloņi: augsta papīra iesūktspēja, pārāk šķidra iespiedkrāsa. Ofseta drukas gadījumā – arī pārāk augsts skābes saturs mitrināšanas šķīdumā vai pārāk intensīva skābes padeve.

krāsas nostiprināšanās

(angļu val. *ink hardening*)

Žāvēšanas otrā fāze, kuras laikā krāsa žūst. Šim nolūkam var izmantot dažādus paņēmienus, piemēram, apstarot krāsu ar ultravioleto gaismu vai pievienot tai katalizatoru, kas veicina noturīgas plēves izveidošanos.

krāsas padeves regulēšana

(angļu val. *color feeder adjustment*)

Tehnoloģiska operācija, lai iespiedmašīnu sagatavotu drukai, kuras rezultātā uz krāsu aparāta duktorcilindra nonāk tieši konkrētai iespiedformai atbilstošs krāsas daudzums. Krāsas padevi regulē arī tirāžas drukas laikā, salīdzinot

novilkumus ar apstiprināto paraugu. Uz iespiedformas laukumiem, kuros ir daudz iespiedelementu, tiek padots vairāk krāsas nekā uz laukumiem, kuros ir vairāk neiespiežamo elementu, tāpēc krāsas slāņa biezums dažādās duktorcilindra vietās atšķiras.

krāsas piesātinājums

(angļu val. *saturation; color strength*)

Iespiedkrāsas blīvums.

krāsas sublimācija

(angļu val. *ink sublimation*)

Īpašība, kas nosaka krāsas nostiprināšanās procesa ātrumu uz iespiedvirsmas. Jo augstāka ir sublimācijas pakāpe, jo ātrāk nostiprinās iespiedkrāsas.

krāsas šķīdinātājs

(angļu val. *ink solvent; ink medium*)

Viela, kas krāsās veic šķīdināšanas funkciju.

krāsas uzsūkšanās spēja

(angļu val. *absorption*)

Iespiedkrāsas spēja iesūkties papīrā. Nodrukātās krāsas žāvēšanas pirmajā fāzē papīrā iesūcas krāsas sastāvā esošā eļļa. Ja papīrā iesūcas arī pigments, samazinās toņu blīvums.

krāsas-ūdens balanss

(angļu val. *ink-water balance*)

Līdzsvarota attiecība starp krāsas un mitrināšanas šķīduma daudzumu, kas tiek uzklāts uz

iespiedformas ofseta drukas laikā, lai nodrošinātu optimālu novilkuma kvalitāti. Krāsas-ūdens balanss ir atkarīgs no daudziem faktoriem: iespiedmašīnas darba ātruma, konstrukcijas, gaisa mitruma un temperatūras ražošanas telpās, iespiedkrāsas struktūras un īpašībām, iespiedformas īpašībām, mitrināšanas šķīduma un krāsas sastāva un uzklāšanas veida, kā arī apdrukājamā materiāla īpašībām.

krāstonis

(angļu val. *shade; color tinge; color tone*)

1. Redzes sajūta, ko rada noteikta garuma redzamās gaismas viļņi; gaismas tonis; arī redzes priekšstats, kas tradicionāli tiek saistīts ar kādu priekšmetu vai vielu izskatu.
2. Virsmas īpašība, ko rada atstarotā gaisma; arī atsevišķs priekšmets, materiāls u. tml., ko raksturo šāda īpašība.
3. Vizuāla pazīme, kas piemīt vielai, ar ko pārklāj, piesūcina kaut ko, lai tas atstarotu vai absorbētu noteikta garuma gaismas viļņus; šādas vielas kārtā (uz virsmas); šāda viela, ko lieto tēlotājmākslā (parasti glezniecībā).

krāstoņa tīrība

(angļu val. *color tone purity*)

Lielums, kas raksturo to, cik ļoti krāstonis ir “piesārņots” ar ahromatisko starojumu. To izsaka kā atstarotās hromatiskās gaismas attiecību pret visu atstaroto gaismu. Šai īpašībai ir galvenā nozīme pilnkrāsu drukā, jo krāsu oriģināla atveidošanas kvalitāte ir atkarīga no CMYK krāsu kvalitātes, tāpēc CMYK krāstoņu īpašībām tiek

izvirzītas ļoti stingras prasības. Krāstoņa kvalitātes noteikšanas kolorimetriskā metode balstās uz trīskrāsu redzes teoriju, kas nosaka, ka jebkura krāstoņa starojums tiek iegūts, sajaucoties trim pamatkrāsām – sarkanajai, zilajai un zaļajai.

krāsu (uzklāšanas) secība

(angļu val. *color sequence; printing sequence*)

ISO standartā noteikta krāsu uzklāšanas secība – CMYK. Drukājot citā secībā, var iegūt stipri atšķirīgu rezultātu, ko rada pārklāšanās (*trapping*).

krāsu aparāta padeves veltnītis

(angļu val. *ductor roller*)

Cilindrs, kas griežoties paņem iespiedkrāsu (mitrināšanas šķīdumu) no krāsu kastes (mitrināšanas šķīduma kastes).

krāsu aparāts

(angļu val. *inking unit*)

Iespiedmašīnas mezgls, kurā krāsa tiek sagatavota uz uzklāta uz iespiedformas. Parasti sastāv no gumijas velmju sistēmas, un dažādu diametru metāla cilindriem.

krāsu aplis

(angļu val. *color circle; color wheel*)

Noslēgta krāstoņu rinda, kurā tie cits no cita atšķiras pēc nokrāsas. Nokrāsas krāsu aplī mainās pakāpeniski atbilstoši spektra secībai un noslēdzas ar purpura krāstoņiem.

krāsu atveides metode

(angļu val. *rendering intent; color rendering intent*)

ICC krāsu vadības sistēmās, pārrēķinot krāsu koordinātas no vienas krāsu telpas otrā, tiek norādīta arī krāsu atveides metode jeb mērķis, nolūks, algoritms. Tā ir instrukcija, ko darīt ar krāsu vērtībām, kuras iekārtu, materiālu vai procesu dēļ nav iespējams precīzi attēlot otrā krāsu telpā. ICC standarts paredz četras dažādas metodes – absolūtā kolorimetriskā, relatīvā kolorimetriskā, uztveres un piesātinājuma metode. Tās būtiski atšķiras ar niansēm, kuras nosaka krāsu telpu pārveidošanu.

krāsu dalīšana

(angļu val. *color separation*)

Tehnoloģisks paņēmieni krāsaina oriģināla (attēla) sadalīšanai atsevišķos vienkrāsu viena mēroga attēlos, izmantojot krāsu filtrus vai selektīvus gaismas avotus.

krāsu diapazons

(angļu val. *color range*)

Trīsdimensiju telpas apgabals, kas iekļauj visas gaismu neizstarojoša priekšmeta krāsas (arī balto un melno) vai starojuma avotus (arī balto gaismu).

krāsu gamma

(angļu val. *color gamut*)

Krāsu diapazona raksturojums krāsu telpas modelī. Krāsu gamma tiek noteikta, pārveidojot

attēlu no viena modeļa citā, un nosaka pārveides funkcijas veidu (toņu līknes). Ja krāsa pārsniedz gammas robežas, tā tiek nomainīta pret blakus esošo. Krāsu gammas vērtības tiek izteiktas ar koeficientu. Vislielākā krāsu gammas vērtība ir LAB, bet vismazākā – CMYK krāsu telpai. RGB modeļa gammas vērtība ir lielāka nekā CMYK, bet mazāka nekā LAB modeļa vērtība.

krāsu harmonija

(angļu val. *color harmony*)

Estētiska krāsu uztveres kategorija, kas atzīta par skaistuma sinonīmu un kritēriju.

krāsu jaukšana

(angļu val. *color mixing*)

Jaunu krāstoņu vai nokrāsu radīšana, savienojot divas vai vairākas krāsas.

Ir trīs krāsu jaukšanas veidi:

- 1) aditīvā sintēze;
- 2) subtraktīvā sintēze;
- 3) autotipiskā sintēze.

krāsu kaste; iespiedkrāsas kaste

(angļu val. *ink fountain; ink box; ink tub; ink tray*)

Iespiedkrāsas krāsu aparāta padeves sistēmas daļa, kurā iespiekrāsa atrodas pirms padošanas uz izvelmēšanas sistēmu. Parasti tas ir garens rezervuārs, kura apakšējā daļā ievietots pieguļošs cilindrs un lokana tērauda plāksne vai plākšņu komplekts (krāsu nazis), kas regulē krāsas padevi uz duktorcilindru.

krāsu katalogs

(angļu val. *color catalog*)

Sistematizēts dažādu krāstoņu paraugu (etalonu) komplekts, kas paredzēts krāstoņu salīdzināšanai, norādīšanai, analīzei utt.), tās vizuāli salīdzinot vienādā apgaismojumā. Krāstoņa parauga novērtēšana notiek, piemeklējot tam maksimāli atbilstošu krāstoni no krāsu kataloga.

krāsu kontrasts

(angļu val. *color contrast*)

Uztveres īpatnība un cilvēka acs spēja izšķirt objektus atkarībā no uztveres nosacījumiem (fona, kustības, novietojuma). Pie vienāda krāsu kontrasta ar acīm redzamā atšķirība pastiprinās, ja tiek salīdzinātas papildinošās vai tām tuvās krāsas, piemēram, zilā un dzeltenā, oranžā un gaišzilā, purpursarkanā un zaļā. Krāsu kontrasts uztveres ziņā ir līdzīgs spilgtuma kontrastam: detaļa izskatās gaišāka uz tumša fona, un tumšāka – uz gaiša fona. Pastāv arī parādība, ko sauc par secīgu krāsu kontrastu: pavēršot skatienu no vienas krāsas detaļu uz citas krāsas detaļu, apskatāmās detaļas krāsa it kā nobīdās uz tā attēla laukuma pusi, kurš tika apskatīts pirms tam.

krāsu korekcija

(angļu val. *color correction*)

Reproducējamā attēla krāsas raksturojumu maiņa tā sagatavošanas un iespiešanas laikā.

krāsu modelis

(angļu val. *color mode; color model*)

Matemātisks noteiktu krāsu telpas īpašību apraksts.

krāsu paraugnovilkums

(angļu val. *color proof*)

Krāsu attēla iegūšana uz materiāla nesēja vai krāsu monitora kontroles nolūkā. Izšķir analogos (rastrētus), pustoņu (digitālos) un ekrāna paraugnovilkumus.

krāsu pārnese

(angļu val. *color reproduction*)

Psihologiski precīzs krāstoņu un nokrāsu atveidojums uz novilkuma, salīdzinot attēlus vienādā apgaismojumā.

krāsu pārveidošana

(angļu val. *color conversion*)

Datografikā – attēla pārveidošana no vienas krāsu telpas citā.

krāsu pielaide

(angļu val. *color tolerance*)

Lielums, kas nosaka pieļaujamo atkāpi no ofseta drukas standarta vai pasūtītāja prasībām katrā konkrētā gadījumā.

krāsu sakritība

(angļu val. *registration; color registration; coincidence of color*)

Drukas kvalitātes rādītājs, ko nosaka, kontrolējot uz novilkuma nodrukātos sakritības krustus – smalkas perpendikulāras krusteniskas līnijas. Jo mazāks ar dažādām krāsām iespiesto krustu izkļiedējums, jo precīzāka ir iespiesto krāsu sakritība. Pie ideālas krāsu sakritības uz novilkuma ir redzams tikai melns krusts, kuru apskatot ar lupu, var saredzēt krāsainas maliņas – nelielu dažādu krāsu krustu nobīdi.

krāsu sintēzes likumi

(angļu val. *color synthesis laws*)

Zinātniskās krāsu sintēzes teorijas pamatlīkumi, kurus 1853. gadā formulējis Hermans Grasmans (*Hermann Günther Grassmann*).

1. Trijādības likums – jebkura krāsa ir izsakāma ar trim lineāri neatkarīgām krāsām. Lineārā neatkarība nozīmē, ka nevienu no šīm krāsām nevar iegūt, saliekot kopā pārējās divas.
2. Nepārtrauktības likums – pie nepārtrauktām starojuma izmaiņām krāsa mainās tikpat nepārtraukti. Nav tādas krāsas, kurai nevarētu piemeklēt neierobežoti tuvu krāsu.
3. Aditivitātes likums – starojuma kombinācijas krāsa ir atkarīga tikai no tā krāsām, nevis no spektrālā sastāva. Šie trīs likumi uzskatāmi parādās krāsu pustoņu attēlu sintēzē uz novilkuma jebkurā drukas tehnoloģijā.

krāsu skala; kontrolskala

(angļu val. *color bar; control wedge; color control strip*)

Testa elementi, kas paredzēti atsevišķu poligrāfiskās ražošanas tehnoloģisko procesu kontrolei un iespējamo kvalitatīvo un kvantitatīvo noviržu novēršanai. Tā sagatavošanas procesos var tikt novērtēta attēlu atveidošanas gradācijas precizitāte, rastrēšanas kvalitāte, attēlojamo optisko blīvumu intervāli; formu procesos – optimāls ekspozīcijas laiks un rastra elementu izmēra novirzes; drukas procesos – rastra elementu izkropļojumi, “pelēkā balansa” novirzes, krāsu sakritība uz novilkuma utt. Kontrolskalu var izgatavot no papīra, plēves, fotofilmas un citiem nesējiem, tās var būt arī elektroniskas.

krāsu telpa

(angļu val. *color space*)

Matemātiskais modelis, kas apraksta krāsas, kuras spēj atveidot viens vai otrs drukas process. Krāsu telpa palielinās līdz ar krāsu dziļuma palielināšanos.

krāsu teorija

(angļu val. *color theory*)

Zinātnes nozare, kas pēta jautājumus, kas saistīti ar fiziku (optiku) un redzes fizioloģiju, krāsu uztveres psiholoģiju, mērījumu un krāstoņu atveidošanas tehnikas teorētiskos pamatojumus.

krāsu vadība; krāsu pārvaldība

(angļu val. *color management*)

Sistematizēta darbība, kas ļauj veikt monitora, skeneru un krāsu printeru, kā arī ārējo ierīču kalibrēšanu. Piemēram, izmantojot krāsu vadības sistēmu, skenera dati tiek pārvērsti standarta vērtībās. Lai krāsu izdrukām būtu laba kvalitāte, dati tiek attiecīgi sakārtoti.

krāsu vadības sistēma

(angļu val. *color management system*)

Programmu, metožu, pārveides un mērierīču sistēma iekārtas profilu korektai pārveidošanai citu iekārtu krāsu telpās ar minimāliem zaudējumiem.

Standartizētu krāsu vērtību noteikšana ļauj saskaņoti pārcelt krāsu no jebkuras ražošanas sistēmas iekārtas uz citu, ja:

- 1) attēli tiek iegūti no dažādām ievades iekārtām, dizaineriem utt., kuri tos ievada, izmantojot nekontrolētas metodes un tehnoloģijas;
- 2) attēli tiek apstrādāti uz dažādu ražotāju monitoriem;
- 3) iespieddarbi ir daudzveidīgi un iespiedformas tiek izgatavotas dažādās tehnoloģijās, izmantojot dažādu veidu iekārtas, tirāžas druka notiek uz dažādām iespiedmašīnām vai ar dažādu papīru un iespiedkrāsām. Tā neatrisina pilnīgi visas attēlu sagatavošanas problēmas, bet noteikti ir noderīga un ekonomiski izdevīga.

krāsu velme

(angļu val. *inker; form (plate) inking roller*)

Metāla serdenis, uz kura uzklāta elastīga polimēra kārtā, kas paredzēts iespiedkrāsas uzklāšanai uz iespiedformas. Velmju virsmai jābūt gludai, bez iespiedumiem, skrāpējumiem vai citiem defektiem. Tām jābūt atbilstoši cietībai, tās nedrīkst uzsūkt (absorbēt) iespiedkrāsu un organiskos šķīdinātājus, drupt un plaisāt.

krāsviela

(angļu val. *colorant*)

Ķīmisks savienojums, kas intensīvi absorbē daļu no redzamās gaismas spektra (tātad ir krāsaini) un ar ko ir iespējams nokrāsot dažādus materiālus. Parasti par krāsvielām sauc ūdenī šķīstošas krāsojošas vielas. Vielas, kuras nešķīst iekrāsojamā vidē, sauc par pigmentiem. Krāsvielas galvenokārt ir organiskas vielas. Tās saista gaismas enerģiju un pārveido to galvenokārt siltumenerģijā. Ir arī tādas krāsvielas, kuras sava ierosinātā stāvokļa enerģiju spēj atdot citām vielām vai arī izstarot to cita (vienmēr lielāka) viļņa garuma gaismas veidā (sk. fotoluminiscence). Īpašu grupu veido pārtikas krāsvielas, ko lieto pārtikas produktu izskata uzlabošanai un kam parasti ir E piedevas numurs.

kreppapīrs

(angļu val. *crape paper*)

Elastīgs papīrs, kurā ražošanas laikā tiek veidotas smalkas gareniskas ieloces. Tiek lietots dekoratīviem un sanitāri higiēniskiem mērķiem, arī kā izolācijas materiāls.

krils

(angļu val. *crill*)

Smalkas brīvas celulozes šķiedras, kas izdalās no kopējās ķīmiskās celulozes masas malšanas laikā.

krītpapīrs

(angļu val. *coated paper*)

Papīra veidi ar gludu virsmu, kas nodrošina labākus drukas apstākļus. Papīra virsma tiek pārklāta ar saistvielu un pigmenta kārtu, kas to izlīdzina un padara piemērotāku apdrukāšanai.

krusti; piekārtošanas

(angļu val. *make-ready cross*)

Drukas kvalitātes kontroles zīmes uz fotoformas vai iespiedformas divu taisnā leņķī sakrustotu, īsu līniju veidā. Paredzētas, lai novērtētu piekārtošanas precizitāti uz iespiedloksnes un kontrolētu krāsu savstarpējo savietošanu drukas laikā. Uz katras krāsdalītas fotoformas vai iespiedformas piekārtošanas krusti atrodas vienā un tajā pašā vietā un ir simetriski novietoti iespiedloksnes apgriežamajā daļā, kas pēc apgriešanas tiek utilizēta.

kserogrāfija

(angļu val. *xerography*)

Bieži izmantots elektrofotogrāfijas nosaukums par godu firmai *Xerox*, kas to patentēja. Pulverveida attēls, kas iegūts uz gaismjutīga materiāla, tiek pārnests uz papīra un nostiprināts uz tā ar temperatūras un spiediena palīdzību.

ksilogrāfija

(angļu val. *wood cut*)

1. Augstspiedes iespiedums no šķērsšķiedras koka dēļa, kurā izgredti neiespiežamie laukumi, atstājot izvirzītu iespiežamo attēlu.
2. Iespieddarbs – novilkums no attēla, kas iegravēts koka dēlī.

kvēpi

(angļu val. *soot*)

Oglekli saturošu organisku vielu termiskās sadalīšanās produkts, melns, smalki disperss pulveris, ko izmanto kā pigmentu melnās iespiedkrāsas izgatavošanai. Kvēpus iegūst, nepietiekamā skābekļa klātbūtnē dedzinot organiskās izejvielas – naftas dabasgāzi, šķidros naftas produktus, sveķainas koku šķirnes u. c. Kvēpi ir pilnīgi gaismas necaurļaidīgi, ķīmiski inerti, nešķīst ūdenī un citos šķīdinātājos un viegli sajaucas ar saistvielām un jebkurām iespiedkrāsām. Kvēpu trūkums ir to spēja palēnināt krāsas žūšanu un brūngana nokrāsa, ja krāsa tiek klāta plānā kārtā. Šos trūkumus var novērst, iespiedkrāsai pievienojot sikatīvu un piešķirot zilu nokrāsu.

K

ķīmiskā celuloze

(angļu val. *chemical pulp*)

Papīra izejviela, kas tiek iegūta, celulozes šķiedras no koksnes atdalot ar ķīmisku savienojumu palīdzību.

ķīmiski mehāniskā celuloze

(angļu val. *chemi-mechanical pulp; CMP*)

Mehāniskā celuloze, kuras iegūšanai kombinē termomehānisko iegūšanas veidu un termisko apstrādi ar ķīmiskiem savienojumiem. Ķīmiski mehāniskā celuloze saglabā mehāniskās celulozes labās īpašības.

ķīmiski mehāniskā koksnes masa

(angļu val. *chemi-groundwood*)

Ķīmiski mehāniskā celuloze, kuru iegūst, samalot koksni.

ķīmiski termomehāniskā celuloze

(angļu val. *chemi-termomechanical pulp; CTMP*)

Ķīmiski termomehāniskās celulozes ražošanai ir ļoti augsta produktivitāte. To iegūst, termiski apstrādājot koksnes šķeldu kopā ar ķīmikālijām vai arī pēc pirmapstrādes ar ķīmikālijām defibrējot.

ķīpa

(angļu val. *bale*)

Iepakojuma mērvienība lokšņu papīram, kartonam vai lokšņu celulozei. Papīra ķīpas masa ir no 35 līdz 200 kg, kartona – līdz 500 kg.

L

laidiens

(angļu val. *run*)

Poligrāfijā – vienreizēja apdrukājamā materiāla kustība cauri iespiedmašīnai neatkarīgi no tās uzbūves shēmas un krāsu sekciju daudzuma.

laka

(angļu val. *coating; varnish*)

Iespiedprodukcijas apstrādei izmantojams organiskajos šķīdinātājos vai ūdenī izšķīdinātu vielu šķīdums, kurš sacietējot rada caurspīdīgu viendabīgu plēvi. Laku uz novilkumiem uzklāj speciālās lakošanas iekārtās vai iespiedmašīnu lakošanas sekcijās. Lakas uz ūdens bāzes var uzklāt ofseta iespiedmašīnas krāsu iespiedsekcijā.

laka uz šķīdinātāju bāzes

(angļu val. *solvent based varnish*)

Uz gaistošo šķīdinātāju (piemēram, spirta, acetona) bāzes veidota laka.

lakbenzīns

(angļu val. *white spirit*)

Naftas produkts, šķīdinātājs, caurspīdīgs bezkrāsains šķīdums, ko poligrāfijā izmanto krāsu un mitrināšanas velmju un citu iespiedmašīnas sastāvdaļu mazgāšanai.

lakošana

(angļu val. *varnish; coating; lacquering*)

Pārklāšana ar laku, pēcapstrādes operācija, kas mūsdienās bieži tiek veikta reizē ar iespiešanu. Lakošanai ir gan dekoratīva, gan aizsargfunkcija. Laka aizsargā nenožuvušu iespiedkrāsu un piešķir iespieddarbam spīdumu.

laminators; laminēšanas mašīna

(angļu val. *filminator*)

Iekārta daudzslāņu materiāla izgatavošanai.

lamināts

(angļu val. *laminated*)

Polimēra materiāla plēve, ko piespiežot pielīmē pie novilkuma (auksti laminēta) un/vai karsē (karsti laminēta), lai sargātu pret apkārtējās vides iedarbību un uzlabotu iespieddarba izskatu.

laminēšana (iespieddarba)

(angļu val. *lamination*)

Jau nodrukātu iespieddarbu apstrādes paņēmiens – materiāla (papīra, kartona u. c.) vienas vai abu virsmu pārklāšana ar polimēru līmi vai termolīmi, pielīmējot speciālu plēvi, kas var būt matēta, glancēta, plāna vai bieza utt. Plēve iespieddarbam piešķir spīdumu, stingrību un uzlabo tā izturību pret apkārtējās vides iedarbību. Ir vairāki laminēšanas veidi: karstais, aukstais u. c. Process tiek veikts ar speciālu iekārtu – laminatoru. Laminātu var uzklāt no vienas vai abām loksnes pusēm, ar līmi vai bez tās.

lapa (grāmatas; burtnīcas utt.)

(angļu val. *sheet*)

Papīra loksnes daļa, kas atbilst gatava izstrādājuma izmēram.

lappuse

(angļu val. *page*)

Lapas viena puse (grāmatā, burtnīcā u. tml.).

lappuses formāts

(angļu val. *page format*)

Lappuses izmērs platumā un augstumā.

lappuses kompozīcija

(angļu val. *page composition*)

Grāmatas lappuses iekārtošana, ievērojot optimālas teksta un brīvo laukumu proporcijas.

lappuses mala

(angļu val. *margin*)

Neapdrukāts laukums ap teksta salikuma spoguļi lappusē. To lielums ir atkarīgs no spoguļa un izdevuma formāta. Katrai lappusei ir četras malas – augšējā, apakšējā, iekšējā un ārējā.

lasāmība

(angļu val. *legibility; readability*)

Rakstītā vai iespiestā teksta uztveres sarežģītība, t. i., teksta lingvistisko elementu kopums, to mījsakarības grafiskais attēlojums, kas ļauj šo tekstu izprast vai neizprast, optimāli ātri lasīt vai nelasīt, rada vēlēšanos lasīt vai nelasīt.

laušanas koeficients

(angļu val. *refractive index*)

Koeficients, kas rāda, cik reižu samazinās elektromagnētisko viļņu fāzes ātrums attiecībā pret šī paša viļņa ātrumu vakuumā (gaismas ātrumu).

lazūrlaka

(angļu val. *varnish glazing*)

Daļēji caurspīdīga laka, kas veido nevienmērīgu klājumu – lazējumu.

lāsums; raibums; lāsumainība

(angļu val. *mottle*)

Vienādtoņa laukuma apdrukas nevienmērība, raibums, plankumainība utt., kas, rūpīgi ieskatoties 100% tīras krāsas pārklājumā, bieži vien redzama pat ar neapbruņotu aci. Visbiežākais defekta iemesls ir papīra īpašības, bet lāsumainību ietekmē arī spiediens, krāsa un mitrināšanas šķīdums, ofseta gumijas un velmju kvalitāte un citi faktori.

lāzera perforācija

(angļu val. *laser perforation*)

Izmantojot lāzerus un perforējot dažādos leņķos, var iegūt dažādu tipu un izmēru lāzerperforāciju: dokumentu sērijas numurus, smalkas lāzerperforētas līnijas, ornamentus vai attēlus; fotogrāfiju – sekundāru attēlu, kas redzams caurejošā gaismā; lāzerperforējumu ar slīpskata efektu (TLI® – *Tilted Laser Image*), burtus.

lāzerablācijas iespiedformas

(angļu val. *laser ablation plate*)

CtP iespiedformas, ko, izmantojot relatīvi jaudīgu lāzeru, izgatavo no bezprocesa lāzerablācijas iespiedplatēm. Iespiežamos un neiespiežamos elementus iegūst, attiecīgi iztvaicējot vai izdedzinot plates virsējo slāni. Vienīgais lāzerablācijas iespiedpašu ražotājs ir firma *Prestek*.

lāzerdruka

(angļu val. *laser printing*)

Elektrofotogrāfiski procesi, kas tiek izmantoti lāzerprinteru darbībā. Attēlus drukā uz substrāta, izmantojot toneri, tāpat kā parastos fotokopētājos. Lāzerdruka ir viens no paņēmieniem, kā aizsargātos dokumentos iestrādāt biogrāfijas datus, fotoattēlus, parakstus.

lāzergravējums

(angļu val. *laser engraving*)

Attēlu un tekstu gravējums polimēra materiāla laminātos vai kartēs, izmantojot lāzeru. Lāzergravējumos datus ieraksta, dedzinot (karbonizējot) slāņus, kas ir jutīgi pret lāzera stariem (PVC jeb polivinilhlorīds) vai ir gaismjūtīgi (PC jeb polikarbonāts). Lāzera staru radītu dziļumu var regulēt. Izmanto šādus tehniskus paņēmienus: iekšējs (konkrētu slāņu) gravējums; zemāku slāņu dedzināšana caur caurspīdīgiem (pret lāzera stariem nejutīgiem) virskārtas slāņiem.

lāzergravēšana

(angļu val. *laser engraving*)

Attēla veidošana uz formu materiāla, kā gravēšanas instrumentu izmantojot lāzera starojumu. Izmanto ofseta un dobspiedes iespaidformu, kā arī klišeju un spiedogu izgatavošanai.

lāzerprinteris

(angļu val. *laser printer*)

Elektrostatiskais printeris, kurš attēla izveidošanai uz papīra izmanto elektriski pretēji uzlādētas krāsvielas (tonera) daļiņas. Pie šī tipa pieskaitāmi arī šķidro kristālu un gaismas diožu printeri.

lāzers

(angļu val. *laser*)

Abreviatūra no angļu *light amplification by simulated emission of radiation*. Gaismas pastiprināšana piespiedu izstarošanas rezultātā; koherents starojuma avots, kas nodrošina ļoti tievu gaismas staru ar pastāvīgu viļņa garumu. Poligrāfijā lāzerus lieto iespaidformu izgatavošanai CtP iekārtās, kā arī klišeju un spiedogu gravēšanai.

LCD; LCD displejs; LCD monitors

(angļu val. *LCD; liquid crystal display*)

Plāns šķidro kristālu ekrāns, ko visbiežāk izmanto monitoros un dažādās pārnēsājamās ierīcēs (portatīvajos datoros, mobilajos telefonos, digitālajos pulksteņos, plaukstdatoros u. c.) mazā enerģijas patēriņa dēļ. Šo ekrānu darbības pamatā ir šķidro kristālu spēja griezt gaismas polarizācijas plakni, kas ir atkarīga no šķidro kristālu šūnai pieliktā sprieguma.

LEAN ražošana

(angļu val. *lean manufacturing; lean production*)

Metode organizācijas darbības efektīvizēšanai, kuras mērķis ir samazināt darbības, kurām nav pievienotās vērtības, un atbilstošos resursus (laiks, cilvēki). Saskaņā ar šo pieeju vērtība nozīmē darīt to, kas ir nepieciešams klientiem, darīt tad, kad tas ir nepieciešams, un darīt tik lielā apmērā, cik tas ir nepieciešams.

liece

(angļu val. *bend*)

Deformācijas veids, kurā ārējo spēku vai temperatūras iedarbībā izliecas ķermeņa garums.

lielformāta darbi

(angļu val. *wide format*)

Uz lielformāta printeriem izgatavoti iespieddarbi, galvenokārt āra un iekštelpu reklāmas.

lielformāta printeris

(angļu val. *large format printer*)

Ierīce datu pārveidei un izvadei grafiskā formā uz papīra, plēves, plastikāta un citiem materiāliem. Drukas iekārta, ar kuru tiek printēti lielformāta drukas darbi (lieli, krāsaini attēli u. tml).

lietišķā grafika

(angļu val. *business graphics*)

1. Rūpniecības izstrādājumu, pārtikas preču un citu veidu iepakojuma mākslinieciskais noformējums.

2. Lokšņu izdevumu grupa ar sadzīvisku pielietojumu – ekslibri, etiķetes, pastmarkas u. c.

lignīns

(angļu val. *lignin*)

No latīņu *lignum* 'koks'. Koksnes masas sastāvdaļa, kas tai piešķir cietību. Jaunas šūnas ir mīkstas, jo tajās nav lignīna. Lignīns ir ļoti nestabila viela, ko grūti no koksnes izdalīt. Lignīna saturs koksnē ir līdz 30%. Jo celulozē ir vairāk lignīna, jo tā ir tumšāka un cietāka. Celulozi, kas satur maz lignīna, sauc par mīkstu, tai piemīt mazāka stiprība.

liknis

(angļu val. *composing stick*)

Tainstūrņveida 2–3 mm bieza tērauda, cinka, misiņa vai alumīnija plātne, kurai priekšmala taisnā lenķī atliekta uz augšu, bet otra mala veido likņa pamatni. Taisnlenķa labajā malā piestiprināta gala sieniņa, kreisajā malā tā ir pārbīdāma, ar uznavu tā aptver metāla taisnlenķi, bet ar īpaša rokturīša palīdzību ir nostiprināta noteiktā attālumā no nekustīgās gala sieniņas. Izmanto rokas salikumā burtstabiņu salikšanai un rindu izslēgšanai.

linearizācija

(angļu val. *linearization*)

Kalibrēšanas process, lai nodrošinātu imidžsetera vai formu plašu eksponētāja stabilu darbību. Izmantojot gradācijas testu un programmatūru, tiek izveidota gradācijas līkne, kas ar

iepriekšējas kompensācijas līknes palīdzību ļauj kompensēt rasta punktu izmēru novirzes.

linogravūra; linogrebums; linogriezums

(angļu val. *linoleum engraving (print); linoprint; linocut*)

Iespiedums no linoleja, kurā izgrieztas neiespiežamās vietas, atstājot reljefu iespiežamo attēlu.

Linotips™

(angļu val. *Linotype; Line-o-type*)

Salikšanas un rindu atliešanas mašīna monolītu salikuma rindu izgatavošanai.

litera; burtstabiņš

(angļu val. *letter*)

Stienītis, kura galā ir burta vai citas zīmes spoguļattēls tipogrāfiskam iespiedumam. Metāla, plastmasas vai koka burtstabiņš.

litogrāfija

(angļu val. *lithograph; lithographic printing*)

1. Drukas veids, kurā zīmējums tiek veidots uz speciāla litogrāfiskā akmens (vai uz metāla plāksnes ar līdzīgām īpašībām) ar treknu vielu, bet nedrukājamās laukumus samitrina, lai tie neuzņemtu krāsu. Litogrāfijas tehnikā var ļoti labi atveidot zīmuļa zīmējumus un akvareļus ar smalkām krāstoņu pārejām.
2. Iespieddarbs, kurš nodrukāts litogrāfijas tehnikā.

litoofseta iespiedkrāsas

(angļu val. *litho offset printing inks*)

Iespiedkrāsas litogrāfijas vai ofseta iespiedkrāsas tehnoloģijai, kas satur ūdensizturīgus pigmentus un lakas. Litoofseta krāsas nedrīkst klāties uz iespiedformas neapdrukājamajiem elementiem un emulgēt mitrināšanas šķīdumā.

līdzautorība

(angļu val. *co-authorship*)

Divu vai vairāku personu (līdzautoru) sadarbība kopīga darba veidošanā. Attiecības starp līdzautoriem nosaka vienošanās, t. sk. izdevniecības līgums.

Izšķir:

1) dalīto līdzautorību, kurā katrs no līdzautoriem strādā pie noteiktām kopīga darba daļām, kuras var tikt izmantotas arī atsevišķi un uz kurām autori saglabā savas autortiesības; 2) nedalītā līdzautorība, kurā nav iespējams atdalīt katra līdzautora ieguldījumu kopējā darbā.

līdzautors

(angļu val. *co-author*)

Viens no autoriem (autoru kolektīva dalībnieks) darbam, kuru kopīgi radījuši vairāki autori (autoru kolektīvs).

līdzināšana

(angļu val. *alignment*)

Papīra lokšņu, novilkumu vai burtnīcu izlīdzināšana rīsē pēc pareizajām malām.

līdzināšanas iekārta

(angļu val. *alignment unit*)

Iekārta papīra lokšņu līdzināšanai rīsē, izmantojot vibrācijas metodi.

līkloču locījums; leporello; zigzags

(angļu val. *leporello; leporello fold*)

Paralēls loksnes locīšanas veids, to lokot paralēlos pretējos virzienos.

līkņošana; nolīkņošana; pārvēršana līknēs

(angļu val. *outline; curves; covert to curves*)

Teksta (burtu, simbolu utt.) pārvēršana vektoru objektos, ko veic ar drukas failiem, lai nodrošinātos pret fontu aizvietošanu, izskata un izvietojuma maiņu un nodrošinātu teksta atbilstību sākotnējam dizainam.

Pārvēršana līknēs tekstu padara par grafisku objektu, kuru var neierobežoti palielināt, samazināt (noderīgi logotipiem), ļauj failu atvērt citā datorā, saglabājot burtu izskatu. Taču pēc pārvēršanas līknēs tekstu vairs nevar labot, tāpēc noteikti jā saglabā kopija ar rediģējamu tekstu gadījumam, ja nepieciešami labojumi vai citas izmaiņas.

līme

(angļu val. *glue; adhesive*)

Vielu kompozīcija, kas spēj savienot materiālus, radot adhēziju. Līmi gatavo no dabīgām vai sintētiskām izejvielām vai to savienojumiem. Poligrāfijā līmi lieto grāmatu bloku

sastiprināšanai un vākošanai, kā arī bezšuves iesējumu izgatavošanai.

līmes iekļūšana starp grāmatas bloka lapām

(angļu val. *glue penetration between book pages*)

Līmes caursūkšanās starp grāmatas bloka lapām, tostarp diegu caurumos, kas pasliktina grāmatas atvēršanu.

līmes prese; līmprese; līmspiedne

(angļu val. *size press*)

Papīrmašīnas daļa – cilindriska spiedne papīra mašīnas žāvēšanas nodalījumā, kura papīra lentē iestrādā pildvielas un/vai pārklājumu.

līmes sējums; bezšuve

(angļu val. *perfect binding; glue setting*)

Iesiešanas veids, kurā izmanto līmēšanu vai termodieģus.

līmēšanas mašīna

(angļu val. *perfect binder*)

Iekārta grāmatu bloku līmēšanai.

līmētais iesējums

(angļu val. *adhesive binding; paperbound; soft cover*)

Grāmatas iesējums, kas tiek izgatavots, salīmējot grāmatas (žurnāla, brošūras utt.) muguriņu. Līmēta grāmata parasti ir mīkstajos vākos (vāki no biežāka papīra vai kartona) un tiek saukta par mīksto sējumu.

līm lente

(angļu val. *adhesive tape*)

Caurspīdīga profesionāla montāžas līm lente.

līnijgrafika; grafika; zīmējums

(angļu val. *line art*)

Attēls, kas veidots no līnijām, neizmantojot krāstoņus. Līnijgrafika var būt jebkurā krāsā, taču tā ir monohroma un uzsver formu un kontūru, nevis krāsu, toni vai tekstūru. Pirmsfotogrāfijas laikmetā līnijgrafika bija galvenais ilustrāciju veids poligrāfijā – melna krāsa uz balta papīra. Ar iesvītrojumu var simulēt arī pelēkos toņus.

līpamība

(angļu val. *adhesive strength*)

Iespiedkrāsas īpašība, kas raksturo tās spēju pielipt pie apdrukājamā materiāla.

locījuma atzīme; locījuma iezīmēšana

(angļu val. *fold mark*)

Atzīmes, ko pirmsdrukas sagatavošanas procesā saliek uz loksnes, lai atvieglotu locīšanu. Integrētā darbplūsmā locījuma zīmes uz iespiedloksnes automātiski saliek izklājumu programmatūra, kā arī nodod šo informāciju tālāk CIP3/CIP4 failā, lai automatizētajās locīšanas mašīnās atvieglotu piekārtošanās procesu.

locījumu skaits

(angļu val. *fold number*)

Dubulto locījumu skaits, kuru papīrs var izturēt līdz pārplīšanai.

locīšana

(angļu val. *folding; gate fold; quarter fold*)

Papīra loksnes locīšana. Parasti to veic speciālās iekārtās, lokot lielākoties paralēli lokšņu vai papīra lentes malai.

locīšanas mašīna

(angļu val. *automatic folder; folder; folding device; folding machine*)

Iekārta nodrukātu vai tīru lokšņu locīšanai. Pēc konstrukcijas mēdz būt kasešu, nažu vai kombinētās locīšanas iekārtas. Kombinētajās locīšanas iekārtās noteiktā secībā izvietotas nažu un kasešu sekcijas.

locīšanas sekcija

(angļu val. *folding unit; folding section*)

Ruļļu iespiedmašīnas sastāvdaļa lokšņu nogriešanai no ruļļa un burtnīcu locīšanai.

lockauliņš

(angļu val. *folding bone*)

Instrumenti, kuru izmanto locījuma nostiprināšanai iesiešanas procesā.

logogramma

(angļu val. *logogram*)

Senajās rakstībās rakstu zīme, ar kuru apzīmē veselu vārdu.

logotips; logo

(angļu val. *logotype; logo*)

No grieķu *logos* 'vārds' un *typos* 'nospiedums'. Grafiska zīme, emblēma vai simbols, ko lieto teritoriāli veidojumi, komercuzņēmumi, organizācijas un privātpersonas, lai veicinātu savu atpazīstamību. Logotips sastāv no nosaukuma, kurš atspoguļo būtību stilizētu burtu vai ideogrammas veidā. Logotipi plaši tiek lietoti kā preču zīmes.

loksne

(angļu val. *sheet*)

Mērvienība izdevējdarbībā un poligrāfijā (autorloksne, papīra loksne, fiziskā iespiedloksne, uzskaites iespiedloksne u. c.).

loksne (papīra; kartona)

(angļu val. *sheet of paper*)

Taisnstūrveida papīra vai kartona produkts, kas pasūtītājam tiek piegādāts, sagriezts noteiktā formātā.

loksnes daļa

(angļu val. *part of sheet*)

Ar standarta papīra loksnes formāta attiecību pret papīra loksnes daļu izsaka brošūras vai grāmatas formātu. Piemēram, 70 × 100/16 vai 60 × 90/32 (60 × 90 ir iespiedloksnes formāts centimetros, un 32 ir loksnes daļa – 1/32). Parasti tiek izmantoti formāti, kas atbilst iespiedloksnes 1/8, 1/16 un 1/32 daļai. Loksnes daļa ir atkarīga no locījumu skaita.

lokšņu griešana; lokšņu sagriešana

(angļu val. *sheet cutting*)

Papīra lentes sadalīšana loksnes tipā lokšņu griešanas mašīnā, izmantojot šķērsriezumu vai leņķa griezumu.

lokšņu iespiedmašīna

(angļu val. *sheet printing machine*)

Iekārta, kas paredzēta vienkāršu vai daudzkrāsu drukai uz atsevišķām apdrukājamā materiāla (papīra, kartona, plastikātu, skārda u. c.) loksņēm. Lokšņu mašīnas iedala pēc drukas tehnoloģijas (augstspiede, ofsets, dobspiede u. c.), iespiedloksnes formāta, iespiešanas sekciju skaita (vienā laidienā iespiežamo krāsu skaita), iespiedaparāta konstrukcijas īpatnībām (gumija pret gumiju, trīscilindru, planetārās u. c.), iespiedformas veida (rotācijas, plakanspiedes), modulārās struktūras (sekciju, torņu tipa) u. c. Apdrukājams materiāls uz iespiedaparātu tiek padots pa atsevišķai loksnei. Mēdz būt lokšņu iespiedmašīnas ar ruļļu padevi, kurās pirms padeves uz pirmo mašīnas iespiedaparātu papīrs tiek sagriezts loksnes.

lokšņu izvadierīce

(angļu val. *sheet deliver; sheet delivery apparatus*)

Iespiedmašīnas mezgls, kurš paredzēts novilkumu saņemšanai pēc drukas un to novietošanai rīvē.

lokšņu locīšana (sarežģītās burtnīcas)

(angļu val. *sheet bending (complex fold)*)

Sarežģīto burtnīcu izgatavošanas tehnoloģiskā procesa sastāvdaļa. Sarežģītā burtnīca no vienkāršās atšķiras ar apjomu (4, 12, 24 lappuses), sarežģītu locījumu veidu (piemēram, salocītas kartes) vai burtnīcu konstrukcijas papildelementiem (priekšlapas, pēclapas, pielīmētas, uzliktas vai ieliktas ilustrācijas).

lokšņu locīšana (vienkāršās burtnīcas)

(angļu val. *sheet bending (just fold)*)

Vienkāršo burtnīcu izgatavošana. Vienkāršajai burtnīcai ir 8, 16 vai 32 lappuses, tās izgatavošanā izmanto viena, divu, triju un četru locījumu tehnoloģiju. Pirmais locījums veido loksnes divas daļas (četrus lappušu burtnīcu), bet nākamie dubulto loksnes daļas un lappušu skaitu burtnīcā. Ir trīs locījumu veidi: paralēlais, perpendikulārais un jauktais jeb kombinētais.

lokšņu padeve

(angļu val. *feeder; sheet feed*)

Iespiešanas vai apstrādes iekārtu sastāvdaļa, kas nodrošina apdrukājamā materiāla vai pusfabrikāta padevi nākamajam procesam.

lokšņu papīra sagatavošana

(angļu val. *sheet paper preparation*)

Tehnoloģiskā operācija, kas sastāv no vairākiem posmiem – lokšņu formāta un piegriešanas precizitātes pārbaudes, lokšņu virspuses un sieta puses noteikšanas, mitruma satura mērīšanas rīvē, papīra aklimatizācijas u. c.

lokšņu skaitītājs

(angļu val. *counter of prints*)

Ierīce iespiedlokšņu skaitīšanai, ko izmanto drukā un apstrādē.

lpi

(angļu val. *lpi (lines per inch); line screen*)

Rastra frekvences (liniatūras) mērvienība – līnijas uz collu. Tikai AM jeb lineārajam rastram.

lukss

(angļu val. *lux*)

No latīņu *lux* 'gaisma'. Apgaismojuma mērvienība (lx). Viens lukss ir viena kvadrātmetra lieļas virsmas apgaismojums uz to krītošā gaismas plūsmā, kura vienāda ar vienu lūmenu (lm).

lupa; palielināmais stikls

(angļu val. *loupe*)

Optiskā lēca, kas tiek izmantota, lai iegūtu kāda objekta palielinātu attēlu.

lupatu pusviela

(angļu val. *rag paper*)

Viena no vecākajām izejvielām augstvērtīga papīra, ko lieto tikai augstvērtīga papīra (papirosu un cigarešu papīrs, speciāls dokumentu, naudaszīmju, kartogrāfijas papīrs u. c.) ražošanai. Lupatas ir daudz dārgākas par koksni, un to iegūšanas avoti ir ierobežoti. Lupatu pusviela nodrošina papīra mehānisko izturību, elastību, tas kļūst izturīgāks pret mitrumu (mazāk deformējas), gaismas iedarbību un novecošanu.

Lupatas vispirms pārstrādā lupatu pusvielā un papīra kompozīcijā, to parasti lieto kopā ar celulozi. Kā izejvielu lupatu pusvielai izmanto tekstilrūpniecības atkritumus, šūšanas fabriku atgriezumus, virvju galus, novalkātus apģērba gabalus. Lupatas savākšanas vietā dezinficē, mazgā un šķiro, atsevišķi izdalot linu (jaunas, vecas, baltas, krāsainas), kokvilnas, kaņepāju, vilnas un citu materiālu lupatas.

lūmens

(angļu val. *lumen*)

Gaismas plūsmas mērvienība SI sistēmā. Viens lūmens (lm) ir gaismas plūsma, ko viena stereodiāna (sr) lielā telpas leņķī izstaro punktveida gaismas avots, kura gaismas stiprums ir viena kandela (cd).

LWC papīrs

(angļu val. *LWC paper; light weight coated paper*)

Zemas gramāžas krītīpapīrs, ko visbiežāk izmanto žurnālu drukai. Parasti piegādā ruļļos.

LZW datu kompresija

(angļu val. *LZW compression*)

Digitālo datu kompresijas veids, kas sniedz ievērojamu saspiedumu, nezaudējot kvalitāti.

M

madženta (purpurs)

(angļu val. *magenta (purple)*)

Purpursarkana poligrāfijas pamatkrāsa ar noteiktām spektrālām īpašībām. Nosaukums cēlies no Itālijas pilsētas Magenta nosaukuma. Šai spektra krāsai nav viena dominējošā viļņa garuma, bet gan ir divi maksimumi – sarkanajā un zilajā spektra daļā. Uz ekrāna madžentu veido sarkanā un zilā krāsa vienādās proporcijās; madžentas pigments absorbē zaļo krāsu, bet atstaro zilo un sarkano. Uz papīra madženta nav tik spilgta kā uz ekrāna, jo pigmenti nav ideāli. Nozares standarts ISO-12647 precīzi apraksta poligrāfijā izmantojamās iespiedkrāsu $L^*a^*b^*$ koordinātas.

magnētiskā josla

(angļu val. *magnetic strip*)

Plāna magnētiska materiāla josla, ko piestiprina pie polimēra materiāla kartēm un izmanto datu uzglabāšanai.

mainīgs lāzerattēls (CLI®/MLI®)

(angļu val. *variable laser image (CLI®/MLI®)*)

Lāzergravēti attēli ar slīpskata efektu, kas iestrādāti polimēra kartes materiālā. Attēlus kartē iegravē dažādos leņķos, izmantojot cilindrisku lēcu virkni. Redzamais attēls mainās atkarībā no apskates leņķa.

maketēšana

(angļu val. *layout design*)

Grafikas dizaina process, kurā teksta un ilustratīvais materiāls tiek atbilstoši izvietots izdevuma lappusēs.

makets

(angļu val. *layout*)

Maketēšanas gala rezultāts – drukai sagatavots iespieddarba digitālais makets.

maksimālais optiskais blīvums

(angļu val. *maximum optical density*)

Vislielākais nomelnējuma optiskais blīvums (D^{max}), visaugstākais blīvuma punkts raksturlīknē.

makulatūra un atgriezeniskais brāķis

(angļu val. *waste-paper; spoilage; maculature; waste paper*)

Papīrs, kas jau reiz bijis lietošanā: vecas grāmatas, avīzes, žurnāli, pierakstītas burtnīcas un veidlapas, rūpnīcu papīru atgriezumi (tipogrāfijās, kancelejas preču ražotnēs) u. c.

mala; apmale

(angļu val. *edge; edging; border; margin*)

lesējuma vāka vai vāka maliņas, kas iet pāri grāmatas blokam, aizsargā bloku no bojājumiem un smērējumiem, kā arī atvieglo grāmatas atvēršanu.

malšana (papīrražošanā)

(angļu val. *beating*)

Mehāniska celulozes apstrāde, kas uzlabo šķiedru spēju veidot papīru.

manšetaplīka

(angļu val. *wrapper*)

Manšete vai gredzenveida lente, ko apliek izdevumam.

manuskripts

(angļu val. *manuscript*)

Pirmavots, autora sagatavots teksts iespiešanai, kas rakstīts ar roku, rakstāmmašīnu vai datoru. Ar roku rakstīts sacerējums, rokraksts. Parasti tas ir teksts, kas izdrukāts uz vienas A4 formāta lapas puses ar burtiem, kas nav mazāki par 2 mm, atstarpes starp rindām – ar intervālu 1,5. Vienā rindā ir 58–62 zīmes, lappusē 28–30 rindas. Tiek pieņemts, ka vienā manuskripta lappusē ir 1800 zīmes.

mape; folderis

(angļu val. *folder*)

Digitāls ekvivalents papīra mapēm, ko izmanto *Macintosh* un *Windows* operētājsistēmās, lai sistematizētu failus. Folderis atveras pie dubultas uzklikšķināšanas.

mape; vāciņi

(angļu val. *folder; ring binder*)

Blīva papīra, kartona vai polimēra izstrādājums, kas paredzēts neliela daudzuma papīra lapu uzglabāšanai; firmas stila sastāvdaļa.

Marejs, Aleksandrs

(*Alexander Murray*)

CMYK iespiešanas procesa ieviesējs 1934. gadā.

markas

(angļu val. *marks*)

Priekšējās atdures iespiedmašīnā.

marles šuvums

(angļu val. *sewing on gauze (mull)*)

Iesiešanas veids, kurā grāmatas bloks tiek sašūts caur marli.

marzāns

(angļu val. *marsan*)

Koka vai plastmasas, apaļota vai taisnstūrveida stienītis, ko izmanto griežamajās mašīnās kā naža asmens atbalstu griešanas laikā. Tas aizsargā naža asmeni no notrulināšanās.

maska

(angļu val. *mask*)

Vietām caurspīdīga, celulozes fotofilmai līdzīga plāksne, ko izmanto elektromagnētiskā starojuma procesā, lai iegūtu noteiktu krāstoni necaurspīdīgiem attēliem.

mašīnapdare

(angļu val. *machine finishing*)

Kalandrēšanas iekārtā apstrādāts papīrs.

mašīndrēbes

(angļu val. *machine clothing*)

Kopējs nosaukums celulozes žāvētāja un papīra mašīnas sietiem un filcam, kas pārvieta uz priekšu papīra masu.

mašīnlaiks

(angļu val. *machine time*)

Tehniski nepieciešamais laiks kādas operācijas veikšanai, ko nosaka mašīnas vai mehānisma konstrukcija.

mašīnlasāmā zona

(angļu val. *MRZ; machine readable zone*)

Mašīnlasāmi ceļošanas dokumenti, kuru parametri ir izklāstīti Starptautiskās civilās aviācijas organizācijas (*International Civil Aviation Organisation; ICAO*) dokumentā Nr. 9303. Saskaņā ar minētajiem standartiem mašīnlasāmu ceļošanas dokumentu personu datu lappuse ir sadalīta divās zonās:

1) vizuāli pārbaudāmā zona (*visual inspection zone; VIZ*), kurā ir dokumenta nosaukums, dokumenta turētāja sejas attēls, personas dati un dati par dokumenta izdošanu un derīguma termiņu; 2) mašīnlasāmā zona (*machine readable zone; MRZ*), kurā daļa informācijas no vizuāli pārbaudāmās zonas ir dota divās vai trijās rindās kā burtu un ciparu rindojums un simbols "<". Burtu

un ciparu rindojumu var nolasīt ar dokumentu lasītājiem, atvieglojot ceļošanas dokumentu pārbaudi.

mašīnloksne

(angļu val. *machine sheet*)

Novilkums, kas iegūts, izlaižot papīra loksni cauri iespiešmašīnai, neatkarīgi no iespiešanas procesā uzklāto krāsu skaita.

mašīnsalikums

(angļu val. *machine composition*)

Salikuma veidošana no kausēta metāla rindām, izmantojot rindu atliešanas iekārtu – linotipu.

mašīnvirziens

(angļu val. *machine direction*)

Papīra lentes kustības virziens papīra mašīnā, kas vienlaikus ir arī šķiedru virziens.

matēta krāsa

(angļu val. *mat ink*)

Iespiedkrāsa, kurai nepiemīt gludums un spožums.

matēts papīrs

(angļu val. *matt; matt surface; silk; satin*)

Papīrs, kura virsma ir nedaudz grubuļaina. Šī iemesla dēļ tai nepiemīt gludums un spožums, kas raksturīgs glancētam papīram.

mazākais nodrukājamais punkts

(angļu val. *minimum printable dot*)

Punkts, kas raksturo drukas procesa vai poligrāfijas sistēmas reālo izšķirtspēju.

mazgāšanas līdzeklis

(angļu val. *detergent*)

Poligrāfijā – šķīdums, ko izmanto ofseta un iespiedcilindru, krāsu aparāta velmju un krāsu cilindru un iespiedformu mazgāšanai.

mācību grāmata

(angļu val. *text-book; class book*)

Oficiāli apstiprināts mācību līdzeklis, kurā sistematizēti un mācību programmai atbilstoši izklāstīta mācību priekšmeta vai tā daļas viela.

māņattēls

(angļu val. *ghosting*)

Specifisks drukas defekts – tumšāku laukumu parādīšanās uz vienas no drukas loksnes pusēm attēla viendabīgā tumšā toņa vietās uzreiz pēc nodrukāšanas. Tumšākie laukumi atbilst attēlam, kurš iespiests uz iepriekšējās iespiedloksnes otras (virsējās) puses. Divpusējos iespieddarbos māņattēls var parādīties arī abās pusēs. Šis defekts ir visai neprognozējams un lielā mērā atkarīgs no reproducējamo attēlu krāsu blīvuma un motīva atrašanās vietas uz iespiedloksnes. Līdz ar to, iespiežot intensīva piesātinājuma pilnkrāsu attēlus, pastāv tā rašanās risks.

mecotinta

(angļu val. *mezzotint; mezzotint engraving (print)*)

No itāļu *mezzo* 'vidējs' un *tinto* 'tonēts'. Rokas paņēmiens dobspiedes formu izgatavošanai. Ar speciāliem instrumentiem metāla plāksni padara raupju attēla redzamajās vietās, pēc tam izpulē laukumus, kas nav nepieciešami attēla atveidošanai.

megapikselis

(angļu val. *megapixel; MP*)

Miljons pikseļu, miljons attēla elementu. Megapikseļos parasti mēra digitālo fotokameru attēla sensoru elementus. Arī digitāla rastrafikas attēla lielumu var mērīt megapikseļos, taču to biežāk izsaka punktos, piemēram, 2048 × 1536. Megapikseļos var mērīt arī ekrānu izšķirtspēju, taču praksē to nedara, jo vienlīdz svarīga ir arī malu proporcija. Attēla izmērs megapikseļos atbilst faila lielumam megabaitos tikai tad, ja netiek lietota kompresija, un tas ir standarta RGB attēls ar 8 bitu krāsu dziļumu. Piemēram, 10,1 MP attēls (3888 × 2592 px) būs 28,8 MB liels.

mehāniskā celuloze

(angļu val. *mechanical pulp*)

Celulozes šķiedras, kas papīra ražošanas procesā no koksnes tiek atdalītas, koksni mehāniski maļot.

mehānisks defekts

(angļu val. *mechanical defect*)

Maina izdrukas fizisko formu vai iznīcina tās atsevišķas daļas. Tam ir fizikāli ķīmiska rakstura izcelsme: salipšana, adhēzija, kohēzija, savērpšanās utt. Mehānisks defekts nav saistīts ar iespiedmašīnas mezglu un mehānismu darbību.

Meisenbahs, Georgs

(*Georg Meisenbach*)

Uzņēmējs, poligrāfists un izgudrotājs (1841–1912). Rastra izmantošana poligrāfijā tika uzsākta jau 1852. gadā, bet Meisenbahs atklāja un 1882. gadā patentēja veidu, kā rastrēšanu veikt efektīvi un ātri. Šo procesu sauca par autotipiju, un šo nosaukumu attiecībā uz rastrēšanu dažkārt lieto līdz pat mūsdienām (īpaši vācu un krievu valodā).

melnā krāsa

(angļu val. *black color*)

Krāsa, kuras pamatpigments ir kvēpi. Izgatavojot melno krāsu, cenšas iegūt maksimāli iespējamu melnuma pakāpi.

melnā virsma

(angļu val. *black backing*)

Virsmā, kura atstaro mazāk par 1,5% no katra monohromatiskā redzamā spektra starojuma. Poligrāfijā melnās virsmas krāstonis ir atkarīgs no pigmenta – kvēpu – absorbēšanas spējas. Jo vairāk gaismas absorbē pigments un jo mazāk iespiedkrāsā saistvielu, jo tā ir melnāka. Virsmas

melnumu ietekmē arī tās faktūra. Gludās virsmas vizuāli šķiet melnākas nekā matētās, jo no matētām virsmām krītošie stari atstarojas izkliedēti, bet no spīdīgām – tieši. Šī iemesla dēļ uz spīdīga papīra vienkrāsu melnbalta attēla kontrasts ir lielāks nekā uz matēta vai nekrītota, un melnās krāsas tonis ir piesātinātāks.

melnbalts attēls

(angļu val. *black & white; black-and-white image*)

Monohroms attēls.

Mergentālers, Otmārs

(*Ottmar Mergenthaler*)

Vācu izcelsmes amerikāņu juvelieris un pulksteņmeistars (1854–1899), kas radīja pirmo mašīnsalikuma iekārtu linotipu (*line-o-type*).

metalizēts (etiķešu) papīrs

(angļu val. *metallized paper*)

Papīrs, kurš sarežģītu tehnoloģisku procesu rezultātā ieguvus metalizēta etiķešu papīra īpašības un izskatu. Gaismas necaurlaidīgs, izturīgs pret tauku un mitruma iedarbību. Šo īpašību dēļ papīrs nelaiž cauri gāzes, mitrumu un gaismu. Metalizētais papīrs var būt sudrabots vai zeltīts ar glancētu vai matētu metalizēto pārklājumu. Atšķirībā no parastā etiķešu papīra metalizētais papīrs papildus tiek apstrādāts pret sārnu iedarbību. Tam piemīt lieliskas iespiedīpašības un izturība pret berzi mitrās etiķešu līmēšanas līnijās.

metalogrāfija

(angļu val. *metallography*)

Dobspiedes veids, kurā iespiedforma tiek gravēta, kodināta vai izdedzināta ar lāzeru uz metāla plāksnes. Drukai izmanto paaugstinātas viskozitātes krāsu.

metamēras krāsas

(angļu val. *metameric colors*)

Pēc ķīmiskā sastāva atšķirīgas krāsas, kas viena veida apgaismojumā tiek uztvertas kā vienādas, bet rada pamanāmu kontrastu citādā gaismā vai arī tad, ja tiek aplūkotas caur filtru (parasti sarkanu). Četrkrāsu reproducēšanas sistēmas (ofsets, krāsu kopētāji, strūklku printeri utt.) nevar atveidot metamērus efektus. Metamēras krāsas tiek atveidotas vai nu identiskas, pilnībā zaudējot metamēro efektu, vai arī kā divas acīmredzami atšķirīgas krāsas.

metamērija; metamērisms

(angļu val. *metamerism; metameric color stimuli; metamers*)

Krāsu atšķirība starp diviem vai vairākiem paraugiem, mainoties apgaismojumam. Piemēram, paraugi var izskatīties pilnīgi vienādi dienasgaismā, bet nozīmīgi atšķirties mākslīgā apgaismojumā. Poligrāfijā ir iespējama situācija, kurā divi krāsu paraugi izskatīsies vienādi tipogrāfijas apgaismojumā (D50), taču ievērojami atšķirsies citā apgaismojumā.

metāliskā iespiedkrāsa

(angļu val. *metallic ink*)

Iespiedkrāsa, kuru izmanto, lai uz novilkuma radītu zelta, sudraba, bronzas vai citu metālisku efektu.

mērīšanas ģeometrija

(angļu val. *measuring geometry*)

Nosacījumi un metodes mērījumu veikšanai.

mērogs

(angļu val. *scale*)

No vācu *Maßstab* 'mērkoks'. Attiecība starp ģeometriski līdzīgu oriģināla un reprodukcijas attēlu, kas izteikta skaitļos, procentos vai noteiktā reprodukcijas izmērā, kas tiek norādīts vienā dimensijā (piemēram, 0,5, ½, 50% vai 65 mm).

mērvienība

(angļu val. *unit; measurement unit; unit of measure; unit of measurement*)

Noteikta parametra kvantitatīvs mērs materiālam, procesam, produktam, tehnoloģijai vai gatavam izstrādājumam. Piemēram, poligrāfijā – iespiedloksne, laidiens, krāsainība u. c.

mērvienības poligrāfijā

(angļu val. *unit of measurement in print industry*)

Lai uzskaitītu saražoto produkciju, aprēķinātu nepieciešamo materiālu apjomu, noteiktu izmērus, nozarē lieto dažādas mērvienības un mērvienību sistēmas. Metriskajās mērvienībās mēra poligrāfijas pamatmateriālus, palīgmateriālus

un gatavo produkciju. Salikumā un maketēšanā izmanto arī tipogrāfijas mērvienību sistēmu un franču-vācu Dido sistēmu. Izdevējdarbībā lieto specifiskas mērvienības, kurās izsaka izdevumu apjomu un darbinieku ieguldīto darbu.

mikrodruka

(angļu val. *microprint*)

Maza izmēra līnijas, attēli, burti, cipari un citi elementi, kas nav salasāmi bez palielinājuma (piemēram, izmantojot lupu). Izmanto pret viltotšanu aizsargājamo dokumentu izgatavošanā.

mikroiezīme; mikrobirka

(angļu val. *taggant*)

Īpaša kodēšana ar mikrodaļiņām; veidota uz firmas 3M izstrādātās tehnoloģijas *Microtaggant*[®] *Identification Particles*, kas sākotnēji bija paredzēta kā slepens marķējums.

mikrometrs

(angļu val. *thickness gauge (micrometer)*)

1. Garuma mērvienība – metra miljonā daļa.
2. Instruments precīzai lineāru lielumu mērīšanai.

mikroplāksnītes

(angļu val. *microplates*)

Sīkas, krāsainas plāksnītes, kas tiek iestrādātas papīrā izgatavošanas procesā. Mikroplāksnītes var būt metāliskas, caurspīdīgas, fluorescēt UV gaismā vai būt iriscedentas.

minidruka

(angļu val. *miniprint*)

Līnijas vai attēli ar ļoti maziem burtiem vai cipariem, kas bez palīgīdzekļiem gandrīz nav saskatāmi. Minidruku izmanto arī kā aizsarglīdzekli fona apdrukā. Ar vienkāršākajām reproducēšanas metodēm parasti nav iespējams nodrukāt sīkas zīmes, tāpēc viltotos dokumentos minidruka bieži vien nebūs salasāma.

minimālais optiskais blīvums

(angļu val. *minimum optical density*)

Fotogrāfiskā slāņa apgabalu, kuri nav pakļauti gaismas iedarbībai, optiskais blīvums (D^{min}). Tas nav atkarīgs no ekspozīcijas, un to nosaka fotomateriāla īpašības un apstrāde.

mitrināšana

(angļu val. *dampening*)

Mitrināšanas šķīduma padeve uz ofseta iespiedformu vai krāsu aparāta velmi, ja tiek izmantots mitrināšanas šķīdums uz spirta bāzes.

mitrināšanas aparāts; sekcija; sistēma

(angļu val. *dampening unit; dampening apparatus; moistener; dampening system*)

Rotējošu ruļļu sistēma ofseta iespiedmašīnā, kas kontrolē mitrināšanas šķīduma padevi.

mitrināšanas šķīdums

(angļu val. *fount; fountain solution; dampening solution*)

Ķīmisks šķīdums, kuru izmanto ofseta drukas tehnoloģijā, lai samitrinātu iespiedformas neapdrukājamus elementus. No mitrināšanas šķīduma sastāva lielā mērā ir atkarīga apdrukājamo un neapdrukājamo elementu noturība un līdz ar to arī drukas kvalitāte. Sevišķi liela nozīme ir mitrināšanas šķīduma pH rādītājam.

mitrināšanas velme

(angļu val. *dampening roller; fountain roller*)

Iespiedmašīnas mitrināšanas sistēmas velme, kas uzņem mitrināšanas šķīdumu no tvertnes.

mitruma saturs papīrā

(angļu val. *moisture content*)

Jebkurš papīrs satur zināmu mitruma daudzumu. Mitruma saturs ir attiecība starp ūdens masu un kopējo vielas masu. Nosaka gan absolūto, gan relatīvo mitruma saturu.

mitrumcaurlaidība

(angļu val. *moisture permeability*)

Materiāla spēja laist cauri ūdeni.

mitrumizturības vielas

(angļu val. *moisture-resistant substances*)

Papīra masai pievienotas papildvielas, kuras palielina mitra papīra izturību.

mitrumizturība

(angļu val. *moisture resistance; humidity resistance; wet strength; humidity durability*)

Ar ūdeni piesūcināta materiāla spēja īpašos pārbaudes apstākļos pretoties pārraušanai vai sadalīšanai sastāvdaļās.

mitrumspiedne; prese

(angļu val. *wet end*)

Nodalījums papīrmašīnā, kurā atrodas veidotājpreses un mitrumpreses.

mīkstais iesējums

(angļu val. *softcover; paperback*)

Viens no izplatītākajiem skavotu un līmētu grāmatu bloku sastiprināšanas un ievākošanas veidiem. Grāmatas iesien gan mīkstajos, gan cietajos vākos, kas ir atšķirīgi pēc konstrukcijas. Mīkstā sējuma vāki parasti ir no viengabala materiāla – kartona.

mīkstais papīrs

(angļu val. *soft paper*)

Mīksts papīrs, kurš ir pamatā vienkārtīgiem vai daudzkārtīgiem papīra izstrādājumiem (piemēram, salvetes, tualetes papīrs utt.).

Mollīns, Nikolajs

(*Nicolaus Mollinus* (latīņu); *Niclaes Mollijns* (nīderlandiešu))

Dzimis ap 1550–1555. gadu, miris 1625. gadā. Rīgas pirmais grāmatu iespiedējs (1588–1625) reformācijas laikmetā, iespieda grāmatas arī latviešu valodā.

monitora profils

(angļu val. *monitor profile*)

Monitora tehniskie rādītāji.

monohroma druka; vienkrāsu druka

(angļu val. *monochrome; monochrome printing*)

Vienā (visbiežāk melnā) krāsā iespiests darbs. Vienkrāsu drukai var tikt izmantotas arī citas krāsas.

monotipija

(angļu val. *monotype*)

Mākslinieciskās grafikas veids, kurā krāsainu zīmējumu veido uz metāla plates, lai iegūtu tikai vienu novilkumu.

monotips; burtu salikšanas un liešanas

aparāts

(angļu val. *Monotype™ casting machine; mono caster*)

Burtu atliešanas mašīna, kas rindu salikumu veido no atsevišķiem burtiem. Sastāv no salikšanas un programmēšanas iekārtas un burtu atliešanas iekārtas.

montāža

(angļu val. *montage; stripping*)

No franču *montage* 'savākšana, sakārtošana'. Teksta un ilustrāciju diapozitīvu vai negatīvu izvietošana uz caurspīdīgas montāžas pamatnes (t. s. astrolona) atbilstoši izdevuma maketam, shēmai, oriģinālam, standartam u. c. Montāžai seko kopēšana uz formu platēm un iespiedformu izgatavošana.

montāžas eļļa

(angļu val. *mounting oil*)

Caurspīdīga eļļa, kuru lieto, montējot (pielīmējot ar līmlenti) oriģinālus uz skenera cilindra. Montāžas eļļa novērš Ņūtona gredzenu veidošanos.

muarē

(angļu val. *moiré; moiré pattern*)

Nevēlams defekts (interferences efekts) rastra attēliem, sietveida māņattēls, kas rodas, uzliekot citu uz citas divas vai vairākas periodiskas plakņveidīgas struktūras. Muarē var rasties, nepareizi izvēloties rastra pagrieziena leņķus, atkārtoti reproducējot rastrētus attēlus, ko drukā uz regulāras struktūras virsmas. Tam var būt kvadrāta vai rozetes forma.

N

nanodruka

(angļu val. *nanoprint*)

Neredzama druka. Uzdrukāti elementi, kuru lasīšanai vajadzīgs mikroskopa palielinājums.

nebalināta papīrmasa

(angļu val. *unbleached pulp*)

Papīra masa, kurai pievienotas papildvielas, lai uzlabotu tās mitrumizturību.

necaurspīdīgums; gaismnecaurlaidība

(angļu val. *opacity*)

Lielums, kas raksturo gaismas daudzumu, ko aiztur papīrs.

negatīva iespiedforma

(angļu val. *negative plate*)

Iespiedforma, uz kuras iespiežamie un neiespiežamie elementi atveidoti pretēji oriģinālam.

negatīva kopēšana

(angļu val. *negative copying*)

Viens no diviem pamata fotomehāniskajiem paņēmieniem augstspiedes un gludspiedes formu izgatavošanai, kopējot attēlu uz formu plates no negatīva. Negatīvās kopēšanas rezultātā uz formas pēc eksponēšanas rodas pozitīvs drukājams attēls. Izgatavojot ofseta iespiedformas no cinka un alumīnija platēm, negatīvās kopēšanas rezultātā uz kopējamā slāņa izveidojas iespiedelementi.

negatīvā filma

(angļu val. *negative film*)

Filma, kurā nedrukājamās daļas ir melnas, bet apdrukājamās – caurspīdīgas. Izmanto, piemēram, fleksogrāfijā.

negatīvs

(angļu val. *negative*)

Attēls, kas pēc toņu atveides (gradācijas, optiskā blīvuma) ir pretējs oriģinālam.

neiespiežamais elements

(angļu val. *non-printable area*)

Iespiedformas daļa, kas neuzņem krāsu, un tajās vietās uz apdrukājamā materiāla paliek balti laukumi.

neitrāls

(angļu val. *neutral*)

Ķīmijā – tāds, kam nav ne skābju, ne sārmu īpašību; tāds, kam nav ne skābas, ne bāziskas reakcijas. Fizikā – tāds, kam ir vienāds pozitīvo un negatīvo lādiņu skaits.

nelīmēts papīrs

(angļu val. *paper without adhesive*)

Papīrs, kuram netiek pievienotas līmvielas (elektroizolācijas papīrs, ko izmanto kabeļu kondensatoros, uzsūcošie filtrējošie papīri, avižu papīrs, cigarešu, čaulīšu papīrs u. c.).

nepārklāts papīrs

(angļu val. *uncoated paper*)

Dabīgs papīrs ar nepārklātu virsmu – mašingludināts, vienpusīgs vai divpusīgs, presēts, cilots u. c. Nepārklāto papīru veidi: ofseta, grāmatu, otrreizējo izejvielu, rakstāmais, ar ūdenszīmēm, papīrs tintes printeriem u. c.

nepilna burtnīca

(angļu val. *incomplete booklet*)

Burtnīca ar nepilnu lapu skaitu, kas ērtības labad tiek stiprināta, to ieliekot blakus esošajā grāmatas bloka burtnīcā. Stiprināšanas veidi var

būt dažādi, ne tikai ielikšana (uzlikšana, pielīmēšana). Galvenais, ka burtnīcai lappušu skaits atšķiras no pārējām.

nereproducējams krāstonis

(angļu val. *non-reproducible color*)

Krāstonis, kuru precīzi poligrāfiski atveidot nav iespējams.

neskenējams/nekopējams raksts

(angļu val. *anti-scan/anti-copy pattern*)

Iespiesti aizsarglīdzekļi, kas iestrādāti fona apdrukā, lai aizsargātu dokumentu pret pavairošanu. Iespiestos attēlos un līnijās ir iestrādāta slēpta informācija, kas bez palīgīdzekļiem nav redzama, bet, to kopējot vai skenējot, kļūst redzama vai salasāma, vai arī veido defektus.

nitroceluloze

(angļu val. *nitrocellulose*)

Viela, ko lieto lakās, lai pārklājuma plēvei piešķirtu sevišķu elastību un spēju salipt karstumā. Kā šķīdinātājus izmanto etilacetātus, butilacetātus, acetonu, metiletilketonu.

nodaļa

(angļu val. *chapter*)

Viena no strukturāli kompozicionālajām pamatvienībām dažādu žanru un satura literārajās darbos.

nodilumnoturība

(angļu val. *scuff resistance*)

Īpašība, kas raksturo priekšmeta vai vielas izturību pret dilšanu.

nokrāsa

(angļu val. *hue*)

Krāsas tonis – nianse, kuru raksturo specifiskās nokrāsas procentuālais daudzums krāsā.

Noniusa skala; Nonija skala

(angļu val. *Nonius scale*)

Skala operatīvai krāsu sakritības precizitātes kontrolei. No portugāļu matemātiķa Pedro Nuneša (*Pedro Nunez*, 1492–1577) vārda latinizētās formas *Nonius*. Mērīšanas līdzekļa papildskala, kas paredzēta pamatskalas vienības daļu precīzai nolasišanai. Cilvēka acs daudz precīzāk spēj novērtēt iedaļu sakrišanu nekā iedaļas novietojumu starp citām iedaļām – uz to balstās kustīgās Nonija skalas princips, kad starpvērtību starp divām pamatskalas iedaļām nosaka pēc kādas Nonija skalas iedaļas sakrišanas ar pamatskalas iedaļu. Ja Nonija skalai ir 10 iedaļas un to kopgarums atbilst deviņām pamatskalas iedaļām (t. i., Nonija skalas iedaļas vērtība ir 9/10 no pamatskalas iedaļas), mērāmo lielumu var nolasīt ar precizitāti 1/10 no pamatskalas iedaļas vērtības. Nonija skalu izmanto precīzos mehāniskos mērinstrumentos (bīdmēros, mikrometros). Skala sastāv no vienmērīgi izvietotām smalkām līnijām, kuras drukā dažādās krāsās citu uz citas.

norāde; atsauce

(angļu val. *reference; marginal; side note*)

Norāde uz citu tekstu vai citu vietu tekstā.

nosēšanās (iespiedkrāsas)

(angļu val. *set-off*)

Drukas defekts, kas rodas, ja pilnībā uz iespiedloksnes nenostiprinājusies iespiedkrāsa pāriet uz nākamo iespiedloksni rīses svara ietekmē. Nosēšanās var rasties, ja uz iespiedprodukcijas pieņemamā galda uzkrājas pārāk augsta nodrukāto iespiedloksņu rīse, kā arī iespiedkrāsas sliktas nostiprināšanās vai lēnas nožūšanas dēļ.

novilkums

(angļu val. *print sheet*)

Vienas vai vairāku krāsu novilkums uz papīra vai citas iespiedvirsmas, kas iegūts no iespiedformas.

novilkumu salipšana pēc drukas

(angļu val. *tying after printing*)

Drukas defekts, kura dēļ salīp nodrukāto novilkumu virsmas. Šī defekta cēloņi ir sliktā iespiedkrāsas iesūkšanās un pārāk liela tās līpamība.

novilkumu salipšana pēc lakošanas

(angļu val. *tying after varnishing*)

Lakošanas defekts, kura dēļ salīp nolakoto novilkumu virsmas. Šī defekta cēloņi ir nepietiekama žāvēšana un pārāk liela lakas slāņa līpamība.

numerators

(angļu val. *numbering machine; numbering unit*)

Ierīce mainīgu numuru iespiešanai, ar kuru uz katras iespiedloksnes tiek uzdrukāts cits numurs.

numerācija (lappušu); paginācija

(angļu val. *pagination*)

Grāmatas (dokumenta) lappušu numerācija.

numerācija; numurēšana

(angļu val. *numeration; numbering*)

Mainīgu numuru iespiešana uz atsevišķiem poligrāfiskās produkcijas veidiem (piemēram, vērtspapīriem), ko veic ar speciālu ierīci – numeratoru.

numurēts izdevums

(angļu val. *numbered edition*)

Ierobežotas tirāžas iespieddarbs, kuram tiek piešķirts savs kārtas numurs. To parasti iespēž vai iezīmogo titullapā, norādot kopējo eksemplāru skaitu.

Ņūtona gredzeni

(angļu val. *Newton rings*)

Gredzenveida interferences joslas, kas novērojamas plānā mainīga biezuma gaisa slānī caurspīdīgas, plakanas un nedaudz izliektas (lēcveidīgas) virsmas vai divu izliektu virsmu saskares punkta apkārtnē. Īzaks Ņūtons šo efektu pētīja

N

1717. gadā. Skeneros Ņūtona gredzeni var parādīties, ja starp skenera stiklu un skenējamo oriģinālu ir neliela sprauga un plāna gaisa kārtiņa. Defektu novērš, oriģinālu montējot ar īpašu, bezkrāsainu eļļu, kuras gaismas laušanas koeficients ir gandrīz tāds pats kā skenera cilindra materiālam, tādēļ tiek novērsta jebkāda nevēlama interference.

O

OBA; optiskais spožuma aģents

(angļu val. *OBA; optical brightening agent*)

Optiskie balinātāji ir vielas, kuras, pateicoties fluorescences, daļu neredzamā ultravioletā starojuma pārvērš redzamajā gaismā. Tos parasti pievieno celulozes vai krītojumam masai, tādēļ papīrs kļūst gaišāks. Optiskais balinātājs tiek plaši izmantots papīra ražošanā, tas ir gandrīz visu papīra veidu sastāvā, tādēļ, vizuāli novērtējot novilkuma kvalitāti, ir svarīgi, lai apgaismojums atbilstu standartam un saturētu pareizo ultravioletā starojuma komponenti.

obligātie eksemplāri

(angļu val. *legal deposit; duty copy; obligatory (legal) deposit*)

Noteikts skaits eksemplāru no katra iespeddarba, elektroniskā izdevuma un nekonvencionālā izdevuma, kas saskaņā ar Obligāto eksemplāru likumu jāpiegādā Nacionālajai bibliotēkai krājumu veidošanai.

oficiāli teksti

(angļu val. *official texts*)

Likumdošanas un administratīvi dokumenti, kā arī šo tekstu oficiālie tulkojumi. Tie netiek aizsargāti ar Autortiesību likumu.

ofseta cilindrs; gumijas cilindrs

(angļu val. *offset cylinder; blanket cylinder*)

Iespiedaparāta sastāvdaļa. Ofseta gumijas cilindra apvalks ir ofseta gumija (dekelis), kam vairumā gadījumu galos ir metāla armatūra, ar kuru to nostiprina uz cilindra. Tā kā gumija (dekelis) pārnes iespiedamo attēlu no iespiedformas uz papīru, tad pareizai ofseta gumijas izvēlei ir liela nozīme kvalitatīva iespieddarba izgatavošanā.

ofseta drukas standarts; PSO

(angļu val. *offset printing standard; offset ISO 12647*)

Poligrāfijas un grafiskā dizaina nozarē visbiežāk lietotā standartu grupa, kas nosaka ražošanas norisi un kvalitātes kontroli un apraksta dažādu veidu krāsu drukas tehnoloģiju iespieddarbiem (lokšņu druka, *heatset web, coldset web* u. c.). No visiem drukas un grafiskā dizaina nozarē izmantotajiem standartiem vissvarīgākais ir ISO 12647.

ofseta gumija

(angļu val. *offset blanket*)

Ofseta iespiedmašīnas iespiedaparāta sastāvdaļa ar vairākiem slāņiem: viena vai vairākas gumijas kārtas, auduma pamatne vai karkass, kas

arī var sastāvēt no vairākām salīmētām kārtām, no kurām viena var būt arī saspiežama materiāla slānis ar tajā ietvertiem gaisa pūslīšiem vai arī gumijas slānis ar korķa daļiņām. Iespējami arī citi tehnoloģiskie risinājumi.

ofseta iespiedējs

(angļu val. *offset printer; printing press operator; litho printer*)

Kvalificēts strādnieks, kas nodarbojas ar iespieddarbu tiražēšanu ofseta drukas tehnoloģijā, vada un kontrolē drukas procesu ofseta iespiedmašīnā.

ofseta iespiedformu plate

(angļu val. *printing plate*)

Gaismjutīga metāla plate, kas pārklāta ar gaismjutīgu materiālu – kopējamo slāni. Ofseta formu plates klasificē:

- 1) pēc pamatnes materiāla (alumīnija, tērauda vai skārda);
- 2) pēc kopējamā slāņa (pozitīvs vai negatīvs);
- 3) alumīnija plates – arī pēc pamatnes virskārtas sagatavošanas veida (elektroķīmiski granulētas un anodētas, mehāniski granulētas un anodētas vai gluda alumīnija);
- 4) pēc alumīnija biezuma (0,15 mm, 0,20–0,24 mm vai 0,30 mm).

Izplatītākās ir plates ar alumīnija pamatni un pozitīvu gaismjutīgo slāni.

ofseta iespiedkrāsa

(angļu val. *offset ink*)

Krāsa, ko izmanto ofseta drukā. Satur pigmentu, sveķus, augu un minerāleļļas, dažādas palīgvielas (sikatīvus).

ofseta iespiedmašīna

(angļu val. *offset machine; offset [printing] press*)

Sarežģīta tehnoloģiska iekārta, kas sastāv no vairākiem funkcionālajiem mezgliem. Iespiešanas mezgls, ko veido ofseta gumijas cilindrs un pretspiediena cilindrs vai – abpusējas drukas gadījumā – otrs ofseta cilindrs. Uz formas cilindra tiek nostiprināta iespiedforma.

ofseta laka

(angļu val. *print varnish*)

Šķīdums (eļļa), ko izmanto iespieddarbu aizsardzībai pret krāsas noberšanos. Tāpat kā ofseta krāsa satur sveķus, augu un minerāleļļas, dažādas palīgvielas (sikatīvus). Tās sastāvā nav pigmenta.

ofseta papīrs

(angļu val. *offset paper*)

Nepārklāts papīrs, kas paredzēts iespiešanai ofseta tehnoloģijā. Tam raksturīga laba pretestība pret plūksnošanos.

ofsetplate; alumīnija ofseta formu plate; ofseta iespiedplate

(angļu val. *litho plate; aluminium printing plate; offset plate; printing plate for offset*)

Alumīnija gludspiedes (ofseta) iespiedplate, ko izmanto ofseta iespiedformas izgatavošanai.

ofsets

(angļu val. *offset*)

Netiešā gludspiedes drukas tehnoloģija, kurā izmanto viena līmeņa iespiedformu un iespiedaparātu, kas sastāv no formas, ofseta un iespiedcilindriem. Iespiedkrāsa no formas uz apdrukājamā materiāla tiek pārnesta nevis tieši, bet gan ar ofseta gumijas (dekeļa) starpniecību.

oksidēšanās

(angļu val. *oxidation*)

Oksidēšanās-reducēšanās reakcija – process, kurā kāds elements zaudē un kāds pieņem elektronus. Elements, kurš pieņem elektronus (oksidētājs) reakcijas gaitā reducējas (pazemina oksidēšanās pakāpi). Oksidēšanās procesi ir plaši izplatīti dabā (piemēram, metāla korozija, kūdras veidošanās, atkritumu sadalīšanās, kuras rezultātā rodas metāns). Šie procesi ir lēni, bet degšana gaisā (ogļu, ūdeņraža, naftas u. c.) ir ātrs oksidēšanās process, kurā viela reaģē ar gaisā esošo skābekli.

oleogrāfija

(angļu val. *oleography*)

Novilkumu izgatavošana, izmantojot eļļas krāsas.

Opaltone™

(angļu val. *Opaltone™*)

1995. gadā patentēts septiņu krāsu CMYK + RGB process, kas lielāku popularitāti ieguvis digitālajā drukā.

OPI

(angļu val. *OPI; open prepress interface*)

Tehnoloģija darbam ar ilustrācijām iespieddarbu sagatavošanas procesā. Katram attēla failam OPI serveris rada vēl vienu failu ar būtiski zemāku izšķirtspēju, kas tiek izmantots maketēšanas laikā. Kad makets sagatavots, šis fails tiek automātiski nomainīts pret augstas izšķirtspējas failu.

optiskais blīvums

(angļu val. *optical density*)

Gaismas caurlaidības parametrs caurspīdīgiem objektiem un atstarošanās parametrs necaurspīdīgiem objektiem. Raksturo toņu gammu krāsu klājumam uz noteikta papīra veida. Skaitliski izsakāms kā apgriezta caurlaidības (atstarošanās) koeficienta lieluma logaritms.

optiskā blīvuma diapazons

(angļu val. *density range*)

Attēla optiskā blīvuma nepārtraukts vērtību kopums, kas robežojas ar minimālo un maksimālo vērtību. Skaitliski izsakāms ar starpību starp maksimālo un minimālo attēla optiskā blīvuma vērtību.

optiskā josla; optiskā sloksne

(angļu val. *optical stripe*)

Lāzerlasāms informācijas nesējs (lāzerlasāma josla) ar samērā lielu ietilpību (līdz 4 MB), kas iestrādāta identifikācijas kartēs. Tajā var glabāt vairākas datnes, arī attēlus ar lielu izšķirtspēju; tāpat, lai ātri pārbaudītu karti, var aplūkot arī vizuālus elementus, piemēram, mikroattēlus, attēlus ar aizsarglīdzekļiem un optiski mainīgus elementus (OVD; *optically variable device*). Optiskā josla izmantojama augstas drošības dokumentiem, identifikācijas kartēm.

optiski mainīga iespiedkrāsa (OVI)

(angļu val. *OVI; optically variable ink*)

Iespiedkrāsa ar optiski mainīgiem pigmentiem, kuros ir novērojamas lielas krāsu nobīdes (kas ievērojami maina toni) atkarībā no apskates vai apgaismojuma leņķa. Sastāv no daudzslāņu mikrodaļiņām caurspīdīgā iespiedkrāsā. Pigmentu daļiņas darbojas kā mikroskopiskas optiskas viļņu garuma sadales ierīces (interferences filtri). Optiski mainīgas iespiedkrāsas izmanto dobspiedē un sietspiedē.

optisks defekts

(angļu val. *optical defect*)

Saistīts ar krāsas atveidošanas neprecizitātēm, ieskaitot pelēko toņu atveidojumu. Optisko defektu rašanās saistīta ar iespiedkrāsas uzvedību iespiedsekcijā drukas laikā, ar tās mijiedarbību ar substrātā jau esošajiem iespiedkrāsas slāņiem un apdrukājamo substrātu. Optisko

defektu rašanos var ietekmēt izmantotie materiāli.

oreola veidošanās

(angļu val. *formation of oreola*)

Drukas defekts, kas izpaužas kā gaiša apļa veidošanās apkārt nodrukātā attēla elementiem. Grafiskam elementam vai rastra punkta kodolam ar lielu optisko blīvumu apkārt veidojas josla ar daudz mazāku optisko blīvumu.

organiskās krāsvielas

(angļu val. *organic dye [stuff]*)

Krāsainas, šķīstošas organiskas vielas, no kurām izgatavo iespiedkrāsas un krāsu lakas. Var būt dabiskas vai mākslīgas izcelsmes. Dabiskās organiskās krāsvielas iegūst no augiem vai dzīvniekiem. Mūsdienās tās praktiski netiek lietotas ierobežoto resursu un šaurā sortimenta dēļ. Mākslīgās organiskās krāsvielas tiek iegūtas ķīmiskajos procesos un ir daudz lētākas un pieejamākas.

oriģināls

(angļu val. *original*)

Teksta vai ilustratīvais materiāls, kas paredzēts reproducēšanai, izmantojot poligrāfijas tehniku un tehnoloģijas.

Orlova drukā

(angļu val. *schablon (stencil) multiple coloring process; Orloff printing*)

Dobspiedes krāsu uzklāšanas process, ar kuru, izmantojot vienu iespiedformu, var vienlaicīgi un precīzi iespiest vairāk nekā vienu krāsu, ar modernu iespiedmašīnu – 3–5 krāsas. Krāsas klāj, izmantojot individuālus šablonus (trafaretus), kas atbilst vajadzīgā attēla elementu vai daļu iegūšanai. Iespiedkrāsas var mazliet pārklāties, iegūtajā attēlā veidojot smalkas pārejas, kas nav paralēlas drukāšanas virzienam kā trīsspiedē.

Ostvalds, Frīdrihs Vilhelms

(*Friedrich Wilhelm Ostwald*)

Baltvācu ķīmiķis, filozofs un krāsu pētnieks (1853–1932). Vienīgais Latvijā dzimušais un strādājušais Nobela prēmijas laureāts (par pētījumiem ķīmijā 1909. gadā). Vilhelma Ostvalda ieguldījums krāsu zinībā ir Ostvalda krāsu sistēma, kurā atbilstoši tālaika pigmentiem tika sakārtoti un apzīmēti krāsu toņi.

otabind (iesējuma veids)

(angļu val. *otabind*)

Līmētu grāmatu iesiešanas veids. Nosaukums cēlies no somu izdevniecības/tipogrāfijas *Otava*, kura šo paņēmienu patentēja 1981. gadā. *Otabind* priekšrocības: grāmata labi atveras, aukstumā līmējums neplaisā un nebojājas, kas ir svarīgi mācību grāmatām. Vispirms grāmatas bloka muguriņa tiek pielīmēta pie plāna un elastīga substrāta, bet vāks – pie ārējām lappusēm.

Muguriņa ir elastīga, vāks ar rievojumu labi atveras un lokās.

OVD; optiski mainīgs elements

(angļu val. *OVD; optically variable device*)

Pretviltošanas zīmes, kurās atkarībā no apskates leņķa un/vai apgaismojuma redzami dažādi attēli. Maiņa ir atgriezeniska, paredzama un atkārtojama.

OVD veidi:

- 1) līdzekļi, kuros mainās krāsas (optiski mainīga iespiedkrāsa, iridescents lamināts, iridescenta iespiedkrāsa);
- 2) materiāli/struktūras ar maināmiem atstarojuma parametriem (retroreflektīvs lamināts, slīpskata efekts);
- 3) difraktīvi optiski mainīgi attēlu nesēji, kuros izmantots virsmas reljefs, kas pārveido gaismu, radot dažādus efektus, piemēram, divdimensiju vai trīsdimensiju attēlus vai kinemātiskus attēlus un krāsu maiņas.

Dažādos difraktīvos optiski mainīgos elementos atšķiras attēlu izšķirtspēja, spilgtums un spēja kustēties. Tos parasti sauc tiem piešķirtajos preču zīmju vārdos: hologrammas, kinogrammas, identigrammas, punktu matricu hologrammas, ekxelgrammas, movigrammas, pikselgrammas, stereogrammas.

overprints

(angļu val. *overprint*)

Overprints ir tumšākas krāsas (pārsvarā melnās) pārklāšanās pār gaišāku krāsu. To lieto, mazinot krāsu nesakritības problēmas pie drukas

tipogrāfijā. Lai no tā izvairītos, iespieddarba sagatavošanā drukai lieto overprinta paņēmienu, kad saplūst divu krāsu kontūras/laukumi, novēršot starp krāsām baltu noviržu parādīšanos ap objektiem.

P

pa šķiedrai griezts papīrs

(angļu val. *long grain*)

Lokšņu papīrs, kura kustības virziens papīrmašīnas sietā sakrīt ar loksnes garāko malu.

padeve; papīra padeve; papīra padeves galds; pašpielicējs

(angļu val. *feeder*)

Mehānisms automatizētai pusfabrikātu (lokšņu, burtnīcu, grāmatu bloku, iesiešanas vāku u. c.) padošanai un novietošanai stāvoklī, kas piemērots nākamās operācijas veikšanai. Lokšņu iespiedmašīnu, locīšanas, lakošanas un citu iekārtu sastāvdaļa, papīra padeves mezgls.

PageMaker

(angļu val. *PageMaker*)

Pirmā maketēšanas datorprogramma, ko 1985. gadā izlaida *Aldus Corporation*. Sākotnēji tā bija paredzēta *Apple Macintosh* personālajam datoram, bet 1987. gadā parādījās versija datoram ar operētājsistēmu *Microsoft Windows 1.0*.

pakojums (zengumijas); starplika; starplikas papīrs

(angļu val. *underlay sheet*)

Materiāls vai materiālu kopums, ko liek zem dekeļa vai ofseta gumijas. Lai iegūtu puscietu dekeli, liek vienu gumijota auduma slāni. Mīkstam dekelim izmanto kirzu, cietam dekelim – lamināta plēvi vai citu materiālu. Līdz nepieciešamajam dekeļa biezumam liek klāt arī kalibrētu papīru. Dekeļa konstrukciju nosaka iepiedmašīnu vai ofseta cilindra tehnoloģiskās īpašības, tam jāatbilst iespiedmašīnas tipam.

paleotips

(angļu val. *paleotope*)

Sena (pēc 1500. gada), rūpnieciski iespiesta grāmata.

paliekošā deformācija (papīram, kartonam)

(angļu val. *resistant deformation*)

Papīra loksnes deformācija platumā un garumā, kas notiek, papīra loksnei samirkstot un pēc tam izžūstot. Paliekošo deformāciju izsaka procentos pret loksnes sākotnējo izmēru. Tai ir būtiska nozīme krāsu sakritē, drukājot uz sausa.

paliekošā kopija

(angļu val. *hard copy*)

Ekrānattēla kopija, kas iegūta ar printeri, ploteri vai tamlīdzīgu izvades bloku un ir brīvi pārvietojama.

palīglīnija

(angļu val. *guideline; alignment line; ledger line; ruler guide*)

Līnijas, kas palīdz izvietot tekstu vai objektus, veidojot lappušu salikumu iespieddarba maketēšanas laikā. Palīglīnijas gatavā darbā nav redzamas.

palīgmateriāli

(angļu val. *auxiliary materials*)

Materiāli, kas nodrošina ražošanas tehnoloģisko procesu. Izšķir specifiskos poligrāfijas materiālus (formu plates, velmes, ofseta gumijas audumi u. c.) un vispārīga pielietojuma materiālus, ko lieto arī citās ražošanas nozarēs (ķīmiskās vielas, smērvielas u. c.).

palīgvielas

(angļu val. *excipients*)

Savienojumi, kas domāti pamatmateriālu un palīgmateriālu (krāsu, laku, līmju, mitrināšanas šķīdumu u. c.) tehnisko un darba īpašību uzlabošanai (balinātāji, sikatīvi, antisikatīvi, antioksidanti, pastas, šķīdinātāji, pernicas u. c.).

pamatkrāsas

(angļu val. *primary colors*)

Bāzes krāsas dažādās krāsu telpās un tehnoloģijās.

1. Aditīvajā krāsu jaukšanā par pamatkrāsām tiek uzskatīta sarkanā, zaļā un zilā krāsa.
2. Subtraktīvajā krāsu jaukšanā pamatkrāsas ir sarkano, zaļo un zilo papildinošas

krāsas – gaišzilā (*cyan*), madžentas (*magenta*) un dzeltenā (*yellow*).

pamatmateriāli

(angļu val. *basic materials*)

Materiāli, kas iestrādāti gatavā iespieddarbā, piemēram, papīrs, iespiedkrāsas, kartons, iesienamie apdares materiāli, līmes, folijas, diegi u. c.

pamatteksts

(angļu val. *body text; body type; book (ordinary) type*)

Burtu veids un izmērs, kas konkrētajā dokumentā, grāmatā vai citā iespieddarbā paredzēts lieliem teksta apjomiem. Parasti pamattekstam izmanto serifa fontus 8–12 punktu lielumā.

Pantone

(angļu val. *Pantone*)

Plaši lietotas krāsu sistēmas preču zīme.

Pantone krāsu katalogs (vēdeklis)

(angļu val. *Pantone color catalogue*)

Krāsu tabula, kuru izstrādājusi firma *Pantone*, kas radījusi pasaules krāsu standartu. Ir divu veidu uzziņu materiāli. Pirmais izstrādāts speciāli tipogrāfijām un paredzēts tieši nepieciešamo krāsu izvēlei, vadoties pēc to fiziskās sajaukšanas no 14 bāzes krāsām. Otrs paredzēts dizaineriem, lai sagatavotu drukas maketu. Savukārt krāsu katalogiem ir vairāki veidi: pēc apdrukājamā materiāla – krītpapīrs (C – *coated*) vai nekrītots papīrs (U – *uncoated*); pamatkatalogs un speciālie toņi (pasteļi, metāliskās krāsas u. c.).

Pantone krāsu skala

(angļu val. *PMS; Pantone Matching System*)

Firmas *Pantone* izveidota krāsu toņu sistēma, ko izmanto praktiski visās nozarēs, kurās ir svarīgi precīzi noteikt krāsu toņus.

papildinātā realitāte

(angļu val. *augmented reality*)

Izmantojot datora ģenerētus ievadkodus (piemēram, video, audio, grafiku un GPS datus), papildinātā realitāte padara reālo pasauli par interaktīvu. Lietojot papildināto realitāti, informācija var pārklāties ar fiziskajiem objektiem un tikt nolasīta ar portatīvajām ierīcēm.

papīra abrazivitāte

(angļu val. *paper abrasivity*)

Papīra (kartona) virsmas spēja savstarpējā kontaktā samazināt cita ķermeņa (piemēram, iespiedformas) virsmas gludumu drukas laikā.

papīra aklimatizācija

(angļu val. *acclimatization of paper*)

Apdrukāšanai paredzēta papīra mitruma līdzsvarošana ar apkārtējās vides mitrumu. Aklimatizāciju veic, noturot papīru nelielās rīvēs iespiešanas vai speciāli aklimatizācijai paredzētās telpās. Ja papīru ofseta lokšņu drukai piegādā speciālā iepakojumā, kas nodrošina optimālu mitrumu, papildu aklimatizācija nav nepieciešama.

papīra anizotropija

(angļu val. *paper anisotropy*)

Papīra fizisku un tehnoloģisku īpašību atšķirības šķērsvirzienā un garenvirzienā, kā arī papīra virsmai attiecībā pret sieta pusi. Papīrmašīnās gatavota papīra stiprības rādītāji šķērsvirzienā un garenvirzienā atšķiras.

papīra apstrāde

(angļu val. *paper finishing*)

Dažādi saražotā papīra apstrādes veidi papīrrūpnīcās, piemēram, lokšņu sagriešana vai ruļļu pārtīšana.

papīra atlikumi; papīra atgriezumi

(angļu val. *broke*)

Papīra atgriezumi, kas rodas dažādos papīra ražošanas posmos. Tos parasti atkārtoti izmanto papīra ražošanā.

papīra atslāņošanās

(angļu val. *paper detachment*)

Defekts, kura dēļ vairākslāņu papīrs sadalās atsevišķos slāņos un tādējādi kļūst nepiemērots drukai.

papīra baltums

(angļu val. *degree of whiteness; paper whiteness*)

Kompleksa papīra īpašība, kas raksturo tā attiecību pret baltu krāsu, augstu izkliedes spēju, visa redzamā gaismas spektra atstarošanu un minimālu nokrāsu. Papīra baltums ir atkarīgs no papīrmasas sastāva (balināta celuloze,

kokmasa, pildvielas, krāsvielas u. c.). Par baltuma etalonu pieņēma magnija oksīda atstarošanas spēju, pielīdzinot to 100%. Baltumu mēra ar fotometru, paraugu salīdzina ar etalonu. Papīra baltumu izsaka procentos, bieži arī norāda ar vērtībām LAB sistēmā.

papīra blīvums

(angļu val. *paper density*)

Svarīgs rādītājs, kas raksturo papīra porainību un stingrību. Blīvums ir atkarīgs no šķiedras tipa, papīra masas maluma pakāpes, mitro prešu darbības un citiem tehnoloģiskiem faktoriem. Blīvumu palielina, palielinot līmvielu un pildvielu daudzumu. Papīra blīvumu ietekmē arī papīra ražošanā lietotā celuloze. No sulfātcelulozes gatavots papīrs ir blīvāks nekā no sulfītelulozes.

papīra deformācija; savēršanās

(angļu val. *paper deformation*)

Loksnes virsmas deformācija, kuras dēļ tā iegūst pilnīgi vai daļēji cilindrisku formu. Savēršanās notiek, ja loksnes viena puse kļūst mitra, vai ārējo apstākļu dēļ.

papīra divpusība

(angļu val. *divisibility*)

Atšķirības starp abām papīra pusēm (piemēram, virsmas struktūrā vai nokrāsā), kas rodas papīra ražošanas laikā.

papīra drukas īpašības; apdrukājāmība

(angļu val. *paper printability*)

Papīra (kartona) spēja normālos drukas apstākļos nodrošināt tirāžai nepieciešamo novilkumu kvalitāti, precīzi atveidojot iespiedformas smalkākās detaļas.

papīra formāts

(angļu val. *paper format; paper reel format*)

Papīra loksnes izmēri (piemēram, 64 × 92 cm). Pirmais skaitlis nozīmē loksnes platumu, bet otrais – garumu. Ruļļa papīra lentes platums tiek norādīts centimetros (piemēram, 60 cm, 108 cm, 120 cm). Ja nav norādīts citādi, papīra formāts norāda arī šķiedras virzienu – paralēli otrajai dimensijai.

papīra garenvirziens

(angļu val. *longitudinal direction of printing*)

Papīra šķiedru virziens, kas atbilst papīrmašīnas kustības virzienam.

papīra gludums

(angļu val. *paper smoothness*)

Īpašība, kas raksturo papīra virsmas apdari (makronelīdzenumu un mikronelīdzenumu esamību). No papīra gluduma ir atkarīgs uzklātās krāsas spīdums uz novilkuma.

papīra grubuļošana

(angļu val. *chiseling; goffering*)

Nelīdzenas faktūras izveidošana uz papīra virsmas.

papīra klasifikācija

(angļu val. *paper grades*)

Dažādu papīra veidu grupēšana pēc šādām pazīmēm:

- 1) pēc iespiešanas tehnoloģijas (ofseta, dobspiedes u. c.);
- 2) pēc iespiedprodukcijas veida (avīžu, žurnālu, grāmatu, kartogrāfijas u. c.);
- 3) pēc piegādes veida (lokšņu vai ruļļu);
- 4) pēc virsmas īpašībām, ko nosaka izgatavošanas veids (nepārklātais jeb dabīgais, pārklātais jeb krītotais, ūdenszīmju, speciālais u. c.);
- 5) pēc apdares veida (mašīngludināts, fakturēts u. c.).

papīra krītošana

(angļu val. *paper coating*)

Viens no papīra pārklāšanas veidiem, kā pigmentu lietojot kaolīnu, kalcija karbonātu (CaCO_3) jeb krītu, titāna dioksīdu, bārija sulfātu un krāsainos pigmentus. Kā līmvielas krītošanai izmanto cieti, kazeīnu; dažreiz sojas miltus, polivinilspirtu un sintētiskos lateksus.

papīra krokošanās

(angļu val. *paper curl*)

Papīra vai kartona defekts – iedobtu vai uztūkušu laukumu rašanās papīrā. Krokošanās rodas, strauji mainoties materiāla mitrumam, un var izpausties kā viļņošanās vai savēršanās.

papīra ķīpa (makulatūras)

(angļu val. *bale package*)

Speciālās iekārtās tipogrāfijā sapresēti papīra atlikumi, atgriezumi otrreizējai papīra pārstrādei. Atsevišķi presē apdrukātos papīra atlikumus (krāsainā makulatūra) no neapdrukāto papīra atlikumiem (baltā makulatūra).

papīra laminēšana un salīmēšana

(angļu val. *paper lamination*)

Papīra apstrāde izgatavošanas laikā – slāņainas struktūras iegūšana, kas papīram piešķir lielāku izturību, glītāku izskatu un papīra lietošanas veidam atbilstošas īpašības. Izplatītākie laminēšanas un līmēšanas veidi:

- 1) viendabīgu šķiedras materiālu laminēšana;
- 2) gofrēšana – kraftpapīra virsējā slāņa savienošana ar gofrētu, no salmu celulozes, kraftpapīra vai puscelulozes gatavota kartona slāni gofrētas taras izgatavošanai);
- 3) loksnes aplīmēšana – makulatūras kartona aplīmēšana ar plānu augstas kvalitātes papīru (krāsainu kārbu izgatavošanai);
- 4) speciālu papīru laminēšana, lai iegūtu materiālu ar noteiktām īpašībām (piemēram, makulatūras kartons, kas aplīmēts ar pergamentu).

papīra loksne

(angļu val. *paper sheet*)

Papīra loksne ir mērvienība izdevumam nepieciešamā papīra daudzuma aprēķināšanai. Papīra loksnes galvenie parametri ir formāts (platums × garums centimetros) un viena kvadrātmetra masa (gramāža).

papīra masas izvades iekārta

(angļu val. *head box*)

Papīrmašīnas sākumdaļa, kurā papīra masa tiek sajaukta un izklāta uz sieta, kas kustas noteiktā ātrumā. Mainot kustības ātrumu, mainās papīra masas koncentrācijas līmenis šķīdumā un tā plūsma. Šādā veidā iegūst atšķirīgas gramāžas papīru.

papīra masas papildināšana

(angļu val. *pulp mass sizing*)

Process, kurā papīra masai tiek pievienotas pildvielas, lai papīrā neiesūktos un neizplatītos šķīdums.

papīra masas sagatavošana

(angļu val. *preparation of pulp mass*)

Papīra masas apstrāde pirms tās nonākšanas papīrmašīnā.

papīra mašīnapdare

(angļu val. *paper finishing*)

Papīra izvadīšana caur mašīnkalandru, lai noblīvētu un izlīdzinātu papīra virsmu un piešķirtu papīra lentei mašīngludumu. Pēc apstrādes mašīnkalandrā bezgalīgo papīra lenti uztin tītnī. Ar šo operāciju noslēdzas papīra izgatavošana papīrmašīnā.

papīra mezgls

(angļu val. *knot; lump; nodule*)

Papīra defekts, kas izpaužas kā nelieli šķiedru kamoliņi. Rodas papīra ražošanas laikā, papīra

šķiedrām savijoties, vai nepilnīgas defibrēšanas dēļ.

papīra mitrums

(angļu val. *paper moisture*)

Mitruma daudzums papīrā. Papīrs mitruma ietekmē strauji maina savas fizikālās un lineārās īpašības. Iespiedpapīra standarta mitrums ir $7 \pm 1\%$. Pārāk liels mitrums rada papīra deformāciju, izmēru neatbilstību un samazina izturību. Pārāk mazs mitrums padara papīru cietu un trauslu, samazina tā spējas pieņemt krāsu un veicina elektrizēšanos.

papīra novecošana

(angļu val. *paper ageing*)

Neatgriezeniskas papīra īpašību – mehāniskās izturības un krāsas – izmaiņas ilgstošas glabāšanas, kā arī ārēju apstākļu ietekmē.

papīra pārklāšana ar emulsijām

(angļu val. *emulsion coating paper*)

Viens no papīra pārklājuma veidiem. Emulsijveida sveķi rada ļoti spīdīgu pārklājumu, palielinātu pretestību dilšanai, kā arī eļļas un tvaika necauraidību. Pārsvārā izmanto kaučuka lateksu, vaska (parafīna) un sveķu emulsijas. Salīdzinājumā ar šķīdumiem emulsiju priekšrocības ir zemākas izmaksas, lielāka ugunsdrošība, vienkāršāka lietošana un pulverizācijas iespējas. Emulsijas pārklājums žūst ilgāk un var izraisīt papīra rullēšanos un samešanos.

papīra pārklāšana ar lakām

(angļu val. *warnish coating paper*)

Viens no papīra pārklājuma veidiem. Papīru pārklāj ar lakām, kas sastāv no sveķiem, kas veido plēvi un ir izšķīdināti attiecīgā šķīdinātājā (šellakā, šķīdinātā spirtā), un sveķiem, kas plēvi neveido, bet palielina tās cietību, stingrumu un spīdīgumu. Plastifikatora piedevas plēvi padara elastīgu un vijīgu. Lieto iesaiņojuma pārklājumiem, tai skaitā apdrukātiem. Plēvi veidojošos sveķus lieto pārklājuma blīvuma un elastības, mitrumizturības un aukstumizturības palielināšanai, salipšanas samazināšanai.

papīra pārklāšana ar līmi

(angļu val. *glue coated paper*)

Viens no papīra pārklājuma veidiem. Uz papīra virsmas pēc pārklāšanas ar līmi izveidojas izturīga, plāna mikroskopiska kārtiņa, kas uzlabo papīra mehānisko izturību, samazina putēšanu, bet vajadzīgo izturību pret ūdens un iespiešanas caurlaidību nesniedz. Papīra virsmas līmēšana no līmēšanas masā atšķiras ar to, ka ar līmvielu pārklāj jau atlieta papīra virsmu. Salīpot šķiedrām, veidojas nepārtraukta plēvīte. No tāda papīra virsmas iespiešanas laikā šķiedras neatdalās.

papīra pārklāšana ar sveķiem

(angļu val. *resin coated paper*)

Viens no papīra pārklājuma veidiem. Papīra pamatni pārklāj ar sveķus saturošu šķīdumu un žāvē. Papīru lieto iesaiņošanai (piemēram,

pergamīns bez pārklājuma ir mehāniski izturīgs, ūdens necaurlaidīgs, bet nav tvaiku caurlaidīgs), tam var būt arī dekoratīva nozīme. Piemīt aizsardzība pret eļļām, taukiem, ūdens, ūdens tvaikiem, ķīmikālijām, abrazīviem materiāliem. Iesaiņojumos un vāku izgatavošanā lietotajam papīram ir svarīgs pārklājuma plēvītes elastīgums, vijīgums un nepārtrauktība (elastīguma nodrošināšanai pārklājumam pievieno plastifikatorus).

papīra pelnība (pelnu saturs)

(angļu val. *ash content*)

Lielums, kas norāda pildvielu daudzumu papīrā. Izsaka procentos kā atlikuma masu, kas iegūta pēc sadegšanas, pret masu pirms sadegšanas. Sīkāk par procentuālajām attiecībām aprakstīts standartā DIN 54370.

papīra piegriešana

(angļu val. *paper cutting*)

Lokšņu papīra vai kartona griešana, lai nodrošinātu divas perpendikulāras malas un precīzu lokšņu izmēru. Piegriešanu veic ar viennaža griešanas mašīnu no četrām vai, ja papīra malas ir ļoti precīzas, divām malām taisnā leņķī.

papīra pildviela

(angļu val. *filler*)

Papildviela, kuru pievieno papīra masai, lai papīram piešķirtu noteiktas īpašības (nokrāsu, elastību, gaismas necaurlaidību, izturību pret novecošanu u. c.). Visbiežāk izmantotās papildvielas ir sasmalcināts marmors, kaļķis vai māls.

papīra presēšana

(angļu val. *paper pressing*)

Papīra masas atūdeņošana papīra mašīnas vienā vai vairākās presēšanas sekcijās. Presē lieto vilnas tūbas, kas pasargā papīra lenti no saspiešanas, novada izspiesto ūdeni un transportē papīra lenti no preses uz presi un tālāk uz žāvēšanas cilindriem.

papīra pretestība locīšanai

(angļu val. *folding resistance*)

Empīrisks rādītājs, ko izsaka ar dubultlocījumu skaitu, ko iegūst, pārbaudot (lokot turp un atpakaļ) no papīra loksnes izgrieztas strēmelītes, kamēr tās pārtrūkst. Parasti pārbauda mašīnvirzienā izgrieztas strēmelītes, iegūstot pretestību locīšanai garenvirzienā. Šķērsvirzienā izgrieztas strēmelītes parāda pretestību locīšanai šķērsvirzienā. Papīra pretestību locīšanai nosaka, papīru salokot par 180° un palielinot stiepšanas spēku tik ilgi, kamēr papīrs saplīst. Šo rādītāju var noteikt ar dinamisko metodi (DIN 53123, I daļa) vai statisko metodi (DIN 53121). ISO 5626 izmēģinājumu var veikt ar *Šopera* iekārtu. Līdzīgi nosaka dubulto locījumu skaitu, kuru iespējams veikt, nesaplēšot papīru.

papīra putekļošanās

(angļu val. *paper dusting*)

Pildvielu daļiņu un smalku šķiedru atdalīšanās no sausa papīra, kas novērojama, papīram virzoties cauri iespiedmašīnai un saskaroties ar

citām virsmām. Īpaši novērojama ruļļu drukas un locīšanas procesos.

papīra raupjums

(angļu val. *roughness*)

Lielums, kas raksturo papīra virsmas topogrāfiskās īpašības. Mēra, izmantojot *Bedtsen* iekārtu. Izsaka mililitros minūtē (ml/min). Noteikšanas metode sīkāk aprakstīta standartā DIN 53108.

papīra rullēšanās

(angļu val. *paper curl*)

Viena no papīra fizikālajām īpašībām. Īpašība, kas cieši saistīta ar tā izmēru mainību. Rullēšanās ir atkarīga no izmēru nemainīguma, papīra vienmērības, biezuma un divpusības pakāpes. Ir vairāki rullēšanās virzieni: rullēšanās uz sietam pieguļošo pusi; rullēšanās uz tūbai pieguļošo pusi; rullēšanās gan uz vienu, gan otru pusi. To rada papīra nevienmērīgā izplešanās vai saraušanās. Rullēšanās vairāk raksturīga plānam nekā biežam papīram. No garām šķiedrām gatavots papīrs rullējas vieglāk nekā no īsām šķiedrām gatavots. Jo papīrs mīkstāks un elastīgāks, jo tas vairāk satinās. Mītrs papīrs rullējas mazāk nekā ļoti sauss.

papīra smalknes nosūkšana

(angļu val. *chip suction*)

Darbība, ko veic, piemēram, lai līmēšanas līnijās no frēzes atsūktu papīra pārpalikumus – smalkni.

papīra stingrums

(angļu val. *paper stiffness*)

Viena no papīra fizikālajām īpašībām. Pretestība deformācijai ārējo spēku un slodzes iespaidā. Šī papīra īpašība pakļaujas materiālu pretestības likumiem, kurus var izmantot gan papīra un kartona loksnei, gan izstrādājumiem no tās (kārbām, čemodāniem, čaulām, papīra traukiem). Ja divās vietās atbalstīta papīra loksne ieliecas nemanāmi, tad šādu papīru uzskata par stingru. Ja papīrs analogos apstākļos ievērojami ieliecas, to uzskata par ļenganu. Šo jēdzienu nedrīkst sajaukt ar papīra cietību. Papīra stingrumu palielina, papīra masai pievienojot karboksimetilcelulozi, cieti, šķidro stiklu un citas vielas, kas palielina šķiedras saistošos spēkus.

papīra struktūra

(angļu val. *paper formation*)

Struktūra, kādā izvietojušās un sajaukušās šķiedras, veidojot papīru.

papīra traipainība

(angļu val. *stain in paper*)

Viena no papīra fizikālajām īpašībām. Sīku sveša materiāla daļiņu klātbūtne papīrā. Papīra traipainību parasti novērtē, saskaitot traipus uz noteikta papīra loksnes laukuma, novērtējot to kontrastu, laukuma lielumu nosaka pēc speciālām tabulām – šabloniem. Neskatoties uz lielu traipu nelielo daudzumu, tie var aizņemt lielu kopējo laukumu, savukārt sīku traipiņu var būt daudz, bet kopējais laukums neliels. Traipi

papīrā var būt ļoti dažādi: gļotu traipi, krāsas traipi, ogļu gabaliņi, nesamaltas šķiedras pinkuļi, eļļas un putu traipi, kolofonija traipi.

papīra virsmas apstrāde

(angļu val. *surface sizing*)

Process, ko veic, lai samazinātu papīra plūkšņainību un uzlabotu tā iespiedīpašības.

papīra virsmas izturība

(angļu val. *paper surface firmness*)

Īpašība, kas raksturo papīra pretestību šķiedru vai atsevišķu krītojuma daļiņu izraušanai, papīram atdaloties no krāsas slāņa drukas laikā. Lielāku papīra virsmas izturību iegūst, ražošanā izmantojot garšķiedru papīrmasu un palielinot tajā līmvielu daudzumu.

papīra virsmas pH līmenis

(angļu val. *surface pH level*)

Virsmas pH līmenis, piemēram, mitra papīra paraugam.

papīra virspuse

(angļu val. *right side of the sheet; recto/verso*)

Papīra lentes vai loksnes puse, kura neatrodas uz papīrmašīnas sieta tā atliešanas laikā.

papīrmasa

(angļu val. *pulp mass*)

Sastāvdaļu maisījums, kas nepieciešams noteiktas papīra veida ražošanai.

papīrs

(angļu val. *paper*)

Plāns materiāls (līdz 400 mkm), kas sastāv galvenokārt no sasmalcinātām augu šķiedrām (parasti no mehāniskas vai tīras celulozes), kuras savstarpēji saista virsmas saķeres spēki un līmviela. Papīru izgatavo, nosēdinot šķiedru suspensiju uz kustīga papīrmašīnas sieta. Papīra izgatavošanai var izmantot arī sintētiskās un minerālšķiedras. Pasaulē ražo ļoti daudz papīra veidu, ko tirgo loksnēs vai ruļļos.

papīrs ar paaugstinātu drošības pakāpi (banknošu; naudaszīmju papīrs)

(angļu val. *security paper*)

Īpaši vērtspapīriem ražots papīrs, kas vizuāli neatšķiras no parastā. Speciālo šķiedru (kokvilnas, neilona u. c.) procentuālo sastāvu un attiecību šādā papīrā atkārtot nav iespējams. Papīra masā var būt iestrādātas īpašas šķiedras un/vai lāsumi, kas kļūst redzami tikai ultravioletajā gaismā. Šādu papīru visbiežāk izmanto valstiskas nozīmes līgumu, starpvalstu vienošanās un citām vajadzībām. Šo papīru drošības pakāpe ir ļoti augsta, jo katra partija tiek ražota konkrētam pasūtītājam un izgatavot papīru ar vienādu ķīmisko un fizikālo sastāvu ir grūti. Pie speciālo veidu papīra pieskaitāms arī papīrs ar ūdenszīmēm. Ūdenszīmes var būt dažādas – iespiestas, lietas papīrā vai kombinētas; tās var atrasties noteiktā vietā vai visā papīra loksnē. Šāds papīrs ir labi piemērots rakstīšanai un drukai. Visbiežāk tas ir nepārklāts papīrs ar blīvumu no 90 līdz 135 g/m².

papīrs ar paaugstinātu tilpummasu

(angļu val. *bulky paper*)

Papīrs ar vienādu gramāžu var ievērojami atšķirties pēc biezuma. Papīra tilpummasa norāda, cik biezs ir noteiktas gramāžas papīrs. Papīra masas tilpums var būt robežās no apmēram 0,5 līdz 2,2. Tādējādi 80 g/m² papīrs var būt gan 40 mkm, gan 176 mkm biezs. Papīru ar paaugstinātu tilpummasu izmanto, lai palielinātu izdevuma apjomu, nepalielinot tā svaru.

papīrs ar zemu hlora saturu

(angļu val. *low-chlorine paper*)

Papīrs, kura ražošanā izmantots neliels hlora daudzums. Maksimāli pieļaujamā norma ir 25% no daudzuma, kuru izmanto, ražojot ar hloru balinātu papīru.

papīrs bez optiskā balinātāja

(angļu val. *paper without optical brighteners*)

Papīrs ar aizsarglīdzekļiem, kurā nav optisko balinātāju un kuram UV gaismā ir tumši violeta fluorescences.

papīrs; dekoratīvs

(angļu val. *decorative paper*)

Papīrs ar virsmu, kas imitē samtu, marmoru, ādu, audumu u. c.

papīrs; pašlīmējošais

(angļu val. *self-adhesive*)

Papīrs, kura apakšējā puse līdz līmēšanas brīdim ir pārklāta ar speciālu papīru, kas ir viegli

atdalāms no pamatnes. Papīrs ir piemērots drukai ofsetā, sietspiedē un citās tehnoloģijās. Var būt dažādās krāsās, kā arī matēts un glancēts. Atkarībā no lietošanas izšķir vairāku veidu pašlīmējošo papīru – attēlu drukai paredzētus, ar fluoriscējošu klājumu u. c. No šāda papīra izgatavo uzlīmes.

parafīns

(angļu val. *paraffin*)

No latīņu *parum* 'maz' un *athnis* 'līdzīgs'. Cietu piesātināto ogļūdeņražu maisījums. Izmanto pārtikas iepakojumam paredzēta papīra piesātināšanai un tehniskiem izstrādājumiem. Parafīnu vienmēr klāj uz jau apdrukāta papīra.

paraksts

(angļu val. *signature; caption*)

1. Ar roku rakstīts paša vārds (arī saīsinātā formā) un uzvārds (par apliecinājumu kam).
2. Īss teksts (zem tabulas, attēla u. c.).

parametrs

(angļu val. *parameter*)

1. Lielums (matemātiskā formulā vai izteiksmē), kam tikai attiecīgā uzdevumā ir pastāvīga vērtība.
2. Lielums, kas raksturo kādas iekārtas, darba vides, procesa būtisku, svarīgu stāvokli, īpašību.

paraugnovilkums (hromalīna)

(angļu val. *Chromalin™*)

Poligrāfijā – bieži jebkāda veida analogais ķīmiskais paraugnovilkums. Patiesībā hromalīna

paraugnovilkumi ir tikai tie, kurus ražo firma *DuPont*.

paraugnovilkums (pirmsdrukas)

(angļu val. *proof; desktop proof*)

Digitāls vai analogs iespieddarba pārbaudes novilkums, kas parāda produkta gala izskatu.

paraugnovilkums (tirāžas iespiedmašīnas)

(angļu val. *press proof; overlay color proof*)

Paraugnovilkums, kuru izgatavo ar tirāžas iespiedmašīnu. Tā izgatavošana ir dārga, tāpēc tiek izmantota ļoti reti.

paraugnovilkumu prese

(angļu val. *proof press*)

Iekārta analogo krāsu paraugnovilkumu izgatavošanai.

paraugs

(angļu val. *sample; specimen*)

1. Priekšmets, izstrādājums, pēc kura vērtē, veido citus attiecīgos priekšmetus, izstrādājumus.
2. Neliela vielas, materiāla daļa analīzei, izmēģinājumam, kvalitātes, sastāva noteikšanai.
3. Tas, ko vērts atdarināt; tas, ko atdarina; priekšzīme, piemērs.
4. Veids, pēc kura veic, rada (ko) atbilstošu (kam citam).

parazītelements; fūzelis (žarg.); partizāns (žarg.); maraška (žarg.)

(angļu val. *parasitic element; parasite; marasha*)

Drukas defekts, kad sīki papīra gabaliņi, sažuvušas krāsas plēksnītes, nokļūstot uz iespiedformas vai ofseta gumijas (dekeļa), uz novilkuma rada liekus, vizuāli pamanāmus elementus, kas pazemina iespieddarba kvalitāti.

pasieris; sakritenis

(angļu val. *coincidence of color*)

Atsevišķi uzklātu iespiedkrāsu savstarpējā sakritība krāsu attēlos uz apdrukājamā materiāla.

paspartū

(angļu val. *passepertout*)

Blīva papīra lapa grāmatā vai žurnālā porteta uzlīmēšanai, kā arī kartona ietvars portretam, kas veidots akvareļa vai grafikas tehnikā.

pasūtījumsdarbs

(angļu val. *custom work*)

Darbs, kas radīts saskaņā ar līgumu starp autoru un fizisku vai juridisku personu, kura autoram pasūtījusi noteiktu darbu par noteiktu samaksu. Atbilstoši līgumam darba mantiskās tiesības var tikt nodotas pasūtītājam.

pašizlicējs; izlikšana

(angļu val. *delivery device*)

Iekārta gatavās iespiedprodukcijas novietošanai uz transportiera.

paškopējošais papīrs

(angļu val. *carbonless copy paper (CCP); non-carbon copy paper; NCR paper (no carbon required)*)

Speciāls papīrs, kurš ļauj veidot oriģināla kopiju bez koppapīra izmantošanas. Uzspiežot papīra lapas otrā pusē atveras mikrokapsulas un no tām atbrīvojies šķidrums izraisa nākamās lapas kaolīna slāņa iekrāsošanos, veidojot kopiju. Paškopējošā papīra komplekts sastāv no trim daļām:

- 1) pirmā lapa, kuras otrā pusē ir krāsojošu mikrokapsulu kārta;
- 2) pēdējā lapa, kas pārklāta ar kaolīnu krāsvielas fiksēšanai;
- 3) vidējās lapas, kuru skaits var sasniegt 10.

Šo papīru izmanto rēķiniem, pavadzīmēm u. c. veidlapām. Derīgs apdrukāšanai ofseta tehnikā, lielākoties vienā krāsā.

pašpielicējs

(angļu val. *autofeeder*)

Mehānisms, kas automātiski atdala iespiedloksnes un no rīses, kas atrodas uz padeves galda, un pa vienai padod iespiešanai vai tālākai apstrādes operācijai, novietojot tās transportēšanai ērtā pozīcijā.

pauspapīrs; kalks; sviestpapīrs

(angļu val. *transparent paper; tracing-paper; transparency*)

Puscaurspīdīgs papīrs, ko kādreiz bieži izmantoja rasēšanā kontūru pārvilkšanai uz gaismas galda. 20. gadsimta beigās lāzerizdrukas uz

kalka lietoja iespiedfomu izgatavošanai: lappuses montēja uz astralona un kopēja kopēšanas rāmī.

pāreja; toņu pāreja; krāsu pāreja

(angļu val. *gradient; blend; gradation; graduated fill; vignette*)

Attēlu apstrādes programmu piedāvāta krāstoņu pāreju veidošana.

pārklājums; pārlaide

(angļu val. *trapping; overprint; overprint color*)

Darbība sagatavošanas vai pirmsdrukas posmā, kad tiek veidots šaurs pārklājums pār dizaina elementu malām, lai novērstu minimālas nesakritības iespēju. Piemēram, ja jādrukā sarkans kvadrāts uz melna fona, tad, pārklājumu veidojot, nedaudz palielina kvadrātu tā, lai sarkanā krāsa mazliet uzklātos melnajai un nelielas nobīdes gadījumā neparādītos balta maliņa. Ja fons ir tumšāks par objektu, objekts ir jāizpleš; ja objekts ir tumšāks par fonu, gaišais fons ap to ir jāsažņaudz.

pārklāšana

(angļu val. *coating*)

Process, kurā uz papīra vai kartona virsmas tiek uzklāta viena vai vairākas suspensijas vai citas šķīdņas vielas kārtas.

pārklāts papīrs (kartons)

(angļu val. *coated paper (carton)*)

Papīrs, kura virsma pārklāta ar komponentiem, kas tam piešķir specifiskas īpašības. Krītpapīrs

tiek pārklāts ar dažāda sastāva un biezuma krītojamo masu. Pie šīs grupas pieskaita visus papīra veidus, kuru virsma ir pārklāta no vienas vai abām pusēm. Pārklāto papīru lieto augstas kvalitātes iespiedprodukcijas izgatavošanai. Pārklājumu papīram veido, lai iegūtu gludāku virsmu. Tas sastāv no pigmenta un saistvielu šķīduma, kā arī no krāsvielām, dispersijas un viskozitātes aģentiem un citiem komponentiem.

pārlaide

(angļu val. *bleed*)

Sagatavojot darbu drukai, ir jāņem vērā ražošanas procesa īpatnības, proti, lai gatavā izstrādājumā attēls būtu līdz pašām lappuses malām, maketā jāizveido pārlaide – attēlam jāiet pāri malām aptuveni par 3–5 mm. Ja pārlaide nav izveidota vai ir pārāk maza, gatavā produktā var parādīties balta maliņa. Pārlaidi uzrāda milimetros.

pārneses cilindrs

(angļu val. *transfer cylinder*)

Cilindrs, kas loksni pārnes no iespiedcilindra uz nākamo iespiedsekciju vai tālāk uz izvadu.

Svarīgi, lai pārneses cilindri nesmērētu drukas loksni.

pārrāvuma pretestība

(angļu val. *breaking resistance*)

Termins papīrrūpniecībā, kurš apzīmē spēku, kas nepieciešams, lai noteiktos apstākļos saplēstu papīra lapu.

pārstrādātās šķiedras

(angļu val. *recycled fibers*)

Iepriekš papīra vai kartona ražošanā izmantots šķiedru materiāls.

pārtīšana

(angļu val. *transferring; rewinding*)

Papīra lentes notīšana no ruļļa, to nesadalot. To veic, izmantojot pārtīšanas mašīnu.

PC; polikarbonāts

(angļu val. *PC; polycarbonate*)

Ļoti izturīgs termoplastisks polimērs. To lietojot kā dokumentu substrātu (biogrāfijas datu lapas vai kartes), vairākus polikarbonāta slāņus sakausē augstā temperatūrā. Izmantojot kā aizsargāto dokumentu substrātu, tajā var iestrādāt daudzus dažādus īpašus aizsarglīdzekļus, piemēram, lāzergravējumu, lāzerperforētus sekundārus attēlus (dubultattēlus) un mainīgus lāzerattēlus.

PDF; portatīvā dokumenta formāts

(angļu val. *PDF; portable document format*)

Failu formāts, ko izstrādāja kompānija *Adobe Systems* 1993. gadā, lai uzlabotu un standartizētu grafisko dokumentu lietojamību, attēlotu divdimensiju dokumentus veidā, kas nav atkarīgs no programmatūras, datoraparātūras un operētājsistēmas. Universāls digitālo dokumentu formāts, kas saglabā informāciju par darba noformējumu, izvietojumu, krāsainību un tipogrāfiskajām prasībām neatkarīgi no tā, kādā

programmā vai uz kādas platformas tas ir veidots. Pašlaik tiek lietots kā *de facto* standarts gatava maketa nosūtīšanai no pasūtītāja uz tipogrāfiju. Poligrāfijas vajadzībām PDF formātam piemēro papildu prasības, kas ir aprakstītas apraksta PDF/X standartos. PDF failā tiek iekļauts 2D dokumenta izkārtojuma apraksts, kas ietver tekstu, fontus, attēlus un 2D vektorgrafiku. PDF var iekļaut arī 3D attēlus, izmantojot U3D, PRC vai citus datu formātus.

pelēkā balanss; pelēkā toņa līdzsvars

(angļu val. *gray balance*)

Rastra elementu attiecības uz trim krāsu daļējuma fotoformām vai iespiedformām (C, M, Y), kas ļauj uz novilkuma iegūt neitrālu pelēko toni standartizētā drukas procesā. Pelēkā balanss nodrošina pareizu attēla ahromatiskās komponentes atveidi krāsu attēlā. Jāņem vērā, ka, lai iegūtu neitrāli pelēku toni, CMY komponentēm nav jābūt vienādā daudzumā. Pigmentu īpatnību dēļ ciāna jābūt līdz 10% vairāk nekā madžentas un dzeltenās krāsas.

pelēkā skala

(angļu val. *gray scale*)

Laukumu rinda ar noteikta optiskā blīvuma lielumiem no balta līdz melnam, kas tiek izmantota reproducēšanas procesu kontrolei.

perfektors

(angļu val. *perfector; perfecting device*)

Mehānisms lokšņu sekcijveida iespiedmašīnās, kas izvietots starp iespiedsekcijām un paredzēts,

lai apvērstu iespiedloksni, drukājot lapas pirmo un otro pusi vienā laidienā. Iespiedmašīnām, kurām ir vairāk par piecām sekcijām, var būt divi perfektori. Pēc konstrukcijas perfektori ir cilindriski, puscilindriski vai rāmji ar satvērējiem.

perforators

(angļu val. *perforator*)

Iekārta caurumošanai.

perforācija

(angļu val. *punch*)

Periodisku, nelielu iegriezumu veidošana, lai novērstu lokāmo burtnīcu pabiezīnājumus muguriņas locījuma vietā, kā arī lai padarītu ērtāku dokumentu, čeku grāmatiņu, kalendāru, pastmarku lietošanu. Perforāciju veic ar locīšanas iekārtām, drukas iekārtas sekcijā vai specializētā iekārtā.

pergaments

(angļu val. *parchment*)

No dzīvnieku ādas veidots materiāls, uz kura rakstīja pirms papīra izgudrošanas. Visi senie manuskripti tika rakstīti uz šī materiāla. Nosaukts par godu tā rašanās vietai – Pergamai Mazāzijā.

pergamīns

(angļu val. *vegetable parchment*)

Puscaurspīdīgs, līmēts, mehāniski izturīgs, tauku necaurļaidīgs papīrs, kas paredzēts kalka izgatavošanai un pārtikas produktu iepakojšanai.

periodika; periodiskie izdevumi

(angļu val. *periodicals*)

Noteiktā laika periodā iznākoši iespieddarbi, kam ir vienlaidu numerācija un viens nosaukums.

personalizācija; biogrāfijas dati

(angļu val. *biographical / other personalisation text*)

Dokumenta turētāja attēla, paraksta un biogrāfijas datu iestrāde dokumentā. Dokumenta turētāja biogrāfijas dati ir redzami pases, identifikācijas kartes vai vīzas vizuāli pārbaudāmajā zonā un mašīnlasāmajā zonā.

pēcapstrāde

(angļu val. *postpress; finishing*)

Darbību kopums, ko veic ar iespieddarbu pēc tā nodrukāšanas (piemēram locīšana, griešana, iesiešana u. c.), līdz tas iegūst gatava produkta izskatu. Sk. arī pēcdrukas darbi.

pēdiņas

(angļu val. *quotation marks; quotes*)

Divpusēja pieturzīme (« ») vai (" "), ko lieto tiešās runas vai citātu atdalīšanai, simbolisko nosaukumu apzīmēšanai, pārnestā nozīmē lietotu vārdu izcelšanai u. c.

pH; pH vērtība

(angļu val. *pH; pH value*)

Indekss no 1 līdz 14, kas raksturo šķīduma skābumu vai sārmainību. Pilnīgi tīram ūdenim pH ir 7, un tas ir neitrāls, pH zem 7 nozīmē, ka vide ir skāba, virs 7 – sārmaina.

Photoshop

(angļu val. *Photoshop*)

Attēlu apstrādes programmatūra.

piebīde

(angļu val. *feed*)

Griešanas iekārtas operatora darbarīks.

piebīdnis

(angļu val. *back-gauge; rear gauge*)

Rīks, ko izmanto papīra griežamājās mašīnās (giljotīnās) lai pabīdītu papīra rīsi zem naža līdz priekšējai un sānu atdurei.

pieдруka; papildmetiens; papildtirāža

(angļu val. *rerun; additional edition; overprint*)

Atsevišķa izdevuma papildu eksemplāru izlaide izdevniecības līgumā noteiktajā termiņā, neizdarot izmaiņas.

piegriešana

(angļu val. *cutting*)

Papīra, kartona un iesiešanas materiālu apgriešana, lai tiem piešķirtu vajadzīgo formātu un/vai precīzu taisnstūra formu.

piekārtojuma loksnes

(angļu val. *make-ready sheet*)

Papīra loksnes, ko izmanto piekārtošanas un pierīkošanas procesā.

piekārtošana

(angļu val. *make-ready*)

1. Vienpusīgai drukai krāsdalīto iespiedformu precīza savietošana vienai pret otru uz iespiedloksnes (sauc arī par krāsu savietošanu drukas laikā). Piekārtošanu veic gar cilindra apkārtmēru drukas virzienā.
2. Loksnes pirmās puses iespiedformu savietošana pret otrās puses iespiedformām abpusējai drukai.
3. Apstrādes procesos – pareiza spiedoga novietošana reljefspiedumam.

pielīme

(angļu val. *sticker*)

Ilustrācija, kas ir mazāka par grāmatas gatavo izmēru un ir pielīmēta uz iesietas grāmatas vāka vai kādā no tās lappusēm. Pielīmi iespiež uz cita papīra atsevišķi no teksta.

pierīkošana

(angļu val. *make-ready*)

Vispārējs apzīmējums dažādiem iespiedmašīnas sagatavošanas darbiem pirms ofseta drukas – iespiedformu un atsevišķu iespiedmašīnas mezglu sagatavošana, iespiedformu ievietošana iespiedmašīnā, krāsu sakritības nodrošināšana daudzkrāsu drukā u. c.

piesātinājuma metode; krāsu piesātinājuma (atveides) metode

(angļu val. *saturation rendering; saturation rendering intent*)

Viens no četriem algoritmiem ICC krāsu vadības sistēmās, kas nosaka, ko darīt ar tām krāsām, kuras nevar precīzi pārceļt citā krāsu telpā. Piesātinājuma metodes mērķis ir izmantot maksimumā spilgtas, piesātinātas krāsas, neuztraucoties par krāsu atbilstību vai savstarpējām attiecībām. Šī metode tiek izmantota biznesa grafikā un dažkārt arī logotipu atveidē. To nekad nelieto paraugnovilkumiem vai fotoattēliem (ja vien tāds nav dizaina nolūks).

piesātināts melnais; bagātināts melnais; supermelnais

(angļu val. *rich black; superblack*)

Melnā krāsa, kas krāsu dalīšanas procesā papildināta ar citām krāsām.

piespiešanas ierīce

(angļu val. *force device*)

Viennaža un trīsnažu griešanas iekārtu mehānisms, kurš sastāv no piespiešanas sijas un virzīšanas un piespiešanas mehānisma. Piespiešanas sija novietota paralēli nazim un tam cieši klāt. Piespiešanas ierīce piespiež papīra, brošūru, grāmatu bloku, burtnīcu kaudzi līdz griešanai un griešanas laikā, novēršot to izkustēšanos.

piesūcekņi

(angļu val. *sucker*)

Lokšņu padeves iekārtas detaļa – gumijas vakuuma piesūcekņi, ar kuriem papīra loksne tiek pacelta un novirzīta tālāk uz transportēšanas mehānismu.

pieturzīme

(angļu val. *punctuation mark*)

Noteikta grafiska zīme teksta gramatiskā, jēdzieniskā vai intonatīvā dalījuma (atdalījuma, izdalījuma) atspoguļošanai rakstos (īstās pieturzīmes), kā arī kādas teksta vienības izcelšanai, iezīmēšanai u. tml. (papildu pieturzīmes).

piezīmju blociņš

(angļu val. *notebook*)

Apdrukātu vai neapdrukātu lapu grāmatiņa ar sastiprinātām izplēšamām vai neizplēšamām lapām.

piezīmju grāmatiņa kalendārs; plānotājs

(angļu val. *diary*)

Laika plānošanai domāts kalendārs, kura apdrukātās lappuses atbilst konkrēta gada dienām, nedēļām utt. un kurā paredzēta vieta ar roku ierakstāmām piezīmēm.

piezīmju līmlapiņas

(angļu val. *post-it*)

Kancelejas prece – neliela izmēra, parasti krāsaina papīra līmlapiņas, ko izmanto norādēm un piezīmēm.

pigments

(angļu val. *pigment*)

Organiska vai neorganiska krāsaina, balta vai melna substance, kas nav izšķīdināma nesēju sistēmās; cietas daļiņas vai molekulu aglomerāti, kas izvietoti šķidrā nesējā līdzsvara stāvoklī. Augsti dispersīvs, ūdenī, eļļā un citos organiskos šķīdinātājos nešķīstošs pulveris, kas krāsai piešķir optiskās un dažas fizikāli ķīmiskās īpašības. Sausi pigmenti visbiežāk ir bāli pulveri, kuru krāstoņu īpašības parādās pēc sajaukšanas ar saistvielām.

pikselis

(angļu val. *pixel; picture element*)

Saīsinājums no angļu *picture element* 'attēla elements'. Vizualizējamas virsmas (piemēram, monitora) mazākais elements, kuram iespējams piešķirt krāsu, intensitāti un citus attēla parametrus.

pildenis

(angļu val. *reglet; clump; furniture; cutting board*)

Aizpildījuma elements rokas salikumā.

pilnkrāsu druka

(angļu val. *full color print*)

Krāsu (CMYK) druka.

pilns viltojums

(angļu val. *forgery*)

Viens no viltoto dokumentu veidiem, kad neatļauti tiek kopēts vai reproducēts autentisks

aizsargāts dokuments. Viltots dokuments, ko viltotāji ir izgatavojuši pilnībā.

pirmsdruka; pirmsdrukas procesi

(angļu val. *prepress; prepress process*)

Visi poligrāfijas tehnoloģiskie posmi, kas saistīti ar iespieddarbu sagatavošanu drukai (teksta salikums, krāsu dalījums, tekstuālā un ilustratīvā materiāla apstrāde (maketēšana), impozīcija (elektroniskā montāža)). Iespieddarba dizainu un maketu mūsdienās var veidot gan izdevniecībās, gan reklāmas aģentūrās, gan tipogrāfijās.

pirmsdrukas iekārtas

(angļu val. *prepress equipmet*)

Iekārtas, kas paredzētas iespieddarba pirmsdrukas sagatavošanai, ieskaitot iespiedformu izgatavošanu.

pirmšķiedras; jaunas šķiedras

(angļu val. *new fibers; virgin*)

Šķiedras, kuras iepriekš nav izmantotas papīra vai kartona ražošanā. Jaunas šķiedras.

plaģiāts

(angļu val. *plagiarism*)

Cita autora oriģināldarba uzdošana par savējo, arī darbs, kurā veiktas nenozīmīgas satura vai formas izmaiņas.

plakanais skeneris

(angļu val. *flat-bed scanner*)

Skeneris, kurā skenējamais oriģināls tiek novietots uz plakanas virsmas.

plakāts

(angļu val. *poster*)

Sabiedriskajā telpā izvietots māksliniecisks lielformāta attēls ar īsu tekstu. Tajā ietvertai informācijai jāiedarbojas ātri, nekļūdīgi un sakāpināti. Poligrāfijā – vienpusējs iespiedums ar tekstu un/vai ilustrācijām, ko novieto apskatei uz plakanas virsmas.

plastiskā (neatgriezeniskā) deformācija

(angļu val. *plastic (irreversible) deformation*)

Deformācijas veids, kad ķermenis pēc spiedes (slodzes) iedarbības beigām neieņem sākotnējo formu.

plates biezums

(angļu val. *plate thickness*)

Iepiedplates biezums – 0,15 mm, 0,3 mm, 0,4 mm vai 0,27 mm.

ploteris; zīmētājierīce; grafikators; zīmētājs

(angļu val. *plotter*)

Iekārta līniju zīmēšanai uz papīra, piemēram, ar spalvu vai pildspalvu. Arī iekārta izgriešanai ar nazi.

plūksnošanās

(angļu val. *picking*)

Defekts, kas rodas, ja drukas laikā krāsas lipīguma dēļ no papīra atdalās atsevišķas šķiedras. Plūksnošanās rodas, ja drukas laikā iespiedkrāsa pie iespiedformas turas stingrāk nekā pie papīra un no krāsas vai papīra atraujas daļiņas.

PMS krāsas

(angļu val. *PMS; Pantone Matching System*)

Firmas *Pantone* radīta krāsu sistēma, kas nosaka, kādās proporcijās jājauc pamatkrāsas, lai iegūtu vajadzīgo krāstoni. Viena no populārākajām indeksēto krāsu sistēmām, kas kļuvusi par vispārēju standartu. Šī iemesla dēļ indeksētās krāsas bieži sauc arī par *Pantone* krāsām.

polietilēns

(angļu val. *PE; polyethilen*)

Plēvjveida materiāls, kas ir elastīgs un vijīgs zemā temperatūrā. Ar polietilēnu pārklāj papīru, kas paredzēts produktu iesaiņošanai un turpmākai sasaldēšanai.

poligrāfija

(angļu val. *printing; graphic arts*)

Rūpniecības un tehnikas nozare, kas nodarbojas ar iespieddarbu (laikrakstu, žurnālu, grāmatu, atklātņu, plakātu, etiķešu, veidlapu, katalogu, iepakojuma, sīkdarbu u. c.) izgatavošanu.

poligrāfijas iekārtas

(angļu val. *printing equipment*)

Iekārtas un ierīces, ko izmanto iespieddarbu sagatavošanai, drukai un apstrādei.

polikondensācija

(angļu val. *polycondensation*)

Ķīmiskā reakcija, kurā no monomēriem, atšķeļot mazmolekulāru vielu, veidojas lielmolekulāra viela. Šādi iegūst fenolforaldehīdu sveķus, kurus lieto kā iespiedkrāsu saistvielu, kā arī polietilēntereftalātu (lavsāni), ko plaši lieto poligrāfijas ražošanas procesos.

polimerizācija

(angļu val. *polymerization*)

Ķīmiskā reakcija, kurā, pārtrūkstot divkāršajām saitēm, no mazmolekulārām vielām veidojas lielmolekulāras vielas. Šādi izgatavo polietilēna un polipropilēna plēvi.

polimerizācijas pakāpe

(angļu val. *degree of polymerization*)

Elementārposmu skaits polimērā.

polimērs (plastmasa)

(angļu val. *polymer*)

Lielmolekulāri ķīmiski savienojumi ar virkņveida molekulām, kuras sastāv no liela skaita (līdz pat 105) elementārposmu, kas šajā virknē periodiski atkārtojas. Attiecīgo vielas elementārposmu sauc par monomēru. Rezultējošo polimēra molekulu nosaka pēc tās molekulmasas

(polimerizācijas pakāpes). Polimēri var būt gan sintētiski ražoti, gan veidojušies dabiskos procesos. Kokvilna, zīds, ziloņkauls, dzintars un koks ir tikai daži dabiskas izcelsmes polimēru piemēri. Bieži vien polimērmateriālus sauc par plastmasām, taču plastmasas iegūst, polimēriem pievienojot papildvielas – plastifikatorus, krāsvielas, stabilizatorus vai pildvielas.

polivinilacetāts un polivinilhlorīds

(angļu val. *polyvinyl acetate and polyvinyl chloride*)

Viela, ko lieto lakās, lai pārklājuma plēvei piešķirtu sevišķu elastību un vijīgumu, kā arī spēju salipt karstumā. Izmanto etiķešu un pastkaršu pārklājumos. Labi šķīst spirtos, ketonos un aromātiskajos ogļūdeņražos.

porainība

(angļu val. *porosity*)

Lielums, kas raksturo papīra blīvumu.

portrets

(angļu val. *portrait*)

Tēlotājmākslas žanrs, kurā tiek attēlots viens cilvēks vai cilvēku grupa.

POS materiāli

(angļu val. *POS; point-of-sale materials*)

Iespiesta reklāma, kas paredzēta izvietojšanai tieši mazumtirdzniecības vietās, – vobleri, cenu zīmes, norādes, kas ved pie noteiktas preces, u. c.

PostScript

(angļu val. *PostScript*)

Datu formāts, programmēšanas valoda, kuru izmantoja grafiskā attēla aprakstīšanai un novirzīšanai no maketēšanas programmām uz printeriem vai pirmsdrukāšanas iekārtām. *PostScript* valodu radījis autoru kolektīvs uzņēmumā *Adobe Systems* 20. gadsimta 80. gados. Tagad *PostScript* vietā tiek izmantots PDF formāts.

pozitīvā filma

(angļu val. *positive film*)

Filma, kuras nedrukājamās daļas ir caurspīdīgas, bet apdrukājamās – melnas. Lieto, piemēram, ofsetā.

pozitīvā ofsetforma

(angļu val. *positive offset plate*)

Iespiedforma, uz kuras iespiežamie un neiespiežamie elementi atveidoti atbilstoši oriģinālam.

ppi; pikseļi uz collu

(angļu val. *ppi; pixels per inch*)

Attēla vai ierīces (piemēram, ekrāna, skenera) izšķirtspējas mērvienība.

praimeris

(angļu val. *primer*)

Grunts.

prese

(angļu val. *news media*)

Viens no svarīgākajiem masu informācijas un propagandas līdzekļiem. Vispārīgs periodisko drukāto mediju (avīžu, žurnālu u. c.) apzīmējums. Termins radies no pirmās plašai auditorijai domātās franču avīzes *La Presse* nosaukuma (iznāca 1836. gadā Parīzē).

pret šķiedru griežts papīrs

(angļu val. *paper cutting against fiber*)

Lokšņu papīrs, kura īsākā mala sakrīt ar papīrmašīnas sieta kustības virzienu.

pretatspiešanās aparāts

(angļu val. *anti-set-off apparatus*)

Iekārta, kas uzklāj pretatspiešanās līdzekļus uz svaigi nodrukāta novilkuma. Parasti pulveraparātus uzstāda lokšņu iespiedmašīnu izvades zonā, bet ruļļu iespiedmašīnās pirms locīšanas aparāta atrodas silikona velme.

pretatspiešanās līdzekļi

(angļu val. *anti-set-off remedies*)

Dažāda sastāva pulveri un šķīdumi, kurus izsmidzinot uzklāj svaigi nodrukātiem novilkumiem, lai nepieļautu krāsas saskari ar nākamo loksni un krāsas atspiešanos uz tās. Kā pretatspiešanās līdzekļus lieto smalki dispersētus pulverus uz cietes bāzes, silikona šķīdumus u. c. Jārēķinās ar to, ka dažkārt pretatspiešanās līdzekļi var samazināt krāsas spīdumu un sagādāt problēmas sekojošos lakošanas, laminēšanas un citos procesos.

pretestības spēks

(angļu val. *resistance force*)

Spēks, kas jāpieliek, lai palielinātu ķermeņa izmērus vai mainītu tā formu.

pretkrāsas

(angļu val. *opponent colors*)

Krāsas, kuras krāsu aplī atrodas pretējās pusēs, papildina un izceļ viena otru. Savstarpēji sajaucot, pretkrāsas viena otru neitralizē.

pretnosēšanās pulveris

(angļu val. *drying powder; anti-set-off spray; spray powder*)

Pulveris, kas tiek uzklāts nodrukātām loksnēm iespiediekārtas izvadē, lai starp loksnēm radītu brīvu telpu un krāsa nenotraisītu nākamās loksnēs.

pretpiediena cilindrs

(angļu val. *back-pressure cylinder*)

Iespiedmašīnas cilindrs, kas uztver gumijas cilindra radīto spiedienu. Drukas laikā papīrs atrodas starp gumijas cilindru un pretpiediena cilindru.

prettituls

(angļu val. *contratitle*)

Kreisā lappuse titullapas atvērumā, kurā ievietots teksts vai attēls.

priekšiestatīšana

(angļu val. *preset; presetting*)

Iekārtu parametru sagatavošana jaunam pasūtījumam iepriekšējā pasūtījuma izpildes laikā.

priekšlapa; priekšklājs; pēclapa

(angļu val. *end paper*)

Papīra loksne starp grāmatas vāku un bloku, kas nostiprina un nosedz vāka un bloka savienojuma vietu. Viena priekšlapas puse ir pielīmēta pie vāka, bet otra atstāta brīva. Priekšlapai parasti izmanto greznāku papīru vai arī to apdrukā. Pēc noformējuma izšķir trīs veidu priekšlapas:

- 1) baltas, tonētas, krāsotas;
- 2) tematiski ilustratīvas;
- 3) dekoratīvi ornamentālas.

priekštituls; aizsargtituls

(angļu val. *half title; bastard title*)

Labās puses lappuse pirms titullapas atvēruma. Tajā ievieto dažus titula elementus, arī apgāda (sērijas) zīmi.

priekšvārds

(angļu val. *foreword; preface*)

Komentārs par izdevumu, tā saturu un mērķiem, kā arī darba tapšanas motīviem.

printeris

(angļu val. *printer*)

1. Izvadierīce, kas no datora saņemto digitālo informāciju ar tinti vai krāsu pārnes uz apdrukājamo materiālu. Printerus lieto

nelielu tirāžu drukai galvenokārt birojos.
2. Drukās iekārta, kas atkarībā no konstrukcijas var būt paredzēta vienkrāsu vai krāsu drukai.

procesa krāsas

(angļu val. *process colors*)

CMYK krāsas.

process

(angļu val. *process*)

No latīņu *processus* 'kustība, gaita'. Iedarbība uz materiālu, kuras rezultātā tas maina savas īpašības, sastāvu vai parametrus un tiek pārvērsts par produktu, pusfabrikātu vai gatavu izstrādājumu.

produkts

(angļu val. *product*)

1. Tas, kas ir radies darba rezultātā.
2. Viela, vielu savienojums, kas radies ķīmiskajā vai citā procesā.
3. Pārtikas izstrādājums.

profils

(angļu val. *profile*)

Tehnoloģiskā procesa bāzes parametru kopums, kurš apraksta un raksturo jebkuru iekārtu vai mašīnu, tās tehnoloģiskās iespējas un sistēmiskos trūkumus. Profili nepieciešami iekārtu kalibrēšanai un procesu programmēšanai.

programma

(angļu val. *program*)

No grieķu *prógramma* 'rīkojums, pavēle'. Datorikā – komandu, kas vada datora darbu, kopums.

programmatūra; programmnodrošinājums

(angļu val. *software*)

Programmu, procedūru un dokumentu kopums, kas nepieciešams datora darbībai – operētājsistēmas, lietojumprogrammas, tulkošanas programmas u. c.

puantilisms

(angļu val. *puantilism*)

No franču *pointiller* 'rakstīt ar punktiem'. Māksliniecisks paņēmiens košu un tīru krāsu radīšanai uz audekla, kas atgādina autotipisko sintēzi. Izgudrojis franču mākslinieks Žoržs Serā (*Georges Seurat*). Uz audekla tiek uzklāti precīzi, atsevišķi triepieni punktu vai sīku trijstūru formā ar aprēķinu, ka skatītāja acis tos saskatīs saplūdušā veidā. Optiska trīs pamatkrāsu (sarkanā, zilā un dzeltenā) un krāsu pāru (sarkanā – zaļā, zilā – oranžā, dzeltenā – violetā) sajaukšanās dod ievērojami lielāku kopējo toņu spilgtumu nekā mehāniska krāsu sajaukšana.

publikācija

(angļu val. *publication*)

Darbība, ar kuru autortiesību un blakustiesību objekta kopijas ar to subjektu piekrišanu kļūst pieejamas sabiedrībai.

publiskošana

(angļu val. *communication to the public*)

Jebkura darbība, ar kuru darbs tiek padarīts pieejams sabiedrībai.

pulveraparāts; pulverizators

(angļu val. *powder unit*)

Iekārta, kura izsmidzina pretatspiešanās līdzekļus uz mitra novilkuma. Parasti tiek uzstādīta iespaidmašīnas izvaddaļā.

punkta lielums; punkta izmērs

(angļu val. *dot pitch*)

Attālums starp atsevišķiem punktiem monitorā. Jo mazāks attālums starp punktiem, jo asāks attēls.

punktīrs; punktēšanas maniere

(angļu val. *point maniere*)

No vācu *Punktier*.

1. Grafikas dobspiedes tehnikas – oforta – veids, kurā attēlu veido sarežģītas nelielu, padziļinātu punktu sistēmas iegravēšana tieši metāla plātnē. Tonālā daudzveidība tiek panākta, grupējot dažāda lieluma un dziļuma gravējuma punktus. Smalkās attēla detaļas vispirms ar oforta adatu iegravē gruntskārtā. Pēc tam šo kārtu nomazgā un, orientējoties pēc viegli iezīmētām līnijām, ar asu puansonu un gravējamo āmuriņu iestrādā metālā punktveida padziļinājumus.
2. Punktīra tehnikā iespiests mākslas darbs.

punktmatricas printeris; adatprinteris

(angļu val. *dot matrix printer*)

Sitienprinteris, kas ar punktmatricas palīdzību veido tekstu vai grafiskus attēlus, izdarot ar adatām sitienus pa kopējamo lenti.

punkts

(angļu val. *point*)

Teksta daļa, kas apzīmēta ar kārtas numuru, uzskaitījuma elements vai sadaļa likumā, instrukcijā u. c.

punkts; tipogrāfiskais

(angļu val. *point*)

No latīņu *punctum*. Tipogrāfiskās mēru sistēmas pamatvienība. Viens punkts atbilst 0,3759 mm. Eiropas tipogrāfiskā mēru sistēma nosaukta tās izgudrotāja francūža Dido vārdā. Viens šīs sistēmas punkts metriskajā sistēmā atbilst 1/72 franču collas, kas noapaļojot ir 0,376 mm. Anglijā, ASV un vēl dažās valstīs viens tipogrāfiskais punkts atbilst 1/72 angļu collas (25,4 mm), t. i., 0,3527 mm. Mūsdienās datoros tiek lietota mērīšanas sistēma, kuras pamatā ir angļu colla.

pusautomāts

(angļu val. *semi-automatic*)

Iekārta, kurā operators uzliek un noņem apdrukājamo vai apstrādājamo materiālu. Pārējās darbības mašīna veic automātiski. Šādas iekārtas parasti ir aprīkotas ar ierīci, kas regulē ātrumu un citus tehniskos parametrus.

pusceluloze

(angļu val. *semi-cellulose*)

Starpprodukts, kas vairs nav uzskatāms par kokmasu, bet vēl nav celuloze un satur vairāk pavadošo vielu nekā tehniskā celuloze. Gatavo no lapu koku (apšu, bērzu) koksnes, arī graudaugu salmiem, kaņepāju pārstrādes atkritumiem u. c. Tās daudzums ir 65–85% no pārstrādātās koksnes masas. Puscelulozi parasti nebalina, lai nesamazinātu celulozes iznākumu. Ja puscelulozi iegūst ar sulfītvārīšanu, koksni iepriekš mizo, ja ar natronvārīšanu vai sulfātvārīšanu – nemizo. Papīra ražošanā puscelulozi izmanto kopā ar citiem pusfabrikātiem. Plaši lieto kastīšu kartona, gofrkartona, būvniecībā izmantojamā kartona ražošanai.

pustoņi

(angļu val. *halftones*)

Attēlu toņi diapazonā starp gaismām un ēnām. Krāsu laukumi iespiedloksnē (fotoformā, iespiedformā) ar pelēkās komponentes un krāsu parametriem rastra elementu diapazonā no 25% līdz 65% (vidēji 50%).

pustoņu attēls

(angļu val. *halftone image*)

Attēls, kam raksturīga liela krāstoņu dažādība. Reproducēšanas procesā teorētiski var iegūt 256 līmeņu pustoņus.

putēšana

(angļu val. *dusting*)

Nevēlama parādība, kad sīkas papīra daļiņas atdalās no papīra virsmas, piemēram, drukas laikā.

PVC; polivinilhlorīds

(angļu val. *PVC; polyvinylchloride*)

Plaši lietots termoplastisks caurspīdīgs polimērs. Daudzos aizsargātos dokumentos tiek izmantots kā substrāts. Dokumentiem, kam vajadzīgs ilgāks derīguma termiņš, biežāk izvēlas citu materiālu – polikarbonātu (PC).

QR kods

(angļu val. *QR code*)

No angļu *quick response code*. Divdimensiju svītrkods, balts kvadrātveida laukums, kas noteiktā veidā aizpildīts ar mazākiem melniem kvadrātiem. Tajā tiek iekodēta tekstuālā informācija līdz pat 4296 simboliem (burti un cipari) vienā attēlā. QR svītrkodu sistēmu 1994. gadā izveidoja Japānas autoražotāja *Toyota* meitasuzņēmums *Denso-Wave*, lai atvieglotu savu saražoto auto rezerves daļu uzskaitīšanu. QR kodus ļoti ērti var izmantot mobilajās ierīcēs. Galvenās QR kodu priekšrocības:

- 1) iespēja vienā QR kodā iekodēt lielu skaitu simbolu;
- 2) ļoti ātra un ērta kodu nolasīšana;
- 3) QR kodu var nolasīt no abām pusēm (360 grādu skenēšana);

- 4) koda izmērs var būt arī pavisam mazs;
- 5) QR kodā ir iestrādāta loģika, kas spēj labot nolasīšanas kļūdas.

QuarkXPress

(angļu val. *QuarkXPress*)

Profesionāla grafikas dizaina un maketēšanas programma. Ļauj veidot un rediģēt maketu WYSIWYG režīmā. Kopš pirmās versijas izlaidšanas 1987. gadā un līdz šim brīdim tiesības uz *QuarkXPress* pieder kompānijai *Quark Inc.* *QuarkXPress* atbalsta 22 saskarnes valodas un 38 pareizrakstības pārbaudes valodas.

R

rakelis

(angļu val. *doctor; doctor blade; scraper; wiper*)

No vācu *Rakel* 'plāns nazis'. Plāns nazis no elastīgas metāla lentes (dobspiedē) vai gumijas (sietspiedē), ar kuru dobspiedē noņem iespaidkrāsu no formu cilindra nedrukājamajiem elementiem, bet sietspiedē izspiež iespaidkrāsu caur iespaidformas šūnām.

rakstāmpapīrs

(angļu val. *wove paper*)

Līmēts, kalandrēts papīrs ar vidēju pelnainību, no kura ražo izstrādājumus, kas paredzēti rakstīšanai ar tinti (kancelejas preces, veidlapas u. c.).

raports

(angļu val. *rapport*)

No franču *rapporter* 'atpakaļ atnests'.

1. Bāzes elements, kas ornamentā daudzkārt atkārtojas.
2. Attēls, kas periodiski atkārtojas uz novilkuma, nepārtraukti apdrukājot materiāla lenti dobspiedes un fleksogrāfijas tehnoloģijā (piemēram, tapešu druka).

raritāte

(angļu val. *rarity*)

No latīņu *raritas* 'retums'. Reta, vērtīga lieta. Grāmatniecībā – reta un vērtīga grāmata.

rastra attēls

(angļu val. *raster image*)

Attēls uz novilkuma, diapozitīva, negatīva vai oriģināla, kas sastāv no rastra elementiem.

rastra derastrēšana

(angļu val. *descreening*)

Paņēmiens, ko izmanto, skenējot rastrētu (pus-tonu) attēlu, lai atbrīvotos no rastra struktūras un iegūtu pilntonu attēlu.

rastra druka

(angļu val. *raster printing*)

Novilkumu iegūšana no iespaidformas, kurā attēli veidoti no rastra elementiem.

rastra leņķis

(angļu val. *screen angle*)

Lineārajā rastrēšanā (AM) rastra leņķis ir starp horizontāli un līniju, kuru veido rastra punkti. Leņķis, kādā jāpavērš projekcijas vai kontakta rastrs un elektroniskās rastrēšanas rastra struktūras, ko izmanto dažādu krāsu attēlu rastrēšanai izdevniecības elektroniskajās sistēmās, lai minimizētu muarē uz novilkumiem. Rastra leņķi nosaka pēc attēla oriģināla vertikāles. Vienkrāsu attēliem tas ir 45°. Tradicionālajā ofseta CMYK drukā visizplatītākie rastra leņķi ir: 45° melnajai krāsai, 75° madžentai, 135° ciānam un 0° dzeltenajai krāsai. Rastra līniju leņķi dažādām krāsām nosaka arī rastra krāsu punktu sadalījums rozetē.

rastra punkta pieaugums; toņa vērtības pieaugums; TVI

(angļu val. *dot gain*)

Rastra punktu palielināšanās uz novilkuma salīdzinājumā ar tā izmēru uz iespiedformas. Rastra punkta apjoma pieaugums var būt gan mehānisks, gan optisks. Rastra punkti mehāniski palielinās brīdī, kad iespiedkrāsas pāriet no formas uz ofseta gumiju un no gumijas – uz apdrukājamo substrātu. Skaitliski rastra punkta pieaugumu izsaka procentos. Tas ir atkarīgs no iespiedmašīnas regulējuma (spiediens starp cilindriem iespiedaparātā) un tehniskā stāvokļa, krāsas viskozitātes un tās daudzuma uz iespiedformas, ofseta pārvalka elastīguma, papīra virsmas īpašībām. Veicot krāsu dalījumu, attēli jāpielāgo, lai kompensētu punkta pieaugumu.

rastra punkts

(angļu val. *raster point*)

Noteiktas formas krāsu laukums (aplis, rombs, kvadrāts utt.), kas veido rastra struktūru. Rastra attēla vai paša rastra struktūras vismazākais elements. Rastra punkta laukums augstspiedē, ofsetā un sietspiedē ir atkarīgs no rastra liniatūras un attēla gradācijas pakāpes. Dobspiedē rastra elementu lielums un forma ir pastāvīgi.

rastra punktu eliptiskums

(angļu val. *elliptical dot screen*)

Rastra punktu novirze no apaļas vai kvadrātveida formas regulārās rastra struktūrās, kas samazina krāstoņu pārejas to saskares vietās vidējos toņos.

rastra reprodukcija

(angļu val. *raster reproduction*)

Reprodukcija ar rastra struktūru, kura sastāv no rastra elementiem un ir iegūta rastra drukas tehnoloģijā.

rastra struktūra

(angļu val. *raster structure*)

Plakans periodisks vai neperiodisks tīklojums, kas sastāv no sīkiem dažādas konfigurācijas elementiem, dažādu veidu līnijām, koncentriskiem vai pārklājošiem apliem, elipsēm utt.

rastrattēla procesors; RIP

(angļu val. *RIP; raster image processor*)

Daudzlīmeņu analogo vai digitālo videosignālu pārveidotājs bināros signālos, kas vada fotoformu vai iespiedformu izgatavošanas un iespīšanas procesus. Programmatūras un iekārtu kopums, kas digitāli sagatavotu attēlu (parasti PDF formātā) pārveido izvades iekārtu (CtF, CtP, printeru) instrukcijās. Rastrattēla procesors parasti veic arī attēla rastrēšanu atbilstoši norādītajam rastra veidam un liniatūrai, kā arī piemēro linearizācijas un procesa kalibrācijas līknes. Atkarībā no izvēlētās darba plūsmas rastrattēla procesors kontrolē izvades iekārtu tieši vai arī sagatavo iespiedformas attēlu vēlākai izvadei ar papildu programmatūru. Rastrattēla procesors var darboties kā atsevišķa vienība gatavu salikumu rastrēšanai un izvadei uz iekārtas vai arī kopā ar citu programmatūru būt par darba plūsmas kompleksa sastāvdaļu.

rastrēšana

(angļu val. *screening*)

Pustoņu attēla pārveidošana punktu rastrā.

rastrs

(angļu val. *raster*)

Krāsu punktu sistēma, kas sastāv no daudziem viena tipa elementiem. Tie pārveido gaismas staru plūsmas raksturu, ko izmanto attēlu iespīšanai. Jēdziens rastrs ir cēlies no latīņu valodas vārda *rastrum* 'kaplis', un šajā gadījumā ar to tiek apzīmēta attēla sadalīšana atsevišķos punktos.

rastrs ar neregulāru struktūru

(angļu val. *raster with irregular structure*)

Rastrs, kurā rastra struktūras elementi ir izvietoti neregulāri, haotiski; tiek saukts arī par stohastisko rastru.

rastrs ar regulāru struktūru

(angļu val. *raster with regular structure*)

Rastrs, kurā rastra struktūras elementi ir izvietoti regulāri; tiek saukts arī par modulācijas-amplitūdas rastru.

raw cud

(angļu val. *raw cud*)

1. Cietā iesējuma apgrieztais iesējums ar atvērtu muguriņu. Bloks ar taisnu, nolīmētu vai nolīmētu un ar materiālu aplīmētu muguriņu. Grāmatu ievāko, pirmā vāka otro pusi salīmējot ar priekšlapu un trešo vāka pusīti – ar pēclapu. Grāmatu apgriež pēc ievākošanas (bloks kopā ar vāku).
2. Cietā iesējuma apgrieztais iesējums. Cietā iesējuma vāks (viengabala materiāla vai saliktais); atlēka no vāka materiāla papes; greznumlente netiek pielīmēta. Grāmatas bloks ar taisnu muguriņu. Grāmatu apgriež pēc ievākošanas (bloks kopā ar vāku).

rāmītis

(angļu val. *frame*)

Svītru attēls, kas sastāv no līnijām vai ornamentiem un aptver tekstu vai ilustrācijas, izceļot tās lappuses salikumā.

recenzija

(angļu val. *review; critique*)

Teksts, kas satur literāra, zinātniska vai mākslinieciska darba izvērtējumu. Var tikt publicēts pēc tā iznākšanas vai arī tikt izmantots, lai pieņemtu lēmumu par tā izdošanu.

reciklēts papīrs

(angļu val. *recycled paper*)

Papīrs, kura sastāvā ir tikai vai pārsvarā pārstrādātas šķiedras.

redakcija

(angļu val. *editorship; editorial (staff, office); redaction*)

1. Darbinieku grupa, kas nodarbojas ar kāda izdevuma rediģēšanu.
2. Telpa, kurā tiek veikta izdevuma rediģēšana.
3. Rediģējums; uzlabots (teksta) variants.

redaktors

(angļu val. *editor*)

Persona vai institūcija, kas sagatavo publicēšanai cita autora darbu.

rediģēšana

(angļu val. *editing*)

Teksta sagatavošana publicēšanai (precizēšana, labošana, papildināšana, sistematizēšana u. c.).

reflekss

(angļu val. *reflex*)

No latīņu *reflexus* 'atspoguļots'. Krāstoņa atblāzma, ko var novērot uz priekšmeta, kad uz tā virsmas krīt gaisma, kas atstarojas no citas krāsainas virsmas tā tuvumā.

reklāma

(angļu val. *advertisement*)

No latīņu *reclamo* 'izkliegt'. Informācija, kuras mērķis ir padarīt kaut ko plaši pazīstamu, pievilcīgu, izraisīt interesi, izmantojot plakātus, ziņojumus, dažādus masu saziņas līdzekļus. Reklāmu izmanto, lai popularizētu noteiktas preces un pakalpojumus, iepazīstinātu ar preču iegādes un pakalpojumu izmantošanas vietām.

relatīvais mitrums

(angļu val. *relative humidity*)

Atmosfērā esošā ūdens tvaika faktiskais daļējais spiediens attiecībā pret ūdens piesātinātā tvaika spiedienu tajā pašā temperatūrā. Mēra procentos.

reljefs spiedums; cilspiedums

(angļu val. *embossing*)

Bezkrāsaina reljefa attēla iespiešana papīrā vai kartonā, izmantojot reljefu formu.

reljefs zīmoga nospiedums

(angļu val. *embossing stamp*)

Reljefs nospiedums, ko iegūst ar zīmogu vai spiedogu, piemēram, lai apliecinātu dokumentu

vai uzlīmētu dokumenta turētāja attēlu. Reljefu zīmogu izgatavošanas ierīce parasti sastāv no preses un divām presformām (pretforma un matrica). Tā kā dobajai (gravētajai) matricai un izvirzītajai pretformai, kas reljefa ziņā precīzi atbilst matricai, ir dažādi dziļumi, materiālu reljefi deformē tā, ka iespiedums mazliet izceļas virs tā virsmas.

reljefspiedums; reljefspiešana

(angļu val. *embossing; relief embossing*)

Ar spiedienu substrātā veidots vairāku dimensiju attēls, kas atbilst izgatavotajām klišejām.

renderēšana

(angļu val. *rendering*)

Datorgrafikā – kontūrzīmējuma pārveidošana pabeigtā trīsdimensiju attēlā, izmantojot krāsas un ēnojumus.

reoloģija

(angļu val. *rheology*)

No grieķu *rhéos* 'tecēt'. Zinātne par šķidru, cietu un gāzveida vielu plūstamību.

reproducēšana

(angļu val. *reproduction*)

Autortiesību vai blakustiesību objekta kopiju izgatavošana ar jebkuriem līdzekļiem jebkādā formā un mērogā.

reprodukcija

(angļu val. *reproduction*)

Dokuments vai attēls, kas nokopēts un līdzinās citam dokumentam vai attēlam, kurš uzskatāms par dokumenta vai attēla oriģinālu.

reprogrāfija

(angļu val. *reprography; reprographics*)

Paņēmienu, procesu un līdzekļu kopums faksimilizdevumu izgatavošanai, lai no oriģināla iegūtu kopijas, neizmantojot iespiedformas. Reprogrāfijas pamatā ir materiālu fizikāli ķīmisko īpašību maiņa gaismošanas ietekmē.

reprogrāfiskā reproducēšana

(angļu val. *reprographic reproduction*)

Darba faksimileksemplāru izgatavošana fotokopēšanas ceļā, nevis iespiežot.

retināšana

(angļu val. *dissecting; insert space; letter-spacing*)

Izcēluma veidošana salikumā, atstājot platākas atstarpes starp burtiem.

retroreflektīvs lamināts

(angļu val. *retroreflective laminate*)

Laminātā iestrādāts neredzams attēls, kurš kļūst saskatāms koaksiālā gaismā.

retuša

(angļu val. *retouching*)

No franču *retouche* 'piezīmēt, pielabot'. Attēla papildapstrāde vai koriģēšana, lai novērstu defektus, mainot tā ģeometriskās, gradāciju, krāstoņu un citas īpašības. Retušu var veikt gan ar datoru, gan manuāli.

rezerves kopija

(angļu val. *backup copy*)

Faila kopija, kuru saglabā citā datu nesējā, lai to būtu iespējams atjaunot sistēmas vai oriģinālā faila bojājuma gadījumā.

RGB krāsu telpa

(angļu val. *RGB; red-green-blue*)

Krāsu modelis attēlu ģenerēšanai datora ekrānā. Attēlo krāsas kā mainīgas intensitātes sarkanu, zaļu un zilu punktu sajaukumu. Kad intensitāte tiek paaugstināta (visas trīs krāsas tiek 100% izmantotas), rodas baltā krāsa; kad intensitāte tiek samazināta, tiek atvasinātas pelēkās nokrāsas.

rieva; iestrīķēšana

(angļu val. *groove; crease; back joint; joint*)

Padziļinājums iesietas grāmatas vākā, lai atvieglotu tās atvēršanu.

rievošana

(angļu val. *creasing*)

Ieliektu un izliektu līniju veidošana plānā (līdz 3 mm) lokšņu materiālā vai salokāmajā burtnīcā,

kas atvieglo pusfabrikāta locīšanu nākamajos procesos. Rievošanu plaši izmanto kartona izstrādājumu (ielūgumu, grāmatu vāku, mapju u. c.) un iepakojuma ražošanā.

rindkopa

(angļu val. *paragraph; section*)

Mazākā strukturāli kompozicionālā teksta vienība. Rindkopu beidz ar nepilnu salikuma rindu un parasti sāk ar atkāpi.

rindu atstarpe; rindstarpa; starpinājums

(angļu val. *leading; line spacing*)

Attālums starp rindām, ko rokas salikumā veidoja starp saliktajām rindām ievietotas plēksnes. Rindu atstarpi parasti mēra punktus, datorā – pikseļos vai milimetros.

risogrāfija

(angļu val. *risography*)

No japāņu firmas *Riso* nosaukuma. Rotācijas digitālā trafaretdruka, kurā tiek izmantotas iespiedformas ar tajās izdedzinātām mikroatveirēm iespiežamo elementu radīšanai.

rīse

(angļu val. *ream; stack of paper; pile*)

Izlīdzināts neapdrukāta vai apdrukāta papīra lokšņu vai novilkumu krāvums. Agrāk uzskatīja, ka tās ir 480–500 papīra loksnes, kas novietotas cita uz citas. Mūsdienās šo apzīmējumu lieto bez skaitliskiem ierobežojumiem.

rokas iesējums

(angļu val. *hand binding*)

Grāmatas sējuma veidošana ar amatnieciskiem paņēmieniem.

rokas salikums

(angļu val. *movable type; manual typesetting*)

Salikums no atsevišķiem metāla elementiem, ko veido ar rokām, pēc oriģināla atlasot vajadzīgos burtus, kailmateriālus, līnijas u. c. un saliekot tos atbilstoši noteiktam formātam.

rokasgrāmata

(angļu val. *handbook*)

Grāmata, kurā apkopotas kādas nozares speciālistam nepieciešamās ziņas un praktiski padomi.

rokraksts

(angļu val. *handwriting*)

Autora sagatavots teksts iespiešanai, kuru autors uzrakstījis ar roku. Ar roku rakstīts sacerējums.

rollaps

(angļu val. *roll-up*)

Kasetē sarullēts reklāmas stends. Lielisks veids, kā reklāmu ātri un ērti paņemt līdzī uz izstādēm, prezentācijām vai preses konferencēm. Rollapu var uzstādīt nepilnas minūtes laikā, savukārt saliktā veidā, ievietots speciālā somā, tas aizņem maz vietas un ir ērti transportējams.

rotācijas iespiedmašīna

(angļu val. *rotary printing machine*)

Iespiedaparāts, kurā visiem galvenajiem elementiem ir cilindriska forma (iespiedcilindri, formas un ofseta cilindri). Rotācijas iespiedmašīnas var būt gan lokšņu, gan ruļļu. Rotācijas principu var izmantot jebkuram drukas veidam. Rotācijas iespiedmašīnām ir raksturīgs liels darba ātrums.

rozete

(angļu val. *rossette*)

No franču *rosette* 'rozīte'. Poligrāfijā – ģeometriskā figūra, ko uz daudzkrāsu novilkuma veido krāsdaļītu attēlu regulārie rastra elementi.

rubrika

(angļu val. *rubric*)

Tematiski vienota nodaļa periodiskā izdevumā.

rullis

(angļu val. *roll*)

No franču *rouleau* 'nepārtraukta lente'. Nepārtraukta papīra, folijas, fotofilmas vai cita materiāla lente, kas uztīta uz cilindriska serdena.

ruļļa serdenis; serde

(angļu val. *real core; roll core*)

Kartona caurule, ko izmanto par papīra ruļļa centru. Serdeni veido vairākas satīta papīra kārtas, kuras laminētas ar saistvielām.

ruļļu druka

(angļu val. *web press*)

Druka ar iespiedmašīnām, kuras apdrukā papīra lenti, kas drukas laikā tiek attīta no ruļļa.

ruļļu griešanas iekārta

(angļu val. *slitter-winder*)

Iekārta, ar kuru papīrs (vai jebkurš substrāts) tiek pārtīts un/vai sagriezts šaurākos ruļļos, kuri atbilst vēlamajam izmēram, lietošanas virzienam un orientācijai (uz iekšu vai uz āru; uz priekšu vai uz aizmuguri).

ruļļu padeves iespiedmašīna

(angļu val. *web press*)

Iespiedmašīna drukāšanai uz nepārtrauktas apdrukājamā materiāla lentes, kas tiek padota no ruļļa. Nodrukātā produkcija tiek izvadīta salocītu burtnīcu, lokšņu vai arī lentes, kas no jauna tiek satīta uz ruļļa, veidā.

rūpniecība

(angļu val. *industry*)

Viena no tautsaimniecības nozarēm, kurā iegūst un pārstrādā materiālās vērtības, lai ražotu sabiedrībai nepieciešamas preces.

S

sagatave

(angļu val. *template*)

Forma, ko izmanto kā uzmetumu teksta procesoram, izklājlapām vai citiem mērķiem, aizpildot tukšās vietas ar vajadzīgo informāciju (piemēram, formulām, iezīmēm, skaitļiem, simboliem vai lokiem) un tādējādi atvieglot jauna dokumenta veidošanu.

sagatavju druka

(angļu val. *pre-prints*)

Nemainīgas informācijas sagatavju iespiešana ofsetā, kam seko mainīgo datu iespiešana digitālās drukas iekārtā.

saistvielas

(angļu val. *binding agents*)

Cietu sveķu šķīdumi augu eļļās un minerāleļļā, kā arī polimerizējošās augu eļļas, kas piešķir krāsām drukai nepieciešamās īpašības – spēju izvelmēties krāsu aparāta velmēs, uzklāties uz iespiedformas un pāriet uz ofseta cilindru vai apdrukājamo virsmu un nostiprināties uz tās.

salikts iesējums

(angļu val. *complex binding*)

Iesējums, ko veido ar auduma muguriņu un kartona papītēm, kas pārklātas ar papīru vai citu iesiešanas materiālu.

salikuma formāts

(angļu val. *composition format*)

Salikuma rindas garums.

salikuma spogulis; salikuma formāts

(angļu val. *print space; type area*)

Grāmatas lappuses salikuma laukums. Daļa no lappuses, kurā atrodas teksts vai attēlu elementi. Atvērtā grāmatā vienmēr redzamas divas lappuses, kas kopā veido veselu vienību. Tas jāņem vērā, izvēloties salikuma spoguļa un lappušu malu attiecības. Visšaurākajai jābūt lappuses iekšmalai (iesienamā mala). Augšmalai jābūt 1,5 reizes, ārmalai – 2 reizes, bet apakšmalai – 3 reizes lielākai par iesienamo malu. Veidojot salikuma spoguli, vislabāk ir vadīties pēc zelta griezumata principa.

salmu celuloze

(angļu val. *straw pulp*)

Celuloze, ko ražo rajonos, kur nav koksnes, bet ir daudz salmu (Ukrainā, Pievolgā, Rietumeiropā, ASV). Salmu masu lieto kartona ražošanai. Izmanto kā pildvielu papīram, kā arī augstas kvalitātes papīra un pergamenta ražošanai.

sanesējs skavotājs

(angļu val. *saddle stitcher*)

Iekārta, kuru izmanto salocītu burtnīcu sanešanai, saskavošanai un apgriešanai no trim pusēm.

sanešana

(angļu val. *gather; collect; gathering; collating; assembling*)

Atsevišķu iespieddarba lapu vai burtnīcu savākšana noteiktā secībā.

sanešanas mašīna

(angļu val. *gathering machine for book signatures; gathering machine for folded sheets*)

Iekārta nodrukāto lokšņu vai salocīto burtnīcu komplektēšanai noteiktā secībā.

sarunvalodas vārdnīca

(angļu val. *conversational dictionary*)

Divu vai vairāku valodu vārdnīca, kura satur ikdienā plaši lietotu leksiku un frazeoloģiju un kalpo kā saziņas līdzeklis. Parasti sarunvalodas vārdnīcā ir norādīta arī vārdu un frāžu transkripcija.

saslēdzoša pamatne; pašsaslēdzoša pamatne

(angļu val. *lockbottom*)

Saslēdzoša pamatne ir iepakojuma kastīšu konstrukcija. Saslēdzošās pamatnes konstrukcija tiek lietota pašformējošām kastītēm. No ražošanas viedokļa kastītēm ar saslēdzošu pamatni vajadzīgs trīs punktu līmējums.

satura rādītājs

(angļu val. *contents; table of contents; TOC*)

Grāmatas satura iedalījums ar tās daļu, nodaļu, rubriku un citu elementu virsrakstiem un

lappušu numuriem. Saturā rādītājs palīdz orientēties izdevuma struktūrā.

satvērējmehānisms

(angļu val. *gripper mechanism*)

Metāla saspiedējs lokšņu iespiedmašīnā, kas transportē apdrukājamā materiāla loksni līdz iespiešanas sekcijai vai piespiež loksnes malu drukas cilindram.

sausais ofsets

(angļu val. *indirect letterpress (dry offset) printing*)

Ofseta tehnoloģija, kurā netiek izmantota mitrināšana. Šajā tehnoloģijā ir panākams lielāks kontrasts un krāsu gamma. Izmanto rastra liniatūru līdz 300 lpi.

sausās adatas paņēmiens

(angļu val. *dry needle*)

Gravīrai analogisks paņēmiens, kad ar asām tērauda adatām tiek veidoti padziļinājumi tieši metālā, neizmantojot kodināšanas šķīdumus. Sausās adatas tehnikā veidotie darbi izceļas ar sevišķu novilkuma samtainību.

sausās vielas saturs

(angļu val. *dry solids content; dry matter content*)

Papīra masa pēc žāvēšanas attiecībā pret tā masu pirms žāvēšanas.

sārms

(angļu val. *alkali*)

Savienojums, kas neitralizē skābes. Tā pH līmenis ir lielāks par 7. To sauc arī par bāzi.

sedli (šujmašīnas)

(angļu val. *saddle (sewing machine)*)

Stiepļu vai diegu šujmašīnas sastāvdaļas, uz kurām tiek uzliktas atvērtas burtnīcas savstarpējai sastiprināšanai.

sedzoša iespiedkrāsa

(angļu val. *covering ink*)

Iespiedkrāsa, kas atšķirībā no caurspīdīgajām iespiedkrāsām pēc uzklāšanas uz citas krāsas virsmas saglabā savu krāstoni.

sekcijveida iespiedmašīna

(angļu val. *section printing machine*)

Iespiedmašīna, kas ir veidota no atsevišķiem moduļiem, no kuriem katrā ir iespiedaparāts.

sekundārā krāsa

(angļu val. *secondary color*)

Divu primāro krāsu sajaukšanas rezultāts. Piemēram, RGB gadījumā $R + G = Y$; CMYK gadījumā $M + Y = R$.

sekundārs attēls; dubultattēls

(angļu val. *secondary image; second image; ghost image; shadow image*)

Dokumenta turētāja sejas sekundārais attēls identifikācijas dokumentos. Sekundāro attēlu (dubultattēlu) var iestrādāt ar tām pašām metodēm, kuras izmanto primārā attēla drukai,

vai arī ar citām, piemēram, fluorescējošu apdruku, lāzera perforāciju vai identigrammām (*Identigram*®).

sērijas numurs

(angļu val. *serial number*)

Unikāls iespiests vai perforēts dokumenta identifikācijas numurs; unikalitāte ļauj konstatēt dokumentu, ja tas ir pazaudēts vai nozagts.

sieta daļa

(angļu val. *part of the sieve*)

Nodalījums papīrmašīnā, kurā uz sieta, starp diviem sietiem vai starp sietu un kādu citu virsmu tiek veidota papīra lente. Ūdens tam iztek cauri, bet pārējās papīra masas daļas tiek aizturētas.

sieta nospiedums

(angļu val. *imprint of sieve*)

Sieta auduma faktūras nospiedums uz papīra.

sieta puse

(angļu val. *sieve side*)

Papīra lentes vai loksnes puse, kura ražošanas procesā saskārusies ar sietu.

siets; sietspiedes siets

(angļu val. *mesh; screen*)

Sietspiedes siets, ko mēdz saukt arī par zīdu un tehnoloģiju – par zīdspiedi. Smalks sintētisks audums vai metāla siets, ko izmanto kā sietspiedes iespiedformu.

sietspiede; serigrāfija; zīdspiede; trafaretspiede

(angļu val. *screen printing; silk screen printing*)

Drukas tehnoloģija, kurā attēlus iegūst, iespiedkrāsu uz substrāta izspiežot ar speciālu piespiedējnazi cauri īpaši apstrādāta sieta (smalka tīkla) laukumiem, kas laiž cauri iespiedkrāsu. Attēls uz iespiedformas tiek veidots spoguļattēlā. Sietspiede vienā darbības ciklā ļauj uzklāt biežāku iespiedkrāsas slāni nekā jebkurā citā iespiedprocesā. Sietspiedei raksturīgs blīvs, biezs iespiedkrāsas klājums.

sietspiedes automāts

(angļu val. *silk-screen press*)

Automatizēta iekārta sietspiedes novilkumu izgatavošanai

sietspiedes formu izgatavošana

(angļu val. *production of screen printing forms*)

Sietspiedes formu izgatavošana, kas tiek veikta fotomehāniskā ceļā, izmantojot:

- 1) tiešo metodi, kad uz sieta uzklāj kopējamo šķīdumu, kas pēc izžūšanas veido kopējamo slāni. Kā fotoformu lieto diapozitīvu filmu, ko novieto uz sieta otrās puses un eksponē. Rezultātā laukumi zem causpīdīgajām fotoformas vietām dublējas un zaudē spēju izšķīst. Nedublētie kopējamā slāņa elementi ar ūdens strūklu no sieta tiek izmazgāti un veido iespiežamos elementus;
- 2) netiešo metodi, kad fotoforma vispirms tiek eksponēta uz speciālas starppamatnes, kura pārklāta ar speciālu kopējamo slāni, bet pēc

attīstīšanas attēls tiek pārnests uz sieta auduma. Gatavo iespiedformu kvalitātes kontroli veic pēc UGRA-82 krāsu kontroles skalas.

sietuve

(angļu val. *bindery department; bookbindery*)

Ražošanas telpas tipogrāfijā, kurās tiek veikta iespieddarbu apstrāde.

signatūra

(angļu val. *signature*)

Iespiedloksnes kārtas numurs, kuru ievieto pirmās lappuses kreisajā apakšējā stūrī.

signāleksemplārs

(angļu val. *advance copy*)

Iespieddarba (grāmatas) pirmais eksemplārs, kuru tipogrāfija kā paraugu sūta uz izdevniecību apstiprināšanai.

sikatīvs

(angļu val. *siccative*)

Viela, kas paātrina iespiedkrāsas žūšanu.

siluets

(angļu val. *silhouette*)

No franču *silhouette*

1. Attēls plaknē, māksliniecisks paņēmieni, grafikas veids. Siluetā figūras vai priekšmeti tiek zīmēti kā melns viendabīgs laukums uz gaiša fona vai balts laukums – uz melna fona. Portretus silueta tehnikā vienmēr veido profilā.

2. Objekts, kuram gar ārējo kontūru apvilktas līnijas.

simbols

(angļu val. *symbol; character*)

1. Zīme, apzīmējums kādam jēdzienam, lielumam, parādībai u. tml.
2. Māksliniecisks tēls, ar kuru izteikta kāda ideja.
3. Datortehnikā – grafiska zīme, kas apzīmē burtu, ciparu vai kādu speciālo zīmi.

sistēma

(angļu val. *system*)

No grieķu *systema* 'veselums'. Lielums, kas sastāv no daļām, elementiem. Elementu, iekārtu vai grupu kopa, kas ir savstarpēji saistīta un veido veselumu.

sīktēls; priekšskats

(angļu val. *thumbnail*)

Nelielas izšķirtspējas attēls, kuru var izmantot priekšstata gūšanai.

skaitītājs; lokšņu skaitītājs

(angļu val. *totalizer; totalizator; counter; sheet counter*)

Skaitītājs, kurš summē kopējo nodrukāto vai apstrādāto eksemplāru skaitu.

skatķeris

(angļu val. *bullet*)

Salikuma elements lasītāja uzmanības pievēršanai.

skavošana

(angļu val. *stitching*)

Iespieddarba lappušu vai burtnīcu sastiprināšana ar stiepli.

skavotājs

(angļu val. *wire sewing machine*)

Iekārta lokšņu vai burtnīcu sastiprināšanai ar metāla skavām.

skābi nesaturošs papīrs

(angļu val. *acid-free paper*)

Papīrs, kas nesatur skābi. Skābes esamība papīrā veicina tā novecošanu un dzeltēšanu.

skeneris

(angļu val. *scanner*)

Poligrāfijā un izdevējdarbībā – iekārta automatizētas grafiskās informācijas ievadīšanai, analogo attēlu digitalizēšanai.

skenēšana

(angļu val. *scan; skanning*)

No angļu *scan* 'pārbaudīt visu pēc kārtas, soli pa solim'. Elektronikā – izvērse, secīga nolase. Poligrāfijā – attēla pārvēršana elektriskajā signālā punktu pa punktam, līniju pa līnijai. Mūsdienās – analogā attēla pārvēršana digitālā formā tālākai apstrādei datorā.

skenēšanas režīmi

(angļu val. *scan modes*)

Skenēšanas nosacījumi un metodes. Lielākajā daļā augstas klases skenēšanas iekārtu ir gan vienbita (*bitmap* vai *line-art*), gan pustoņu režīmi (*grayscale*, RGB, CMYK, Lab). Augstas klases skeneros pustoņu režīmos ir iespēja izvēlēties krāsas dziļuma (*high-bit*) režīmu.

skice

(angļu val. *sketch; draft*)

Shematisks mākslas darba uzmetums, ko mākslinieks izmanto radīšanas procesā vai arī saskaņošanai ar darba pasūtītāju.

skuju koku celuloze

(angļu val. *coniferous pulp*)

Celuloze, kuru iegūst no skuju koku koksnes.

skulpturālais spiedums

(angļu val. *sculptural embossing*)

Vairāklīmeņu reljefspiedums, ko veic ar presēm vai tīģeļa mašīnām. Iespējams attēls reljefi izspiežas uz materiāla, attēla elementi atrodas dažādās plaknēs, radot apjoma efektu. Metodi izmanto tradicionālo grāmatsiešanas materiālu un dažādu veidu papīra apstrādei. Nav ieteicams izmantot papīru ar ļoti gludu virsmu vai materiālus, kas ir jutīgi pret karstuma iedarbību.

slaidis; diapozitīvs

(angļu val. *slide*)

Maza formāta krāsu diapozitīvs (līdz 90 × 120 mm). Parasti atbilst vienam fotokadram. Slaidus izdevējdarbībā izmanto kā oriģinālus.

slaidu skeneris

(angļu val. *slide scanner*)

Skeneris, kurā oriģināls – slaidis – tiek ievietots rāmītī. Skenēšana notiek caurejošā gaismā, attēlu attiecīgi mērogojot.

slāņošana

(angļu val. *lamination*)

Lokšņu salīmēšana, lai iegūtu materiālu ar lielāku gramāžu. Uzslāņot var tāda paša vai cita papīra loksni, aplīmējamo papīru, vāku papīru, plastmasas plēvi vai metālisku foliju; var arī veidot vairāku kārtu materiālu – laminātu.

sleja

(angļu val. *column*)

1. Salikuma rindu kopums metāla salikumā vai fotosalikumā (vai novilkums no tām), no kura, veicot aplaušanu, tiek veidotas noteikta formāta lappuses.
2. Vertikāla teksta aile (laikrakstos, žurnālos, vārdnīcās u. c.), ko veido cita zem citas saliktas rindas.

slēpts (latents) attēls

(angļu val. *latent image*)

1. Neredzams attēls, kas veidojas uz fotomateriālu gaismjutīgā slāņa tā eksponēšanas laikā un kļūst redzams pēc attīstīšanas. Piemēram, eksponētā iespiedformā pirms attīstīšanas ir latentais attēls, kurš ar laiku pavājinās.
2. Dobspiedē iespiests attēls, kas kļūst redzams, dokumentu pagriežot un aplūkojot slīpā krītošā gaismā. Atkarībā no gaismas krišanas leņķa attēls redzams gaišs uz tumša fona vai otrādi.

sludinājums

(angļu val. *announcement*)

Īss paziņojums.

smērēšanās drukas laikā

(angļu val. *slur; slurring; rising space*)

Dukas defekts, kas saistīts ar nepietiekamu iespiedmašīnas spiedienu, ģeometriskām kļūmēm (pakojums), kā arī nepietiekamu krāsas lipīgumu. Šī defekta dēļ burti iznāk izplūduši un grūti lasāmi. Smērēšanos var kontrolēt, izmantojot speciālus mikrolīniju testa lauciņus kontrolskalā. Smērēšanās atšķiras no dublēšanās ar to, ka attēls nav skaidri iespiests otrreiz, bet ir izplūdis, neskaidrs, izsmērēts.

speciālā iespiedkrāsa

(angļu val. *special ink*)

Iespiedkrāsa, ko izmanto speciālu iespieddarbu vajadzībām (piemēram, UV krāsa).

spektrālās efektivitātes funkcija

(angļu val. *luminosity function; luminous efficiency function*)

Spektrālā līkne, kas raksturo cilvēka vizuālās uztveres jutīgumu redzamās gaismas spektrā. Fotometrijā tiek izmantota CIE 1931. gadā publicētā fototipiskās redzes standarta novērotāja spektrālā līkne, kas ļauj starojuma enerģiju pārreķināt gaismas sajūtās.

spektrofotometrs

(angļu val. *spectrophotometer*)

Iekārta atstarotās gaismas spektra mērīšanai.

spektrs

(angļu val. *spectrum*)

No latīņu *spectrum* 'tēls, priekšstats'. Kāda lieluma vērtību kopums, kas raksturo sistēmu vai procesu.

spiede

(angļu val. *compressive*)

Deformācijas veids, kurā ķermenis tiek pakļauts ārējo spēku spiedienam, ko raksturo spiedes stiprība – materiāla spēja pretoties aksiāli vērstiem saspiešanas spēkiem. Tā rāda, cik lielu saspiešanas spēku materiāls iztur, pirms sabrūk. Spiedes stiprību izsaka paskālos (Pa), parasti lietojot tā daudzkārtni megapaskālu (MPa). Noteikta izmēra paraugu spiež, līdz tas sabrūk. Spiedē elastīgi materiāli pakļaujas Huka likumam, līdz spiediens ir tik liels, ka sākas plastiskā deformācija.

spiediena regulēšana

(angļu val. *pressure regulation*)

Nepieciešamā spiediena radīšana dekeļa (ofseta gumijas, tampona) kontakta zonā ar iespiedformu un papīru (ofsetā) vai iespiedformas kontakta zonā ar papīru (citās kontaktdrukas tehnoloģijās). Spiediens tiek regulēts, pārbaudot atveres starp iespiedaparāta cilindru kontrolgredzeniem, precīzi uzstādot dekelī, izvēloties tam pareizu biezumu utt.

spiedienizturība

(angļu val. *bursting strength*)

Maksimālais spiediens taisnā leņķī pret virsmu, ko iztur papīrs.

spiedogs; zīmogs

(angļu val. *stamp*)

No itāļu *stampa* 'spiests'. Iespiedforma ar reljefu teksta vai zīmējuma attēlu. Izmanto dažādu veidu folijspiedumam vai reljefspiedumam.

spilgtums

(angļu val. *brightness*)

No objekta atstaroto krāsas staru daudzuma attiecība pret uz to krītošajiem gaismas stariem.

spirālošana; spirālsastiprinājums

(angļu val. *spiral binding*)

Iespieddarba lappušu vai burtnīcu sastiprināšana ar metāla vai plastmasas spirāli.

spirta laka

(angļu val. *alcohol varnish*)

Sintētisko sveķu šķīdums etilspirtā, ko izmanto iespiedprodukcijas lakošanai speciālās lakošanas iekārtās vai iespiedmašīnu lakošanas sekcijās.

spīdums; spodrums

(angļu val. *gloss*)

Gludas virsmas optiskā spēja atspoguļot daļu uz tās krītošās gaismas. Poligrāfijā novilkuma spīdums ir atkarīgs no apdrukājamās virsmas optiskajiem parametriem un faktūras, drukas tehnoloģijas un iespiedkrāsu īpašībām. Spīdumu nosaka, izmērot atspoguļotās un izkliedētās gaismas plūsmu no novilkuma virsmas.

spodrināšana

(angļu val. *glazing*)

Process papīra ražošanas beigās, ko veic, lai iegūtu gludāku un glancētāku papīru. Papīrs iegūst labāku izskatu, taču samazinās tā gaismas necaurlaidība un stingrums. Spodrināšana tiek veikta kalandrā.

spoguļattēls

(angļu val. *mirror image*)

Oriģinālā attēla spoguļsimetrisks atveidojums.

spožums

(angļu val. *luminance*)

Gaismas raksturlielums, kas raksturo gaismas avota starojumu vai elementa atstarošanas spēju noteiktā virzienā.

spožums

(angļu val. *brightness*)

Papīra virsmas spēja atstarot gaismu. Spožumu nosaka atbilstoši standartiem, piemēram, ISO 3688 un ISO 2470. Spožumu nedrīkst jaukt ar baltumu.

standarta starojums D65

(angļu val. *standard radiation*)

Standartizēta vidējā dienasgaisma avotam (D65 gaismas avots) ar krāsainību 0,3127m 0,3290 un krāsu temperatūru 6504 K. Krāsu temperatūra ir fiziska parādība, kas rodas, kad metāls tiek sildīts līdz noteiktai temperatūrai (tas izpaužas kā redzama krāsaina gaisma). Gaisma mainās, palielinoties temperatūrai, un gaismas avota temperatūra tiek saukta par gaismas avota krāsu temperatūru. Windows sRGB krāsu modelis ir 6500 K kā standarta krāsu temperatūra un D65 kā standarta krāsu temperatūra.

starjaua; fotometriskā starjaua

(angļu val. *luminous exitance; luminous emittance*)

Gaismas raksurlielums, kas izsaka starojuma gaismas plūsmas attiecību pret šī gaismas avota laukuma vienību. Apzīmē ar M_v . SI sistēmā mērvienība ir lūmeni uz kvadrātmetru (lm/m^2).

starpliku loksne

(angļu val. *imposing sheet; interleaving sheet; set-off sheet, interleave (interleaving) paper; packing; interlayer*)

Papīrs, ko ievieto starp ofsetplatēm, lai novērstu gaismjutīgās emulsijas saskrāpēšanu, kā arī lai novērstu iespaidkrāsas nosēšanos starp iespaidloksnēm, sanestiem blokiem utt.

starpžāvētājs; starpžāvēšanas sekcija

(angļu val. *interdeck dryer; drying tower*)

Atsevišķa sekciju garajās lokšņu iespaidmašīnās, kas ir paredzēta tikai lokšņu žāvēšanai (parasti ar infrasarkanā starojumu), karsto vai auksto gaisu). Ruļļu padeves žurnālu iespaidmašīnās žāvēšanas iekārtu sauc par žāvēšanas tuneli.

stereotipa matrica

(angļu val. *stereotype matrix*)

Augstspiedes oriģinālās iespaidformas kopija ar padziļinātiem ilustrāciju un teksta attēliem, kas iegūta, presējot uz speciāla plastiska materiāla loksnes (kartona, plastmasas). Stereotipa matrica tiek izmantota, lai atlietu metāliskus vai presētus plastmasas stereotipus.

stereotipija

(angļu val. *stereotype*)

Stereotipu izgatavošana un iespiešana no stereotipu formām.

stereotipijas iespaidforma

(angļu val. *stereotype; stereo; stereotype plate*)

Monolīta metāla vai plastmasas iespaidforma, kas ir tipogrāfijas salikuma un/vai klišejas kopija.

stereotips

(angļu val. *stereotype*)

Monolīta augstspiedes oriģinālās iespaidformas kopija, kas izgatavota metāla un citiem materiāliem (gumijas, plastmasas).

stiepe

(angļu val. *yield*)

Deformācijas veids, kurā ķermenis vienmērīgi pagarinās ārējo spēku iedarbībā.

stiepes pretestība

(angļu val. *tensile resistance*)

Maksimālais stiepšanas spēks, kuru papīrs iztur nesaplīstot. To nosaka saskaņā ar standartu ISO 1942-1.

stiepes stiprība

(angļu val. *tensile strength*)

Spēks, kas nepieciešams, lai stiepjot kaut ko sarautu. Tā ir stiepes spriedzes maksimālā vērtība, kas var tikt pielikta, pirms materiāls tiek sarauts. To mēra saskaņā ar EN 1607 standartu. Testēšanas laikā jānosaka slodzes/novirzes līknes, kas sniedz papildu informāciju par produkta īpašībām.

stipri līmētie papīri masā

(angļu val. *strongly glued paper in the pulp*)

Lai piešķirtu papīram dažādas specifiskas īpašības, lieto līmvielas. Tās padara papīru ūdensizturīgu, sasaista šķiedras, veicina to sakļaušanos, paaugstina papīra mehānisko izturību. Šim nolūkam lieto dažādas kolofonija līmes, parafīnu, stearātus, silikonus, bitumenu, lateksu, sintētiskās līmes (akvapels) u. c. Papīru iedala pēc līmējuma pakāpes masā. Līmes patēriņš ir aptuveni 1,5–4% no šķiedrvielas svara (rakstāmpapīrs, zīmēšanas papīrs, fotopapīra pamatne u. c.).

stīgrs

(angļu val. *cloggy*)

Tāds, kura daļiņu savstarpējās saistības pakāpe ir tāda, ka tas spēj pretoties tecēšanai, viskozs.

stohastiskais rastrs; FM rastrs

(angļu val. *stochastic screen*)

No grieķu *stochasis* 'minējums'. Neregulāra, bet vizuāli viendabīga (bez manāmiem sabiezējumiem un retinājumiem) novilkuma iespiedelementu struktūra. Atbilstoši oriģināla krāstoņiem mainās kā rastra elementu laukums (pustoņos un ēnās veidojas konglomerāti – formas un laukuma ziņā vienādi savstarpēji saskarošies iespiedelementi), tā arī biežums.

striķvieta

(angļu val. *groove place*)

Grāmatas iesējuma vākam paralēls padziļinājums, kas uzlabo grāmatas aptveramību.

strūklas printeris

(angļu val. *inkjet printer*)

Printeris, kas darbojas, tieši uz apdrukājamā materiāla izšļācot mikroskopiskus šķidrās krāsas pilienus, kuri iesūcas apdrukājamajā materiālā.

sublimācija

(angļu val. *sublimation*)

Vielas tieša pāreja no cieta agregātstāvokļa gāzveida stāvoklī vai no gāzveida stāvokļa cietā stāvoklī.

sublimācijas printeris

(angļu val. *sublimation printer*)

Printeris, kurā krāsviela tiek pārnesta no lavsāna pamatnes uz apdrukājamo materiālu, izmantojot lokālu krāsvielas uzkaršēšanu. Plēve ar vajadzīgo krāsu tiek karsēta tajos punktos, kuriem jāpaliek uz apdrukājamā materiāla. Pēc tam plēvi pārvieto nākamās krāsas uzklāšanai. Krāsu novilkuma iegūšana tiek īstenota vairākos laidienos, no kuriem katrā tiek uzklāta atsevišķa krāsa.

substrāts

(angļu val. *substrate; print carrier*)

Poligrāfijā – apdrukājamais materiāls.

substrāts (fotoprocesos)

(angļu val. *substrate*)

Pamatne (visbiežāk silīcija), uz kuras uzklāta fo-toemulsija. Tā veic līdzīgu funkciju kā fotopapīrs.

subtraktīvā krāsu telpa

(angļu val. *subtractive color system*)

Sistēma, kurā gaismas plūsmas tiek aprēķinātas, ģenerējot tumšākos toņus, jo krāsains materiāls atstaro tikai daļu uz tā krītošā gaismas spektra, bet pārējo absorbē. Tāpat iespiestā krāsa filtrē uz to krītošo gaismu, un to vizualizē, atstarojot tikai attiecīgo spektra daļu. Ja tiek atstarots viss spektrs, cilvēks redz balto, bet, ja pilnīgi visa gaisma tiek absorbēta, – melno.

sulfātceluloze

(angļu val. *sulfate pulp*)

Celuloze, kas iegūta ar sārma celulozes ražošanas metodi. Šis ražošanas process ir vecāks par sulfītelulozes ražošanas procesu. Vārīšanas reāģents ir nātrijs sārms (NaOH), lieto arī nātrija sulfīdu, sārma zudumus kompensējot nātrija sulfātu (Na_2SO_4). Salīdzinot ar sulfītelulozi, sulfātceluloze satur mazāk sveķu, vairāk hemice-lulozes, ir izturīgāka. Sulfātcelulozes ražošanai koksne nav jāmizo, var izmantot arī sveķainu koksni (priede) un lapu koku koksni.

sulfīteluloze

(angļu val. *sulphite pulp*)

Celuloze, kas iegūta ar skābām iegūšanas metodēm. Visizplatītākais celulozes ražošanas veids. Izejviela sulfītelulozes ražošanai ir skuju koku (visbiežāk egles) koksne. Priedes nav piemērotas lielā sveķu satura dēļ. Mūsdienās izmanto arī apses un citu lapu koku koksni. Sulfīteluloze ir izturīga, to iespējams labi izbalināt, tādēļ to

lieto dažādu papīru ražošanai. Nebalinātu sulfītelulozi lieto zemas kvalitātes iespaidpapīra ražošanai (tapešu papīrs, iesaiņojamais papīrs, krāsains rakstāmpapīrs, grāmatu vāku papīrs). Balināto sulfītelulozi lieto izturīgu papīru (iespaidpapīrs, rasēšanas, zīmēšanas, akvareļu papīrs, speciālais iesaiņojamais papīrs, gaismjutīgu un citu papīru pamatnes) un vairākslāņu kartona virskārtas ražošanai.

suspensija

(angļu val. *suspension*)

Dispersa sistēma, kurā dispersā fāze ir cieta, bet dispersā vide – šķidra.

sveķi

(angļu val. *resin*)

Dabiskie polimēri. Poligrāfijā tiek izmantoti laku un iespiekrāsu izgatavošanā.

svītrkods; divdimensiju svītrkods

(angļu val. *barcode*)

Mašīnlasāma informācija. Svītrkodos dati glabājas iespiestajās paralēlajās līnijās jeb svītrās (to biezumā) un starp tām, ko var optiski nolasīt ar īpašām iekārtām.

svītru attēls

(angļu val. *stripe image*)

Attēls, kurš veidots tikai no divām krāsas vērtībām – minimālās un maksimālās – un attiecībā pret fonu sastāv no vienāda optiskā blīvuma elementiem. Pie svītru attēliem ir pieskatāma

grafika, rasējumi un citi attēli, kas veidoti no viena piesātinājuma līnijām, punktiem vai laukumiem.

SWOP

(angļu val. *SWOP*)

Novēcojis ASV ruļļu rotācijas ofseta standarts.

Š

šablons; trafarets

(angļu val. *stencil; template*)

1. Standarta forma vai paraugs, pēc kura tiek izgatavoti viena veida izstrādājumi.
2. Primitīvas sietspiedes (trafaretdrukas) iespiedforma, kas izgatavota no filmas, papīra, skārda vai plastmasas, kurā izgriezti iespiedelementi.
3. Iespiedformas elements sietspiedē, kuru piestiprina pie sieta, kas uzvilks uz rāmja. Šablons aizklāj daļu sieta šūnu, tādējādi veidojot neapdrukājamus elementus. Neaizsegtās tīkla šūnas veido iespīezamos elementus.

šaurais rullis (malas rullis)

(angļu val. *side run*)

Papīra rullis, kurš veidojas garengriešanas procesā un neatbilst parastajiem ruļļu izmēriem, tomēr tam var atrast pielietojumu.

šķērsvirziena profils

(angļu val. *cross direction profile*)

Papīra lentes novirze no taisnās līnijas uz sāniem.

šķērsvirziens

(angļu val. *cross direction*)

Papīra izgatavošanas mašīnvirzienam perpendikulārs papīra virziens.

šķiedra

(angļu val. *fibril; grain*)

Ļoti smalki, gari, tievi pavedieni, kas veido šķiedru tīklojumu. Šķiedra sastāv no diegveidīgiem elementiem – mikrošķiedrām.

šķiedras virziens

(angļu val. *grain direction*)

Levadot papīra loksni iespiedmašīnā, mašīnvirzienam jābūt paralēlam iespiedcilindra asij,

lai iespējamās papīra deformācijas dēļ vieglāk varētu novērst iespiedkrāsu uzklāšanas neprecizitātes. Gatavojot grāmatas, papīrs labāk padodas locīšanai un lapas labāk atveras, ja papīra šķiedras virziens sakrīt ar locījuma vietu. Etiķetes līmēšanai uz cilindriskām virsmām parasti līmē perpendikulāri šķiedras virzienam, lai tās nerullētos.

šķiedru kamoli

(angļu val. *shives*)

Papīra defekts, kas rodas celulozes vai papīra ražošanas laikā, nepilnīgi atdalot šķiedras.

Šķiedru sastāvs

(angļu val. *fibre composition*)

Šķiedras veidu kopums celulozē vai papīrā.

Šķiedru virziens papīrā

(angļu val. *fibre direction*)

Virziens, kurā šķiedras izvietotas papīra loksne. Šķiedras virzienu nosaka papīra lentes kustības virziens papīra mašīnā.

Šķietamais blīvums

(angļu val. *apparent density*)

Lielums, kas raksturo papīra blīvumu. To izsaka kā papīra svara un biezuma attiecību.

Šķirlente; aizliktne; grāmatzīme

(angļu val. *bookmark; book marker*)

Grāmatas augšdaļas muguras pusē piestiprināta šaura lentīte, ko novieto starp lapām vietas atzīmēšanai.

Šķīdinātājs

(angļu val. *solvent*)

Šķīdri viela, kas izšķīdina citu cietu, šķīdru vai gāzveida vielu, veidojot šķīdumu, kura koncentrācija ir atkarīga no vielas šķīdības norādītajā temperatūrā.

Štance

(angļu val. *punching apparatus; stamping press; punch press*)

No vācu *Stanzen* 'izciršana'. Figūrveida nazis, kuru izmanto iepakojuma sagatavju izciršanai.

Štancēšana

(angļu val. *punching-out; stamping out*)

No vācu *Stanzen* 'izciršana'. Apstrādes process poligrāfijā figurālas formas piešķiršanai ar speciāliem figurālajiem nažiem. Izmanto izciršanas iekārtās etiķešu, iepakojuma sagatavju izgatavošanai u. c.

Štancēšanas automāts; izciršanas mašīna

(angļu val. *automatic stamping and drawing machine*)

Automatizēta izciršanas mašīna.

Šujmašīna

(angļu val. *sewing machine*)

Iekārta, kas paredzēta burtnīcu sašūšanai ar diegiem, lai izveidotu grāmatas bloku.

Šūvums; šūšana

(angļu val. *sewing; stitching*)

Burtnīcu savstarpēja sastiprināšana, šujot ar stiepli, diegiem vai termodiegiem.

Šveices iesējums

(angļu val. *Swiss binding*)

Viengabala materiāla cietā iesējuma vāks. Bloks ar taisnu nolīmētu muguriņu vai nolīmētu un

aplīmētu ar materiālu. Grāmatu ievāko, salīmējot trešo vāku ar bloka pēclapu; otrais vāks un vāka muguriņa izlīmēta ar viengabala materiālu (spoguli). Priekšlapu/pēclapu materiāls jāizvēlas pietiekami izturīgs.

T

tabloīds

(angļu val. *tabloid*)

Avīzes formāts, kas tuvs A3.

tabula

(angļu val. *table*)

Salikums, kas sastāv no vairākām slejām, kurām ir atsevišķi virsraksti un kuras citu no citas atdala līnijas. Dati tiek izvietoti slejās un rindās tā, lai katrs atsevišķais rādītājs atrastos savā vietā, skatoties gan vertikāli, gan horizontāli.

taisnā muguriņa

(angļu val. *flat back*)

Grāmatas bloka muguriņa, kurā visu burtnīcu muguriņas atrodas vienā plaknē, kas ir perpendikulāra bloka malām. Liela apjoma grāmatām taisnā muguriņa ievērojami sabiezina muguriņas daļu, un tā ir daudz mazāk izturīga nekā izdevumiem ar noapaļotu muguriņu.

talers

(angļu val. *taler*)

Gluda plātne tīģeļa vai gludspiedes iespiedmašīnās, uz kuras tiek nostiprināta iespiedforma,

spiedogi, formas izcirtumam vai rievojumam, numeratori u. c.

tampondruka

(angļu val. *pad printing; tampography*)

Iespiešanas tehnoloģija, kurā krāsa no dobspiedes iespiedformas tiek pārnesta uz apdrukājamā materiāla virsmas ar elastīgu tamponu. Apdrukājamā virsma var būt plakana, izliekta vai ieliekta. Ar tampondruku var apdrukāt jebkuras formas priekšmetus – stikla glāzes, olas, tenisa bumbiņas u. c.

tampondrukas aizvērtā krāsu sistēma

(angļu val. *tampon closed color system*)

Tampondrukas paņēmiens, kurā tiek izmantota cilindriska krāsu tilpne (rakeļa gredzens) ar līdzenām malām no cieta metāla, kas veic rakeļa funkciju. Klišejas izmēram jābūt tādām, lai tā varētu atrasties uz formas daļām, kamēr tampons uzņem krāsu. Tilpne ar krāsu saglabā tādu stāvokli, lai tampons varētu bez traucējumiem saskarties ar klišeju. Šajā pozīcijā krāsas vai rakeļa tilpne var palikt tik ilgi, cik nepieciešams, neizžūstot.

tampondrukas atvērtā krāsu sistēma

(angļu val. *tampon open color system*)

Tampondrukas paņēmiens, kurā krāsa atrodas mazā krāsas vannā. Tamponam pārvietojoties uz apdrukājamo priekšmetu, noteikts krāsas daudzums no vannas ar darba raķeli tiek uzklāts uz klišejas. Šajā brīdī palīgrakelis atrodas paceltā stāvoklī. Tiklīdz tampons atraujas

no apdrukājamā priekšmeta un uzsāk kustību krāsas vannas virzienā, palīgrakelis nolaižas uz klišejas un novāc krāsas atlikumus no tās virsmas atpakaļ vannā.

tara

(angļu val. *tare*)

No itāļu *tara* 'tas, kas aizmetams'. Iepakojuma veids, gatavās produkcijas galvenais iepakojuma elements. Tara ir paredzēta lielāka skaita vienādu izstrādājumu iepakojšanai, lai būtu ērtāka to glabāšana, transportēšana un izvietošana. Populārākie taras veidi ir konteineri, paletes, kastes, kārbas u. c.

taras kartons

(angļu val. *board*)

Izturīgs kartons, kas piemērots rievošanai un locīšanai un ko izmanto taras izgatavošanai. Tarai lieto gan gludu, gan gofrētu kartonu.

TCF

(angļu val. *TCF total chlorine free*)

Papīrmasa, kuras balināšanā izmantotas ķimikālijas, kas nesatur hloru.

tehnoloģisks defekts

(angļu val. *technological defect*)

Ļoti līdzīgs optiskajam, tikai to izraisa kopējā tehnoloģiskā procesa neievērošana, kas saistīts ar iespiedkrāsas 'uzvedību' iespiedsekcijās, iespiedmašīnā kopumā un pēcspīdēšanas procesos.

tehnoloģiskā karte

(angļu val. *job specifications*)

Tehnoloģiskā dokumentācija, kurā detalizēti aprakstīts konkrētā iespieddarba tehnoloģiskais process, veicamo darbu secība, izmantojamās iekārtas, materiāli, izvirzītās prasības, darba izpildes termiņi u. c.

teksta apstrāde

(angļu val. *text processing; word processing*)

Ar datu apstrādes līdzekļiem veikta tekstu ievadīšana, rediģēšana, šķirošana, saplūdināšana, izgūšana, noglabāšana, parādīšana uz ekrāna, drukāšana un citas darbības.

teksta salikums

(angļu val. *typesetting*)

1. Iespieddarba teksta salikšana, pārveidojot autora tekstu iespiedformas izgatavošanai piemērotā formā. Vēsturiski tika lietots burtu atliešanas, metāliskais rokas, rindu atliešanas salikums, kā arī fotosalikums. Mūsdienās salikums ir autorteksta pārveidošana digitālā formā, lai no tā varētu izgatavot iespiedformu.
2. Iespiedformas tekstuālā daļa.

teksts

(angļu val. *text*)

Ar teikumos apvienotiem vārdiem un frāzēm izteikta informācija, kas veido literāru darbu. Par tekstu var saukt gan visu literāro darbu kopumā, gan kādu atsevišķu tā daļu.

telpisks attēls

(angļu val. *3D imaging*)

Stereoattēls.

tematiskais izdošanas plāns

(angļu val. *thematic issue plan*)

Izdevniecības dokuments, kurā uzskaitīti darbi, ko paredzēts izdot nākamā gada laikā. Izmanto tirāžas plānošanai un zināmas noieta daļas garantēšanai.

termiska krāsu sublimācija

(angļu val. *thermal dye sublimation*)

Ar krāsu klātas lentes izmantošana termiskas krāsu sublimācijas un termopārneses printeros. Uz folijas uzklāto krāsu uzkrāsē līdz noteiktai temperatūrai, kurā tā izgaro un difundē substrātā. Lai varētu izmantot difūziju, ir vajadzīgs substrāts ar īpašu pārklājumu. Atkarībā no temperatūras substrātā difundē atšķirīgs daudzums krāsas. Šādi var iegūt attēlus ar pustoņiem. Termiska krāsu sublimācijas druka ir paņēmiens, ko var lietot, dokumentā iestrādājot biogrāfijas datus, fotoattēlus, parakstus.

termodiegu šuvums

(angļu val. *thread sealing; sealable thread*)

Tehnoloģija, kas satur gan šūšanas, gan skavošanas elementus: adatas izver cauri papīram diegu kā skavu un pēc tam sakausē.

termogrāfija

(angļu val. *thermography*)

Poligrāfijā jebkurā tehnoloģijā drukātu iespieddarbu apstrāde ar speciāliem termopulveriem, kas siltuma ietekmē maina iespiedelementu reljefu un piešķir tiem metālisku nokrāsu. Reljefs padara raupjākas attēla smalkākās detaļas, bet reljefa un metāliskās krāsas efekts saista lasītāja uzmanību, kas ir būtiski dažādu reklāmas materiālu izgatavošanā.

termogrāfija

(angļu val. *thermography*)

Kopēšanas veids, kurā izmanto speciāla papīra spēju siltuma ietekmē veidot teksta vai cita grafiska attēla kopiju.

termohroma iespiedkrāsa

(angļu val. *thermochromic ink*)

Īpaša iespiedkrāsa, kurai atkarībā no temperatūras mainās krāsa.

termokrāsns tehnoloģija

(angļu val. *fuser*)

Tehnoloģija, ko izmanto lāzerprinteros. Toneris uz papīra tiek nostiprināts, to piekausējot pie papīra (vai substrāta). Papīrs tiek laists caur termokrāsni (attēla termonostiprinātājs), kur zem liela spiediena un augstā temperatūrā (līdz pat 200 °C) pulveris tiek piekausēts pie papīra.

termolīme

(angļu val. *hot glue; hot adhesive*)

Līme, kuras līpamība ir atkarīga no temperatūras.

termonoturība; iespiedkrāsas

termonoturība

(angļu val. *thermal resistance*)

Iespiedkrāsas spēja saglabāt īpašības pie augstām temperatūrām (piemēram, žāvēšanas procesā).

termoplastikums

(angļu val. *thermoplasticity*)

Dabīgā temperatūrā stiklveida stāvoklī esošu polimēru spēja sasilstot pāriet šķidrā stāvoklī un atdzīstot atkal sacietēt.

termoreaktivitāte

(angļu val. *thermoreactivity*)

Dažu polimēru un oligomēru materiālu īpašība sasilstot kļūst mīksti, bet pēc atdzišanas neatgriezeniski sacietēt, veidojot nešķīstošu un nekūstošu produktu.

testa krāsu skala

(angļu val. *test scale*)

Krāsainu elementu – tīklu, režģu un pakrāsu laukumu – kopums ar stingri noteiktiem krāsoņu parametriem, kurus izmanto krāsu pārveides un attēlošanas kontrolei un novērtēšanai (testēšanai).

TIFF; TIFF fails

(angļu val. *TIFF; Tagged Image File Format*)

Augstas kvalitātes digitālo attēlu failu formāts.

tiksotropija (iespiedkrāsas)

(angļu val. *tixotropy*)

Pastveidīgu iespiedkrāsu spēja pāriet no augstas viskozitātes stāvokļa uz būtiski zemāku, samazināt viskozitāti (šķīdrināties) mehāniskas iedarbības rezultātā un palielināt viskozitāti (sabiezēt) miera stāvoklī, kā arī spēja atjaunot sāgrauto struktūru, ko nosaka koloīdu saites.

tilpummasa

(angļu val. *bulk*)

Papīra blīvuma ekvivalents. Raksturo attiecību starp papīra biezumu un svaru, nosakot to, cik papīrs ir porains vai blīvs. Izsaka kubikmetros uz tonnu (m^3/t), kubikdecimetros uz kilogramu (dm^3/kg), litros uz kilogramu (l/kg), mililitros uz gramu (ml/g).

tinte

(angļu val. *ink*)

Krāsviela, ko izmanto tintes printeros, rakstīšanai un mākslas darbu radīšanai. Ar ūdeni atšķaidītu tinti var izmantot akvareļtehnikā.

tipografika

(angļu val. *typography*)

Māksla un prasme sagatavot teksta kompozīciju tā, lai tas būtu viegli lasāms un vizuāli pievilcīgs. Tipografika ietver burtu garnitūru izvēli, izmēru,

starprindu intervālu, attālumus starp burtiem u. c., arī jaunu šriftu izstrādi. Iespieddarbu dizaina veidošanas, organizēšanas un formatēšanas māksla un process.

tipografiķis; burtu mākslinieks

(angļu val. *type designer; typographer*)

Grafikas dizainers, kas specializējas teksta un burtu dizainā.

tipogrāfiskā mēru sistēma

(angļu val. *typographical point system*)

Poligrāfiskajā rūpniecībā vēsturiski pastāv vairākas speciālas tipogrāfiskās mēru sistēmas, kuru pamatvienība ir tipogrāfiskais punkts. Eiropā lieto Dido tipogrāfisko mēru sistēmu, kas pielāgota metriskajai sistēmai (1 pt = 0,376 mm). Lielbritānijā un ASV lieto atšķirīgu sistēmu (1 pt = 0,351 mm).

tipogrāfiskās mērvienības

(angļu val. *typographic units of measurement*)

Eiropā vēsturiski lieto Dido tipogrāfisko mēru sistēmu, kurā 1 punkts atbilst 0,376 mm ar precizitāti līdz 1 mikronam, kas noteikta pie 200 °C. Tipogrāfiskajām mērvienībām starp mazāko (1 pt) un lielāko (48 pt – kvadrāts) ir piešķirti speciāli starpvienību nosaukumi.

tipogrāfija

(angļu val. *printing house*)

Ražošanas uzņēmums, kurā izgatavo iespiedprodukciju.

tipooftsets; sausais ofsets; augstspiedes

ofsets

(angļu val. *dry offset; letterset*)

Netiešās augstspiedes drukas paņēmieni. Tipooftsetā attēls no augstspiedes veida iespiedformas tiek pārnestas uz starpcilindra ar gumijotu virsmu un tikai pēc tam – uz apdrukājamā materiāla.

tiražētājs

(angļu val. *reproducer*)

Juridiska vai fiziska persona, kas nodarbojas ar iespieddarbu pavairošanu pēc izdevēja pasūtījuma.

tirāža

(angļu val. *edition*)

Nodrukātās iespiedprodukcijas skaits.

tirāžnoturība

(angļu val. *run length*)

Noteikts daudzums kvalitatīvu novilkumu, kurus var izgatavot no vienas iespiedformas. Tirāžnoturība ir atkarīga no iespiedformu plašu veida, pamatmateriālu un palīgmateriālu kvalitātes un iespiedsekcijas tehniskā stāvokļa un piekārtošanas.

tituli grāmatās

(angļu val. *title; publication title*)

Grāmatā var būt dažādi tituli – aizsargtituls (atrodas grāmatas pirmajā lappusē un ietver grāmatas nosaukumu un autoru); ieskaņas tituls

(kompozicionāli atspoguļo grāmatas galveno domu – parasti ilustrācija vai attēls); galvenais tituls (satur autora uzvārdu, grāmatas nosaukumu, izdevniecību, izdošanas vietu un gadu); prettituls (izmanto kopoto rakstu izdevumos, kas sastāv no divām daļām: pirmā attiecas uz visu kopoto rakstu izdevumu, otra – uz konkrēto izdevumu). Nākamajā lappusē aiz galvenā titula ievieto svarīgākos bibliogrāfiskos datus – autora vārdu un uzvārdu, grāmatas un izdevniecības nosaukumu, izdošanas vietu un gadu. Titulā var būt arī tematiskas ilustrācijas un rotājumi.

titullapa

(angļu val. *title; title page; title sheet*)

Grāmatas pirmā lappuse, ja pirms tās nav aizsargtitula vai veltījumlapas. Titullapā publicē galvenās ziņas par izdevumu – autora vārdu un uzvārdu, nosaukumu, izdevēju, izdošanas vietu utt.

tīģelis

(angļu val. *platen printing press; crucible; melter*)

No vācu *Tiegel* 'plāksne'.

1. Drukā – masīva metāla plāksne, viena no galvenajām tīģeļa iespaidmašīnas sastāvdaļām.
2. Salikšanas procesā – metāla kausēšanas katla daļa rindu atlejamajās mašīnās (linotipos). Izmanto arī kā izciršanas mašīnu.

tīģeļa iespaidmašīna

(angļu val. *crucible printing machine*)

Mehāniska ierīce augstspiedes drukai, kurā iespaidformas un tralera virsmas ir plakanas.

Druka notiek, saspiežoties divām plakanām virsmām – formas un tīģeļa –, starp kurām atrodas apdrukājamais materiāls.

tītnis

(angļu val. *tambour*)

Rotējošs tītnis, uz kura uztin gatavo produktu ražošanas beigās.

TMP termomehāniskā celuluze

(angļu val. *TMP thermomechanical pulp*)

Mehāniskā papīrmasa, kuru iegūst, pirms malšanas koksnes skaidas termiski apstrādājot ūdenī.

toneris

(angļu val. *toner*)

Krāsviela, ko izmanto kopēšanas un pavairošanas aparātos un lāzerprinteros redzama attēla radīšanai.

tonēšana; fonēšana

(angļu val. *toning*)

Drukas defekts ofseta tehnoloģijā, kurā smalkas iespaidkrāsas daļiņas nonāk uz iespaidformas un pēc tam uz novilkuma. Lai novērstu defektu, veic nedrukājamo elementu papildu hidrofilizāciju, regulē mitrināšanas sistēmu, koriģē iespaidkrāsas un mitrināšanas šķīduma pH.

tonis; nokrāsa

(angļu val. *hue*)

No grieķu *tonos* 'nostiebums'.

1. Nokrāsa.
2. Krāsa.
3. Krāsas izmaiņas, kas nav saistītas ar nokrāsu.
4. Vispārējs jēdziens krāsu raksturojumā.

Toni nosaka kā krāsas vērtību līmeni (gradācija, nokrāsa, piesātinātība).

tradicionālā ofseta druka (slapjais ofsets)

(angļu val. *traditional offset printing*)

Drukas tehnoloģija, kurā izmanto ūdens, ūdens un spirta vai ūdens un skābju šķīdumu, ko pirms iespiešanas uzklāj uz neiespiežamajiem elementiem (mitrināšana). Rezultātā krāsa tiek uzklāta tikai uz iespiežamajiem elementiem. Tehnoloģijā izmanto rastra liniatūru no 150 līdz 200 lpi.

tradicionālie drukas veidi

(angļu val. *traditional types of printing*)

Drukas veidi, kuros izmanto nemainīgu iespiedformu (ofsets, fleksogrāfija, dobspiede, sietspiede). Tekstuālās un ilustratīvās informācijas nesējs ir iespiedforma. Drukai sagatavots teksts un attēli no iespiedformas, kas pārklāta ar iespiedkrāsu, ar attiecīgajam drukas veidam nepieciešamo spiedienu tiek uzklāti uz apdrukājamo materiālu.

trijtonis

(angļu val. *tritone*)

Pelēki tonēts attēls, kura drukāšanā izmantotas trīs krāsas (parasti melnā un divas indeksētas krāsas). Izmanto, lai uzlabotu attēla detaļu asumu vai iegūtu maigāku melnbalto attēlu.

triplekss

(angļu val. *triplex*)

Papīrmasas ieguves paņēmieni, kurā apvienota ķīmiskā un mehāniskā apstrāde. Vispirms šķiedras apstrādā ķīmiski, tās vārot, pēc tam atdala mehāniski.

trīsnažu griešanas mašīna

(angļu val. *three side trimmer*)

Iekārta, ar kuru no trim pusēm ar plakaniem nažiem apgriež grāmatu blokus, brošūras un žurnālus.

tulkojums

(angļu val. *translation*)

Rakstu vai runas formā materializēta literāra darba atveidojums citā valodā. Tulkojumam adekvāti jāatveido oriģinālā darba saturs un stils. Tulkotājs ir autors, viņa radošās darbības produkts ir aizsargāts ar autortiesībām, kas neaizskar oriģināldarba autora tiesības. Tulkojuma veikšanai nepieciešama atļauja, jo tulkojuma tiesības ir specifiskas autora mantiskās tiesības.

U**UCA; melnās komponentes pievienošana**

(angļu val. *UCA; under color addition*)

Darbība krāsu dalīšanas procesā, kas ir pretēja UCR jeb melnās komponentes aizstāšanai. Tas ir nepieciešams, jo pārāk cieta UCR lietošana var radīt vizuāli ne pārāk pievilcīgu rezultātu (pelēkais tonis bez CMY sastāva uz papīra var izskatīties pliekans un netīrs), tādēļ UCA maigi dozē melnās krāsas un CMY krāsu attiecību (līdz 10%) neitrālajos toņos.

UCR

(angļu val. *UCR; under color removal*)

Krāsu dalīšanas tehnoloģija, kurā krāsainie toņi tiek atskaitīti no melnās krāsas. UCR attiecas uz tumšajiem toņiem, neitrālām ēnām, un to izmanto, lai novērstu kopējā krāsu daudzuma pārsniegšanu un nodrošinātu labāku žūšanu.

UDK; universālā decimālā klasifikācija

(angļu val. *Universal Decimal Classification*)

Starptautiska klasifikācijas sistēma, ko galvenokārt izmanto bibliotēkās. UDK veido sistemātiski jēdzienu (tēmu) un to apzīmējošu indeksu saraksti, un to lieto izdevuma satura (tēmas) atspoguļošanai.

UV akrila līme

(angļu val. *UV glue*)

Līme, kuru ražojot ar UV starojumu tiek izveidots

ļoti stabils poliakrilāts. Polimerizācijas procesā, variējot starojuma intensitāti, iespējams iegūt līmi atšķirīgām īpašībām.

UV gaisma; ultravioletais starojums

(angļu val. *UV; ultraviolet*)

Neredzams elektromagnētiskais starojums ar viļņa garumu, kas ir mazāks par 380 nm. Daudzos materiālos rada fluorescenci, līdz ar to tie sāk izdalīt jau redzamu starojumu.

UV iespiedkrāsa

(angļu val. *UV ink*)

Iespiedkrāsas, kas nostiprinās ultravioletā starojuma (UV) ietekmē. UV staru iedarbībā krāsas plēvē veidojas daļiņas, kas rada polimerizācijas reakciju, kurā rodas ļoti izturīga krāsas plēve. Ar UV krāsām var iespiest gan uz iesūcošiem, gan neiesūcošiem materiāliem (folijām, metalizētiem papīriem utt.)

UV lakas

(angļu val. *UV varnish*)

Lakas no akrila sveķiem un šķidrām polimēriem, kas sacietē 250–400 nm UV starojuma ietekmē. Cietā lakas kārtā veidojas polimerizācijas procesā, un tas notiek ļoti ātri. Lakas kārtiņa ir izturīga, tai var būt spīdīga vai matēta virsma, kas labi pasargā krāsu un nodrošina augstu virsmas gludumu. Lakas sausais atlikums ir 100%, kas nozīmē, ka šķidrās un sacietējušās lakas daudzums ir praktiski vienāds.

uzlīdzinātājs

(angļu val. *wooden angle; pushing block; knock-up block*)

Rīks, ar ko papīra griešanas mašīnas operators uzlīdzina papīra rīsi. Parasti izgatavots no koka, divas plāksnītes 90° leņķī ar ērtu rokturi, taču tiek lietoti arī citi palīg līdzekļi.

uzlīme; etiķete

(angļu val. *sticker; self-adhesive sticker*)

Iespiedprodukcija, kas izgatavota no pašlīmējošā materiāla un paredzēta uzlīmēšanai (piemēram, etiķete, reklāmas uzlīme).

uztīšana

(angļu val. *winding*)

Papīra un kartona uztīšana uz serdeņa vai bez tā.

uztveres metode; krāsu uztveres (atveides) metode

(angļu val. *perceptual rendering; perceptual rendering intent*)

Viens no četriem algoritmiem ICC krāsu vadības sistēmās, kas nosaka, ko darīt ar tām krāsām, kuras nevar precīzi pārcelt citā krāsu telpā.

Ū

ūdens dispersijas iespiedkrāsa

(angļu val. *water dispersion ink*)

Noturīga, viendabīga eļļas un ūdens emulsija, kurai pievienots smalki samalts pigments.

ūdens dispersijas laka

(angļu val. *water dispersion coating*)

Sveķu (piemēram, uz polivinilspirta bāzes) šķīdums ūdenī, ko uzklāj novilkumam tieši iespiedmašīnā, izmantojot lokšņu iespiedmašīnas pēdējo sekciju vai speciālu lakošanas sekciju ar papildu žāvēšanas iekārtu.

ūdens necaurlaidīgs papīrs; kartons

(angļu val. *waterproof paper, board*)

Papīrs un kartons ar paaugstinātu ūdensnecaurlaidību.

ūdenszīme

(angļu val. *watermark*)

Attēls, teksts vai zīmju motīvs, kas tiek izveidots papīrā ražošanas laikā, mainot papīra šķiedru izvietojumu un tādējādi panākot to, ka dažādās vietās papīram ir dažāds biežums. Ūdenszīmes var aplūkot caurejošā gaismā. Vietās, kur papīrs ir plānāks, ir redzams gaišāks un skaidrāks attēls. Vietās, kur papīrs ir biezāks, attēls būs tumšāks. Ūdenszīmēm nav jābūt redzamām UV gaismā. Izšķir vairāku tipu ūdenszīmes: vietoņa ūdenszīme (var būt vai un gaiša, vai tumša);

divtoņu ūdenszīme (var būt gan gaiša, gan tumša); daudztoņu ūdenszīme (dažkārt to dēvē arī par cilindriskas matricas ūdenszīmi).

V

vadības pulsts

(angļu val. *control desk*)

Ērti pārskatāms un apkalpojams panelveida elements, uz kura atrodas iekārtas vadības un kontroles ierīces.

vakuuma rullītis

(angļu val. *vacuum rooler*)

Pašpielicēja sastāvdaļa.

vāji līmētie papīri masā

(angļu val. *weakly glued paper in the pulp*)

Papīrs, kuram tā izgatavošanas laikā pievienots maz līmvielu.

vākošanas mašīna

(angļu val. *brochure casing machine; cover gluing machine*)

Iekārta grāmatu vāka nostiprināšanai uz grāmatas bloka.

vāks (grāmatas)

(angļu val. *cover; case*)

No viengabala kartona vai atsevišķām kartona daļām (papītēm) izgatavots, ar iesiešanas materiālu aplīmēts ietvars, kas satur kopā un aizsargā grāmatas bloku. Vāku ar grāmatas bloku

savieno ar priekšlapām. Uz priekšējā vāka parasti iespiež autora vārdu un uzvārdu, grāmatas nosaukumu, apgāda zīmi, bieži arī kādu attēlu vai dekoratīvu elementu. Uz aizmugures vāka parasti publicē īsas ziņas par autoru un grāmatu, kā arī svītrkodu.

vāku gatavošanas mašīna

(angļu val. *case making machine*)

Iekārta, kas paredzēta vienlaidu vai saliktu iesienamo vāku izgatavošanai.

vārdnīca

(angļu val. *dictionary; vocabulary; glossary*)

Alfabētiski vai tematiski kārtots valodas vārdu vai vārdu kategorijas saraksts ar skaidrojumiem tajā pašā valodā un/vai tulkojumiem citās valodās.

vecā druka; fraktūra; gotika

(angļu val. *Gothic letters; Gothic; Fraktur*)

Rakstība, kas tika izmantota Latvijā līdz 20. gadsimta 20.–30. gadiem.

veidlapa; forma

(angļu val. *form*)

Jebkura noteikta parauga lapa ar daļēji iespiestu tekstu ir veidlapa. Tām parasti raksturīgs specifisks teksts, specifiski jautājumi.

vektorgrafika

(angļu val. *vector graphics*)

Brīvi mērogojams datorgrafikas attēls, kas datora atmiņā tiek saglabāts ģeometriskas formulas veidā. Šādus attēlus var pārveidot (palielināt, izstiept, pagriezt utt.), nesamazinot to izšķirtspēju un kvalitāti.

velme

(angļu val. *cylinder*)

Gara, cilindriskā detaļa, ko plaši izmanto iespiedmašīnas krāsu, mitrināšanas un lakošanas aparātos iespiedkrāsas, lakas vai mitrināšanas šķīduma izvelmēšanai un uzklāšanai.

versālais burts; versālis

(angļu val. *capital letter*)

Burts, kas no rindu burtiem atšķiras ar lielāku izmēru. Ar versāļiem sāk teikumus, tie tiek izmantoti arī izcēlumiem, virsrakstiem, kolumntituliem utt.

verso

(angļu val. *verso*)

1. Lappuse, parasti pārnumura, grāmatas atvērums kreisajā pusē.
2. Iespiestas lapas puse, kura paredzēta lasīšanai kā otrā.

vēre

(angļu val. *endnote*)

Gara piezīme, skaidrojums vai norāde, kuru izvieto nodaļu vai grāmatas beigās atsevišķā sadaļā.

vērpe

(angļu val. *torsion*)

Deformācijas veids, kurā ķermenis tiek savērpts. Šādai deformācijai tiek pakļautas auklas, skrūves, urbji, stieņi u. c.

vērtspapīrs

(angļu val. *security paper*)

Iespieddarbs, kurš apliecina jebkādas īpašumtiesības un kura realizācija var notikt, tikai to uzrādot (akcija, obligācija, vekselis u. c.).

videokarte; grafiskā karte

(angļu val. *graphics card*)

Datora komponente, kas nepieciešama, lai parādītu attēlu datora ekrānā. Tiek saukta arī par videokarti, jo tās izejā ir videosignāls.

vienādkontrastu krāsu skala

(angļu val. *identical contrast color scale*)

Krāsu skala, kurā katra laukuma krāstonis atšķiras no blakus esošā ar vienādu uztveramo lielumu un krāsu telpas modelī blakus esošie laukumu krāstoņi atrodas no tā vienādā attālumā. Paraugu uztverei tiek rekomendēti šādi nosacījumi: redzes leņķis 10 ° vai 2°, standarta apgaismojums D50 un neitrāls pelēks fons.

vienādtonis

(angļu val. *full-tone surface; solid*)

Apdrukāta papīra virsma, kas pilnībā noklāta ar vienlaidu krāstoni. Piemēram, autotipijā tā atbilst 100% iespiedelementu relatīvajam laukumam. Iespējams, vissarežģītāk atveidojamais dizaina veids.

vienādtoņa plate

(angļu val. *solid plate*)

Iespiedforma vai tās daļa, kuras virsma pilnībā sastāv no iespiedelementiem un nesatur nedrukājamus elementus. Vienādtonis parasti tiek izmantots fona drukai, piemēram, grāmatas vākam.

vienkrāsu druka; monohroma druka

(angļu val. *monochrome; monochrome printing*)

Iespēšana vienā jebkura krāstoņa krāsā.

vienlape; skrejlapa; reklāmas lapiņa

(angļu val. *flyer; leaflet; pamphlet*)

Vienkāršs, neliela formāta, nelocīts iespieddarbs, kas apdrukāts no vienas vai divām pusēm.

viļņa garums

(angļu val. *wavelength*)

Attālums, kādu telpā aizņem viens viļņa periods. Viļņa garums ir apgriezti proporcionāls svārstību frekvencei un ir atkarīgs no svārstību izplatīšanās ātruma vidē.

viļņojums; viļņainība; papīra viļņainība

(angļu val. *curl*)

Papīra virsmas stāvokļa izmaiņas, kas notiek, tam satinoties rullī.

vinjete

(angļu val. *vignette*)

No franču *vignette*. Neliels, kompozicionāli pabeigts grafisks attēls vai ornamentāla kompozīcija, kuru izvieto uz izdevuma ārējiem elementiem vai ievieto atsevišķās iekšlapās (piemēram, titullapās, nodaļu sākuma un beigu lappusēs).

virskalandrā apstrādāts papīrs

(angļu val. *supercalandred paper*)

Papīrs, kura spodrināšana tiek veikta virskalandrā.

virskalandrs

(angļu val. *supercalander*)

Papīra mašīnā neiemontēts kalandrs, kurš aprīkots ar vairākiem kalandra cilindriem. Tie izvietoti cits virs cita tā, ka elastīgos nomaina gluda tērauda cilindri, no kuriem tikai viens tiek griezts.

virsmas cietība un pretestība berzei; nodeldēšanās

(angļu val. *surface hardness and abrasion resistance*)

Viena no papīra fizikālajām īpašībām. Cietība ir īpašība, ko raksturo papīra pretestība cietu materiālu iespiedumam virsmā, un to nosaka šķiedrvielu delignifikācijas pakāpe. No mīkstas,

labi attīrītas celulozes iznāk mīksts, plūksnains papīrs, no pilnīgi neizvārītas, cietas celulozes – salīdzinoši ciets. Papīra vai kartona virsmas cietību var pārbaudīt, nosakot virsmas pretestību berzei (dīlšanai). Parasti, jo papīrs ir blīvāks, jo tas ir cietāks. Papīra cietība ir ļoti svarīga, jo ietekmē tā iespiedīpašības, un no tā cietības atkarīgs iespiedformas kontakts ar papīra virsmu. Jo papīrs mīkstāks, jo labāks tam ir kontakts ar iespiedformu.

virsmas spraigums

(angļu val. *surface tension*)

Šķidrums molekulas cenšas ieņemt formu, kuras virsmas laukums būtu minimāls. Virsmas spraigums ir spēks, ar kādu cenšas sarauties virsma, uz vienu garuma vienību.

virsraksts; apakšvirsraksts

(angļu val. *heading; caption; subhead*)

Raksta, teksta daļas, nodaļas nosaukums, ko raksta virs teksta un kas tieši vai netieši informē par attiecīgā teksta saturu.

virstirāža

(angļu val. *additional print run*)

Noteikta skaita izdevuma eksemplāru iespīšana uzreiz pēc pamattirāžas iespīšanas. Izmanto turpmākajos iespīdarba izgatavošanas tehnoloģiskajos procesos; virstirāžu var nopirkt arī pasūtītājs.

viskozimētrs

(angļu val. *viscosimeter*)

Iekārta šķidrums, šķīdumu u. c. viskozitātes mērīšanai. Poligrāfijā lieto galvenokārt krāsu viskozitātes mērīšanai.

viskozitāte

(angļu val. *viscosity*)

Iekšējā berze (raksturo to, cik attiecīgais šķidrums ir biezs); arī stigrība, staigums un stīgrums. Viskozitāte piemīt gāzēm un šķīdumiem. Šķīdumos un gāzēs, ja to slāņi savstarpēji pārvietojas, starp tiem rodas iekšēji pretestības spēki, kas bremzē to kustību. Gāzēm viskozitāte ir daudz mazāka nekā šķīdumiem.

vizītkarte

(angļu val. *business card; visiting card*)

Miniatūra formāta iespīdarbs, kurā sniegta ziņas par personu un/vai uzņēmumu. Eiropā izplatītākais vizītkartes izmērs ir 85 × 55 mm, kas ir ļoti tuvu bankas karšu standarta izmēram (85,60 × 53,98 mm), kas būtiski atvieglo glabāšanu.

vizuālā kontrole

(angļu val. *visual control*)

Viens no procesa vai produkcijas kontroles veidiem, ko veic ar neapbruņotu aci vai optiskām ierīcēm (piemēram, lupu), kas nav mērierīces.

vizuālās mākslas oriģināldarbs

(angļu val. *original work of visual art*)

Grafikas vai plastikas mākslas darbs, ja to izgatavojis pats autors, vai arī darba kopijas, kuras tiek uzskatītas par oriģināldarbiem. Darbu kopijas ierobežotā daudzumā, kuras izgatavojis, numurējis un parakstījis pats autors, tiek uzskatītas par oriģināldarbiem.

voblers

(angļu val. *wobler*)

Pārdošanu veicinošs reklāmas izstrādājums no papīra, kartona vai plastmasas, kas piestiprināts pie elastīgas plastmasas kājiņas, ar kuru tas tiek piestiprināts pie preces vai veikala plaukta. Kājiņa šūpojoties piesaista pircēju uzmanību reklamējamajai precei.

W

web-to-print

(angļu val. *web-to-print; W2P*)

Šajā gadījumā *web* nozīmē tīmekli. Iespieddarbu pasūtījumi tiek iesniegti elektroniski caur internetu un nonāk līdz drukai automatizētā procesā.

WIPO; Pasaules Intelektuālā īpašuma organizācija

(angļu val. *WIPO; World Intellectual Property Organization*)

Apvienoto Nāciju Organizācijas specializēta aģentūra, kuras mērķis ir veicināt intelektuālā īpašuma aizsardzību pasaulē. Tās nosacījumi iestrādāti arī LR Autortiesību likumā.

Z

zelta griezumums

(angļu val. *gold section; medial section; golden rule*)

Harmonisks lappuses dalījums, kurā lielākā daļa attiecas pret mazāko daļu tāpat kā viss veselais – pret lielāko daļu. Griezumā shēmā attēlota garuma līnija (AB), puse no garuma līnijas – katete (BC), hipotenūza (AC). Atņemot BC no AC, iegūst punktu D; pārnesot AD un AB, iegūst E par dotās līnijas AB dalījuma punktu zelta griezumā. Garākais līnijas nodalījums AE ir vajadzīgais platums garuma līnijai AB. Salikuma un papīra formātiem jābūt attiecībai 3 : 5 vienam pret otru, t. i., salikumam jāpārklāj aptuveni 3/8–5/8 papīra laukuma.

zeltīšana; folijas zeltspiede

(angļu val. *foil stamping*)

Attēla iespiešana ar sakarsētu klišeju, deformējot materiālu un piepresējot tam foliju. Zeltīšanai izmanto krāsainas un alumīnija vai bronzas pigmentu folijas.

zeltīšanas prese

(angļu val. *foil stamping; gold-blocking press; golding press*)

Iekārta attēla uzlikšanai uz materiāla ar spiedienu un karstu klišeju. Izmanto reljefspiedumam un folijas zeltspiede.

zemspītras piezīme

(angļu val. *footnote*)

Parasti ar līniju atdalīta piebilde, skaidrojums vai bibliogrāfiska norāde lappuses apakšdaļā. Par zemspītras piezīmes saistību ar vārdu pamattekstā norāda cipars, zvaigznīte vai cita zīme. Zemspītras piezīmes saliek ar mazākiem burtiem nekā pamattekstu.

Zēnefelders; Aloizs

(*Alois Senefelder*)

Vācu izgudrotājs, mākslinieks un pētnieks (1771–1834), kurš radīja gludspiedes tehnoloģiju (1798) un uz šī paņēmienu bāzes – litogrāfiju. Atklājuma pamatā ir virsmas spēja fizikāli ķīmiskas ietekmes rezultātā atgrūst vai pieņemt uz eļļas bāzes veidotas krāsas.

zibatmiņa; ārējā atmiņa; USB

(angļu val. *flash card*)

Energoneatkarīga atmiņa, kas strādā nevis ar atsevišķiem bitiem, bet ar veseliem datu blokiem. Raksturīgākā īpašība – visu tajā esošo informāciju var dzēst vienlaicīgi. Zibatmiņu var pievienot datoram vai jebkurai citai ierīcei ar USB pieslēgvietu.

ZIP

(angļu val. *ZIP*)

Failu saspiešana, kas ir piemērota jebkuriem failu formātiem.

zīmējums

(angļu val. *drawing*)

Patstāvīgs mākslas darbs, kas eksistē vienā eksemplārā. Grafisks attēls, kas veidots, izmantojot līnijas, punktus, laukumus u. c. Zīmējumus klasificē pēc izmantotās tehnikas, funkcijām, tēmām un žanriem.

zīmēti oriģināli

(angļu val. *original drawings*)

Mākslinieka ar roku vai datoru veidoti oriģināli, kas paredzēti pavairošanai ar drukas tehnoloģijām.

zonālā krāsu stabilitāte

(angļu val. *zonal color constancy*)

Iespiedmašīnas spēja ražošanas apstākļos noturēt stabilu krāsas klājumu perpendikulāri drukas virzienam.

Ž

žāvēšanas sekcija; papīra

(angļu val. *drying section*)

Celulozes vai papīra mašīnas sekcija, kurā tiek iztvaicēts papīra masā atlikušais ūdens.

želatīns

(angļu val. *gelatin*)

Caurspīdīgs, organisks materiāls, ko izmanto kā sudraba sāļu nesēju fotoemulsijā.

žurnāls

(angļu val. *magazine*)

Periodisks brošūrveida izdevums ar pastāvīgām rubrikām par dažādām dzīves jomām – dabu, zinātni, literatūru utt.

žūšana

(angļu val. *drying; ink drying*)

Process, kura pamatā ir iespiedkrāsas un apdrukājamā materiāla mijiedarbība, kas atkarīga no krāsas viskozitātes un papīra uzsūktspējas. Uzreiz pēc krāsas uzklāšanas sākas iesūkšanās, ko veicina kapilāru esamība papīrā. Iesūkšanās ātrums ir atkarīgs no papīra uzsūktspējas, ko nosaka tā porainība un samitrināšanās ātrums.

IZMANTOTIE AVOTI

1. Akadēmiskā terminu datubāze *AkadTerm*. Pieejams tiešsaistē: <http://termini.lza.lv/> [skatīts 07.08.2019.].
2. *Angļu-latviešu, latviešu-angļu vārdnīca*. Rīga: Avots, 2003.
3. Auziņš, A. *Latviešu, vācu un krievu grāmatrūpniecības vārdnīca*. Rīga: Latvju grāmata, 1942.
4. *Dictionary of Printing Terms*. Moscow: Kontinent-Press, 1995.
5. Fairley, M. *Digital Label and Package Printing: Terminology, technology, materials, management and performance*. 3rd edition. Tarsus Exhibitions & Publishing Ltd., 2014.
6. Filin, V. *Neues Deutsch-Russisches Wörterbuch für die Druckindustrie und Verlagswesen*. Moscow: Tercia, 1999.
7. Haarmann, H. *Geschichte der Schrift*. München: Verlag C. H. Beck oHG, 2002.
8. Hartung. *Der Offsetdruck programmiert gefragt mit ausführlichen Erläuterungen zu den Lösungen*. Deutscher Drucker Edition, 2008.
9. Kipphan, H. *Handbook of Print Media*. Berlin: Springer, 2001.
10. *Krievu-latviešu politehniskā vārdnīca*. Rīga: Liesma, 1977.
11. *Latviešu-angļu-vācu-krievu poligrāfijas un izdevējdarba terminu vārdnīca*. Rīga: Litta, 1995.
12. *Latviešu-krievu, krievu latviešu vārdnīca*. Rīga: Avots, 1997.
13. *Latviešu valodas vārdnīca*. Rīga: Avots, 2006.
14. Norīte, V.; Turlais, V.; Vanaga, D. *Poligrāfija. Materiāli. Papīrs*. Rīga: Poligrāfijas infocentrs, 2004.
15. Pauler, N. *Paper Optics – Optical and Colour Science in the Pulp and Paper Industry*. Sweden: AB Lorentzen & Wettre, 2012.
16. Rebel, E. *Druckgrafik*. Stuttgart: Philipp Reclam jun. GmbH & Co, 2009.
17. Siliņš, L. *Tipogrāfisko iespiedformu salikšana rokas tehnikā*. Rīga: LPRS MK Valsts profesionāli tehniskās izglītības komiteja. Mācību metodiskais kabinets, 1974.

18. *The Designer's Packaging Bible. Creative Solutions for Outstanding Design.* Compiled by L. Herriot. Hamburg: RotoVision SA, 2007.
19. *Vācu-latviešu vārdnīca.* Rīga: Avots, 1990.
20. Vanaga, D.; Andersons, A.; Daugulis, H. *Poligrāfija. Tehnoloģijas. Iespēšana.* Rīga: PIKC Rīgas Valsts tehnikums, 2016.
21. Каган, Б.; Стефанов, С. *Словарь полиграфических терминов.* Москва: РепроЦЕНТР М, 2005.
22. Карпутин, Ю. *Справочник издателя-полиграфиста.* Рига: Юрика, 1993.
23. *Словарь полиграфических терминов. Англо-немецко-русско-голандско-итальянский словарь.* 4005 слов. Москва: Континент-Пресс, 1995.
24. Стефанов, С. И. *Путеводитель в мире печатных технологий.* Москва: Унисерв, 2001.